KNYGA VISIEMS

MARGARET KENNEDY

KARTĄ PRIEŠ DAUGELĮ METŲ

KNYGA VISIEMS

MARGARET KENNEDY

MARGARET KENNEDY

KARTĄ PRIEŠ DAUGELĮ METŲ

ROMANAS

IŠ ANGLŲ KALBOS VERTĖ
Lina Būgienė

alma littera
VILNIUS 1997

UDK ~~820=3~~
Ke-112

Margaret Kennedy
A LONG TIME AGO
Bernhard Tauchnitz/Leipzig, 1933

ISBN 9986-02-319-X

Lorensui ir Barbarai Hamondams

PROLOGAS

SEKMADIENIO RYTĄ

1

ELINA NAPJĖ lipo laiptais žemyn, rankoje laikydama rudo popieriaus lapą. Kartkartėmis ji stabtelėdavo, mėgindama prisiminti, kur padėjusi tą galelį virvutės, nurištą nuo *Parish Magazines* paketo.

Jos nebuvo holo spintelės stalčiuje — ten ji jau žiūrėjo. O gal ta virvutė rudajame ąsotyje valgomajame ant židinio? Ji, be abejonės, viską prisimintų, jei tik sugebėtų atkurti tą sceną: kur ji buvo tuo metu, kai atnešė žurnalus. Kada tai buvo — užvakar? Ką ji dar tądien veikė?

Elina sustingo laiptų aikštelėje ir ėmėsi nuosekliai vynioti atmintyje savo pastarojo meto gyvenimą, minutė po minutės. Vakar dienos vakaras, vakarykštė popietė, vakar dienos rytas... Niekur nė ženklo jokių žurnalų nei virvutės. Na gerai, penktadienio vakaras...

Jos duktė, ką tik įžengusi į holą, žvilgtelėjo į motiną ir nusijuokė.

— Tave reikėtų šitaip įamžinti, mama. Nutapyti štai taip stovinčią ant laiptų su rudo popieriaus lapu rankoje. Gaila, kad aš ne dailininkė!

— Ką, mieloji? — atsiliepė Elina. — Klausyk, ar užvakar buvo penktadienis? Kuriądien mes valgėme pusryčiams kedžerė?*

— Kedžerė? Manęs gi čia nebuvo...

---

*Indiškas patiekalas iš ryžių ir lęšių su prieskoniais.

— Ak, taip! Viskas gerai, aš prisiminiau. Būsiu įkišusi ją į viršutinį lakinės spintutės stalčių.

Ji nulipo likusius laiptelius į apačią ir dingo svetainėje. Houpė, puikiai pažindama savo motinos mąstymo būdą, ėmė svarstyti:

„Kas čia dabar... A, tikriausiai virvutė! O kuo čia dėtas kedžerė? Jie juk visuomet valgo jį pusryčiams šeštadienį, o penktadieniais — žuvį, nes Megi — katalikė...“

Pakėlusi galvą, ji dar sykį pažvelgė į tuščius laiptus ir prisiminė paveikslą, kurį būtų norėjusi nutapyti. Ta mintis kilo jai staiga, iš meilės ir susižavėjimo motinos charakteriu. Tokiam portretui nerastum geresnio fono, kaip Keriz Endo holas — didžiulis, keturkampis, apšviestas pro aukštą šiaurinį langą krintančios šviesos. Tiesa, spalvinė gama būtų kiek griežtoka, nes ir sienos, ir durys, ir turėklai — viskas balta. Iki aikštelės, kur ką tik stovėjo Elina, vedė dvylika plačių, patogių laiptelių, o dar dvylika taisyklingu kampu kilo aukštyn, į viršutinę galeriją. Nepaisant daugybės čia suverstų pintinių šuniukams, sodininko žirklių, laikraščių ir lazdų, holas atrodė be galo baltas, erdvus ir taisyklingai išplanuotas. Šalta, proziška šiaurinio lango šviesa tolygiai nužėrė visą sceną.

Tačiau pati kompozicija anaiptol nebūtų atrodžiusi šalta — ją būtų sušildžiusi centrinė figūra. Net ir nejudėdama, susimąsčiusi stovėdama ant laiptų, Elina trykšte tryško gyvybe ir veiklumu. O rudo popieriaus lapas jos rankoje būtų padėjęs perprasti tiek jos charakterį, tiek ir paveikslo kompoziciją. Jis būtų suskaldęs jos suknelės juodumą, kad neatrodytų tarsi kolona baltų sienų fone. Būtų pasakęs žiūrovui, kas toji moteris yra ir ką ji veikia: kad ji našlė, gyvena kaime ir turi daugybę vaikų ir anūkų, kuriems nuolat siunčia siuntinėlius.

„Tikra kaip gyvenimas! — nusprendė Houpė, lipdama į viršų atsinešti knygos. — Tai būtų puikus portretas, jei tik kas sugebėtų išgauti tokią dievišką meninę kokybę“.

Elina rado virvutę viršutiniame lakinės spintelės stalčiuje. Ji surišo siuntinį ir aiškiai, tvirta ranka dviejose vietose užrašė adresą. Tada padėjo siuntinį hole ant stalo, kad pirmadienį rytą nepamirštų jo išsiųsti.

Atsitiesusi nubraukė nuo akių išdrikusią žilų plaukų sruogą. Ką dar reikėtų padaryti?

„Diko nebėra", — atklydo mintis.

Ji nedrąsiai, lyg ko išsigandusi, apsidairė po holą — tarsi moteris, kuri tik vargais negalais pasiekė saugią salelę judrios magistralės viduryje ir ten sustojo, nedrįsdama vėl nerti į pavojingą mašinų srautą. Keletą akimirkų ji stovėjo visiškai sutrikusi. Paskui prisiminė, ką ketino daryti toliau, ir iškart pasijuto išgelbėta. Ten, sename sode po obelimis, vienoje vietoje buvo baisiai sužėlusios piktžolės. Jeigu ji pati jų neišravės, to imsis Hokinsas, o jis tai jau tikrai išraus su šaknimis ir visas žibuokles, kurias ji ten pernai pasodino. Jis įmanytų viską išdraskyti tomis savo šakėmis! Bet ji spės užbėgti jam už akių.

Našlystės siaubas užgriūdavo ją tik tokiomis tuščiomis akimirkomis, kai, baigusi vieną darbą, nebegalėdavo prisiminti, ką ketino daryti toliau. Dikas buvo miręs jau septyneri metai, ir ji įprato gyventi viena. Namuose, sode, kaimelyje jos nuolat laukdavo daugybė darbų. Vos baigus vieną, jau reikėdavo griebtis kito.

Ji užlipo laiptais ir netrukus vėl pasirodė apsiavusi storaodžiais batais. Iš spintelės hole išsitraukė porą odinių pirštinių, o iš drabužių spintos — pašukinę prijuostę ir seną juodą skrybėlę. Houpė, kuri sėdėjo ir skaitė svetainėje prie židinio, nepatenkinta paklausė:

— Kodėl tavo skrybėlės visuomet vos laikosi ant pakaušio?

— Todėl, kad šiais laikais jas per mažas siuva, — nusiskundė Elina. — Jau nebeatsimenu, kada turėjau skrybėlę, nuo kurios man nebūtų skaudėję galvos. A, tiesa... kaip tu manai, gal Rozamundos vestuvėms turėčiau įsitaisyti naują?

— Žinoma! Ir leisk, geriau aš tau ją išrinksiu, nes vėl nusipirksi kokią su stručio plunksnom.

— Aš maniau, kad stručio plunksnos vėl grįžo į madą.

— Tik ne šitokios, susmaigstytos lyg žiogrių tvora aplink visą pakaušį! Per Rozamundos vestuves neturėtum atrodyti lyg apygardos tarybos narė.

— Betgi aš ir esu apygardos tarybos narė. Be to, tarybos susirinkimuose man tenka sėdėti kur kas dažniau, nei pakliūnu į vestuves. Todėl jei jau perku naują skrybėlę...

— Aš tau išrinksiu tokią, kuri tiks ir ten, ir ten, — pažadėjo Houpė.

Elina stumtelėjo stiklines duris ir išėjo į ūkanotą lapkričio rytą. Tada nužingsniavo į pašiūrę pasiimti šakių ir karučio. Paskui maždaug kas dvidešimt minučių ji vis pradardėdavo pro šalį, stumdama žolių prikrautą karutį išversti į šiukšlių krūvą.

O Houpė galėjo toliau skaityti Elizos Koebel „Mano gyvenimo istoriją“, kurią buvo atsivežusi savaitgaliui paįvairinti. Ta knyga ką tik pasirodė, ir Houpė tiesiog troško ją perskaityti dėl dviejų priežasčių: pirma, ji garsėjo kaip baisiai skandalinga, o antra, ji turėjo atgaivinti epizodą iš pačios Houpės praeities.

Maždaug prieš dvidešimt penkerius metus Napjė šeima vasarojo šiaurės vakarų Airijoje drauge su ištisu pulku tetų, dėdžių ir pusbrolių. Ta vasara liko atmintyje kaip labai romantiška, ypač vaikams — mat namai, kuriuose jie gyveno, iš tiesų buvo nedidelė pilis saloje vidury ežero. Vaikų kambariai buvo sename didžiajame pilies bokšte, ir miegoti tekdavo lipti aukštyn siaurais suktais laiptais. Visa tai atrodė panašu į pasaką. Ir dalis tos pasakos buvo Eliza Koebel, netikėtai prisijungusi prie jų draugijos. Jų manymu, tai buvo garsiausia pasaulio dainininkė. Ji gyveno tarsi kokia ragana, mažytėje trobelėje ant ežero kranto, ir viskas, ką ji darė, nė iš tolo nebuvo panašu į jokio kito žmogaus elgesį.

Prieš išvykstant iš Airijos, šioji žavinga būtybė dingo iš jų akiračio taip pat staiga, kaip ir buvo pasirodžiusi. Tačiau Houpė ir toliau paslapčiom ją garbino. Retsykiais ji nugirsdavo ką nors iš Elizos gyvenimo, ir tos istorijos tik įpildavo alyvos į ugnį. Užaugusi ji suprato, kad kai kurie jos vaikystės įspūdžiai galėjo būti kiek perdėti. Tikriausiai yra ir garsesnių dainininkių. Vis dėlto ji ir dabar neabejojo, jog niekuomet nėra buvę kitos tokios nepaprastos moters. Tokia svaiginanti ir tragiška karjera, tokios baisios nesėkmės ir lygiai stulbinanti sėkmė, tokia virtinė pasaulinio garso meilužių — visa tai tegalėjo išgyventi tik genijus.

Netgi dabar, apie šiuos dalykus pagalvojus, Houpę nejučiom prislėgdavo keistas apmaudas ir pavydas. Juk vaikystėje ji tvirtai tikėjo, kad užaugusi bus tokia kaip Eliza. Ji ketino irgi tapti garsenybe, beprotiškai žavinga moterimi, pamynusia po kojų visą pasaulį, mėgautis laisve ir patirti gausybę nuotykių. Tiesa, ji niekuomet nesvarstė, kaip visa tai įgyvendinti, ir neatsiminė, kada šios fantastinės viltys ėmė byrėti. Maža ji buvo stora, negraži ir neįdomi. Vėliau suaugo į tvirtą, praktišką jauną moterį, puikiai mokančią tvarkytis su pinigais ir negalinčią pakęsti jokio netikrumo. Būdama dvidešimt šešerių, ištekėjo. Pagimdė tris vaikus. Nei prieš tekėdama, nei po vedybų nejuto jokio noro įsitaisyti meilužį. Tačiau vis dėlto kartkartėmis ją apimdavo jausmas, kad jos gyvenimas pakrypo ne ta linkme, kad ji turėjo gyventi visai kitaip, ir būtų kitaip gyvenusi — tik reikėjo labiau pasistengti.

Tad ir dabar, belaukiant, kada pasirodys Elizos autobiografija, ją kamavo nenugalimas smalsumas, sumišęs su lašeliu pagiežos: ji nė pati nežinojo, ar pavydėti, ar smerkti tą moterį, kuri ir gyveno, ir rašė taip atvirai. Kad knyga parašyta atvirai, ji neabejojo — apie tai plyšojo visos recenzijos savaitgalio laikraščiuose. Apžvalgininkai vien tai ir tekalbėjo, nors vienam ar dviem iš jų užteko objektyvumo paminėti, kad knyga prastai išversta, ir kad Eliza, kuri mo-

kėjo septynetą kalbų, pati būtų geriau išvertusi. Bet apskritai visa kritika buvo kažkokia nedrąsi, kalbėjo lyg puse lūpų — tarsi Elizos išgyvenimų priblokštiems recenzentams dar būtų reikėję laiko atsigauti po sukrėtimo.

Knygoje nebuvo nei iliustracijų, nei svarbiausių primadonos vaidmenų nuotraukų. Eliza niekuomet neleido nei savęs fotografuoti, nei įrašinėti jos balso. Vienas iš kritikų užsiminė, jog, ko gero, ji buvo teisi. Nei jos bruožai, nei balsas nebūtų atlaikę išmėginimo mechaniniais instrumentais. Juk svarbiausia buvo gyva jos siela. Tiek jos grožis, tiek ir menas rėmėsi tikėjimu — jos pačios ir jos gerbėjų.

Tačiau Houpė nusivylė, kad nėra nuotraukų. Ji nepajėgė tiksliai prisiminti, kaip Eliza atrodė. Bergždžiai pervertusi visą tomą, ji vėl grįžo į pradžią, prie turinio. Akis užkliuvo už vieno skyriaus pavadinimo: „Vasara Airijoje“. Ji net nutirpo iš susijaudinimo.

„Čia tikriausiai apie Inišbarą, — pamanė ji. — Apie mus!“

Atsivertusi tą skyrių, ji puolė skaityti.

2

Ištrauka iš Elizos Koebel knygos „Mano gyvenimo istorija“. Vertė Fani Bartlet, pratarmė Johano Heinricho.

PAVASARIS užklupo mane vėl Anglijoje. Sunkiai sirgau ir visai neturėjau pinigų. X manė, kad aš mirštu. Sirgau jau Paryžiuje, prieš mums išvykstant, o kol pasiekėme Londoną, beveik nebegalėjau kalbėti. Mane krėtė baisus drebulys. Niekaip nepajėgiau sušilti. X klūpojo greta manęs traukinyje, trynė man rankas ir maldavo atsipeikėti. Tai buvo siaubinga kelionė. Mes manėme, kad ji niekuomet nesibaigs. Tačiau galų gale atvykome. Išlipome iš traukinio.

Keistai turėjau atrodyti, kai svyrinėdama ėjau peronu, tarsi įkapėmis apsisautusi savo ilgu, baltu apsiaustu!

— Kodėl žmonės taip į mane žiūri? Ką jie tokio pamatė?

— Jie mano, kad tu miršti, Eliza. Turime tuoj pat važiuoti pas gydytoją.

— Ne. Neturiu iš ko sumokėti gydytojui. Turiu lygiai dešimt frankų. Važiuojam į viešbutį.

Tačiau automobilyje aš suvokiau šiurpų faktą. Susirūpinau ir įsitempiau. Netgi atgavau žadą.

— Į kokį viešbutį jūs mane vežate? — paklausiau.

Anksčiau, lankydamasi Anglijoje, visuomet apsistodavau pas draugus, o jei jau gyvendavau viešbutyje — tai „Rice“. Ir dabar mes važiavome į „Ricą“. Vargšelė Noemi nurodė jį vairuotojui, tarsi savaime suprantamą dalyką. Aš tiesiog pašėlau. Apipyliau juos priekaištais.

— Negi mane per amžius sups vieni silpnapročiai? — šaukiau. — Nejau nepajėgiat suprasti, kad aš turiu lygiai dešimt frankų? Nuvežkit mane į kokią vietą, kur galėčiau ramiai numirti už dešimtį frankų.

— Bet kur, Eliza, kur? Mes gi niekada anksčiau nesame buvę Londone.

X nuleido langą ir pabandė paklausti vairuotojo. Jis visai nemokėjo angliškai, o aš buvau per silpna ir negalėjau jam padėti. Mane vėl ėmė tampyti traukuliai ir krėsti šaltis. Todėl tik gulėjau Noemi glėbyje ir pro ašaras vaitojau:

— Raskit man vietą, kur galėčiau ramiai numirti už dešimt frankų.

Ar verta sakyti, kad ši malda nebuvo išklausyta? Regis, Londone neatsirado vietos, kur už tokią menką sumą būtų buvę galima gyventi, o juo labiau — numirti...

— Na, ką gi, tuomet važiuojam į „Ricą“...

Jei neturite pakankamai pinigų apsistoti prastame viešbutyje, važiuokite į gerą. Man ši taisyklė visuomet padė-

davo. Mes nuvažiavome į „Ricą“ ir praleidome ten šešias savaites, nors buvom visiški skurdžiai; o jei būtume nuvykę į kokį nors pigų pensioną vargingame miesto kvartale, mus būtų išmetę lauk, nes nebūtume galėję susimokėti. Manęs jau laukė parengtas mano senasis numeris su langais į parką, jame buvo pamerkta gėlių, kurias atsiuntė draugai, žinoję, kad aš atvykstu.

Tačiau tuo mūsų bėdos nesibaigė. Mano draugai mielai būtų sutikę mirti už mane, tačiau jie buvo visiškai nepraktiški. Galvoti ir veikti visuomet tekdavo man plačiai. Todėl negaišau laiko.

— Regis, turime gauti pinigų. Tai svarbiausia. Dar liko šiek tiek brangenybių, jas reikia parduoti, vos tik atgausime savo bagažą.

— Bet kaip tavo agentas, Eliza? Gal galėtum iš jo paprašyti šiek tiek avanso?

Aš tik pasijuokiau iš jų.

— Pažiūrėsim!

Nors ir apimta nevilties, aš dar sugebėjau juoktis.

Tą popietę manęs aplankyti atvyko šis agentas, kurį mano vargšai draugai laikė tokiu nuostabiu žmogumi.

— Ponas Perkinsai, malonėkite atšaukti visus mano Londono kontraktus. Aš negaliu dainuoti.

— Bet, madam...

— Aš negaliu dainuoti.

— Bet, madam...

— Aš negaliu dainuoti. Aš negaliu dainuoti. Aš negaliu dainuoti.

Tai buvo tiesa. Aš tikrai negalėjau. Mano puikusis balsas apleido mane, kaip siela apleidžia mirusį kūną. Tarsi per tą siaubingą kelionę iš tikrųjų būčiau mirusi. Išseko toji nuostabi muzikos versmė, kuri buvo mano gyvenimas. Aš tvirtai tikėjau, jog niekuomet daugiau nebegalėsiu dainuoti.

Ateina toks laikas (aš manau, kiekvienam menininkui jis įrašytas žvaigždėse), kai įsiviešpatauja chaosas, kai ne-

lieka nieko. Sieloje tvyro žiema. Žieduoti pavasario pažadai, gausingi vasaros vaisiai, regis, pražuvę amžinai. Žemė plyti sušalusi, apkerėta, apgaubta nykaus rūko. Medžiuose neteka gyvybės sultys. Išsenka šiltos įkvėpimo versmės.

Gamtai, kuri neturi atminties ir nepažįsta vilties, tai yra miego ir užmaršties metas. Belapiai medžiai nejaučia nei skausmo, nei gailesčio: jie pamiršo visus ankstesnius pavasarius ir nieko nežino apie būsimus. Tačiau žmogus nėra toks išmintingas kaip medžiai. Jis nepajėgia ramiai laukti. Jis kenčia. Jis prisimena. Jis nekantriai laukia, kada atgis jo galios. Jis jaučia, jog nebepajėgia aplinkiniuose daiktuose įžvelgti prasmės ir grožio, bet vis tiek mėgina žiemos vidury įpūsti netikrą pavasarį, ir kankinasi žinodamas, kad jis netikras. Jis šaukia:

— Mano Dieve! Mano Dieve! Kodėl mane apleidai?

Štai į tokį nevilties slėnį ir aš dabar patekau. Niekad šito nebuvau patyrusi. Visas ligšiolinis mano gyvenimas buvo šviesi vasara. Nepaisant daugybės nelaimių, mano vidinė šviesa niekad nebuvo užgesusi. Dabar jos netekau. Mane apėmė neviltis. Veltui jie tvirtino man, jog negaliu dainuoti todėl, kad sergu. Aš geriau žinojau. Aš sirgau todėl, kad negalėjau dainuoti. Mano Dievas apleido mane. Viskas, ko imdavausi, buvo negyva. Mano gyvenimas, atrodė, neteko prasmės ir nebeturėjo ateities. Niekas nebegalėjo manęs sujaudinti. Aš eidavau į paveikslų galerijas. Žiūrėdavau į nuostabiausius Rafaelio bei Ticiano šedevrus, tačiau man jie atrodė vien beprasmės teplionės. Poezija, kuri taip dažnai man būdavo įkvėpimo šaltinis, nebežadino vilties — Gėtės ar Dantės tomelis krisdavo iš mano bejausmių rankų. Net muzikoje neberasdavau prieglobsčio. Tai buvo užvis blogiausia. Puikiosios Bethoveno sonatos, švelnieji Šopeno noktiurnai man tebuvo beprasmis triukšmas, kakofonija, dirginanti nervus.

Tačiau, nepaisant visko, diena po dienos turėjau tarsi kęsti patyčias: matyti saulę, gėles, vasaros pradžios linksmy-

bę. Tai buvo gražiausias metų laikas. Londono sezonas buvo pačiame įkarštyje, ir su kiekvienu paštu gaudavome daugybę kvietimų į puikiausius balius, koncertus ir priėmimus. Mano anglai draugai visaip stengėsi mane pradžiuginti, ir prie kitų mano graužaties priežasčių prisidėjo dar viena — turėjau juos nuvilti. Nenorėjau nieko matyti. Nenorėjau niekur eiti. Tarsi vienuolė užsidariau savo celėje.

Visą gyvenimą aš buvau laiminga vien duodama. Dalinau ir savo meną, ir save. Negaliu šiaip sau eiti į žmones, nenuoširdžiai šypsotis ir kalbėti žodžius, už kurių neslypėtų joks tikras jausmas, — lygiai kaip negaliu blogai dainuoti. Jeigu negaliu užlipusi ant scenos pateikti publikai bejausmio savo balso kevalo, tai negaliu ir nuėjusi į svetainę pamesti draugams bejausmio savo širdies lukšto...

Vasarą Londonas nuostabus, — man regis, ypač naktį. Viršum ryškiai apšviestų gatvių plyti nepakartojamai žalias dangus — tokio jokiame kitame mieste nesu mačiusi. Kartais, kiaurą dieną žingsniavusi pirmyn atgal po savo viešbučio kambarėlį, aš užsimesdavau apsiaustą ir leisdavausi laukan, įsiliedavau į minią ir iš lėto slankiodavau gatvėmis po tuo keistu žaliu dangumi. Žmonės leisdavo man praeiti, ir paprastas jų mandagumas teikdavo šiokios tokios paguodos. Jutau, kad jie savaip užjaučia šią keistą moterį — aukštą vaiduoklį baltu apsiaustu. Jie nulydėdavo mane baimingos pagarbos kupinais žvilgsniais, tarsi pamatę pro šalį slenkančią keistą viziją. Čia, gatvėse, patirdavau daugiau užuojautos ir draugiškumo, nei būčiau radusi tarp tituluotų įžymybių, kvietusių mane apsilankyti.

Kartais leisdavausi į tolimas keliones tramvajais, pasiekdavau atokius priemiesčius, ir visuomet viršum manęs plytėdavo tas keistas žalias dangus, o aš vis kartodavau sau:

— Jei tik nusigausiu pakankamai toli, aplinkui nebebus daugiau nei žmonių, nei namų. Rasiu tylią ir ramią vietelę...

Mano draugė Emi Valdštein dainavo „Covent Gardene“. Kartą, beklaidžiodama atsidūrusi netoli operos teatro, nusprendžiau ją aplankyti. Tai buvo akimirkos pasiryžimas, tačiau, kaip dažnai būna, toji akimirka tapo posūkio tašku mano gyvenime. Nes būtent Emi patarė man važiuoti į kaimą, būtent ji padėjo suprasti, ko man reikia — gamtos erdvės ir tylos.

Tuo metu ji kaip sykis dainavo „Izoldą“. Per pertrauką nuėjau į jos persirengimo kambarį. Ji pašoko su manimi pasisveikinti ir kone iki ašarų susijaudino pamačiusi, kaip aš pasikeičiau.

— Ak, Eliza! Kas gi atsitiko? Tu tokia sulysusi!

Kokios nepanašios mudvi buvome, drauge stovėdamos priešais aukštą veidrodį jos persirengimo kambaryje! Emi buvo žavi kaip visada: putni, geraširdė, man regis, kiek per maža Izoldos vaidmeniui, tačiau labai grakšti su savo baltu apdaru. Ji šypsojosi man iš veidrodžio ta savo ypatinga šypsena: vaikiška ir drauge apsukria, naivia ir sykiu budria.

O aš tikrai buvau labai sulysusi; mistišką mano grožį kančia paryškino taip, jog, pasak X, pasidariau panašesnė į tragedijos mūzą, o ne į moterį.

Aš nusišypsojau liūdnoka šypsena.

— Tikriausiai man, o ne tau, Emi, labiau derėtų šįvakar dainuoti *„Liebestod“*.

Tačiau ji kaip visuomet pasirodė labai praktiška.

— Tu visiškai sunyksi, mano mieloji, jei ir toliau taip elgsiesi. Jei sergi, turėtum nueiti pas daktarą ir kaip galima greičiau pasitaisyti.

— Mano kūnas sveikas. Mano siela serga.

— O, puikiai suprantu. Sykį ir pati esu taip sakiusi... Pasitikėk manim, mieloji bičiule. Po kieno sparneliu tu dabar glaudiesi?

Ant Emi niekad neįmanoma pykti. Bent jau aš nesugebu. Jos gerumas toks tikras, jos elgesyje tiek naivumo ir

geraširdiškumo, kad aš būnu priversta pasiduoti, ypač kai ji prabyla mūsų ankstyvos jaunystės žargonu, kurį vartodavome, kai dar kartu mokėmės Konservatorijoje. Nepaisant visų šlovės išbandymų ir puikios karjeros, ši garsi artistė išsaugojo savyje kažką nuoširdaus ir paprasto. Širdies gilumoje ji išliko jauna mergaitė. Ji buvo turėjusi daugybę meilužių, bet į juos visus žvelgė su lengva pašaipėle. Ji privertė mane grįžti į tuos laikus, kai mudvi kikendamos slėpdavomės už užuolaidos, o koks nors mūsų gerbėjas iš lėto pirmyn atgal žingsniuodavo gatve, atlikdamas sentimentalią *Fenster-Promenade.*

— Deja, netupiu po niekieno sparneliu. Jau daugiau kaip pusantrų metų nebuvau nieko įsimylėjusi.

— O Dieve! Negali būti!

— Tai tiesa. Man regis, jog nebesugebėčiau atsiliepti į tokius jausmus.

— Bet juk tai siaubinga, brangioji! Tai visiškai nebūdinga tau. Nenuostabu, kad esi tokia *énervée**. Tuojau pat susirask meilužį, maldauju!

— Atleisk, Emi, bet aš nesugebu visko taip lengvai sutvarkyti. Jeigu neturiu meilužio, vadinasi, niekas, — girdi, niekas! — nesugebėjo manęs sudominti. Žinau, kad tai keista, bet nieko negaliu padaryti. Negaliu gi nueiti į parduotuvę ir nusipirkti meilužio kaip kokios pirštinių poros.

— Žinoma, ne. *Grande passion*** negalima valdyti, kaip nori. Bet juk galima tiesiog pasilinksminti.

— Aš negaliu. Aš niekad nemokėjau tiesiog pasilinksminti, kaip tu sakai. Man meilė turi būti visa apimanti aistra. Ji turi sužadinti giliausius, švenčiausius mano jausmus. Turi mane visiškai apsvaiginti. Mano prigimtyje nėra nieko ciniško ar lengvabūdiško.

---

*Nervinga (*pranc.*).

**Didelė aistra (*pranc.*).

Ji, aišku, negalėjo manęs suprasti. Ji neturėjo to tragiško temperamento. Jos gyvenimas buvo kaip ir dainavimas: šaltas, subtilus, tobulai sustyguotas. Jos menas buvo puikus, tačiau ne didingas. Ji nepakildavo iki ekstazės. Geriausi jos vaidmenys buvo komedijose — Mocarto bei Štrauso.

Nė vieno iš savo meilužių ji nemylėjo visa širdimi. Kiekvienas romanas jai būdavo smagus epizodas, o man kiekvienas iš jų būdavo tragedija. Aš atsiduodavau visa ir reikalaudavau visko. Tokia mano prigimtis, ir net norėdama negalėčiau jos pakeisti.

— Bet juk reikia pagalvoti ir apie tavo karjerą, *mein Kind*. Dar kartą sakau: taip tęstis negali. Mano manymu, jei negali dainuoti, tau nereikėtų pasilikti Londone. Tai anaiptol nėra protinga. Patikėk, tai daro labai blogą įspūdį — ne tik publikai, bet ir labai svarbiems žmonėms. Jie nuspręs, kad tu *passée*... žlugusi. Tai labai pakenks būsimiems kontraktams. Jei sergi, jei negali dainuoti, tai nepalyginamai geriau yra išnykti, kol vėl atsigausi. Dabar visi žino, kad tu esi Londone, ir apie tave sklinda keistos kalbos.

— Bet kurgi tu patartum man važiuoti? Juk visur bus tas pats! Londone... Paryžiuje... Romoje... Niujorke...

— Taip, miestuose bus tas pats. Bet tau negalima likti mieste. Tau reikia važiuoti į kaimą. Aš pati prieš porą metų ne vieną savaitę esu praleidusi fermoje Juodajame Miške. Tau irgi reikėtų taip padaryti. Duosiu tau adresą. Patikėk, tai buvo be galo malonu. Kaimo gyvenimą labai pamėgsti.

— Tu labai klysti, Emi, jei manai, kad man nepatinka kaimas. Niekur kitur aš nesijaučiu laiminga. Pats gražiausias mano gyvenimo laikotarpis buvo, kai gyvenau tarp paprastų valstiečių Stirijoje*.

— Tu ten buvai viena, brangioji?

---

*Pietryčių Austrijos provincija.

— Ak, ne, — atsidusau aš. — Tada aš buvau su Rudolfu.

— Na, matai. O kai esi viena, tai dar ramiau. Vos sutemsta, eini miegoti. Miegi visą naktį. Anksti keliesi. Išmoksti melžti karves...

Taip ji pamokslavo, kol atėjo metas jai grįžti į sceną. Aš palydėjau ją iki kulisų, ir kai stovėjau ten klausydamasi, mane užplūdo baisus operos ilgesys. Tai buvo mano pasaulis, o aš jaučiausi iš jo išstumta! Bebalsė, apimta nevilties, aš traukiau į krūtinę gimtųjų namų orą.

Man virš galvos kilo didžiulės dekoracijų uolos, o ryškios šviesos saloje aš mačiau nedidelę scenos dalį... Emi baltu apdaru, klūpančią prie Tristano. O už jos plytėjo tai, ko negalėjau matyti: didžiulė, tamsi operos salė — tyli ir susikaupusi. Tyra, skambi *„Liebestod"* melodija liejosi į tą nematomą pasaulį. Kodėl tai nebuvo mano balsas?

Mane pagavo baisus apmaudas dėl savo likimo. Raudodama atsišliejau į dekoraciją, visai nepaisydama grupelės draugų, susirinkusių manęs pasveikinti. Klupdama pro ašaras, vėl išslinkau į gatvę. Nieko negaliu parašyti apie keletą vėlesnių savaičių. Tai ištisinė juoduma. Tai naktis. Tačiau kažkuriuo metu vėl pajutau ryžtą gelbėtis. Išvažiavau iš Londono. Palikau draugus. Viena iškeliavau į Airiją.

Kodėl gi pasirinkau Airiją?

Ar todėl, kad akyse man tebestovėjo Izolda? Izolda buvo Airijos princesė. O gal Airiją man lėmė likimas? Ten manęs laukė taip reikalingas įkvėpimas, nors aš to ir nežinojau. Tokie dalykai nėra atsitiktinumas, nors tuo metu taip ir atrodo.

Mano draugė airė, vardu Karolina Niugent, Britanijos ambasadoriaus Romoje žmona, sykį siūlė man pagyventi mažame namelyje, kurį ji buvo pasistačiusi savo dvare, ant ežero kranto. Dabar vėl prisiminiau tą pasiūlymą.

— Ten viskas paruošta, — sakė ji, — ir tavęs laukia. Gali važiuoti kada panorėjusi. Raktas ant staktos virš durų.

Aš atsigavau. Prisiminiau jos žodžius. Ir leidausi į kelią. Važiavau viena, nes nenorėjau niekieno draugijos. Ir gerai, kad taip padariau, nes mažajame namelyje keliems žmonėms nebūtų užtekę vietos. Ten buvo tik vienas didelis kambarys, o ant aukšto — perpus mažesnė palėpė, panaši į muzikantų galeriją, į kurią reikėjo lipti laipteliais. Čia stovėjo lova su užuolaidomis. Karolina statydinosi šį namelį kaip prieglobstį sau, kai panorės pabūti viena. Apačioje, kambaryje, buvo didelis durpėmis kūrenamas židinys, indauja su žydromis lėkštėmis ir daugybė knygų...

Užkūriau ugnį ir pasijutau kaip namie. Užsiropščiau laipteliais į palėpę ir kritau į didžiulę lovą su užuolaidomis. Miegojau taip, kaip jau daugelį mėnesių nebuvau miegojusi. Ko gero, visą amžinybę būčiau taip gulėjusi svajodama, bet pagaliau baisiai išalkau. Trejetą dienų nebuvau nieko valgiusi, išskyrus šokoladą, kurio pasiėmiau į kelionę. Reikėjo išeiti ir nusipirkti maisto. Karolina buvo sakiusi, kad ežero gale yra kaimas.

Greitosiomis šį tą užsimetusi, išbėgau į lauką. Ir suklikau iš džiaugsmo ir nuostabos.

Kažkur jau buvau mačiusi tą vaizdą, bet kur? Sapnuose? Ar ankstesniajame savo gyvenime?

Tikriausiai vien sapne. Tik sapne galima pamatyti tokias nuostabias, ryškias, pasakiškas spalvas: šiuos kalnus, į kuriuos niekuomet neįkopsi, šiuos blyškius vandenis... O gal tik vaikystėje pasaulis mums toks atrodo?

Nežinau. Galiu tik pasakyti, kad žvelgiant į šį pažįstamą ir drauge keistą, kažkur matytą ir drauge visai naują vaizdą, mane apėmė palaima.

Tas peizažas... Kaip man jį pavaizduoti?

Blyškus lyg perlamutras ežero vanduo, toks be galo tyras, regis, glaudė prie savęs dantytas kalnų viršūnes; žydėjimas, vaiski migla, begalinis švytėjimas; dviejų pasaulių

— vieno vandenyje ir kito ore — susidūrimas, o pačiame vidury (ak! būtent *tai* aš ryškiausiai prisiminiau) — nedidelė salelė, tarsi plūduriuojanti savo pačios atspindžiuose. Mano akys nuolat krypo į ją. Dabar tarp medžių jau galėjau įžvelgti pilkus mūrus ir bokštą. Aš visuomet žinojau, kas ten yra. Tai pilis, ir ji manęs laukia. Visą gyvenimą laukė. Todėl aš čia ir atvažiavau.

— Rytoj, — nusprendžiau aš, — sėsiu į valtelę ir nusiirsiu į pilį saloje.

Bet kitą dieną, išėjusi pro duris, vėl pakartojau sau tą patį:

— Rytoj ten nuplauksiu.

Ir vis dėlto nenuplaukiau. Praėjo daug dienų, kol pasiryžau sudrumsti pilies ir salos ramybę. Kodėl aš delsiau? Tikriausiai žinojau, kad dar nesu tam pasirengusi.

Jaučiausi be galo laiminga savo mažajame namelyje. Sulig kiekviena diena atgaudavau jėgas. Mėgavausi savo vienatve. Kalbėdavausi tik su valstiečiais, kai kaime pirkdavausi maisto. Mane apėmė nuostabus čigoniškos laisvės pojūtis. Vaikščiodavau basa lyg jauna mergaitė, ilgus plaukus susipynusi į dvi kasas. Jaunystė vėlei sugrįžo, pripildė kūną ir sielą. Ji švietė iš mano akių. Kai prieidavau prie veidrodėlio, iš jo į mane jau nebežvelgė Tragedijos mūza; aš vėl mačiau jauną ir gražią moterį, tebegyvenančią savo gyvenimo pavasarį.

Aš kūrenau židinį, pasišluodavau namelį, viriausi paprastus valgius. Ištisas valandas gulėdavau paežerėje, žiūrėdama į salą ir pilį...

— Rytoj ten nuplauksiu...

Dabar jau žinojau, kad pilis gyvenama. Mačiau vandens paviršiumi slystančias valtis. Mačiau virš medžių besisklaidančius dūmus. Tačiau šie žmonės man neatrodė svetimi. Žinojau, kad jie irgi laukia manęs.

Ligi tol nemėginau dainuoti. Noras dainuoti dar nebuvo grįžęs, ir aš dėl to nesisielojau. Susikaupusi laukiau, supras-

dama, kad artinasi kažkoks nepaprastas įvykis. Ir pagaliau savaime atėjo diena, kai mano vienatvė baigėsi: man ėmė rodytis, jog mažasis namelis irgi kažko laukia. Staiga pastebėjau, kad krėslas kitoje mano židinio pusėje tuščias. Jau nebesijaučiau patenkinta, viena miegodama didžiojoje palėpės lovoje. Ir tada suvokiau paslaptingą dalyką: atėjo metas plaukti į salą.

Buvo ankstyvas rytas. Naktį prastai miegojau, dejavau ir šaukiau per miegus. Saulės spinduliuose nuo ežero kilo rūkas — tarsi lengvutis šydas, ir tame sidabriniame švytėjime viršum balkšvų vandenų sala su savo medžiais atrodė keistai tamsi ir grėsminga. Mano valtelei artėjant prie jos, tas tamsus pavidalas vis didėjo, kol galų gale paslėpė saulę ir šviesias kalvas kitoje pusėje. Aš įplaukiau į salos šešėlį ir trumpam sustojau pailsėti.

Priešais mačiau ryškiai žalią lopinėlį — tai nedidelė pievutė vedė nuo paežerės ligi pilkų pastatų sangrūdos. Kažkaip supratau, kad visi tebemiega. Staiga vartų arkoje pasirodė senyva moteriškė. Ji perėjo pievutę, sustojo prie vandens ir įsižiūrėjo į mane, sėdinčią valtelėje. Mane lyg koks šaltis pervėrė negera nuojauta.

„Ši moteris man nėra draugė, — pagalvojau. — Ji saugo nuo manęs salą“.

Man buvo nemalonu žiūrėti į baltą jos prijuostę, juodą suknią, glotnius žilus plaukus. Kas buvo ši sena sibilė? Tarnaitė, o gal sena auklė...

Kokios baisios būna šios senės! Kokių tik paslapčių jos neslepia už savo pilkos ir skrupulingai išč iustytos išvaizdos! Kokios nuožmios aistros, kokia mirtina neapykanta gyvenimui, meilei, jaunystei ir džiaugsmui liepsnoja jų suvytusiose krūtinėse! Visą gyvenimą aš bijojau senių ir apgaulingos jų išminties.

Nedrįsau jos užkalbinti. Apgręžiau valtelę ir greit nusiyriau tolyn nuo salos.

O taip, senoji moterie! Tavęs ir likimo aš negalėjau įveikti.

Kitą dieną, kai sidabrinė brėkšma virto auksine šviesa, o žydri ežero vandenys ramiai suvilnijo, mano pasiryžimas grįžo. Nusprendžiau pamėginti dar sykį. Bet šįkart nesiartinau prie šiaurinės salos pakrantės, kur nuo vartų ligi vandens leidosi pievutė; tyliai nuirklavau aplink, apžiūrinėdama nedideles įlankėles ir paplūdimius tarp medžių. Radusi puikaus balto smėlio ruožą, užtraukiau savo valtį ir išlipau į krantą. Leidausi į medžių tankmę. Basas mano kojas švelniai glostė vešlus samanų kilimas. Netrukus stabtelėjau ir suklusau.

Visai netoliese išgirdau balsus — vaikiškus balselius, skambančius prie vandens. Jie juokėsi ir krykštavo. Staiga pasigirdo daina. Ją užvedė moters balsas, o netrukus jie dainavo jau visi drauge. Aš pasukau į tą pusę. Užlipus ant kalnelio, prieš mane atsivėrė nuostabus vaizdas.

Apačioje, paplūdimyje, maudėsi pulkelis nuogutėlių vaikų. O dainavo jų gražioji mama, sėdėdama saulės atokaitoje prie vandens. Ji dainavo taip, kaip čiulba paukščiai: jos balsas buvo neišlavintas, bet malonus. Pažvelgusi į ją, aš iškart supratau, kad mudvi būsime geros draugės.

Kai daina nutilo, aš šūktelėjau: *bravo!* Ji nustebusi pažvelgė aukštyn, ir aš išlindau iš savo slapyvietės tarp krūmų.

— Kas gi jūs?

— Aš esu driadė... undinė...

Paskui ji man prisipažino tąsyk beveik tuo patikėjusi. Apsivilkusi suplyšusia žalia suknele, basomis kojomis, aš tikrai panėšėjau į kokią miško ar ežero dvasią.

Stovėdama ant kalnelio, aš šypsodamasi žiūrėjau į juos ir staiga pratrūkau dainuoti. Girdėjau savo balsą, kuris liejosi be galo skambus ir tyras tą auksinį vasaros rytą. Akimirksniu atgavau viską — sugebėjimą ir troškimą išreikšti save. Mano kūnas ir vėl tapo įrankiu menui. Neju-

čiomis ėmiau dainuoti tuos pačius žodžius, kuriuos mano nebyli širdis tiek sykių šnabždėdavo tyloje:

Du bist der Lenz,
Nach dem ich verlangte
*In frostiger Winterfrist...**

Kam aš dainavau?

Šito dar nežinojau. Tik jutau, kad mano žiema baigėsi ir balsas grįžo. Toks pat tobulas kaip anksčiau. Niekuomet geriau nesu dainavusi.

Aš buvau patyrusi visas iškiliausias artisto gyvenimo akimirkas. Pažinojau tą švento pamišimo virpulį, kuris sujungia dainininką ir publiką, pažinojau tą tylos tarpsnį, lyg gilus atodūsis pakimbantį ore po paskutinio akordo, prieš suskambant pirmam šaižiam pliaukštelėjimui, kuris krinta lyg vienišas akmuo, o jam iš paskos tartum galinga lavina į meno sukurtą gilų tylos ežerą pasipila aplodismentų audra. Bet niekad, — kartoju, — niekad aš nebuvau dainavusi geriau, kaip tą auksinį vasaros rytą šiems neišrankiems klausytojams: moteriai ir jos mažyliams, kurie apsiašarojo, mane išgirdę.

— Tai jūs — Eliza Koebel! Mes jūsų laukėme.

Betgi aš tai žinojau! Nusijuokiau ir pasileidau žemyn nuo kalnelio. Norėjau tik juoktis, ir kad visi kiti juoktųsi. Mus apėmė džiaugsmo kvaitulys. Bet nė vienas vaikas nedūko smarkiau ir linksmiau už mane. Aš suradau savo draugus! Jie laukė manęs. Ir aš tai žinojau.

Šie malonūs žmonės buvo labai laisvi ir nevaržomi. Netrukus aš susipažinau su jais visais. Pilis saloje tapo mano antraisiais namais. Neretai mano valtis grįždavo į namelį

---

*Tu esi pavasaris,
Kurio aš ilgėjausi
Speiguotą žiemą... (*Vok.*)

tik danguje jau sužibus žvaigždėms, o jei panorėdavau pasilikti per naktį, pilyje man visuomet atsirasdavo lova. Tarsi kokia galinga jėga traukė mane prie jų.

Mano naujoji draugė Luiza taip ir liko man pati brangiausia. Sužinojau, kad ji ir buvo šių žavių namų šeimininkė. Ji buvo labai graži ir talentinga, bet, man regis, ne itin laiminga. Turėdama menininkės sielą, ji paaukojo tą šventą įkvėpimą savo vyro ir vaikų labui. Man ji atrodė panaši į nuostabų įkalintą paukštį, besiilgintį tik pusiau įsisąmonintos laisvės. Žinau, kad neretai ji pavydėdavo man turiningesnio ir įdomesnio gyvenimo. Kaip ir daugelis šių talentingų, bet prarastų sielų, savo draugus ji apdovanodavo pačiu nuoširdžiausiu supratimu.

Jos vyrui, Oksfordo profesoriui, aš netrukus pajutau gilią pagarbą bei susižavėjimą. Iš pradžių mane kiek atšaldė jo niūrus oficialumas; pamaniau, kad mudviejų širdys niekuomet neras bendros kalbos. Tačiau, geriau jį pažinusi, pamačiau, kokia subtili ir švelni siela slepiasi po šiuo šaltu, nugludintu paviršiumi. Jis pasiryžo įvesti mane į klasikinės literatūros pasaulį, ir mudviejų pokalbių dėka aš pirmąsyk gyvenime pradėjau šiek tiek suvokti tą grožį, įkvėpusį Homerą ir Vergilijų. Ligi šiol tebeturiu jo dovanotą puikų Teokrito „Idilių“ vertimą...

Tačiau ir kiti tų namų gyventojai buvo labai malonūs. Įgimto svetingumo dėka Luiza plačiai atvėrė savo namų duris visai savo šeimai ir draugams, kurie visi pasirodė talentingi ir nuostabūs žmonės. Taigi aš staiga pasijutau iš savo vienatvės perkelta į be galo malonią draugiją.

Vaikai mane kuo karščiausiai pamilo, ir aš ištisas valandas praleisdavau žaisdama su jais. Mane nuolat džiugino naivi šių mažų žmogučių meilė. Jie ir toliau vadino mane Undine ir nepailsdami klausydavosi mano pasakojimų apie koralų rūmus ežero dugne.

Nuostabiosios vasaros dienos! Kokiais burtais man sugrąžinti jūsų rimtį ir grožį? Kodėl taip sunku pamiršti jus?

„O varge, — girdžiu savo skaitytoją sakant, — kokia nuobodi toji Eliza! Tai, ką ji bando papasakoti, galėtų tilpti vienoje pastraipoje. Pavasarį ją apėmė melancholija, pašlijo sveikata. Vasarą ji išvažiavo į Airiją ir ten pasitaisė. Be to, susirado ten keletą naujų draugų".

Atleiskit, brangus skaitytojau, bet aš negaliu su jumis sutikti. Tiesos taip lengvai perteikti neįmanoma.

Per tuos metus aš išgyvenau vieną iš pačių svarbiausių, pačių mistiškiausių laikotarpių, pasitaikančių menininko gyvenime: staigų ir nepaaiškinamą savo galių išblėsimą, nevilties metą, laipsnišką atgijimą ir pagaliau — naują įkvėpimą. Paskui, išvykusi iš Airijos, aš įžengiau į naują, didingą veiklos ir laimėjimų erą. Visa tai nepalyginamai įdomiau, nei paprasčiausiai papasakoti, kad sezono metu dainavau Londone, kad manim žavėjosi ir plojo, kad tas ar kitas įžymus asmuo pagerbė mane savo dėmesiu. Visa tai galima perskaityti laikraščiuose, ar galbūt tai apie mane parašys kiti. O aš noriu papasakoti istoriją, kurią gali atskleisti tik pats artistas.

Todėl turėkite kantrybės.

Kaip sakiau, buvau laiminga. Bet vis dar kažko laukiau. Nujaučiau, kad ateitis atneša man naują, galingą jausmų pakilimą. Mano siela ir kūnas buvo budrūs ir įsitempę; juos jau apėmė nerami nuojauta. Aš trokšte troškau šio naujo patyrimo.

Luiza užsiminė laukianti atvykstant dar vieno svečio — savo brolio Diko.

Turiu prisipažinti, kad ne itin daug tikėjausi iš šios naujos pažinties. Jau turėjau susikūrusi to protingo ir nelaimingo žmogaus paveikslą. Sužinojau, kad jis gydytojas, ir tai atšaldė mano užuojautą. Pažinojau tos profesijos žmonių ir vargiai galėjau juos pakęsti. Jie žino taip daug ir taip mažai! Jų susidūrimai su žmogaus prigimtimi įskiepija jiems tam tikro cinizmo, kurį menininkas instinktyviai jaučia esant netikrą.

Kiekvieną vakarą pavalgius jie įkalbinėdavo mane padainuoti. Ir aš mielai sutikdavau. Tomis dienomis aš vos įstengdavau liautis dainavusi. Dainuodavau toje didžiulėje, prieblandos gaubiamoje svetainėje atvertais į ežerą langais. Dainuodavau, kol mėnulis pakildavo aukštai į dangų. Ant fortepijono, stovinčio viename kambario gale ant pakylos, pastatydavome porą žvakių. Luiza neleisdavo degti kitų šviesų. Ji sakydavo, jog geriausia klausytis tamsoje. Tad aš, aukšta ir blyški su savo balta suknele, stovėdavau ant pakylos ir dainuodavau vieną dainą po kitos, kol išblėsdavo saulėlydžio gaisai ir kambarį apgobdavo prietema, o pirmieji kylančio mėnulio spinduliai pasidabruodavo tolimas kalnų viršūnes. Naktis būdavo tyli, iš abiejų fortepijono kraštų stovinčios žvakės degdavo ramiai, tarsi būtų stovėjusios ant altoriaus.

Mažas žmonių būrelis tylūs ir užsisvajoję sėdėdavo išsibarstę didžiulio kambario šešėliuose. Kartais, kai baigdavau dainą, pasigirsdavo kieno nors balsas ir paprašydavo:

— Padainuokit tą... padainuokit aną... Padainuokit Stradelos *„Pieta Signore"*... padainuokit *„Dove Sono"*... padainuokit *„Waldespracht"*... Cezario Franko *„La Procession"*... padainuokit *„Du bist die Ruh"*...

Ši pastaroji buvo Luizos vyro mėgstamiausia daina. Kiekvieną vakarą turėdavau ją dainuoti, ir tuo paprastai baigdavosi koncertas. Tylus akompanimentas pasklinda po kambarį, ir mano nematoma publika su malonumu atsidūsta. Ramus, skaidrus mano balsas liejasi į naktį...

Du bist die Ruh,
Der Friede mild!
Die Sehnsucht du
*Und was sie stillt!**

---

*Tu esi ramybė
Ir santarvė švelni!
Tu mano ilgesys –
Jį pats nuramini" (*vok.*).

Tu ilgesys ir atgaiva! Kam aš tada dainavau? Kas turėjo ateiti ir numalšinti mano ilgesį?

Ties švelnia kadencija posmo pabaigoje aš pakėliau akis. Prie vieno iš atvirų langų, atsirėmęs į žemą palangę, stovėjo ir klausėsi nepažįstamas vyriškis. Mačiau jo blyškų, gražų ir dėmesingą veidą... Nebegalėjau išsivaduoti nuo tų kitų, tamsoje spindinčių akių žvilgsnio. Mano balsas skambėjo toliau:

Kehr ein bei mir
Und schliesse du
Still hinter dir
*Die Pforten zu!**

Pamiršau tamsiame kambary sėdinčius klausytojus. Beturėjau tik vieną klausytoją, su kuriuo mane jau jungė slaptas emocinis ryšys, abipusio ilgesio trauka. Mano balsas triumfavo:

Dies Augenzelt
Von deinem Glanz
*Allein erhellt!***

Jis atėjo — tas, kurio laukiau. Baigusi dainą, stovėjau nejudėdama, tarsi rankų apglėbta jo žvilgsnio. Staiga kambary kažkas sušuko. Luiza pašoko ir klupdama puolė prie lango.

---

*Mane tu aplankyki,
Bet eidamas, brangus,
Užverki tyliai tyliai
Senuosius vartelius! (*Vok.*)

**Gražus pasaulis šis,
Tik kai nušviečia jį
Tavasis spindesys! (*Vok.*)

— Ak, Dikai! Ar tai tu? Tu atvažiavai?

Nepažįstamasis nusišypsojęs dingo. Kažkas atnešė daugiau žvakių.

— Tai mano brolis Dikas, Eliza! Jis atvažiavo. Tai mano brolis!

Bet mano širdis šaukė:

— Tai mano mylimasis! Jis atėjo pas mane. Tai mano mylimasis!

Dvi savaites mes nuolatos buvome drauge, tačiau nė žodžiu neužsiminėme apie mus deginančią aistrą.

Ką man parašyti apie tas savaites? Kokie prisiminimai iškyla iš to karščio ir nerimo?

Menu tiktai ekstazę ir dar daugybę įvairių smulkmenų: pintinę mūsų pririnktų grybų, vaiko juoką pilies kieme, moterį, sėdinčią ant žemo suoliuko saulės atokaitoje prie ežero su baltu siuviniu ant kelių.

Tuo metu Dikas Napjė kaip tik stovėjo ant savo didžios karjeros slenksčio. Nuo tada ant jo tarsi iš gausybės rago ėmė piltis titulai, laipsniai ir turtai. Bet tą dieną, kai sutikau jį, niekas dar nebuvo galutinai pripažinęs jo talento. Jo grožis, jo kūno jėga ir grakštumas, skvarbus visa persmelkiantis protas darė tokį įspūdį, kad dar ir dabar mane stulbina prisiminus. Jis turėjo nuostabų kūną, kuriame slypėjo neprilygstamas mokslininko protas. Luiza buvo minėjusi, kad jis visuomet teikė daug vilčių. Nuo pat jaunystės kiekvienas prizas ar stipendija tarsi savaime atitekdavo jam.

Bet buvo ir kitokių jo asmenybės bruožų. Tas cinizmas, apie kurį kalbėjau, jam buvo virtęs gilia melancholija. Jis atrodė nesugebąs patirti laimės. Įkalintas savo galingo intelekto bokšte, jis liko nepasiekiamas žmogiškai užuojautai. Man regis, tik kurianti meno jėga galėjo jį išlaisvinti; tačiau, nors ir būdamas be galo jautrus grožiui, jis pasirinko mokslinių tyrinėjimų kelią, kuris negalėjo visiškai jo paten-

kinti. Mudu vieną prie kito traukė nenugalima geismo jėga, tačiau jis niekuomet, net ir patenkinęs savo aistrą, nepasiekė laimingo meilužio ekstazės ir užsimiršimo. Aš, kuriai tokios akimirkos yra aukščiausia palaima, negaliu suvokti šio intelektualaus temperamento kančių. Negalėjau to pakęsti. Protas turi būti jausmų tarnas, o ne valdovas.

— Tu niekuomet neleidi sau užsimiršti, — pasakiau jam.

— Deja, aš netgi per daug leidau sau užsimiršti.

— Ir kodėl gi „deja“, leisk paklausti?

Ši kai kurių žmonių neapykanta sau man yra nesuvokiamas dalykas. Kartą, kai mudu drauge gyvenome mano namelyje, jis parodė man eilutę iš savo skaitomos knygos: *„Ko nekenčiu, tą ir darau“.*

— Bet juk tai juokinga, — atkirtau. — Aš negaliu tuo patikėti. Aš niekuomet negalėčiau nekęsti to, ką darau. Ir niekad nedaryčiau, ko nekenčiu. Visi mano poelgiai įkvėpti jausmų, kuriuos laikau gražiais ir šventais. Man tekdavo gailėtis tik tada, kai nepaklausydavau savo vidinio balso.

— Tuomet tu labai laiminga.

Mudu taip ir nesugebėjome peržengti šios tarpusavio nesupratimo prarajos. Ir iš pat pradžių ji, kaip sakiau, ilgą laiką neleido mums suartėti.

Štai pora vaizdelių.

Vakaras. Tolumoje virš ežero dangus liepsnoja purpuru. Aš vaikštinėju prie vandens, klausydamasi vėjo ir nendrių šlamesio ir mėgindama tame švelniame dvelkime atvėsinti savo karščiuojantį kūną. Po kelių minučių bus patiekta vakarienė, ir visi susirinksime didžiulėje menėje, kur jau tvyro prieblanda, o ant stalo dega žvakės... Prieplaukoje prie ežero stovi aukštas vyriškis, sustingęs kaip statula, ir be galo susikaupęs žvelgia į vandenį. Pašaukiu jį, bet jis nė nepasuka galvos į mano pusę. O kai drauge per žolę einame link pilies, jis giliai atsidūsta.

— Į ką jūs taip žiūrėjote, stovėdamas prie vandens?

— Stebėjau žuvis.
— Verčiau būtumėt priėjęs pasikalbėti su manim.
— Bet man visai nepatinka su jumis kalbėtis, Eliza. Jei norit padaryti man malonumą, dainuokit arba tylėkit.
— Aš jums neįdomi, tiesa?
— Kai kalbate — taip.
— Kodėl? Nejau kalbu kvailystes?
— Taip.

Rytas, ir mudvi su Luiza atėjome maudytis į slaptą mudviejų surastą įlankėlę. Gulime nuogos ryto saulės spinduliuose. Pasigirsta irklų pliuškenimas. Iš už kyšulio artėja valtis. Luiza išsigandusi pašoka.
— Ak, tai Dikas! Jis atplaukė žvejoti. Kur mano skraistė?
— Bet, Luiza... tavo toks puikus kūnas! Kam tau jį slėpti?
— Mano vyrui tai nepatiktų.
— Na, o aš... Aš neturiu vyro. Užtat liksiu gulėti kaip gulėjusi.
Valtis išnyra iš už kyšulio, ir žvejys šūkteli sveikindamas mus. Luiza visai susigėsta. Sugniaužusi ant pečių skraistę, ji šaukia:
— Plauk šalin!
Ji nepajėgia suprasti, kad gražiai moteriai nėra ko gėdytis savo kūno. Negalėdama pakelti savo brolio žvilgsnio, ji bėgte pasileidžia į pilį. Aš lieku. Jis nesiiria arčiau kranto, tik, pasirėmęs ant irklų, tylėdamas stebi mane. Toji praraja vis dar žioji tarp mūsų, ir mudu neįstengiame jos peržengti.

Naktis. Sidabrinė pilnatis stulbinančiu švytėjimu nužėrė pasaulį. Medžiai meta tamsius šešėlius. Pilis ir sala pilkšvai švytinčių kalnų fone atrodo tarsi iškirptos iš juodo popieriaus. Mano irklai, panirdami į vandenį, žeria tūkstančius

sidabrinių ratilų, ir tylus jų teškenimas, valčiai slystant salos link, vienintelis trikdo begarsės vasaros nakties tylą.

Pririšu valtelę. Patyliukais slenku per rasotą žolę. Dabar naktis pilna muzikos. Pro atvirą svetainės langą liejasi smuiko melodija. Prislenku arčiau. Sustoju prie to paties lango, kur pirmąjį vakarą atvykęs stovėjo jis, ir atsiremiu į palangę. Tarsi užburta žvelgiu į žvakių liepsną — jos taip ramiai, nemirgėdamos dega nakties ore. Griežia Bethoveno „Pavasario sonatą"...

Jis sustoja greta. Atsiremia į palangę ir taip pat žvelgia į kambario vidų.

Nevaržoma liejasi skaidri muzikos srovė. Mūsų sielos prisipildo švelnumo ir nerimo.

Ji kalba mums, ši muzika, ji pasakoja apie tokį mūsų gyvenimo metą, kuris niekuomet nebeateis, kurio niekuomet nebuvo, nors galėjo būti. Mūsų jaunystės pasaulis niekad nebuvo toks švelnus ir nerūpestingas, bet žiūrėdami į gilų atminties ir liūdesio ežerą, kuriame atsispindi mūsų jaunystė, gal dar galėtume įžvelgti tas dieviškas spalvas ir sužinoti, ką esame praradę. Tikriausiai mūsų jaunystėje kažkur netoliese praėjo ir metų tėkmėje nugrimzdo mylimasis — tas antras mūsų „aš", kurio glėbyje būtume galėję tapti tokie nerūpestingi, švelnūs ir ramūs.

Bet mes pamiršome. Tragiškas mylimasis neturi veido...

Jo vardo nei pavidalo mes nepažįstame,
ir niekas nepažins,
Kaip prarastos Plejadės, nematomos akims...

Kas tą akimirką padėjo mums peržengti prarają — aistra ar gailestis dėl praeities?

Negalėčiau atsakyti. Tik žinau, kad kai apsikabinę sustingome po ūksmingais medžiais, aš dusdama šnabždėjau vardą, kurį jau daug daug metų buvau pamiršusi...

Prieplaukoje laukė mano valtis. O į naktį vis dar liejosi muzikos versmė. Aš sugriebiau jo ranką. Mudu kaip vaikai bėgte pasileidome per žolę. Irklai sidabriniais purslais pažėrė vandenį. Juodas salos siluetas pamažu tolo. Muzikos garsai tilo...

Po keleto dienų, stovėdama ant savo namelio slenksčio, šūktelėjau Dikui:

— Žiūrėk! Sala išnyko!

Tikrai — ją paslėpė neperregima rūko ir pliaupiančio lietaus siena. Daugiau jos taip ir nebemačiau. Per likusias mano viešnagės Airijoje dienas ji slėpėsi nuo mano akių, tarsi norėdama pasakyti, kad jau ligi galo suvaidino tą vaidmenį, kuris jai buvo skirtas mano gyvenime. Lemtis atnešė mane prie jos krantų, ir tas pats nepermaldaujamas likimas dabar turėjo nuo jų nublokšti.

Jau pirmosiomis dienomis, kai mudu drauge atplaukėme į namelį, oras pabjuro. Bet turiu prisipažinti, kad mudu to beveik nepastebėjome. Buvome pernelyg užsiėmę vienas kitu. Mūsų aistra negalėjo būti greitai ir lengvai numalšinta. Mudu negirdėjome nei kaukiančio vėjo, nei pliaupiančio lietaus.

Argi šios valandos, šios dieviškos laimės akimirkos neduoda mums atsakymo į gyvenimo prasmės mįslę? Nes kam gi daugiau mes galėjome būti sukurti? Ir vis dėlto po kelių dienų aš vėl pajutau tą galingą melancholiją, gaubiančią mano mylimojo sielą. Atrodė, kad tarp mudviejų vėl atsivėrė ta pati praraja. Aš tai jaučiau net būdama jo glėbyje. Mudu neturėjome ką vienas kitam pasakyti.

Širdyje jis buvo tikras puritonas... Nuolatinis jo tylėjimas ir susimąstymas ėmė mane erzinti. Jis negalėjo gyventi vien dabartimi, kaip aš; jo gyvenimą vis nuodijo mintys apie praeitį ir ateitį. Galų gale jis tarė:

— Mes negalime likti čia visam laikui.

— Žinoma, ne. Šis nepaliaujamas lietus darosi nepakenčiamas. Rytoj mes išvyksime. Man turbūt geriausia iš karto grįžti į Italiją. Mudu išsinuomosim vilą...

— Bet aš negaliu važiuoti į Italiją. Londone manęs laukia darbas.

— Ak, darbas! Taip! Šito aš ir tikėjausi.

Man visuomet taip būdavo. Visi mano meilužiai nedvejodami paaukodavo mane ir mano meną ant savo karjeros altoriaus. Vyrų giminės egoizmas yra neprilygstamas. Niekad negalėjau priversti jų suprasti, kad man irgi reikia laisvės.

— Tai ką darysim? Ką man reiks veikti, kol tu priiminėsi pacientus? Gal paslėpsi mane kokiame mažame lizdelyje greta savo kabineto?

— Dėl Dievo, Eliza!

— Bet jeigu tu nevažiuosi su manim į Italiją, tai man teks vykti su tavim į Londoną.

— Tiek viena, tiek kita yra neįmanoma.

Mano širdį sustingdė baimė — pirmoji išsiskyrimo nuojauta. Pratrūkau raudoti, ir dvi ar tris dienas mudu nekalbėjome apie ateitį.

Aš vėl pakliuvau į amžinąjį konfliktą tarp savo meilės ir savo meno. Buvau atgavusi sugebėjimą dainuoti ir trokšte troškau išeiti į sceną. Tačiau, norėdama įvykdyti šį aukščiausiąjį sielos pašaukimą, turėjau sumokėti baisią kainą — paaukoti moters laimę.

Vis dėlto išdavikas pasirodė esąs jis, o ne aš.

Jis mane paliko.

Man regis, šios pamokos aš niekad neišmoksiu. Kiekvieną kart meilė man atrodo amžina, kol paaiškėja, kad vyrui ji — visai kitokia. Aš nebūčiau jo palikusi. Tai jis, o ne aš, — kartoju, — tai jis nutraukė šventą mūsų ryšį.

Iš kur aš galėjau žinoti, kad puikioji sala, kurioje suradau naujų jėgų ir laimę, virto mano priešu? Pasislėpusi anapus lietaus ir rūko sienos, ji rengė man skaudų smūgį.

Nors, tiesą sakant, turėjau nujausti. Turėjau atsiminti tą šaltį, kuris sukaustė man širdį pačią pirmąją dieną, kai nedrįsau išlipti į krantą, nes bijojau — žinojau, kad salą nuo manęs kažkas saugo. Senė, kuri žvelgė į mane pakrantėje... pagiežingoji dvasia, metusi man iššūkį. O taip, aš turėjau žinoti!

Vieną dieną, užsimetusi valstietės apsiaustą, išėjau į kaimą nupirkti maisto. Manęs nebuvo keletą valandų.

— Ne, ne, dabar mano eilė eiti, — pasakiau jam. — Tau nepatinka kaimas. Užkurk ugnį ir skaityk savo knygas.

Kodėl aš jį palikau? Jis mirtinai bijojo eiti į kaimą ar kur kitur, kad nesusitiktų mūsų draugų iš salos. Tuo metu aš to nesupratau. O jis geriau už mane žinojo, kokia baisi gali būti jų įtaka.

Mudu apsikabinom, ir jis liko šiltoje mūsų namelio pastogėje. Kai aš grįžau, viskas buvo baigta. Sala atsiuntė pasiuntinį ir įsakė jam grįžti.

Būtų buvę ne taip žiauru, jei jis būtų išvykęs nieko nesakęs, kol manęs nebuvo. Bet jis jautė pareigą dar kartą mane pamatyti.

Pamažu supratau, kad jo egoizmas, jo bailumas, šaltas jo puritoniškumas turėjo paimti viršų.

— Privalau vykti. Tai mano pareiga.

Jis drįso man taip pasakyti!

— Tai keliauk. Bet daugiau nebegrįžk.

Jis pabėgo, neištvėręs mano sielvarto ir sumišimo, tarsi vejamas furijų.

O kitą dieną mažasis namelis, matęs tokią neviltį ir palaimą, liko tuščias. Raktas vėl gulėjo ant staktos viršum durų. Iš skausmo aš puoliau ieškoti paguodos pas savo vienintelį ir geriausią draugą — darbą. Baigėsi viena puiki mano gyvenimo simfonijos dalis.

Aš dėl nieko nesigailiu.

Aš sakau gyvenimui: duok man, ką gali! Duok man, kas geriausia ir kas blogiausia! Priėmusi tavo dovanas, aš

neturėsiu dėl ko gailėtis. Tik puritonas ar bailys gali bijoti ateities arba norėti pakeisti praeitį. O aš, kol tik pajėgiu kentėti ir turiu atmintį, neketinu apgailestauti dėl nieko, ką esu patyrusi.

Dėkoju mažajam nameliui, kur mano kenčianti siela surado priebėgą ir atgavo jėgas.

Dėkoju salai už draugystę, kurią ten patyriau, už muziką ir juoką, už nuostabias dienas ir naktis.

Dėkoju meilei, kuri aukščiausios palaimos vainiku apvainikavo šią nuostabią vasarą.

Dėkoju menui, vėl priglaudusiam mane kaip motina prie krūtinės ir užgydžiusiam mano žaizdas. Dėkoju užvis labiausiai:

Du holde Kunst, ich danke dir dafür!
*Du holde Kunst, ich danke dir!**

3

Elinos brolis Keranas Eneslis nusipirko nedidelį karalienės Anos laikų namuką Mortone, maždaug penkios mylios nuo Keriz Endo. Atsistatydinęs jis apsigyveno ten ir laikėsi taip oriai, kad netgi šeimos nariai vargiai beprisimindavo, jog jis niekad nėra padaręs nieko tokio, dėl ko galėtų reikalauti ypatingos pagarbos. Puikioji jo biblioteka sudarė deramą aplinką senstančiam rašytojui, kuris kadaise galėjo būti dar ir svarbus visuomenės veikėjas. Tai buvo dailus, kone moteriškas kambarys, kvepiantis smilkalais ir tymo oda, o popietėmis — dar ir gera kiniška arbata. Ant grindų gulėjo Obiusono kilimas. Pilkai dažytos lentynos buvo pilnos knygų; dukart per savaitę jas valydavo dulkių siurbliu.

---

*O žavusis mene, dėkoju tau karštai!
O žavusis mene, dėkoju tau! (*Vok.*)

Keranas mėgo sėdėti šiame kambaryje ir skaityti detektyvus. Kai dar tik pradėjo eiti *English Review,* jis paskelbė ten keletą straipsnių, o nuo tada taip nieko daugiau ir nebeparašė. Dabar jau niekas nebeprisiminė, apie ką buvo tie straipsniai, bet tais laikais jie atrodė daug žadantys. Jeigu Kerano sūnėnai ir dukterėčios, nepaisydami šeimos legendos, imdavo klausinėti, kodėl jis nieko daugiau nenuveikė, jų tėvai miglotai aiškindavo apie prastą sveikatą ir nelaimingą meilę. Būdamas smulkus Lordų rūmų tarnautojas, jis dirbdavo tik tiek, kiek buvo neišvengiama, o sulaukęs penkiasdešimties atsistatydino. Iš tetos Harietos gautas palikimas leido jam patogiai ir nepriklausomai gyventi. Jis turėjo daugybę draugų, nes visuomet mokėdavo užsikariauti ir išsaugoti kur kas energingesnių ir žymesnių už save žmonių pagarbą. Jie nuolat lankydavosi Mortone ir paprastai prisimindavo praeitį — tuos laikus, kai ir patys buvo daug žadantys jaunuoliai. Jų palankumas Keranui padėdavo jiems pamiršti, kad pakilimo ir laimėjimų laikotarpiais jo niekad nebūdavo greta, — kad per trisdešimt metų jis nieko ypatingesnio nenuveikė.

Jei kartais sekmadienį jis likdavo vienas, mėgdavo pasivaikščioti po laukus ir užsukti priešpiečių pas Eliną — ji buvo mylimiausia jo sesuo ir niekad nesistengė priversti jo imtis rašyti atsiminimų knygą, kaip kartais mėgindavo Luiza. Jiedu palinksmindavo vienas kitą savo kaimelių paskalomis, o retsykiais po priešpiečių išspręsdavo kryžiažodį iš *Sunday Times*. Elina visuomet padengdavo stalą ir jam, o jei jis iki pirmos nepasirodydavo, ji žinodavo, kad nebeateis. Paprastai jis įžengdavo į jos namus lygiai be penkiolikos pirmą.

Bet šį sekmadienį jis žingsniavo gerokai sparčiau ir pasirodė anksčiau nei visada. Neskubrų pasivaikščiojimą laukais jam sugadino neįprastas susijaudinimas. Nė nestabtelėjęs į ką nors pasižiūrėti, jis paknopstom, tarsi kieno vejamas, žergė per arimus ir ražienas.

Lipdamas laipteliais į gėlyną, jis išgirdo karučio dardėjimą ir suprato, kad Elina tikriausiai darbuojasi sode. Jam iškart palengvėjo, nes tai rodė, kad gyvenimas Keriz Ende slenka kaip paprastai. Žvilgtelėjęs pro palaikę tvorą į daržą prie virtuvės, jis išvydo seserį prie šiukšlių krūvos. Išpylusi karutį, ji pasuko link jo akmenukais apdėliotu takeliu. Dar po akimirkos jis tikėjosi pamatyti jos veidą ir suprasti, kaip reikalai. Jis žinojo, kaip ji atrodo, jei būna dėl ko nors susikrimtusi. Tuomet jos veidas būna tiesiog baisus. Rūpesčiai ar sielvartas sukausto jos bruožus, ir jie pasidaro kone mediniai. Keranas nedrąsiai išlindo ir už tvoros ir žengė takeliu jos pasitikti. Karučio dardėjimas staiga nutilo.

— Koks tu ankstyvas! — sušuko ji.

Ji anaiptol neatrodė paniurusi, tik gerokai išraudusi ir sušilusi — į šiukšlių krūvą nustūmė jau šeštą karutį. Keraną užplūdo didžiulis palengvėjimas. Būtų galėjęs šitaip ir nesijaudinti! Kuriems galams reikėjo susigadinti sau pasivaikščiojimą? Be to, jis visą pereitą naktį išgulėjo be miego, svarstydamas, ką jai pasakyti. Dabar jis aiškiai matė, kad ji nieko net negirdėjo. Taigi bent kol kas nebuvo reikalo baimintis.

Tik ji viena taip gali, — žavėjosi jis, — įsigudrina nieko nežinoti ir likti nuošaly nuo šeimyninės audros. Dabar ir jis pasijuto nuošaly. Luiza gali sau siuntinėti valdingas telegramas, o Modė — su kiekvienu paštu atakuoti jį ilgais pasipiktinimo kupinais laiškais. Kol jis jaučia Elinos paramą, nesileis išmušamas iš vėžių. Žinoma, jos būtinai išnaudos Eliną kaip dingstį neduoti jam ramybės. „Mes turime pagalvoti apie Elinos jausmus“, — rašė Modė. O paskutinė Luizos telegrama skambėjo taip: „Dėl Elinos privalai panaudoti įtaką, kad knygą nedelsiant uždraustų“. Netgi Gordonas atrodė įsitikinęs, kad Elinai reikalinga kažkokia globa; jis paskambino Keranui iš Oksfordo sekmadienio rytą ir kone įsižeidė, kai šis juokais paklausė, negi turėtų iškviesti Elizą Koebel į dvikovą.

Juk visiškai aišku, kad nieko padaryti jau nebeįmanoma. Bet koks bandymas dabar uždrausti knygą tiktai dar labiau padidintų jos populiarumą. Diko nebėra. Tik menka skaitytojų dalis susidomės tuo seniai pamirštu skandalu, kuris, tiesą sakant, toli gražu nėra toks pribloškiantis kaip kiti Elizos gyvenimo epizodai. Knygoje minima tiek neįtikėtinų dalykų ir garsių vardų, kad skyrelis, pavadintas „Vasara Airijoje“, tikriausiai iš viso niekam nekris į akis. Bet šeimos nariai niekaip negalėjo tuo patikėti. Jie mėgavosi kalbėdami apie Elinos jausmus, lygiai kaip mėgavosi ir tada, prieš dvidešimt penkerius metus, kai visa tai atsitiko. Elinos jausmai jiems buvo tik dingstis didesniam malonumui ir susijaudinimui patirti.

Tuo tarpu Elina, regis, iš viso nieko nejautė. Ji sau ramiausiai darbavosi sode ir pasveikino Keraną tylia, malonia šypsena, iš kurios jis suprato, kad sesers namuose bent jau kol kas gali jaustis saugus nuo visų įkyruolių.

Jis perėmė iš jos karutį ir nustūmė jį atgal po obelimi, kur ji buvo pradėjusi ravėti. Tą rudenį Hokinsas sirgo, ir sodas vietomis buvo labai apleistas. Gėlynas apžėlė ne tik nekenksmingomis žilėmis, bet ir pačiomis bjauriausiomis piktžolėmis: rūgštynėmis, pienėmis, varpučiu ir šeivamedžio šaknimis. Elinos mylimų žibuoklių lysvelė paskendo išvešėjusiose žolėse. Bet ji jau buvo išravėjusi kelis kvadratinius jardus ir šviežiai išpurentoje dirvoje išdidžiai išsaugojo keletą liūdnų sinavadų kerelių, dėl kurių Hokinsas tikrai nebūtų sukęs sau galvos.

— Jei jau taip anksti atėjai, tai gal paimtum šakes ir padėtum man? — paklausė ji. — Daviau sau žodį, kad ligi priešpiečių nusikasiu iki takelio.

— Ne, Elina, nenorėčiau. Aš juk apsimovęs išeiginėm kelnėm. Gal geriau eisiu į vidų ir paskaitysiu laikraštį.

— Uf! — atsiduso Elina ir vėl sugriebė šakes. — Svetainėje rasi Houpę. Ji atvažiavo savaitgaliui.

— Mat kaip!

Jo balse nesigirdėjo džiugesio. Tiesa, Houpę jis mėgo labiau nei kitas savo dukterėčias, bet mieliau būtų likęs vienas su Elina. Jam norėjosi papasakoti jai apie Mortono vikarą, kuris praturtino parapijos įvykių metraštį, lotyniškai perskaitydamas palaiminimą. Buvo žavus vaizdelis, kai senasis majoras Trefuzis ne tik pats išėjo iš bažnyčios, bet ir savo virėją drauge išsitempė. O jei prie stalo sėdės dar ir Houpė, ši nepakartojama istorija praras dalį savo žavesio. Houpė amžinai leidžiasi į kalbas apie tokius dalykus, kurie neturi nieko bendro nei su Mortonu, nei su Keriz Endu, o kartais netgi ima įkyriai ir globėjiškai kamantinėti jį apie Kempbelą Benermaną*, nors jis jai anaiptol nerūpi — tiesiog ji, matyt, įsitikinusi, kad jis tesugeba šnekėti vien apie jau mirusius valstybės veikėjus ir senų laikų visuomenės įvykius.

Tačiau Keranas būtų nusiminęs kur kas labiau, jei būtų žinojęs, kas jo laukia svetainėje. Vos tik pravėręs stiklines duris, jis iškart suprato, jog atsidūrė tos pačios audros sūkuryje, iš kur ką tik manė esąs ištrūkęs. Vis dėlto ši audra pasiekė Keriz Endą, ir tiktai Elina, sodo takeliais stumdydama karutį, sugebėjo likti nuošalyje. O Houpė, kaip paaiškėjo, buvo atsidūrusi pačiame sūkurio centre. Ji iškart puolė prie jo, o jos veidas liepsnojo tokiu pasipiktinimu ir siaubu, kad jam beveik nė nereikėjo pažvelgti į knygą, kuria ji mojavo jam prieš akis.

— Ak, dėde Keranai...

— Labas rytas, Houpe. Kaip laikosi Alanas? Kaip vaikai?

— O, jie laikosi puikiai, ačiū. Dėde Keranai, ar jūs skaitėt...

— Ne, neskaičiau. — Jis nekantriai atstūmė knygą. — Ir neskaitysiu. Mano manymu, čia jau nieko nebegalima padaryti, ir kuo mažiau apie tai kalbėsim, tuo geriau.

---

*Kempbelas Benermanas. Seras Henris (1836—1908) — britų valstybės veikėjas, 1905—1908 m. buvęs ministru pirmininku. (*Vert. past.*)

— Nieko negalima padaryti?

Ji nustebusi įsispoksojo į jį. Taip toli ji dar nebuvo prisigalvojusi.

— Bet ar tai *tiesa*?

— Tiesa? Na...

— Ar jūs suprantat, kad aš nieko apie tai nebuvau girdėjusi? Nė menkiausio supratimo neturėjau...

— Ak! — atsiduso Keranas.

Jis pasijuto labai nejaukiai. Susidurti su dukterėčia, pirmąsyk išgirdusia apie šią istoriją, buvo kur kas blogiau, nei jis tikėjosi. Iš tiesų, vargu ar galima ją kaltinti, kad taip susijaudino.

— Ar tai tiesa? — nenustygo ji. — Ar... ar jie... ar mano tėvas?..

Ji nutilo ir taip pat sumišo.

Jos tėvas buvo miręs taip seniai, kad ta neryški linija, kuri sušvelnina mums gyvo žmogaus paveikslą, visiškai išsitrynė. Jo įvaizdis nusistovėjo, liko išbaigtas, tarsi išlietas iš metalo, ir Houpė nebepajėgė išskirti kokių neesminių jo bruožų. Kažkodėl ji visuomet prisimindavo tėvą, dėvintį katiliuką — kaip tada, per jos vestuves. Be to, visi jos prisiminimai apie jį buvo susiję su Londonu, kur šeima gyveno ligi jo mirties. Ji prisiminė, kaip stovėdavo prie viršutinio aukšto lango Devonšyro aikštėje ir žiūrėdavo į jį apačioje nuo šaligatvio įšokantį į automobilį. Jis visuomet išbėgdavo iš namų baisingai skubėdamas, pakeliui dėdamasis skrybėlę. Rusvi jo plaukai buvo tankiai suaugę aplink pakaušį, tiktai pačiame viršugalvyje bolavo nedidelė plikė. Ji prisiminė iškilnų jo profilį, kai jis sėdėdavo greta jos teatro ložėje — tas profilis atrodė nelyginant iškaltas ant monetos. Ji puikiai prisiminė tą baimingą šiurpą, kuris nukrėsdavo išsigandus, kad sulauks jo nepritarimo: apimdavo siaubas, kad pasakei ką nors, kas jam atrodo vaikiška arba kvaila. Pagrindinis jos atmintyje išlikusio įvaizdžio bruožas buvo grėsmingumas. Ji nė pati ne-

žinojo, kas jai varė didesnę baimę: ta stingdanti tyla, kurioje jis klausydavosi daugumos žmonių kalbų, ar tie trumpi, kandūs sakinukai, kuriuos sviesdavo tiems, kam manydavo esant verta atsakyti. Grėsmingas, šaltas, nuolat užsiėmęs, plika galva ir su katiliuku — tokį ji prisiminė šį žmogų, kurį dabar reikėjo kaip nors įtalpinti į Elizos sukurtą istoriją.

— Ar tai tiesa, — galų gale išspaudė Houpė, — ką ji pasakoja apie mano tėvą?

— Mano mieloji Houpe, — ėmė greitai berti Keranas, — kas iš mūsų gali tikrai žinoti? Visa tai buvo jau taip seniai, mes visi viską pamiršom. Ir jei ši įkyri moteris nebūtų...

— Bet kodėl gi aš niekuomet anksčiau apie tai negirdėjau?

Ji priekaištingai, tarsi kaltindama, pažvelgė į jį. Keranas suprato, kad ji niršta, jog buvo laikoma nuošalyje, kad per visus tuos metus nepatyrė šito smagumo. Jo širdis prisipildė priešiškumo dukterėčiai. Jeigu jai tik tiek terūpi, nėra reikalo pernelyg stengtis jos gailėti.

— Jokioje kitoje šeimoje, — nertėjo ji, — šitaip paprasčiausiai negalėjo nutikti: kad aš būčiau šitaip laikoma tamsoje! Jūs pagalvokit, sužinojau apie tai tik dabar, visiškai atsitiktinai, iš skolintos knygos. O juk apie šią istoriją turėjo būti kalbama metų metais!

— O, ne.

— Ką?

— Anaiptol, niekas apie ją nekalbėjo. Ir niekas, išskyrus šeimos narius, apie ją nieko nesužinojo. Matai, ten buvo tik mūsų šeima, ir aišku, mes visi pasirūpinome prikąsti liežuvius.

— Betgi Dieve mano! O aš — ar aš ne šeimos narė? Aš gi jo duktė. Kodėl man niekas nepasakė?

— Na, tuo metu tu buvai dar visai maža, ar ne?

— Bet kodėl vėliau niekas nepasakė?

— Nežinau, mano mieloji Houpe. Sutik, tai ne mano reikalas.

— Ne. Bet kas nors juk turėjo. Šitokį svarbų dalyką...

— Svarbų?

Keranas žengė prie židinio ir sustojo pasišildyti rankų, pats sau svarstydamas šį žodį.

— Nematau čia nieko itin svarbaus, — gindamasis sumurmėjo jis.

Per visą pokalbį jis atsakinėjo vis tyliau ir tyliau, tarsi protestuodamas prieš jos pakeltą toną. Jis gal ir būtų kaip nors pakentęs jos egoizmą, jei ji nebūtų taip triukšmavusi ir lyg viesulas blaškiusis pirmyn atgal po kambarį. Jeigu ji į šią istoriją būtų reagavusi santūriau, Keranas tikriausiai būtų pasistengęs užjausti ir suprasti.

— Aišku, kad tai svarbu! Turi būti svarbu. Tai turi mums visiems didžiulę reikšmę. Nemoku nė apsakyti jums, kaip buvau sukrėsta! Juk atversdama knygą nieko nė neįtariau! Net ir dabar dar negaliu patikėti. Šito tiesiog negalėjo būti!

— Ak, kam dabar svarbu, buvo tai ar nebuvo. Kad tik tavo tetos liautųsi...

— Tai jos skaitė?

— O kaipgi, žinoma, skaitė.

— Ir ką jos apie tai mano?

— Jos nori, kad aš pasirūpinčiau uždrausti knygą.

— Ak, tikrai? Na, žinoma! Joms kad tik drausti, ar ne? Jei mūsų šeimoje nebūtų buvę šitiek draudimų, jau kažin kada viską būčiau sužinojusi. Kokia gi nauda stengtis nuslėpti tiesą? Ar tai tiesa? Štai ką aš noriu sužinoti. Ar tikrai taip buvo?

— Kaip buvo? — atšovė Keranas.

Houpė vėl pritilo. Jos vaizduotė vis dar nepajėgė apimti šio paveikslo: jos tėvas su katiliuku ant galvos sprunka valtimi per ežerą drauge su Eliza Koebel. Galų gale ji šiaip taip išspaudė:

— Kad jis... kad jis... buvo neištikimas...

Keranas tyliai suvaitojo. Tai pats baisiausias dalykas bendraujant su dukterėčiomis. Jų karta jau nesigėdi garsiai ištarti tokių žodžių. Štai jeigu Luiza būtų atvažiavusi jo prigriebti, ji galėjo užkurti jam tikrą pragarą, bet jokiu būdu nebūtų kalbėjusi apie neištikimybę taip, tarsi apie kokį sūrį. Ji galėjo mesteleti visokiausių užuominų, tačiau jo džentelmeniškas jautrumas tikrai nebūtų nukentėjęs. Ji tikriausiai iš viso niekada nėra ištarusi šito žodžio, nebent bažnyčioje.

— Na, o kaip kitaip man tai pavadinti? — nenurimo Houpė. — Ką gi kita... jis padarė, kaip manot?

Keranas sušnibždėjo nežinąs.

— Bet juk jie pabėgo?

— O taip. Jie pabėgo.

— Kur?

— Nežinau.

— O paskui jis grįžo? Ėmė ir grįžo! Ir visi žinojo?

— O taip. Ko gero, visi žinojo.

— Jūs turbūt buvote priblokšti? Ar kas nors tai numatė? O kodėl jis grįžo? Visa tai skamba neįtikėtinai. Negaliu nė įsivaizduoti. Nesuprantu, kaip tai galėjo nutikti.

— Ir aš negaliu po šitiek laiko.

— Bet juk tai buvo ne taip seniai. Aš pati puikiausiai prisimenu tą vasarą. Prisimenu ir pilį, ir salą.

Staiga tūkstančiais gyvų paveikslėlių ją apniko prisiminimai. Būtų galėjusi pavaizduoti kiekvieną kambarį pilyje ir nubraižyti salos žemėlapį. Užuodė durpių kvapą — vaikų kambariuose nuolat kūrendavosi židiniai. Išvydo prieš akis pilies kiemą su šuliniu, prie kurio stovėjo Mafi, senoji jos pusseserės auklė, ir lupo obuolį. Ilga raudona susiraičiusi lupena dryko baltos prijuostės fone, o priešais, ištiesęs rankutes, stovėjo mažasis Haris Lindsėjus žaliu švarkeliu.

Bet tai ir buvo vienintelis vaizdas, kuriame jos atmintis aiškiai užfiksavo suaugusį žmogų. Visi kiti — Houpės tė-

vai ir pulkas dėdžių bei tetų — buvo virtę blyškiomis, neryškioms būtybėmis, kiek didesnėmis nei iš tikrųjų, slankiojančiomis kažkur scenos pakraščiais. Ją vėl užplūdo padrikos smulkmenos.

Teta Modė mėgo dėvėti vairuotojo kepurę, perrištą šydu. Čarlzas Lindsėjus ant valgomojo laiptų išbėrė savo taupyklę, ištisa smulkių monetų kaskada džingsėdama pasipylė į kiemą, o dėdė Barnis kvatojosi. Išgirdę riksmus ir juoką, visi išbėgo pažiūrėti, ir ką gi — dėdė Barnis dūsta iš juoko, susiėmęs už šonų, o vargšas Čarlzas stovi ir aimanuoja: „Mano pinigėliai! Oi, mano pinigėliai!“

Teta Luiza turėjo ištisą debesį juodų plaukų, kurie stambiomis garbanomis vilnijo jai aplink galvą, o žemai ant sprando buvo suimti voleliu. Ji mėgdavo lakstyti basa. Kai ji lėkdavo žemyn pievute priešais pilį, basos jos kulkšnys švysčiodavo iš po ilgo natūralaus šilko sijono, per liemenį kietai sujuosto diržu su emaliuota sagtimi. O teta Modė turėjo štampuoto sidabro sagtį su angelų galvutėmis. „Koks prastas skonis!“ — nebežinia kokia proga šaltai ištarė suaugusio žmogaus balsas. Rozamunda paskui, kai Mafi šukavo jiems plaukus, pamėgino tai pakartoti, ir Mafi tuoj pat liepė jai nesimėgdžioti. Užtat kiti vaikai dar keletą dienų ją erzino, spigiais balseliais cypčiodami apie prastą skonį.

Be to, buvo išlikę nuotraukų. Neseniai ji užtiko vieną, tikriausiai darytą tą vasarą, iškylos metu. O, ji kaip reikiant pasismagino, žiūrėdama į tą vaizdelį! Dar būtų galėjusi patikėti, kad jos motina ir tetos dėdavosi tas juokingas skrybėles ir vilkdavosi ligi pat kaklo užsagstomas sukneles, kai eidavo į bažnyčią arba į svečius, bet kad šitaip išsipusčiusios jos sėdinėjo viržiuose, atrodė neįsivaizduojama. Jų mintys ir jausmai tikriausia būtų taip pat nesuprantami palikuonims, kaip ir apranga. O vaikai atrodė tiesiog graudžiai — ypač juodvi su Rozamunda, apvilktos krakmolytomis drobinėmis suknelėmis ir su šiaudų skry-

bėlaitėmis, tarsi nimbai šviečiančiomis apie galvas, sutūpusios abipus kaimietiškai išrodančios auklės su juoda skrybėle.

Tačiau kokia gi nauda ir tų visų prisiminimų? Jie nieko nesako apie šios nepaprastos dramos aplinkybes. Houpė beveik nebeprisiminė Elizos, kuria jie visi tada taip pašėlusiai žavėjosi. Ji beveik iš karto virto legenda. Houpė ją vaizdavosi kaip pasakišką figūrą, kažkokį angelo iš kalėdinio atviruko ir fėjų valdovės iš pantomimos derinį, būtybę ilgu plevenančiu apdaru ir šviesiomis vilnijančiomis garbanomis, kuri nevalgo, nemiega, nerašo laiškų, neskaito laikraščių ir apskritai vargu ar ką daro kaip paprasti mirtingieji. Pačios Elizos rašymo stilius irgi nėmaž netrukdė išsaugoti šią anapusiškumo aurą. Ji aprašė save beveik tokią, kokią ją tada matė vaikai.

Tiktai jos istorijos turinys niekaip nesiderino su tomis išlikusiomis prisiminimų nuobiromis. Jis niekaip netiko prie tetos Modės su jos vairuotojo šydu, nuotraukų ar raudonos obuolio žievės baltos Mafi prijuostės fone. Ši istorija negalėjo būti iš tos pačios praeities, kuri išliko Houpės prisiminimuose. Ji jos neatitiko nei savo proporcijomis, nei turiniu.

— Aš tada buvau dar vaikas, — netvirtai ištarė Houpė. — Ir prisimenu viską kaip vaikas. Aš tada nė nenutuokiau, kas vyksta. Bet jūs juk irgi ten buvot, dėde Keranai. Jūs juk turėjot viską matyti! Ir turėtumėt viską nuosekliai prisiminti.

— Aš netikiu, kad kas nors iš ten buvusiųjų įstengtų tai padaryti. Netgi Eliza.

— O, ji prisimena! Tikriausiai todėl, kad turi aiškesnę vertybių skalę, nei dauguma žmonių. Tuo metu jai į atmintį įstrigo tik tai, kas svarbu.

— O! Vadinasi, ji daug ką praleidžia?

— Ne, nemanau. Bent jau nieko svarbaus. Ji suklydo tik dėl kelių smulkmenų. Jai atrodo, kad salos savininkė

buvo teta Luiza, o mes visi buvome jos vaikai. Ir mano tėvą ji vadina Luizos broliu, o ne svainiu. Bet visus svarbius dalykus ji atsimena taip, tarsi tai būtų įvykę vakar.

— Aš neabejoju, kad ji surašė viską, kas buvo svarbu jai pačiai. Mes visi taip darome. Bet iki visumos tikriausiai toli...

— Nejau neliko laiškų ar dar ko nors? Gal jūs arba kas kitas išsaugojot to meto laiškų?

Keranas ne iškart sumojo, ką atsakyti.

Laiškų buvo. Po savo motinos mirties, tvarkydamas jos popierius, jis aptiko paketą, pažymėtą „Laiškai iš salos". Tais audringais vasaros mėnesiais ji gydėsi Herougeite, ir jie visi beveik nuolatos jai rašė. Elizos Koebel istorija buvo ne sykį aprašyta ir pavaizduota bent keleto žmonių akimis.

Nuo tada, kai tie laiškai pakliuvo į jo rankas, Keranas bent po kelis sykius juos perskaitė. Ir kiekvienąkart, užmetęs į juos akį, pagalvodavo: kaip menkai tegalima pasitikėti žmogaus atmintimi! Jų pasakojama istorija gerokai skyrėsi ir nuo tos, kurią jis pats būtų galėjęs pateikti, ir nuo atskirų Gordono, Modės ar Luizos versijų. Daugiau niekas šeimoje nežinojo apie šių dokumentų egzistavimą, ir Keranas buvo apsisprendęs niekam nesakyti. Jo motina buvo pratusi klausytis išpažinčių. Jai visi išsipasakodavo dalykus, kuriuos dabar verčiau būtų pamiršti. Juk Modė nieku gyvu neatleistų Luizai tų pastabų apie jos vulgarumą, nors tai ir rašyta prieš dvidešimt penkerius metus. O Luiza pasipiktintų sužinojusi, kad Modė įtarinėjo Gordoną neištikimybe, ir pačiam Gordonui anaiptol nebūtų malonūs tie juokeliai, kuriuos tada iš jo krėtė aplinkiniai. Net ir Keranui kelissyk sudiegė širdį supratus, kiek daug jie visi žinojo apie vieną jo asmeninę negandą, kurią jis tuo metu skrupulingiausiai stengėsi nuslėpti. Tarpais jis netgi buvo linkęs smerkti motiną, kam ji išsaugojo tokį parako sandėlį. Iš tokios diskretiškos moters vargu ar buvo galima tikėtis šitokio aplaidumo, ir jis nusprendė, kad

ji tikriausiai vien per neapsižiūrėjimą paliko laiškus nesudeginusi. Jis taip ir nesužinojo, ką ji pati apie visa tai manė. Iš laiškų tono, kaip ir iš kitos jos korespondencijos, buvo galima spėti, kad ji be ypatingų skrupulų sutikdavo su kiekvienu rašiusiuoju ir kiekvienam pritardavo. Keranui teko pripažinti, kad motina nebuvo itin nuoširdi, tačiau ji pasiekė, ko norėjo. Ligi pat gyvenimo pabaigos ji išsaugojo ne tik abiejų savo sūnų, abiejų dukterų, žentų, marčios ir visų anūkų meilę, bet ir visišką jų pasitikėjimą.

O dabar jis ir pats pasirodė lygiai toks pat neapdairus: nesudegino laiškų, nors seniai būtų reikėję tai padaryti. Jie buvo pernelyg įdomūs. Jis ketino dar pasilaikyti juos, dar kartelį perskaityti, o tada jau būtinai sunaikinti prieš mirtį. Ir nieko nesakyti apie juos Houpei.

Jam pasisekė: ji nepastebėjo jo dvejonės ir nelaukė, ką jis atsakys. Jos dėmesys ir pasipiktinimas nukrypo kita vaga: dar jai nebaigus sakinio, jos balsą nustelbė karučio dardėjimas sode.

Ji pasuko galvą. Pro langą praėjo Elina, stumdama žolių prikrautą karutį. Dardesys nutolo, ir kambaryje stojo tyla.

Houpė atsigręžė į Keraną. Jos veidas buvo išblyškęs. Staiga ji pasijuto prislėgta ir sunerimusi. Ji tyliai paklausė:

— O kaipgi mama?

„Aha, pagaliau prisiminei!“ — pagalvojo Keranas.

4

Jis negalėjo suprasti, kodėl ji anksčiau to nepaklausė. Tačiau jis nebuvo skaitęs Elizos istorijos ir negalėjo įvertinti jos įtaigos. Jis žinojo, kad apie Eliną ten nutylėta, tačiau nesuvokė, kaip suglumusiam skaitytojui iš pradžių turėtų būti sunku sustatyti į vietas visus faktus, kuriuos Eliza galėjo praleisti.

Houpė nebuvo pamiršusi savo motinos egzistavimo. Tačiau šiuo atžvilgiu jos nuostatos nė kiek nepasikeitė; jų neištiko joks sukrėtimas. Apie Eliną ten nebuvo pasakyta nieko naujo, tad Houpė ne iš karto suvokė, kad jos motinai šioje istorijoje turėjo tekti ypatinga vieta. Užteko ir to, kad tėvą reikėjo paversti baironišku Elizos romano herojumi; o čia dar paaiškėjo, kad jei ši istorija teisinga, tai ir motinos paveikslas joje turėjo nušvisti nauja ir netikėta šviesa.

Dabar ji tai suprato. Ir, žvelgiant iš šio naujo taško, visas epizodas ėmė įgauti tam tikrą prasmę. Suvokimas, kad Elina buvo išduota, tarsi pakišo trūkstamą motyvą; be to, emocinis šio aspekto turinys nenusileido Elizos prisiminimų aistrai. Nesutapimai nebeatrodė tokie stulbinantys. Houpės vaizduotė, kuri ligi tol šokinėjo apie tėvą su katiliuku ant galvos, sprunkantį valtele per ežerą drauge su pantomimos fėjų valdove, kol Mafi lupo obuolius, o Luiza lakstė basomis po pievelę, dabar rado už ko nusitverti. Pagaliau iš miglotų prisiminimų ir laiko apgavysčių maišaties aiškiai iškilo trys figūros: Eliza, Elina ir Dikas. Tai buvo ir Elinos istorija. Visa tai atsitiko Elinai.

— Dieve, kiek ji turėjo iškentėti...

Houpės akyse susitvenkė ašaros. Ji mylėjo savo motiną. Ir visada manė, kad juodvi labai artimos. Pasirodo, visus tuos metus paslėpta, nutylėta egzistavo ir tai... *tai.*

— Ji mylėjo jį. Dievino. Kaip ji tai pakėlė?

Keranas tylėjo. Jis ir pats šimtus kartų savęs to klausė. Buvo radęs keletą atsakymų, bet visus vieną po kito atmetė. Štai ir Houpė apie tai susimąstė: jis girdėjo, kaip ji perkrato juos vieną po kito. To jis ir tikėjosi.

— Tikriausiai ji galvojo apie mus. Tikriausiai dėl mūsų stengėsi išlaikyti šeimą.

— Bet ji atleido jam. Ji visada jį mylėjo.

— Tikriausiai ji taip jį mylėjo, kad nieko kito jai nebeliko, tik atleisti. Bet tai turėjo ją pusiau nužudyti.

— Nežinau, Houpe.

— Turėjo. Net jei ji ir atleido, tai niekuomet nebūtų pajėgusi to suprasti.

— Kodėl ne? — kiek užgautas paklausė Keranas.

Houpė paaiškino. Elinos kartos žmonės nepajėgė suprasti tokių dalykų. Štai ji, Houpė, gali. Eliza atskleidė jai viską, kaip buvo. O Elina niekuomet nebūtų supratusi.

— Jūs gi žinote, kokia ji! Kaip ji nemėgsta visko, kas susiję su seksu! Jos manymu, visa tai „nereikalinga“. Ak, dėl Dievo, aš juk girdėjau ją kartą sakant, kad „Tesė iš d'Erbervilių giminės“ jai niekad iki galo nepatiko, nes, jos manymu, Tesės suvedžiojimas ten visai nereikalingas! Ir aš niekaip negalėjau jai įrodyti, kad tai viso pasakojimo pagrindas. Ką jau kalbėti apie šiuolaikinius romanus — ten viskas nuo pradžios iki galo nereikalinga!

— Žinau.

— Protu ji niekuomet nebūtų jam atleidusi, nors širdimi — gal ir taip. Ar ji kada nors su jumis apie tai kalbėjosi?

— Niekad. Aš netikiu, kad ji kam nors ką nors apie tai sakė.

— Greičiausiai taip ir yra. Tai tiesiog įsikūnijusi ištikimybė. O kaip ji elgėsi?

Keranas susimąstė.

— Visiškai natūraliai. Tarsi jo išvykimas būtų buvęs savaime suprantamas dalykas.

— Ką, negi mama taip elgėsi? *Mama?!*

— Taip, mes irgi buvome ne mažiau apstulbę. Kad ir kaip skausmas draskė jai širdį, ji niekuo to neparodė. Niekam nęišsidavė.

— Ištisas savaites?!

— Ak, ne! Ne savaites. Jo nebuvo tik trejetą dienų.

— Man regis, jūs klystate. Sprendžiant iš Elizos pasakojimo, jiedu drauge išgyveno jos namelyje kur kas ilgiau.

— Aš tiksliai žinau, kad tai truko tik tris dienas, — griežtai nukirto Keranas.

Houpė šyptelėjo.

— Kiek suprantu, šiuo požiūriu Elizos atmintis patikimesnė už jūsiškę. Galų gale tos dienos jai buvo itin svarbios.

Keranas pamaišė ugnį ir prikando liežuvį suvokęs, kad vos nepuolė cituoti laiškų. Reikia būti atsargesniam.

— Mama žinojo, kad jie išvyko? Ar jūs tikras, kad ji žinojo?

— O taip. Dėl to negali būti nė menkiausios abejonės. Tik pirmą akimirką ji pametė galvą. Tą rytą, kai jie dingo, ji atbėgo manęs žadinti ir atrodė tiesiog baisiai. Bet labai greitai susiėmė. Ir niekas iš mūsų nežinojo, ką ji iš tiesų galvojo ar jautė. Niekas.

Houpė giliai įkvėpė ir paskelbė nuosprendį. Ji visuomet greitai susidarydavo savo nuomonę — visais atvejais.

— Tikriausiai čia turime reikalą su asmenybės susidvejinimu. Man regis, jei jis būtų ką nors nužudęs, jos reakcija būtų buvusi tokia pat. Ji taip jį mylėjo, kad visa, kas buvo su juo susiję, matė tarsi kitomis akimis. Būna tokių moterų. Jis tikriausiai jai egzistavo anapus tos sąmonės dalies, kuri nepajėgia daug ko suvokti, — anapus visų prietarų, mokslo bei auklėjimo įskiepytų normų ir tradicijų. Jos meilė jam bus pavertusi ją visai kitu žmogumi.

— O! — šūktelėjo Keranas ir atsitiesė.

— Ji pernelyg naivi ir nepajėgia įsisąmoninti, kad visą gyvenimą joje egzistavo du žmonės... jo žmona ir ta moteris, kurią mes pažįstame. Ji virsdavo tai viena, tai kita, pati to nė nejausdama. Matote, aš visiškai tikra, kad ji baisiai pasipiktintų, išgirdusi tokią istoriją apie ką nors kitą. Ji pasakytų, kad visa tai labai liūdna (nereikalinga, jei kalbama apie knygą), kad žmonėms nereikėtų taip paleisti vadžių, kad žmona turbūt teisi, jog dėl vaikų jam atleido, bet, aišku, jokia moteris po to nepajėgs mylėti kaip mylėjusi. Esu tikra, kad ji būtent taip nuspręstų. Ne veltui jau trisdešimt šešerius metus ją pažįstu.

— Tai tau jau trisdešimt šešeri? — kiek nustebęs paklausė Keranas. — Maniau, kad tu jaunesnė.

Houpė pasijuto pamaloninta — kur kas labiau, nei būtų jautusis, jei būtų supratusi, kodėl jis laikė ją jaunesne.

— Tai jūs sutinkat su manimi? Sutinkat, kad čia, ko gero, kaltas asmenybės susidvejinimas?

— Mieloji mano Houpe, tai vienintelis paaiškinimas, kuris ir man kada nors atrodė priimtinas. Bet tu pirmoji man pritarei. Mano manymu, ji neatleido jam: ji niekuomet nė neįtarė turinti už ką nors atleisti.

— Bet jei tai tiesa, jei tai tiesa, tuomet Eliza — tiesiog niekas, palyginti su ja!

— Tai jau reikia manyti! — iš naujo suirzęs, burbtelėjo Keranas. — Eliza nė jos mažojo pirštelio neverta. Tuo metu mes baisiai daug apie ją šnekėjom, bet tikra mįslė mums buvo tavo motina. Kai kuriuose laiškuose...

Štai yla ir išlindo iš maišo! Houpė net pašoko.

— Vadinasi, laiškų yra! Taip ir maniau. Ne veltui jūs atrodėte toks tikras tuo, ką sakote.

— Na, taip, ką gi... Liko vienas kitas...

— Kam? Nuo ko?

— Aš turiu keletą to meto laiškų, rašytų tavo senelei. Būdami saloje, mes visi dažnai jai rašydavom. O mano motina gana neapdairiai pasiliko tuos laiškus.

— Ar ir mano mama rašė?

— Taip. Yra ir keli jos laiškai.

— Tada...

— Ji visiškai nemini istorijos su panele Koebel. Jei būtų likę tik jos laiškai, tu nieko apie tai nesužinotum. Ji tyli apie Elizą lygiai kaip Eliza — apie ją.

— Ar galėčiau paskaityti tuos laiškus?

— Na-a...

Jis susimąstė. Dar prieš penketą minučių nedvejodamas būtų atsisakęs. Bet dabar jau draugiškiau žiūrėjo į Houpę. Juk ji, kad kokios, gali pasirodyti besanti jo sąjun-

gininkė. O jei taip atsitiktų, būtų pravartu, kad ji žinotų visus jam prieinamus faktus. Tokioje krizėje, kaip dabar, jam reikėjo paramos. Jei Houpė pritartų jo pažiūroms, ji irgi ne mažiau pasipiktintų visomis tomis nenuoširdžiomis kalbomis apie Elinos jausmus. Eliza gali rašyti, ką tik nori, žmonės gali plepėti, kas tik jiems šauna į galvą — moteris, savo metu ištvėrusi pačią katastrofą, vargu ar leisis paveikiama tokių niekingų jos atgarsių. Jos nereikia aptarinėti ir ginti kaip kokios niurzglios aukos, atsikalbinėjimų, melagysčių ir draudimų skraiste dangstančios savo apdraskytą orumą.

— Aš parodysiu tau tuos laiškus, — galų gale nusileido jis, — jei pažadėsi mane paremti.

— Paremti jus?

— Taip, pasakyti, kad dabar užvis geriausia apskritai nieko nesiimti. Kad nieko nebegalima padaryti.

— Bet juk aišku, kad nieko nebegalima padaryti, — nekantriai mostelėjo Houpė. — Kas buvo, tas buvo — nebepakeisi. Aš tiktai noriu sužinoti, kas gi iš tiesų buvo?

— Tai pažadi laikyti liežuvį? Niekam nepasakosi apie laiškus, jeigu tau juos parodysiu?

— Net ir Alanui?

— Gerai, Alanui galima. Bet niekam daugiau iš šeimos narių.

— Pažadu, nepasakosiu. Bet kodėl...

— Pamatysi, kai pati perskaitysi juos. Gali šiandien popiet grįžti kartu su manim gerti arbatos, ir tada turėsi progos juos peržvelgti. Nenorėčiau siuntinėti jų iš vienos vietos į kitą.

— Negi jie tokie...

Jų pokalbį nutraukė nuaidėjęs gongas. Po minutės į vidų įžengė Elina ir priekaištingai paklausė, ar jie jau pasirengę priešpiečiams.

Ji buvo labai patenkinta savo ryto darbu, nes sugebėjo nuravėti plotą iki pat takelio. Pirma kitų įžengusi į valgo-

mąjį, ji ėmėsi sumaniai pjaustyti kepsnį, o Megi dalino daržoves.

— Netrukus ketinu važiuoti į Londoną, — kai visi jau turėjo pilnas lėkštes, pasakė Elina. — Man reikia naujos skrybėlės. Be to, norėčiau pasižiūrėti skulptūrų.

Ji taip ir manė, kad jie nustebs. Abu kone pašoko.

— Kokių skulptūrų? — pasiteiravo Keranas.

— Dar nė pati nežinau. Kokių nors, kad tik būtų geros. Pereitą savaitę Moterų institute girdėjau tokią įdomią paskaitą apie skulptūrą! Lektorius — labai protingas žmogus, viešėjo pas Maksvelus. Tai mane labai sudomino, nors niekad skulptūra per daug nesidomėjau. Jis pasakė tiek daug dalykų, kurių nė neįsivaizdavau. Pavyzdžiui, kad skulptūra visai ne tas pats, kas lipdyba.

Ji patylėjo, tarsi bijodama, kad jie ims šaipytis, jog ji anksčiau to nežinojo.

— Jis sakė, kad skulptorius atmeta visa, kas nereikalinga, tuo tarpu modeliuotojas prideda tai, kas reikalinga. Turiu omeny lipdybą, ne drabužių modeliavimą; ir dar sakė, kad molis labai skiriasi nuo marmuro. Sakė, kad šiuolaikiniai skulptoriai stengiasi atsižvelgti į medžiagą, kurią jie naudoja, todėl jiems reikia daryti nuolaidų.

— Bet argi senovėje skulptoriai... — buvo beprabyląs Keranas.

— O taip, iš pradžių jie tai darė. Bet vėliau nustojo. Būtent todėl Viktorijos laikų darbai niekam tikę. Ir dar jis rodė mums daugybę skaidrių. Daugelis jų buvo labai juokingos, ir mes taip kvatojomės!

— Juokingos?

— Na, todėl, kad labai prastos. Bet jis parodė ir labai gražių. Todėl aš iš tikrųjų labai susidomėjau skulptūra. O kaip pavargdavau nuo tų statulų, kai drauge su Diku buvome Romoje! Niekaip nepajėgiau suprasti, kaip žmonėms šauna į galvą jas kalti, ir nesugebėdavau atskirti, kurios iš jų prastos, o kurios — geros. Bet dabar norėčiau

pradėti viską iš naujo. Pasakyk man kokių nors gerų, nuo kurių galėčiau pradėti, Keranai.

Keranas pasiūlė Elgino skulptūras*, bet ji sudvejojo.

— Jas aš mačiau. Verčiau pradėsiu nuo kokių mažesnių, ir kad nebūtų apdaužytos. Man nepatinka, kai jos be galvų. Houpe, gal mėsa per kieta? Tu nieko nevalgai.

Houpė papurtė galvą. Kepsnys buvo puikus, bet ji staiga pasijuto tokia pavargusi, kad nė kąsnio nebegalėjo praryti. Visi tie rytiniai išgyvenimai smarkiai ją išsekino. Ji sėdėjo, trupindama duoną, ir išsiblaškiusi klausėsi tų kalbų apie skulptūras ir Moterų institutą.

Bet pamažu, sėdint prie stalo, sukrėsti jos nervai ėmė rimti. Kai įnešė plikytą pudingą, ji jau buvo visai susitvardžiusi. Košmaro atgarsiai išblėso. Ji jau pajėgė žiūrėti į savo motiną, klausytis, ką ji kalba, ir žinojo, kad tai ta pati moteris, kuri rytą nulipo laiptais su rudo popieriaus lapu rankoje.

„Asmenybės susidvejinimas! — mąstė ji. — Tai neįmanoma. Ji yra ji. Štai tokia. Ir niekad kitokia nebuvo“.

Houpė pažinojo šią moterį. Mylėjo ją. Kad ir ką atskleistų tie laiškai, kad ir kokių naujų, dar nežinomų Elinos bruožų nušviestų, Houpė vis tiek nė trupučio neabejodama galės sau pakartoti:

— Taip nėra. Ji ne tokia. Aš *žinau*, kokia ji.

---

*V a. pr. Kr. graikų skulptūros, stovėjusios Atėnų Partenone. Spėjama, kad nukaltos vadovaujant Fidijui. Dabar saugomos Britų muziejuje Londone (pavadintos pagal Thomas'ą Bruce'ą, VII Elgino erlą (1766—1841), liepusį jas pargabenti iš Atėnų į Britų muziejų).

LAIŠKAI IŠ SALOS

„Sakyki man, kur tie prabėgę metai...“

1

DŽANETOS MARFI protestas nuaidėjo nelyginant pirmasis šūvis mūšio pradžioje. Ji iššovė ir nutilo; bet po to jau negalėjo būti nė kalbos apie taiką. Dar nė dvidešimt keturių valandų neišbuvusi saloje, ji jau kreipėsi su skundu į senąją ponią Enesli — ir šitaip atidengė ugnį.

Jos šūvis nepasiekė tikslo — turbūt todėl, kad jai nepavyko tiksliai išsakyti to, ką turėjo galvoje. Ji ilgiausiais, painiais sakiniais aprašė laiptus, šaltį, drėgną ir nevėdintą patalynę, o jos širdį tuo tarpu graužė sunkiai išreiškiamas nerimas visai dėl ko kito. Poniai Enesli galėjo pasirodyti, kad tai paprasčiausias senosios Mafi pabumbėjimas. Ji turbūt norėjo pasakyti, kaip jai neramu dėl panelės Elinos, tačiau tepajėgė išlieti tą neaiškų protestą, kuris apėmė ją, pirmąkart pamačius didįjį pilies bokštą.

— Didysis bokštas! — purkštelėjo ji. — Įdomu tik, kuo jau jis iš tiesų toks didis?

Ji jau keletą savaičių įtarinėjo, kad su tuo senuoju jų bokštu bus kas nors negerai. Pernelyg daug Luiza apie jį krykštavo ir čiauškėjo.

— Aš ketinu visą didįjį pilies bokštą atiduoti tau, Mafi, vaikų kambariams. Jūs turėsite jį visą: du didelius kambarius ir du mažus viršuje, ir savo atskirus laiptus. Bus šaunu, ar ne?

Mafi puikiai pažinojo šitą toną. Ne veltui ji prižiūrėjo Luizą nuo vieno mėnesio amžiaus. Jeigu ji tokia maloni

tau, vadinasi, kažką slepia. Su tuo bokštu tikriausiai kas nors ne taip.

— Pamatysim, — teatsakė ji. O pati sau pridūrė: „Neverta kelti triukšmo, kol neparegėjau visko savo akimis“.

Štai ji ir pamatė. Ir nuoširdžiai pasibjaurėjo. Niekad per visą savo amžių jai nebuvo tekę gyventi tokioje skylėje. O kitados, drauge su ponia Enesli keliaudama po pasaulį, ji buvo pakankamai prisižiūrėjusi netikusių vaikų kambarių. Antai Maltoje grindimis žmonių nebijodamos lakstė žiurkės. Tačiau svetimoje šalyje to ir reikėjo tikėtis. Be to, ponia Enesli buvo nepalyginama šeimininkė. Ji visuomet žinodavo, ko žmogus vertas. Ji nekišdavo tavęs į akmeninę dėžę, panašią į kalėjimo ligoninę, ir nereikalaudavo, kad dar ir sakytum, jog tau ten patinka. Ir netvirtindavo, kad namuose sausa, kai ten viskas kiaurai permirkę, nors gręžk. Ji nesileisdavo krykštauti apie nuostabų peizažą, kai visi taip pavargę, jog pajėgia tik melstis, kad kelionė kuo greičiau baigtųsi. Tik panelei Luizai ir galėjo šauti į galvą tempti visus šitokį kelią iš Oksfordo į Airiją, kai puikiausiai buvo galima važiuoti į Torkį*, kaip pernai metais. Trisdešimt šešios valandos kelionės, visi iki vieno susirgo jūros liga, ir po viso to — prašom! — namai, į kuriuos reikia plaukti atvira valtim. Jei tik juos dar galima vadinti namais, nes labiau primena Oksfordo kalėjimą. O čia niekas neparuošta, židiniai nepakurti, lovos visos nevėdintos, ir visame name — nė lašelio pieno. Galėtum pamanyti, kad kaime vis jau turėtų būti koks ūkis, bet kur tau — viską tenka gabentis per ežerą...

Dabar pradinė maišatis jau ėmė pamažu įeiti į vėžes. Ji pakūrė abiejuose kambariuose didžiuosius židinius, išvėdino čiužinius, ir juodvi su kambarine šiaip taip aptvarkė patalpas. Vaikai jau buvo suguldyti, o likusius daiktus ji išpakuos rytoj rytą. Šiam vakarui užteks.

---

*Pajūrio kurortas pietų Devonšyre.

Ji apmetė žvilgsniu didįjį viršutinį kambarį su eilėmis lopšių ir lovyčių, sustatytų palei niūrias sienas. Tik trejetas iš jų buvo užimti, nes Rozamunda gavo atskirą kambarėlį bokšte. Bet kai atvažiuos panelės Elinos vaikai, iš viso jų čia bus septyni, ir tikriausiai visi nuo šitų drėgnų paklodžių gaus plaučių arba sąnarių uždegimą.

Jos pačios čiužinys kaip tik šilo padžiautas priešais ugnį, ir prieš lipdama laiptais žemyn jinai jį apvertė. Artimiausioje lovytėje kažkas tyliai sušnarėjo, ir ji suprato, kad Dženė dar nemiega.

— Mafi... aš norėčiau sausainio.

— Ne, sausainio negausi. Ne dabar.

— Aš valgyt noriu.

— Tai reikėjo paprašyti, kol dar nebuvai išsivaliusi dantukų.

Dženė atsiduso. Ji ir nesitikėjo gauti sausainių, tiesiog jai norėjosi dar truputį pasišnekėti.

— O galima atsigerti?

— Taigi ką tik gėrei.

— Tai... gal papasakok man apie tris meškiukus?

— Ką dar susimanysi? Greitai marš miegoti!

— Man čia skauda.

— Tai pasistenk, kad praeitų, antraip rytoj kažkas liks nesimaudęs.

Ilgoje Dženės prisiminimų virtinėje išniro miglotas Torkio smėlynų vaizdas.

— O smėliuką kasim? — su viltimi paklausė ji.

— Palauk, ir pamatysi.

Mafi paėmė žvakę ir patraukė per ilgąjį kambarį link durų. Milžiniškas jos šešėlis nudryko per sieną ir lubas. Dženė, žiūrėdama pro lovelės virbus, sekė akimis šokčiojančią žvakės liepsną, kol toji pasiekė žemas skliautuotas duris ir dingo už jų. Nebeliko judančių šešėlių, vien blausiai rausvas degančių židinyje durpių atšvaitas ant sienų. Namie vaikų kambaryje degdavo visai kitokia ugnis. Čia

nebuvo nei šokčiojančių liepsnų, nei kaldinto metalo grotelių, kurios mestų šešėlį ant lubų. Kurį laiką Dženė svarstė, gal imti rėkti, kad Mafi grįžtų, tačiau netrukus užmigo.

Apatinį ir viršutinį bokšto aukštus jungė įviji akmeniniai laiptai. Jie buvo nudilę, be turėklų — netgi dienos šviesoje jais laipioti atrodė pavojinga. O lipant naktį būtinai reikėjo neštis žvakę. Ramstydamasi gruoblėtų sienų ir apgraibomis čiuopdama sau kelią, Mafi perkratė galvoje bent tuziną šiurpių nelaimių, galinčių bet ką ištikti ant šių laiptų. Rozi, nešdama katilą verdančio vandens, gali parpulti ir apsiplikyti. O vaikai tai jau tikrai nusisuks sprandus. Ir baisu pagalvoti apie panelę Eliną!

Žaidimų kambarys buvo užverstas pusiau išpakuotais ryšuliais, o Rozi mėgino įžiebti spiritinę lempą, kuri niekaip nenorėjo degti.

— Na ir prakeikimas! — piktai burbtelėjo Mafi. — Šituose senoviniuose namuose nieko geresnio ir negali tikėtis. Ar suradai arbatinuką? Aš įkišau jį į patį senojo maišo galą.

— Aš maniau, kad pirmiausia liepsit iškraustyti didžiąją dėžę.

— Nesirengiu šįvakar nieko daugiau kraustyti, bent kol man nepasakys, kur mano spintos. Išsiverdam po puodelį arbatos ir einam miegot. Ką ir besakyti, šiandien užtektinai padirbėjom.

Rozi vargiai galėjo patikėti savo ausimis. Niekad lig šiol nebuvo girdėjusi, kad ponia Marfi pripažintų, jog kas nors užtektinai padirbėjo per dieną. Tačiau jos nuotaika pragiedrėjo. Puodelis arbatos — kaip tik tai, ko jai reikia, kad neimtų garsiai plūstis. Pasikuitusi senajame maiše, ji ištraukė arbatinuką ir porą emaliuotų puodelių, o Mafi tuo tarpu užkaitė katiliuką.

Po dešimties minučių juodvi jau sėdėjo prie stalo, iš lėto siurbčiodamos arbatą, patogiai išdribusios ir atpalaida-

vusios pavargusius raumenis. Jų laikysenoje ir tylėjime buvo kažkas amžino ir be galo primityvaus. Juodvi mąsliai žvelgė į priešais ant stalo stovinčios žvakės liepsną, bet visiškai apie nieką nemąstė. Jos paprasčiausiai ilsėjosi.

Galų gale ši kupina rūpesčių diena buvo tik viena iš daugelio dienų jų nuolatinio triūso pilname gyvenime. Šešiolikmetė Rozi dar tik įžengė į šį kelią, o šešiasdešimtmetė Mafi jau artėjo prie galo. Jos sėmėsi jėgų iš vieno slapto sugebėjimo, kurį jų darbdaviai jau buvo praradę: jos mokėjo ilsėtis. Visokiu šlamštu užverstame kambaryje, kelionių ir permainų pragare jos sugebėjo išsaugoti kažką pastovaus. Jos sėdėjo. Atrodė, lyg būtų taip sėdėjusios per amžius. Ir kai pro duris įžengė Luiza Lindsėj, jos privertė ją pasijusti sutrukdžius kažkokias senovines paslaptingas apeigas.

— Aš tik norėjau pažiūrėti, kaip įsikūrėt, — paskubomis ištarė ji. — Nereikia... nesistokit.

Tačiau jos, žinoma, atsistojo. Jos galėjo ilsėtis viena kitos, bet ne Luizos akivaizdoje. Rozi nurinko puodukus ir lėkštutes ir, pasiėmusi vieną žvakę, dingo bokšto laiptuose.

— Kaip matau, daiktus palikot neišpakavusios ligi rytdienos, — nutaisiusi prielankią šypsenėlę, pasakė Luiza. — Labai teisingai. Jūs tikriausiai pavargot.

— Čia nesimato nė vienos spintos, — šaltai pastebėjo Mafi.

— Ką, negi tikrai? Turėtų būti. Rytoj viską apžiūrėsim. Ar vaikai... patogiai suguldyti?

— O taip, man regis. Jei tik lovos nedrėgnos. Aš iškaitinau čiužinius...

— Taip, aš žinau. Ką padarysi. Ar reikia dar ko nors, Mafi?

Akimirką jų žvilgsniai susitiko, bet abi skubiai nusuko akis. Mafi veidas pasidarė tarytum medinis. Ji stovėjo ir delnu lygino prijuostės kampą. Jai reikėjo bent tuzino da-

lykų. Turėjo galybę nusiskundimų. Bet kokia iš to nauda? Jie visi jau čia. Ji nenorėjo čionai važiuoti. Jos širdis veržėsi vėl į Torkį, kur buvo tokio gražaus smėliuko vaikams ir padorus vaikų kambarys su linoleumu išklotomis grindimis. Tačiau ji jau iš pat pradžių pasakė, ką mananti, ir nesirengė vėl visko kartoti. Kam verkti, kai jau šaukštai popiet? Ji nenorėjo bumbėti.

Tačiau, antra vertus, ji neketino ir nusileisti ar imti reikšti pritarimą. Niekas neprivers jos pamėgti gyvenimą bokšte ir niekas neprivers pasakyti, kad jai čia patinka. Štai dėl to ir reikėjo stoti į mūšį. Mat Luiza niekuomet nepasitenkindavo, visus privertusi elgtis taip, kaip ji norėjo. Ji dar ir reikalaudavo, kad kiekvienas pripažintų, jog ji buvo teisi. Ji negalėjo pakęsti nė menkiausio prieštaravimo. Kiekviename žingsnyje jai reikėdavo didžiausių liaupsių ir pritarimo. Dabar ji kaip tik taip ir buvo nusiteikusi. Mafi puikiai pažinojo jos nuotaikas. Tokiomis valandėlėmis jos vyriausioji augintinė tiesiog virpėdavo iš susijaudinimo, pasirengusi dėl menkiausio priekaišto pulti į baisiausią neviltį, ir tada jau nieko negalėjai padaryti.

Kažkuo šita pilis ją tarytum uždegė. Nuo tada, kai laikraštyje perskaitė skelbimą, ji tiesiog neberado sau vietos. Išsinuomojo ją su niekuo nepasitarusi, o paskui privertė brolius ir seserį sumokėti dalį nuomos. Ištisomis savaitėmis ji apie nieką daugiau nešnekėjo, tik apie salą ir pilį, apie pilį ir salą. Niekas daugiau nenorėjo važiuoti. Bet ji visus privertė nusileisti, kaip ir tada, kai jie dar buvo vaikai.

„Nieko sau riečia nosį, — pagalvojo Mafi. — Ją tuoj ištiks priepuolis vien todėl, kad aš nepasakau, jog ji teisi. Pažadina vargšus mano mažyčius toj prakeiktoj valty, kad parodytų jiems porą nutriušusių gulbių, skrendančių pro šalį! O paskui dar stebisi, ko jie kelia triukšmą. Kuriam gi vaikui vidury nakties dar rūpės peizažas! Nesulauks, nieko aš jai nesakysiu“.

Ji persibraukė ranka prijuostę.

— Jeigu nieko daugiau nereikia, tai noriu palinkėti labos nakties. Aš irgi pavargau.

— Labanakt, ponia.

Luiza nejučiomis išblyško. Tik per pačius baisiausius jųdviejų susikirtimus Mafi vadindavo ją „ponia". Tai reiškė karo paskelbimą.

„Nesvarbu, — įtikinėjo ji save. — Nekreipsiu į tai dėmesio. Neleisiu jai visko sugadinti. Mes jau čia. Aš privertčiau juos čia atvažiuoti, ir viskas turės būti puiku. Tai tik dėl nuovargio aš tokia prislėgta. O kaip jos sėdėjo, kai įėjau... Tos tarnaitės užsispyrusios lyg asilai... Sėdi čia kaip tam savo vaikų kambary namie. Tarsi būčiau drauge su savim atsitempusi ir visą Vudstok Roudą! Negi man taip ir nelemta nuo jo pabėgti?"

Jos lūpos virpėjo. Prieš trisdešimt metų ji būtų puolusi į isteriją. Dabar tiktai staigiai apsigręžė ir, kliūdama už dėžių bei ryšulių, puolė prie bokšto durų.

— Atsargiai! — šūktelėjo Mafi. — Ten laiptelis.

Luiza primynė savo sijono apačią ir vos išsilaikė nepargriuvusi.

— Dėl Dievo, duok man žvakę! — sušnypštė ji.

Mafi surado jai žvakę, o paskui pastovėjo klausydamasi, kol Luiza nukaukšėjo žemyn laiptais ir išėjo į kiemą.

„Ak, o jei taip atsitiks panelei Elinai!" — nusmelkė ją mintis.

Apgraibomis lipdama atgal į vaikų miegamąjį, ji vaizdavosi, kaip panelė Elina patamsy pargrius, užsigaus, gal net praras kūdikį. Ne, šito negalima leisti! Ji buvo nusprendusi nieko nesakyti, bet apie tokį dalyką turės prabilti. Gėda ir nuodėmė kviesti panelę Eliną į šitokią vietą. Rytoj ji pasakys, ką mananti. Ir dar parašys poniai Enesli. Ponia Enesli turi žinoti, kokioje baisioje vietoje jie atsidūrė.

Vaikai visi jau kietai miegojo, o liepsnos atšvaitai ant sienų buvo virtę blyškiu švytėjimu. Virpėdama nuo šalčio

ir nuovargio, ji paklojo savo čiužinį atgal ant lovos ir nusirengė. Lova buvo kieta ir duobėta. Kairįjį Mafi petį ėmė įkyriai diegti reumatas. Jos galvoje sukosi traukiniai, laivai, pro šalį lekiantys peizažai ir panelė Elina, krintanti nuo laiptų. Širdį slėgė negera nuojauta.

Ji neramiai vartėsi ir blaškėsi, nepajėgdama pasitelkti pagalbon per daugelį metų išsiugdyto tarnaitės stoiškumo. Vos pagalvojusi, kad kas nors gali nutikti Elinai, jos numylėtai mergytei, Mafi darydavosi pažeidžiama. Ne, ji pasakys. Išrėš tiesiai į akis:

— Ponia Lindsėj, jūs turėtumėt kur kas labiau rūpintis savo seserimi. Jūs baisi savanaudė. Jūs galvojat tik apie save.

— Luiza, tu visada buvai neteisinga Elinai. Visada!

— Tu pavydi. Pavydi savo tikrai seseriai.

— Tu pavydi mano balandėlei.

— Tu pavydi, kad ji gavo geresnį vyrą negu tu...

Ne. Šito ji niekuomet nepasakys. Negalima net galvoti apie tokius dalykus. Bet ji gali parašyti poniai Enesli. Galbūt joms pavyks sulaikyti Eliną, kad nevažiuotų čia. Juk iki jos atvykimo dar visa savaitė. Ją dar galima sustabdyti. Ponia Enesli turėtų suprasti. Ji bent jau visada išklauso. Ji žino, ko žmogus vertas...

2

LUIZA buvo tikra, jog Inišbare jausis laiminga. Ir kai kitą rytą pabudusi nustatė, jog taip nėra, tai nė pati nebežinojo, ką apkaltinti. Per pusryčius ji irzliai pareiškė, jog jie lygiai sėkmingai būtų galėję likti Šiaurės Oksforde.

Tai reiškė, jog pirmiausia ji kaltina Gordoną, kam ją vedė. Tai jis kaltas, kad ji, taip mylinti grožį, pasmerkta per amžius gyventi bjauriame name Vudstok Roude; kad ji, tokia išsilavinusi kosmopolitė, priversta murdytis pro-

vincijos akademinės visuomenės banalybėse. Tai jis kaltas, kad kitų dėstytojų žmonos tokios nepakenčiamai nuobodžios ir kad diplomantai, sekmadieniais po pietų užsukantys į svečius, niekuomet nesusipranta laiku išeiti.

Prie pusryčių stalo ji sviedė Gordonui į akis visą sugriautą savo gyvenimą, bet jis ramiausiai išvengė pokalbio. Staiga tapo užsisvajojęs ir abejingas, tarsi jo nė nebūtų. Jo siela pasitraukė į kažin kokią vien jam težinomą padebesių tvirtovę, o prie stalo su Keranu ir Luiza liko sėdėti tik jo pavidalas.

— Viskas bus gerai, — mėgino guosti Keranas. — Palaukit, kol išeisim grybauti.

Jos veidas akimirksniu persimainė. Ji pasisuko į jį — žavi, susijaudinusi ir susidomėjusi.

— Ak, Keranai! Tai šventa tiesa. Dabar matau, kad tu supranti, kodėl taip norėjau čia atvažiuoti. Bet kodėl būtent grybauti? Kuo ypatingi tie grybai?

— Aišku, aš suprantu, kodėl norėjai čia važiuoti. Tai vis per tų rusiškų romanų skaitymą.

Keranas nutilo ir ėmė luptis obuolį, bet Luiza, kuo rimčiausiai susidomėjusi, privertė jį kalbėti toliau.

— Kodėl grybauti?

— Rusų romanuose žmonės amžinai vaikšto grybauti. O tu aiškiai norėtum būti panaši į rusų romano veikėją. Norėtum gyventi didžiuliam kaimo name su daugybe jausmingų, protingų ir šnekių giminaičių, kurie ištisomis savaitėmis nieko ypatingo neveikia ir jaučiasi visai patenkinti.

— Tai teisybė. Gryniausia teisybė. Ak, Keranai! Kaip puikiai tu mane supranti! Būtent apie tai aš visuomet svajodavau... Nieko ypatingo neveikti, jei tik pavyktų rasti tam tinkamą vietą. Kaip norėčiau pabėgti nuo visų įkyrių gyvenimo smulkmenų. Jos mane smaugia!

— Tik tu pernelyg aklai laikaisi savo modelio, brangute. Žinau, kad rusų romanų veikėjai paprastai turi galybę

giminaičių, bet tau nevertėjo urmu atsigabenti čionai visą savo šeimą. Kad ir Modė...

— Juk negalim pakviesti Barnio be jos.

— Na, Barnis — tai tikras slavas. Jis mums puikiausiai tiks. Jei jau norim išlaikyti stilių, tai reikia, kad kas nors nuolat barškintų pianinu! Be to, jis visuomet pasirengęs pratęsti vakarykštį pokalbį.

— Vakarykštį pokalbį! Keranai, tu nuostabus. Iš kur tu viską taip gerai žinai? Privalai sutikti, kad čia pati tinkamiausia vieta atnaujinti vakarykščiam pokalbiui.

— Na, aš skaičiau Turgenevą. Bet kaipgi Modė? Ar ji ne per daug anglosaksiška?

— Ji galės rūpintis namų ūkiu, — nė nemirktelėjusi atsakė Luiza. — Mums reikia tokio žmogaus, o jai tai patiks. Jai patinka įveikti sunkumus. O kaip atsvarą jai turėsime Diką. Nepaprastai svarbu, kad jis būtų — mums reikia bent vieno absoliučiai žavingo žmogaus.

Ji patylėjo, tarsi laukdama jo pritarimo. Bet Keranas nieko neatsakė. Dikas jo niekad pernelyg nežavėjo, nors jis tiek iš visų prisiklausė, koks jis žavus, kad buvo priverstas tuo patikėti — tikriausiai tik jis vienas to žavesio kažkaip nepastebi. Nors nepasakytum, kad būtų nemėgęs Elinos vyro. Jiedu kuo draugiškiausiai sutarė. Tiesiog jo nežavėjo prigimtis, kurioje buvo tiek daug arogancijos ir tiek maža genialaus paprastumo.

— Jis turės atlikti pagrindinį vaidmenį, — nutarė Luiza.

— Pagrindinį vaidmenį? Kaip? Pats vienas?

— Kodėl gi ne?

Luiza įpylė visiems dar kavos. Siurbčiodama ją, ji žiūrėjo į Gordoną, kuris sėdėjo kitapus stalo, vis dar apgaubtas olimpinės ramybės.

Prieš dvylika metų, būdama dar dvidešimtmetė mergaitė, ji buvo pakviesta į Oksfordą per Atminimo savaitę*.

*Metinė Oksfordo šventė, kurioje pagerbiami universiteto mecenatai.

Ten įspūdingame spindinčių bokštų, solidžių bibliotekų ir mėnesienos nušviestų parkų fone ji pirmąsyk išvydo tą intelektualų profilį. Ir iškart įpuolė į savo nuolatinę ekstazę: tvirtai nusprendė, jog tam, kad būtų laiminga (o ji visuomet tvirtai tikėjo būsianti laiminga, tereikėjo pakeisti keletą gyvenimo smulkmenų), ji privalo ištekėti už universiteto dėstytojo ir apsigyventi Oksforde. O jos palydovė, girdėdama tokius planus, tik kvailai šypsojosi ir pritariamai linksėjo, užuot nuvežusi Luizą pasižiūrėti į šiaurę nuo parkų plytinčių kvartalų, kad ši apsigalvotų. Juk ji nė nesivaizdavo Vudstok Roudo! O paskui buvo jau per vėlu.

Gordonas, kaip ir dera dėstytojui, buvo pakankami pasiturintis. Turėjo privačių pajamų. Todėl visi laikė jų vedybas sėkmingomis, jos draugai kalbėjo, esą jai labai pasisekė, ir gyrė ją, kad pasirinko gerokai už save vyresnį vyrą, kuris mokės suprasti ir tausoti jautrią jos prigimtį. Nors kartą visi pripažino, kad ji pasielgė teisingai.

O paskui, po kelių mėnesių, kai Vudstok Roudas ir jos pirmagimis jau buvo pradėję savo juodą darbą, prasidėjo visuotinis džiūgavimas dėl Elinos vedybų. Nusilpusi ir apsunkusi, ji parvažiavo namo dalyvauti iškilmėse, ketindama būti maloni tam jaunam daktariukui, dėl kurio visi aplinkui kažkodėl kėlė tokį triukšmą. Nuotaiką jai gadino panaši į maišą plati suknelė, bet dėl Elinos ji stengėsi būti linksma ir atsiminti, kad dabar Elinos eilė būti dėmesio centre. Ji pati kadaise buvo puiki nuotaka. Elina irgi atrodė neprastai. Tačiau per šitas vestuves visų akys krypo ne į Eliną, o į jos jaunikį. Jis darė įspūdį. Jame buvo kažkas ypatinga; visi tai jautė, nors nelabai žinojo, kas tai. Jis nebuvo turtingas. Turėjo pats sau muštis kelią. Gordono padėtis buvo nepalyginamai geresnė. Tačiau Elinos vyras ir bažnyčioje, ir išėjęs iš jos laikėsi kur kas šauniau už Gordoną. Jis darė įspūdį žmogaus, sugebančio gauti iš gyvenimo tai, ko nori. Jis buvo beveik trisdešimties ir dirbo gydytoju Šv. Jono ligoninėje Bermondsyje.

Paaiškėjo, kad jis pirmąkart pamatė Eliną prieš keletą metų, žaidžiančią tenisą, ir tą pačią akimirką nusprendė ją vesti. Paklausinėjęs sužinojo, kad jai dar nėra nė šešiolikos, todėl nesistengė su ja matytis, kol ji sulauks vedyboms tinkamo amžiaus. Vos jai sukako dvidešimt, jis vėl prisistatė, pasipiršo ir iškart gavo Elinos sutikimą. Ponia Enesli dar abejojo, ar jie ne per menkai pažįstami, bet Elina buvo tvirtai nusprendusi tekėti, ir, tiesą sakant, vedyboms nieko nebuvo galima prikišti.

Luiza sėdėjo priekiniame suole, kur nuo lelijų kvapo ją šiek tiek pykino, žiūrėjo į tiesius jaunikio pečius (Gordonas truputėlį kūprinosi) ir mėgino prisiminti, kaip atrodė Elina, būdama penkiolikos metų. Regis, gana įdegusi ir tvirta, ir baisiai vaikiška. Neįtikėtina! Ji nepajėgė nė įsivaizduoti, kad Elina, nesvarbu, kokio amžiaus, galėtų sužadinti tokius romantiškus jausmus. Romantika kartais apgaubia labiausiai jai netinkamus žmones. Kaip neteisinga! Juk Elina niekad nesvajojo apie romantiką. Tai lyg plunksna jos skrybėlėje, kurios ji netroško ir nenusipelnė. Būtų buvę kur kas natūraliau, jei Gordonas būtų įsimylėjęs penkiolikmetę Luizą. Ji buvo miela ir nepaprastai jautri mergaitė. Ji „Rožės romano“ motyvais išsiuvinėjo visą gobeleną, o Elina tokio amžiaus vien tik karstėsi po medžius. Ir vis dėlto šių įspūdingų pečių savininkas ketverius metus degė neblėstančia aistra apsidraskiusiai, įdegusiai, po medžius besikarstančiai Elinai.

Ne Gordono buvo kaltė, kad jis neprilygo šiam romantiniam herojui. Juk jis neturėjo panašios progos, o vos pamatęs Luizą, iškart pajuto jai tai, ką turėjo pajusti. Čia niekas nebuvo kaltas. Vis dėlto Luizai atrodė, kad tai neteisinga. Ir dabar, po šitiekos metų, gurkšnojant kavą ir stebint intelektualų Gordono profilį, kažkur giliai jos širdyje vis dar kirbėjo nuoskauda. Ar gali Dikas pats vienas suvaidinti pagrindinį vaidmenį? Aišku, gali. Jis atliko jį ir per vestuves, ir visą šį laiką po jų.

— Na, o kai pririnksim daugybę grybų, — nesiliovė Keranas, — ir ligi soties prisiskambinsim pianinu, ir būsim kelias savaites rutulioję vakarykštį pokalbį, ar mūsų laukia koks nors... pakilimas? Noriu paklausti, ar galim tikėtis ko nors ypatingo?

— Ak, ne, — tiesiai atšovė Luiza. — Tai būtų pernelyg vulgaru. Jei kas nors ir nutiktų, tai turėtų būti be galo subtilu, tarsi iš Henrio Džeimso.

Ir visur tas absoliučiai žavingas asmuo Dikas turės vienas pats suvaidinti pagrindinį vaidmenį. Keranas vyptelėjo, bet, nenorėdamas jos erzinti, nutylėjo. Ko gero, ji tikrai nenori, kad nutiktų kas nors triukšmingesnio. Jai patikdavo situacijos, susikuriančios iš svajingo nieko neveikimo. O įsitvėrusi tokios situacijos, ji nieku gyvu neleistų jai peržengti tam tikrų ribų: rūpestingai nugenėtų ją lyg kokį nykštukinį medelį japoniškam sode, ir begalinės diskusijos būtų vienintelis vaisius, kurį ji leistų jam subrandinti.

— Aš jaučiu, kad mes niekad neturėjom progos atrasti patys savęs, savo tikrųjų „aš", — kalbėjo ji. — O gyvenimas sulig kiekviena diena darosi vis kvailesnis, vulgaresnis ir melagingesnis. Mes sukuriam kokį bjaurų tarškantį aparatą — kokį nors motorą ar gramofoną — ir vadinam tai progresu. Mes svečiuojamės pas žmones, kurių nemėgstam, skubam į traukinius ir važiuojam ten, kur visai nenorim, perkam daiktus, kurių mums nereikia. Čia būdami, mes galų gale esam toli nuo viso to. Čia nėra kaimynų. Nereikia su niekuo bendrauti. Čia nėra nei parduotuvių. Nei traukinių. Mes būsim palikti vien tik sau patiems. Man taip įdomu pažiūrėti, kas iš to išeis! Mes juk visi pakankamai kultūringi žmonės...

— O Modė?

— A, nekalbėk apie Modę. Aišku, aš ne ją turiu omeny, ir ne Eliną, jei jau nori žinoti. Aš kalbu apie tave, save, Diką ir Barnį, ir dar Gajų Fletčerį, jei jis atvažiuos.

— Išskyrus tave, vieni vyrai!

— Žinau. Bet ne aš taip sutvarkiau. Paminėk man nors kelias tikrai kultūringas moteris, ir aš jas pakviesiu rytoj pat. Aš nė vienos tokios nepažįstu. Aš taip norėčiau sukurti... na, kaip čia pasakius... tam tikrą visuotinio draugiškumo ir savitarpio supratimo atmosferą. Tokią lyg Naująją Respubliką... Ak, taip, ir dar Gordonas! Žmogus, kuris iš tiesų daug žino, bus mums... bus mums tikras...

— Balastas.

— A, o aš maniau, kad balastas — tai papildomas krovinys, kurį galima išmesti už borto. Bet tu supratai, ką aš norėjau pasakyti?

Keranas manė supratęs. Ji sugalvojo naują žaidimą. Ir, kaip vaikystėje, visi kiti privalėjo žaisti kartu. Jei jau ji panoro pūsti muilo burbulus, tai verčiau niekam nė neprasižioti, kad galima žaisti slėpynių. Dabar jiems teks vaidinti Turgenevo veikėjus: Dikas bus pagrindinis herojus, o pabaigoje galbūt laukia prizas — susiklostys kokia nors situacija. Luiza buvo kupina tokio entuziazmo ir tokių didelių vilčių, kad Keranui jos pagailo: jis buvo beveik tikras, kad jos laukia nusivylimas.

Tai buvo jau ne pirmas sykis, kai ji kuo rimčiausiai imdavosi kokio nors iš anksto pasmerkto sumanymo. Jos niekad neglumindavo akivaizdžiai netinkama medžiaga ar atlikėjai. Vaikystėje ji amžinai kurdavo pjeses, kurias visi kiti turėdavo vaidinti. Barnis visuomet spyriodavosi. Keranas iš savo vaidmens padarydavo parodiją, o Elina, kad ir labai norėdama, nieko nesugebėdavo išmokti atmintinai. Bet Luiza niekad nenuleisdavo rankų. Ji karštai tikėjo, kad jie gali išgauti puikų meninį rezultatą: reikia tik, kad kiekvienas tiksliai vykdytų jos nurodymus. Ji stengdavosi juos paveikti tai dosniausiomis dovanomis, tai neįtikėtinais grasinimais. Keranas prisiminė, kaip sykį, Luizai pakvietus į repeticiją, jiedu su Barniu pakėlė maištą ir pasi-

slėpė avietyne. Tupėjo ten ir klausėsi, kaip ji blaškosi po sodą šaukdama:

— Ei, Keranai! Ei, Barni! Na, kodėl jūs tokie negeri? Aš atiduosiu tau savo kamerą, jei pasižadėsi nesivaipyti toje scenoje, kur tu man peršiesi!

Vargšelė Luiza! Ji amžinai stengiasi perdirbti žmones ir paversti juos tuo, kuo jie nėra. Na, šįsyk jis pasistengs. Bus kiek įmanoma panašesnis į rusą. Jų atostogos, žinoma, nė kiek nesiskirs nuo bet kurios kitos vasaros, tačiau jis vis dėlto parems Luizą.

— Aš tik vieno nesuprantu, — pasakė jis. — Kuriems galams mums reikėjo šitaip toli belstis?

— Todėl, kad čia taip gražu! Mums būtinai reikia gražios aplinkos. Be to, ši vieta labai nuošali. Ir dar vienas dalykas: mūsų, Eneslių, gyslose yra keltų kraujo, ir aš manau, kad kaip tik ši mūsų prigimties pusė Anglijoje jaučiasi sukaustyta. Iš tikrųjų, ten mes esame tremtiniai.

— Aha! Matyt, be visa ko, mes dar išgirsime ir apie Keltų Sutemas. Reikia manyti, airių giminės vadai, pastatę šią pilį, mėgdavo susėdę ratu rutulioti vakarykštį pokalbį.

Čia Gordonas staiga nusikratė savo debesies.

— Ne, nepanašu, — pareiškė jis. — Pilies architektūra grynai normaniška. Vėlyvasis normanų stilius. Toks vėlyvas, kad man net keista. Niekaip nesuprantu, kas galėjo pastatyti šitą pilį, būtent čia, ir kuriam tikslui. Tais laikais anglų, o greičiau normanų, įtaka menkai tebuvo jaučiama jiems nepavaldžiose žemėse. Turiu porą teorijų...

Luiza išėjo iš valgomojo.

Gordonas bus jiems balastas. Jo erudicija bus pats sočiausias patiekalas toje sielų puotoje, kurią ji numatė surengti sau ir savo šeimai. Bet ji buvo labiau linkusi gardžiuotis juo tada, kai galės pasidalyti su Diku, Barniu ir Gajumi Fletčeriu — kai jie bus jau atvykę.

3

„TAIGI matai, — rašė ji savo motinai, — Keranas mane iš tikrųjų supranta. Tas momentėlis su grybais buvo neprilygstamas, tiesa?

Viskas čia turės būti kaip reta puiku. Netgi Mafi neranda prie ko prikibti, užtat ir pradėjo kelti triukšmą dėl Elinos, kuri, matote, būtinai nugriūsianti nuo laiptų! Žinai, mama, man kartais tikrai atrodo, kad geriau Mafi būtų atitekusi Elinai, o ne man. Aišku, taip ir būtų buvę, bet aš pirmoji ištekėjau ir pagimdžiau vaiką. Ji visada taip mylėjo ir tebemyli Eliną, kad man keista, kodėl ji nenutarė verčiau palaukti. Manęs ji niekada nemėgo ir nesuprato. Jau tada, kai abi dar buvome vaikai, Elina visuomet buvo jos numylėtinė. Jeigu dabar aš, o ne Elina, turėčiau „ypatingų priežasčių pasisaugoti" (koks Mafi vertas posakis!), tai, galvą guldau, — negirdėtume visų šitų kalbų apie laiptus. Tokiais laikotarpiais su manim Mafi elgdavosi tiesiog spartietiškai!

Šiaip ar taip, aš neleisiu Mafi apnuodyti savo laimės. Niekas neprivers manęs gailėtis atvykus į Inišbarą, netgi jei Elina po dukart per dieną griūtų nuo laiptų. Tos nuotraukos, kurias žiūrėjom, tikrai labai gražios, bet jos neatskleidžia nė pusės čionykščio žavesio. Aplinkinis peizažas tiesiog pakeri, o oras čia be galo malonus ir tyras. Kalnai, besileidžiantys tiesiai į ežerą, žemyno pusėje yra gana aukšti; iš čia matyti uolėti skardžiai ir gilūs slėniai, galintys sužavėti bet ką, išskyrus Gordoną (jis, kaip žinai, vargiai teiktųsi pažvelgti į ką nors žemesnio nei Monblanas). Vakaruose, nuo jūros pusės, ežero šlaitai ne tokie statūs. Ten kalnai pamažu pereina į kopų virtinę, kuri paprastai būna gyviausias peizažo akcentas. Anapus jų glaudžiasi Kilrosas — kaimelis, kuriame galėsime apsipirkti. Iš salos jo nematyti.

Kelionės pabaigą apvainikavo nepaprastas įvykis. Prieš pat mums priplaukiant salą iš nendrių pakilo dvi gulbės ir

nusklendė viršum vandens į jūros ir saulėlydžio žarų pusę. Vaikai buvo tiesiog pakerėti. Rozamunda vėliau parašė apie gulbes žavingą eilėraštuką, kurį būtinai tau atsiųsiu. Bent jau man jis atrodo žavingas.

Regis, ji čia viskuo žavisi, lygiai kaip ir aš. Vaikai, mano manymu, jaučiasi patenkinti. Juos iš tiesų verta vežtis į gražias vietas, ypač kai jie turi nelaimės gyventi bjaurioje. Jie gal dar patys to nesuvokia, bet šios vasaros įspūdžiai išliks jų atmintyje ilgam ir teiks jiems džiaugsmo visą gyvenimą. Tikėkimės, tai bus priešnuodis Vudstok Roudui. Džiaugiuosi, kad atsispyriau prieš važiavimą į Torkį. Nenoriu, kad jie išsiugdytų Torkio žmonių mąstyseną. Gali būti, kad Dženė ir Haris dar per maži „įvertinti peizažui“, bet esu tikra, jog Rozamunda ir Čarlzas ras čia kaip tik tai, ko jiems reikia. Rozamunda, žinoma, yra nepaprastas vaikas. Daugeliu atžvilgių ji labai panaši į mane. Pavyzdžiui, iš Houpės aš nesitikiu, kad ji čia ko ypatingo pasisemtų, nors yra vos metais jaunesnė.

Tiesa, dar dėl Houpės. Aš ketinu rimtai pakovoti dėl jos *kojų*, ir labai norėčiau, kad tu mane paremtum. Elinai tikrai reikėtų rimtai ko nors imtis. Juk vėliau vargšė mergaitė atrodys kone luoša! Ketinu jai labai aiškiai apie tai užsiminti. Turi gi būti kokių nors pratimų, kuriuos Houpė galėtų daryti. Elina iš viso menkai nutuokia apie *išvaizdą*.

Sala nedidelė ir beveik visa apaugusi gražiais senais medžiais, tai sudaro įspūdingą kontrastą plikiems kalvų šlaitams, kurie matyti iš visų pusių. Nuo vandens aukštyn kyla daili pievutė, o viršum jos stūkso „ketvertas pilkų sienų ir ketvertas pilkų bokštų“. Trys iš jų apvalūs, o vienas — didysis pilies bokštas — keturkampis ir gerokai aukštesnis už kitus. Kambarių nedaug. Miegamieji yra bokštuose, iš kurių kiekvienas turi atskirus suktus laiptus, išeinančius į keturkampį kiemą. Didžiulis valgomasis (įspūdingas kambarys su dviem židiniais abiejuose galuose) užima visą pietinę pusę. Virtuvė ir tarnų kambariai

yra rytinėje pusėje, o svetainė — ilga galerija su langais į ežerą — vakarinėje. Ketvirtojoje, šiaurinėje šio stačiakampio pusėje vietos ne itin daug, nes per pat jos vidurį yra didieji vartai. Bet abipus jų įrengta pora kambarėlių sargybai, ir viename iš jų Niugentai įtaisė vonią!

Taigi, kaip matai, mes visai moderniai įsikūrėme! Mano manymu, prižiūrėti pilį turėtų būti gana lengva, nes akmeninių laiptų nereikia perdėm valyti. Vis dėlto, kad paskui nebūtų kokių nusiskundimų, aš ketinu pasiųsti Modę (kai ji atvažiuos) į Kilrosą: gal jai pavyks pasamdyti porą valstiečių moterų, kurios galėtų padėti tarnaitėms.

Kiek suprantu, Niugentai, vos sutvarkę pilį, nutarė ją išnuomoti. Anksčiau jie atvažiuodavo čia ir susėdę ant dėžių rengdavo piknikus. Be to, ant ežero kranto jie dar turi pasistatę nedidelį vieno kambario namelį, kur retkarčiais apsistoja ponia N., bet šiemet, kaip sakė valtininkas, namelis irgi išnuomotas. Tai vienintelis iš salos matomas pastatas — mažas baltas taškelis ant kalno šlaito, maždaug dvi mylios nuo čia. Įdomu...“

Pro svetainės langą žirgliojęs Keranas stabtelėjo pasižiūrėti į seserį.

— Pašto valtis jau buvo, — pasakė jis.

— Ką?! Ar jau išplaukė?

— Maždaug prieš penkias minutes.

— Kodėl niekas man nepasakė? Tai tiesiog bjauru! Vakar jie atplaukė tik po keturių. Iš kur žmogus gali kiekvieną kart žinoti? Kaip reta nepatogu!

— Kiek žinau, pašto mašina iš Kilroso išvažiuoja tik rytoj. Jei turi išsiųsti laišką, aš galiu iki ten nuirkluoti.

— Ak, ne, ačiū. Tai nesvarbu. — Ji numetė šalin plunksnakotį. — Aš rašiau mamai. Ar jie ką nors atvežė?

— Ne ypač. Buvo vienas laiškas nuo mamos, bet jis skirtas Mafi.

— O! — šūktelėjo Luiza.

— Ir tau buvo pora laiškų. Palikau juos ant stalo valgomajame.

Luiza išėjo į kiemą ir patraukė į kitą pusę. Akies krašteliu ji pastebėjo didžiojo bokšto tarpdury stovinčią Mafi ir iš karto nutaisė kuo oriausią miną. Jos žingsnis sulėtėjo, ir ji išdidžiai praplaukė per kiemą, paleidusi sijoną, kurį buvo sugriebusi viena ranka, kol bėgo laiptais žemyn. Blyškus jos veidas, apgaubtas purių plaukų debesies, tarsi suakmenėjo, tapo beveik ereliškas, jame sustingo nepermaldaujamo nepasitenkinimo išraiška.

Tik vienas dalykas pilyje jai labai nepatiko: gyvenimas kieme buvo pernelyg viešas. Amžinai kas nors stypsodavo tarpduryje ir žiūrėdavo, kur tu eini ir ką darai. Negalėjai pereiti iš vieno kambario į kitą neišėjusi į lauką. Visi trys bokštai, svetainė, valgomasis, vonia, virtuvės ir didysis bokštas turėjo savo atskirus įėjimus. O išeiti iš pilies buvo galima tik pro didžiuosius šiaurinius vartus.

Ji užsiminė apie šį priverstinį viešumą Keranui, bet jis savo ruožtu pastebėjo, kad gyvenimas bokštuose, užlipus jų suktiniais laiptais į viršų, atvirkščiai, — turėtų būti kaip reta privatus. Po bendrai vienas kito akivaizdoje praleistos dienos jie kiekvienas galės pasitraukti į savo nuošalią tvirtovę. Naktimis jų draugija visiškai išsisklaidys. Jie jau nebebus vienų namų gyventojai, kurie lipa miegoti tais pačiais laiptais ir kurių miegamieji yra vienas greta kito tame pačiame koridoriuje.

— Bet juk mes neužsidarysime kiekvienas sau, — paprieštaravo Luiza. — Dauguma iš mūsų gyvens poromis. Tiesą sakant, visi. Nes jei atvažiuos Gajus Fletčeris, turėsiu įkurdinti jį tavo kambaryje.

— Taigi, taigi. Ir visos poros galės nesivaržydamos aptarinėti, ką nori, nes bokštų sienos yra keleto pėdų storumo.

Luiza anaiptol nebuvo tikra, ar jai patiks tokia situacija. Ji įsivaizdavo, kaip kiekviename bokšte tuo pat metu vyksta pokalbiai. Šitas vedusių porelių susiskirstymas

yra ganėtinai nemalonus. Ji jau buvo spėjusi tai pajusti, dar kai jie visi drauge gyveno bendrame name. Visa, ko ji su tokiu vargu pasiekdavo per dieną, būdavo sužlugdoma vakare. Ji kaip įmanydama stengdavosi patraukti į savo pusę Barnį arba Eliną, bet paskui Barnis eidavo miegoti su Mode, o Elina — su Diku, jie viską su jais aptardavo ir kitą rytą nusileisdavo žemyn tokie pat užsispyrę, kaip visada. Vienintelis Keranas nebuvo sudaręs prieš ją slaptos vedybinės sąjungos. Tik juo vienu ji galėjo visiškai pasitikėti. Netgi jos motina, paprastai tokia supratinga ir nelinkusi prieštarauti, slapta susirašinėjo su Mafi.

„Nekreipsiu į tai jokio dėmesio, — nusprendė ji, išdidžiai įplaukdama į valgomąjį, — ir neklausiu jos, ką rašo mama“.

Bet kai po penkių minučių ji išlėkė lauk, jos išdidžios laikysenos nebuvo likę nė padujų. Užuot oriai plaukusi, ji viena ranka sugriebė sijoną ir tekina pasileido per kiemą pro šiaurinius vartus. Kitoje rankoje laikė sugniaužusi laiškus.

— Ak, Keranai! Gordonai! Keranai! Kur jūs? Ateikit greičiau čia!

Keranas išlindo iš lanksvos krūmų.

— Ak, Keranai! Tu tik paklausyk. Tai neįtikėtina! Kam, tu manai, Niugentai išnuomojo savo namelį? Na, atspėk, kam? Aš rašiau jiems, norėdama paklausti, ar negalėtume jo panaudoti iškyloms. Ir ponia Niugent atsakė, kad ne, nes ten apsigyveno Eliza Koebel.

— Negali būti, — kuo griežčiausiai nukirto Keranas.

Jis buvo matęs tą namelį. Plaukdamas į Kilrosą, jis kelis sykius yrėsi pro šalį. Namukas buvo visai nedidelis. Jis buvo matęs ir Elizą Koebel. Todėl nepajėgė įsivaizduoti, kad ją būtų galima uždaryti tokioje dėžutėje. Ji gi išlėktų kiaurai stogą kaip spyruoklinė lėlė!

— Ne. Negali būti!

— Bet ji ten! Taip rašo ponia Niugent. Ji susirgo ir atvažiavo čia pailsėti. Štai, imk laišką. Paskaityk, ką ji rašo.

Keranas pradėjo skaityti, ir pamažu jo nustebimas peraugo į nusiminimą.

— Vargšelė Luiza! Tu gi taip džiaugeisi, kad neturime jokių kaimynų.

Luiza sutrikusi degančiomis akimis žvelgė į jį.

— Ką? Kaip tu manai, gal man reikėtų ją aplankyti?

— Ak, Dieve, ne! Tikriausiai jie vis tiek patys apsilankys čia. Turbūt jie norės apžiūrėti pilį.

— Jie?

— Negali gi ji būti čia vienut viena. Kur tu matei, kad *prima donna* gyventų visiškai viena? Tikriausiai ten drauge su ja yra jos vyras ir keletas meilužių, dar pulkas vaikų ir jos senoji mama, impresarijus, akompaniatorius, kambarinė ir masažistė. Turbūt tai jos mašiną vakar vakare girdėjom burzgiant paežerės keliu. Atsimeni? Aš dar stebėjausi, kieno gi ji galėtų būti. Tikriausiai jos.

— Bet paklausyk, Keranai, mielasis, tame namelyje yra tik vienas kambarys. Ponia Niugent man rašė apie jį, kai pirmąkart pasakojo apie pilį. Ten tik vienas kambarys ir lova palėpėje.

— Dieve brangus! Ką tu sakai? Tai neįtikėtina! Nejau jie visi...

— Paskaityk laišką. Ji rašo, kad madam Koebel ten visiškai viena.

Jiedu nuėjo į prieplauką ir sustojo, žiūrėdami į mažą baltą dėmelę anapus ežero — nediduką namelį su vienu kambariu ir palėpe.

— Keista, be galo keista, — murmėjo Keranas.

Tačiau Luizai tai anaiptol neatrodė keista. Ji būtent to ir tikėjosi. Elizos Koebel vietoje ji kaip tik taip ir būtų pasielgusi. Tik didi artistė galėjo sau tai leisti.

— Ko gero, tai tiesa, — pervertęs laišką, tarstelėjo Keranas. — Turi būti tiesa. Ne sykį girdėjau, kad ji sugeba elgtis labai neįprastai.

— Ji nori pabūti viena. O, aš puikiai ją suprantu! Ir aš taip norėčiau, tik man niekada nepavyks. Toks elgesys manęs nė kiek nestebina. Aš visada maniau, kad ji labai maloni moteris...

— O kaipgi!.. — šūktelėjo Keranas. — Maloni... Kurgi ne...

Jis atkabino valtelę ir ištiesė ranką padėti Luizai įlipti. Tačiau jai nereikėjo pagalbos. Pasikaišiusi sijonus ji lengvai įšoko į valtelę ir atsisėdo jos gale. Keranas irklu atsistūmė nuo kranto ir atsisėdo ant suoliuko priešais Luizą. Sala ėmė pamažu tolti.

— Kur plauksim? — atsainiai paklausė ji.

— Šiaip truputį pasiirstykim, kol nelyja.

— O ką, negi bus lietaus? Nesakyk!

— Bus. Kalnai atrodo pernelyg vaiskūs. Ir dūmai iš Elizos kamino kyla stačiu stulpu į dangų.

— O, tikrai! — šūktelėjo Luiza ir atsigręžė pasižiūrėti. — Kaip manai, ar ji pati verdasi valgyti? Ji tikriausiai nuostabi moteris. Sutinku, kad žodis „maloni" čia netinka.

— Ko gero, netinka, — atsiliepė Keranas. — O antras laiškas nuo ko?

— Nuo Gajaus Fletčerio. Žavingas laiškas! Jis rašo, kad turbūt galės atvykti čia kitą savaitę. Aš labai džiaugiuosi! Jis kaip tik toks žmogus...

Gajus Fletčeris garsėjo kaip neprilygstamas laiškų rašytojas. Keranas turbūt nejučiom susiraukė, nes Luiza metė į jį griežtą žvilgsnį. Jis išsigando, kad ji gali pamėginti išpešti iš jo, ką jis iš tiesų mano apie Gajų (taip jau ne sykį yra buvę), todėl, norėdamas nukreipti jos dėmesį, paprašė garsiai perskaityti laišką.

Kol ji skaitė, jis spėliojo, kiek laiko Gajus kūrė tą šedevrą. Tokiai tobulybei suregzti reikėjo padėti nemažai pastangų. Niekur negalėjai aptikti nė menkiausio nenuoseklumo. Kiekvienas sakinys turėjo savo tobulą ritmą ir buvo sudėliotas su tokia meile ir rūpesčiu, kad atrodė ko-

ne perdėtai išdailintas. Besiklausydamas Keranas pasijuto kone stingstąs. Jam taip norėjosi atsipalaiduoti, radus kokį netinkamą žodį.

Gajus Fletčeris buvo jaunas dėstytojas, Gordono kolega, kuriuo Luiza be galo žavėjosi. Per atostogas jis rašydavo esė, pasižyminčius neįtikėtinu dėmesiu grožio problemoms. Keranui, turėdavusiam rašyti jų apžvalgas, jie darydavo begalinės stagnacijos įspūdį, bet jis to niekam nesakė, o kadangi niekaip negalėdavo nuspręsti, ar dėl to kaltas Gajus, ar jis pats, tai girdavo tuos esė. Galbūt todėl, kad jo paties siela buvo tokia sudiržusi, jam ir atrodė, kad joks pasaulio grožis nėra vertas šitokio jėgų įtempimo. O kol susidarys galutinę nuomonę, jis nusprendė verčiau nesiginčyti su Luiza.

Jai pasiekus harmoningą laiško pabaigą, Keraną pagavo pašėlęs troškimas kokios nors veiklos, kurioje nebūtų nieko dvasingo, ir jis ėmė irkluoti lyg apsėstas. Netrukus jie atsidūrė pačiame ežero viduryje. Už salos buvo matyti kalnai, o kitame Vaiduoklių slėnio gale švietė skaisti dangaus mėlynė. Dabar jų akims atsivėrė tai, ko jie niekad anksčiau nebuvo matę: lengvas rūko šydas, pastarąsias tris dienas dengęs kalvų šlaitus, ištirpo, ir kalnai su savo viržių lopais, suvirtusiais vienas ant kito akmens luitais ir žaliomis samanotomis klampynėmis atsiskleidė visu ryškumu. Regis, jie net priartėjo ir dabar kone virto į ežerą.

Tolumoje, viršum jūros, lijo. Vakarų pusėje, virš geltonų smėlynų, kilo juodi debesys. Po kokios valandos jie uždengs saulę, o pirmasis vėjo šuoras purslotomis bangų keteromis sušiauš vaiskų vandens paviršių. Užslinkusi pilka lietaus uždanga atskirs salą nuo kranto ir paslėps krantą nuo salos. Audra, viesulas ir rūkas užgrius Vaiduoklių slėnį. Jau dabar saulė kiek apsiblausė, ežero vandenys papilkėjo, o vaiskios kalnų spalvos pasidarė tamsesnės.

— Sukam atgal, — pasakė Keranas, — antraip kiaurai peršlapsim.

— Ne, nereikia, — sumurmėjo Luiza. — Aš tokia laiminga!

Persisvėrusi per valtelės kraštą, ji kyštelėjo ranką į vandenį.

— Tai nuostabu, — pasakė ji. — Būtent to aš čia ir atvažiavau.

Keranas klusniai nuleido irklus ir paliko valtelę plūduriuoti ant vandens. Dar kokią valandą turbūt nelis, — nusprendė jis, — o jos laimė tikriausiai ilgiau netruks.

Jos akys apsiblausė, ji paniro į kažkokią užmarštį. Jis suprato, kad jos galvoje, matyt, rezgamas koks nors siaubingas planas. Tačiau, ilgai tylėjusi, ji tepasakė:

— Tikiuosi, Gajus atsiveš savo smuiką.

— Žinoma, — atsiduso Keranas.

— Ir pianinas svetainėje visai neblogas. Tai labai gerai, nes jeigu...

Jos žvilgsnis vėl nuklydo kranto pusėn, kur iš Elizos kamino į vėstantį orą kilo dūmų stulpas.

— Luiza, brangioji!

— Ponia Niugent rašė, kad ji nori pailsėti. Todėl, žinoma, neturėčiau prašyti jos padainuoti. Bet tu tik pagalvok, kaip būtų nuostabu, jeigu...

— Luiza, negi tu... negi tu galvoji... nejau tu tikrai ketini įtraukti madam Koebel į mūsų mažą rinktinę draugiją?

— O kodėl ne? Aišku, aš pasistengsiu per daug jai neįkyrėti. Betgi tu pats sakei, kad ji tikriausiai norės pamatyti pilį. Be to, tu sakei, kad mums trūksta išsilavinusių, kultūringų moterų.

— Jei ji ir atvyktų, tau geriau laikytis nuo jos atokiau.

— Bet kodėl? — sunerimo Luiza. — Ar ji nėra pakankamai padori?

Keranas nusijuokė.

— Luiza, brangioji! Tu gi esi ją mačiusi, ar ne?

— Tiktai scenoje. Bet tu kalbi nesąmones. Kaip ir visi vyrai, tu manai, kad jeigu ji artistė, tai būtinai... Ar esi ką nors girdėjęs? Ką nors konkretaus?

Keranas nenoromis išvardino keletą dalykų, kuriuos buvo girdėjęs. Bet ji nė neketino rimtai į juos pažiūrėti.

— Tokie gandai paprastai sklando apie visas įžymias moteris. Ypač vyrai mėgsta taip kalbėti. Vyrai, kurie patys yra vidutinybės, mėgina sumenkinti talentingą moterį tvirtindami, kad ji amorali. Mano manymu, jus apima pavydas vos išgirdus, kad moteris ką nors sugeba. Prisiminkit Sapfo. Aš nuolat susiduriu su tokiu požiūriu. Jūs sakot, kad mes mėgstame apkalbas, bet mes nė pusės tiek neapkalbinėjam, kiek jūs! Jūs visada linkę patikėti tokiomis nesąmonėmis. Ypač apie moterį. Jūs gal nė patys to nesuvokiat, bet toks požiūris kyla iš troškimo sumenkinti mus, pasišaipyti iš mūsų sugebėjimų!

Jos akys fanatiškai žibėjo, ir ji taip pašėlusiai mostagavo rankomis, kad net valtis siūbavo.

— Todėl mes ir balsavimo teisės negavom, — piktai užbaigė ji.

— Žinau, žinau, žinau, — linktelėjo Keranas. — Tu visiškai teisi. Neverta kartoti visokių nuogirdų. Bet pasakyk man, Luiza, šiaip, dėl įdomumo: jeigu tikrai žinotum, kad ji... e-e... nėra padori moteris, ką darytum tada?

Luiza kaipmat paliepė jam vėl imtis irklų. Jis aiškiai matė, kad ji neturi ką atsakyti ir stengiasi išvengti ginčo, kol sugalvos tinkamą atsakymą. Šiaip jau jos požiūris į moralę buvo labai griežtas. Bet ji jokiu būdu nenorėjo dėl to atsisakyti galimos draugystės su Eliza Koebel. Kol Keranas yrėsi per ežerą, ji iš visų jėgų mėgino rasti kokį kompromisą.

— Negalima apie visus spręsti vienodai, — galų gale pareiškė ji.

— Žinau. Aš ir nesiūlau tau imtis teisti Elizos Koebel. Bet juk nebūtina padaryti ją artimiausia savo drauge, net jeigu jos ir nesmerki.

Luiza vėl sukaupė jėgas.

— Ne. Bet paklausyk. Aš nekviesčiau pietų anglo, kuris turi dvi žmonas. Bet kai į Oksfordą buvo atvykęs Mai-

sono radža (jo sūnus mokosi Šv. Judo koledže), aš pasikviečiau jį priešpiečių, nors jis turi tuzinus žmonų. Lygiai taip pat, jei kuri mano... mano luomo moteris išsiskirtų su vyru, aš nustočiau su ja bendrauti. Bet apie tokią moterį kaip Eliza Koebel aš negaliu spręsti pagal tuos pačius kriterijus, kaip apie save ir savo draugus.

— Tačiau būdama čia, saloje, tu nebūtum kvietusi radžos priešpiečių, tiesa?

Luiza praleido tai pro ausis.

— Aš žinau, kad ji priklauso kitokiam pasauliui — *demimonde,* jei nori. Bet tai kas kita, nei mūsų luomo moteriai tapti *déclassée*. Be to, kuo gi ji galėtų mums pakenkti? Atsakyk! Negi aš, Elina, arba Modė staiga pamiršime tuos principus, kuriais vadovavomės visą gyvenimą, vien todėl, kad Eliza Koebel apsilankys pas mus išgerti arbatos? Nejau tu nesupranti, kad šiuolaikinė moteris...

— Aš rūpinuosi ne dėl jūsų, moterys. Aš galvoju apie Gordoną, Barnį, save patį, apie Gajų Fletčerį... ir Diką.

— Diką?

Jis ir tikėjosi, kad išgirdusi Diko vardą, ji aprims. Kurį laiką tylėjo. Dėl Diko ji niekuomet nesijautė visiškai tikra, ir užsiminus apie jį kartais pavykdavo ją sustabdyti, kad ir kaip ji būtų pasitikėjusi savimi ir pasiryžusi priversti visus šokti pagal savo dūdelę.

— Oi, paskubėk! — drebėdama burbtelėjo ji. — Jau kaip reikiant atšalo, o jei dar pakliūsim į lietų, tai tuoj būsim kiaurai permerkti.

Saulė jau buvo dingusi, o ežero paviršiumi dūmė gana smarkus vėjas. Keranas stipriais yriais nuplukdė juos į užuovėją prie stataus vakarinio salos šlaito, kur palei apgriuvusias pilies sienas raizgėsi vešlūs lanksvos krūmai. Ten augo sulaukėjęs sodas, o po svetainės langais ėjo gana plati terasa ir takas. Būtent ant šio tako Keranas anksčiau ir stovėjo žiūrėdamas, kaip sesuo rašo laiškus.

Staiga Luiza kilstelėjo ranką ir šypsodamasi parodė jam klausyti. Pro langus sklido muzika. Tai Rozamunda

svetainėje skambino pianinu. Pereitą semestrą ji buvo išmokusi porą Šopeno valsų, ir nuo tada, kai atvyko į pilį, visi jau ne kartą turėjo progą juos išgirsti. Keranas užgulė irklus ir, apsukęs kyšulį, nusiyrė į prieplauką.

— Viskas taip, kaip aš ir svajojau, — džiugiai nutęsė Luiza. — Irstytis po ežerą ir klausytis muzikos pilyje!

Keranas paklausė, ar Houpė irgi moka skambinti.

— Houpė? Houpė Napjė? Ak, ne! Na, nebent būtų išmokusi kokį „Linksmąjį valstietį“, nežinau.

„Ačiū Dievui!“ — apsidžiaugė Keranas.

Jis pakėlė irklus. Jie spėjo kaip tik laiku — lietaus banga jau paslėpė smėlynus už ežero. Į paplūdimį ir prieplauką ėmė plaktis didelės bangos. Jis prilaikė valtelę, kol Luiza išlips. Bet ji ne iškart pasijudino — vėl buvo paskendusi mintyse, kurdama planus. Jos dėmesį patraukė kažkoks naujas svarbus sumanymas. Ji susimąsčiusi išlipo iš valties ir nusekė paskui brolį į pilį, nieko aplink nematydama. Šįkart tai jau nebe Eliza, — pamanė jis, — o kažkoks diplomatinių sugebėjimų reikalaujantis dalykas. Jis negalėjo ištverti nepaklausęs, kas tai būtų.

— Nagi, pasakyk, apie ką taip susimąstei?

Ji mąsliai pažvelgė į jį ir brūkštelėjo ranka per tamsių plaukų debesis ant smilkinių.

— Ak, apie ką aš čia... A... viso labo tik apie Houpės kojas.

4

VALTIS, kurioje sėdėjo Modė su Barniu, vargais negalais išsiplėšusi iš pilkos lietaus sienos, stūmėsi link salos. Keranui ir vaikams, žiūrintiems pro bokšto langus, tai, kas dėjosi valtyje, atrodė panašu į kažkokias imtynes. Iš vieno valties galo į kitą buvo piktai svaidomas kažkoks juodas daiktas. Virė tokios pašėlusios grumtynės, kad valtis, atrodė, tuoj tuoj apsivers.

Keranas pirmasis atspėjo, kas ten dedasi.

— Tai juk skėtis! — sušuko jis. — Jie ten dabar grumiasi, katram jį pasiimti. Jis sėdi priekyje, o ji — užpakalyje, ir kiekvienas pasiryžęs būtinai pats peršlapti kiaurai. Tai jo skėtis. Jis vyriškas, o ji pamiršo savąjį, ir dabar nenori jo skolintis. Na štai! O Viešpatie! Maniau, kad jau apvirs.

Vaikai spoksojo lyg pakerėti. Visą dieną jiems buvo baisiai nuobodu susispaudus lindėti bokšte, tad dabar jie būtų įmanę dėkoti lietui, atnešusiam jiems tokį spektaklį. Ne kasdien gi dėdės ir tetos imasi vieni su kitais, sėdėdami valtyse!

Bet tiktai Rozamundai užteko išsiauklėjimo iškart pareikšti:

— Teta Modė elgiasi labai nesavanaudiškai, tiesa, dėde Keranai?

— Labai, — patvirtino Keranas, — ypač jeigu jai dar pasiseks apversti valtį...

Rozamunda nedrąsiai nusijuokė. Ji kaip įmanydama stengėsi pamėgdžioti suaugusiųjų požiūrį į tetą Modę. Deja, tai anaiptol nebuvo lengva, ir už savo pastangas ji neretai gaudavo barti. Saugiausia jai kol kas atrodė šiek tiek pašaipiai girti. Visi gi nuolat sakydavo, kad Modė nepakartojama, ir girdavo ją kur kas karščiau nei vienas kitą. Ji juk tokia praktiška, tokia taupi; ji tiesiog neprilygstama namų šeimininkė ir be galo atsidavusi Barniui — kaip puikiai ji moka jį slaugyti susirgusį! Be to, ji tokia kilniaširdė. Paminėjus kilnią jos širdį ir nesavanaudiškumą, visi, regis, vos ne vos ištverdavo nesijuokę. Rozamunda tik neseniai išsiaiškino kodėl.

Staiga Haris su Džene net suspiegė iš džiaugsmo. Kažkoks daiktas tikrai įkrito į vandenį! Tai buvo kilimėlis, ir dabar jis lyg nedidelis plaustas suposi ant bangų. Mūšis dėl skėčio trumpam liovėsi, ir Modė sustingo, laikydama jį rankoje.

Galų gale valtis saugiai pasiekė krantą ir bumbtelėjo į prieplaukos lentas. Luiza su plačiakrašte jūreiviška skrybėle ir neperšlampamu apsiaustu jau bėgo šlaitu žemyn, o ištikimasis Keranas bandė sukaupti jėgas ir leistis per kiemą, kad tarpuvartėje pasivytų Gordoną. Dėl Luizos visi turėjo linksmai pasveikinti atvykėlius.

Vos Keranui išėjus, Rozamunda nusitempė savo brolį Čarlzą prie kito lango, kad negirdėtų mažieji, ir sušnibždėjo:

— Pažadėk, kad niekam nesakysi.

Čarlzas neramiai pasimuistė. Jam norėjosi pažiūrėti, kaip atvykėliai lipa iš valties: o gal kas nors vis dėlto dar įkris į vandenį!

— Tu man ausį kuteni, — pasiskundė jis.

— Na, kaip nori, galiu ir nesakyt. Vis tiek tu dar per mažas!

Dabar jau Čarlzui nieko kito neliko, tik užlaužti jai rankas. Keliskart teatrališkai spygtelėjusi ir paprašiusi pasigailėti, ji vėl ėmė kalbėti pašnibždomis.

— Teta Modė nėra tikra ledi.

— Ką čia pliauški!

— Mama taip sako.

— Kada ji tau taip sakė?

— Vakar. Ji liepė švarko ir sijono nevadinti kostiumu. Sakė, kad taip netinka. Tada aš pasakiau: o teta Modė vadina. Tada ji man ir pasakė. Sakė, kad aš jau didelė ir galiu žinoti. Tik mažiukams nieko negalima sakyti, supratai?

Čarlzas pasijuto nejaukiai. Jis suprato, kad tai asmeninis įžeidimas: teta Modė buvo jo krikštamotė ir per gimtadienius padovanodavo jam labai gražių dalykėlių. Jo savigarba reikalavo ją ginti. Bet jei jau mama iš tiesų pasakė tokį stulbinantį dalyką, tai jis nedaug ką begalėjo padaryti. Todėl perkėlė mūšį į priešo stovyklą: ėmė ir pareiškė, kad profesorius Grijė, Rozamundos krikštatėvis, dvokia.

— Tu tikras bjaurybė, — užsiplieskė Rozamunda . — Bjaurus vaikėzas! — ir kuo oriausiai nusigręžė nuo jo — visai kaip mama.

Luiza kuo širdingiausiai ragino peršlapusius ir purvinus atvykėlius paskubėti į vidų. Apvalūs lyg obuoliukai tetos Modės skruostai po varvančiu šydu liepsnojo kaip ugnis, o kaukiantis vėjas retkarčiais atblokšdavo ligi pilies skardaus jos juoko papliūpas.

— Kaip smagu! — šaukė ji, laikydama skėtį virš Barnio galvos.

Netgi Luizai jų pagailo, ir jos agresyvus linksmumas kiek priblėso.

— Vargšeliai! Jūs gi kiaurai šlapi!

— Ne, ne! Mums labai smagu! Na ir kas čia baisaus, kad peršlapom, tiesa, Barni? Užtat kaip beprotiškai linksma... ten, valty.. su tuo skėčiu... nors plyšk iš juoko, ar ne, Barni?

Barnis nustūmė į šalį skėtį, kurį ji vis dar mėgino laikyti jam virš galvos, pastebėjo prie lango susispietusią grupelę ir gailiai jiems nusišypsojo. Jam tikrai atrodė, jog nieko baisaus, kad peršlapo, bet jis anaiptol nemanė, jog visa tai beprotiškai smagu. Pagaliau visi trys suėjo pro vartus. Valtininkas jiems iš paskos įnešė bagažą. Spektaklis baigėsi, daugiau nebebuvo į ką žiūrėti. Vaikai pasitraukė nuo lango ir nustypčiojo laiptais žemyn į žaidimų kambarį. Tik Rozamunda liko sėdėti. Susirangiusi ant palangės, liūdnai spoksojo į lietų. Jai buvo nuobodu su mažiukais, nuobodu su Čarlzu. Jai taip norėjosi, kad čia būtų dar viena maža mergaitė, su kuria ji galėtų pažaisti. Jai ėmė rodytis, jog apsidžiaugtų, pamačiusi netgi pusseserę Houpę. Prisiminus Houpę, ją staiga užplūdo keistas sentimentalumas. Kai atvažiuos Houpė, ji turės sąjungininkę! Jos saugos viena kitos paslaptis. Ji prisaikdins Houpę, kad niekam nesakytų, o tada atskleis jai baisią tiesą apie tetą Modę! Teisybė, Houpė tingi, negraži ir sto-

ra, be to, visais metais jaunesnė už Rozamundą ir būna bjauriai įkyri kaip visos pusseserės, tačiau ji — bent jau mergaitė, o ne bukas mušeika berniūkštis.

— Mes kaip seserys, — paaiškino Rozamunda kažkokiai nematomai, bet dėmesingai auditorijai. — Mes greičiau seserys, o ne pusseserės. Mūsų šeimos taip daug bendrauja tarpusavyje...

Rozamundai taip liūdna vienai, be Houpės. Ji kiaurą dieną išsėdi prie lango laukdama, kada gi atvažiuos Houpė. Kaip visa tai miela! Abi mergytės, susikibusios rankomis, bėga į mišką. Dabar jau ir suaugusiems aišku, kad jos ne mažytės ir ne berniukai. Jos turi savų paslapčių. Ir auditorija pajunta jų žavesį: tą nepaprastą ryšį, jungiantį pusseseres, kurios iš tiesų greičiau kaip seserys.

5

LUIZA buvo apimta nevilties. Pabjuręs oras suardė visus jos planus: ji juk buvo tikra, kad, Modei su Barniu atvykus į salą, turės būti giedra ir gražu.

— Dabar jie jau iš karto nusiteiks prieš buvimą čia, — guodėsi ji Keranui. — Ir nepasiliks. O jei ir liktų, tai nenoromis.

— Bet Modė, regis, viskuo čia taip žavisi.

— O, Modė! — Luiza patempė lūpą. Matyt, jų reikalai tikrai prasti, jei jau tenka paisyti, kuo žavisi Modė. — Aš norėjau, kad Barniui čia patiktų. Vargšas Barnis...

Jis puikiai žinojo, ko ji norėjo: atgaivinti Barnį, atsikariauti jį atgal, į jam deramą vietą šeimos rate. Tai turėjo būti vienas iš tų nedidelių stebuklų, kurių ji tikėjosi sulaukti iš salos. Laiko ratas turėjo pasisukti atgal, ir Barnis vėl turėjo tapti toks, koks buvo iki vedybų: guvus, lengvabūdiškas ir sumanus. Dešimt vedybinio gyvenimo metų gerokai jį pakeitė. Tačiau Luiza vis dar tikėjosi inspiruoti perversmą.

— Vargšas Barnis! Jo kaip ir nebeliko, nuo tada, kai... O ji tiesiog pašėlo dėl to lietaus! Ar girdėjai, kaip ji mėgino priversti jį pasakyti, kad jam ta liūtis patinka? Tarsi kam galėtų patikti šitoks oras! Tas jos apsimetinėjimas mane labiausiai ir siutina, tikrai. Ji amžinai tyčia išsirenka kokią darganotą dieną, kokią nesėkmę, kad pasirodytų linksma ir žavi. Girdėjai: „Kaip smagu!“ Kad kiek būčiau skėlusi jai antausį!

— Ji kaip sausas skuduras, — sutiko Keranas.

— Kas?!

— Priešingai, nei kiti, kurie pilnam gerų ketinimų žmogui linkę tvoti per veidą šlapiu skuduru, ji mėgsta per jėgą kurstyti visuotinį entuziazmą, kai tam visai nėra nuotaikos. Tas jos įkarštis negyvas ir netikras. Bet tu palikai mus hole ir išėjai rūpintis bagažu, užtat negirdėjai paties geriausio. O aš išklausiau pirmuosius jos įspūdžius. Jos manymu, čia tiesiog „viršūnė“.

— Kas taip?

— E-e... viršūnė. Man regis, ji būtent taip pasakė.

Luiza vos neapvirto.

— Ir iš kur Modė prisigraibė tokių žodelių, norėčiau sužinoti! Gal taip kalbama Pendže, ar iš kur ji ten kilusi? Ką gi tai reiškia?

— Kiek suprantu, tai iš kažkokio senstelėjusio žargono. Reiškia susižavėjimą. Nežinau, ar taip šnekama Pendže, bet ji, man regis, ganėtinai tuo didžiuojasi. Matai, ji labai stengiasi taikytis prie mūsų. Ji žino, kad mes nelaikom jos aukščiausios klasės dama...

— Keranai! Tu ne ką geresnis už...

— Užtat ji stengiasi parodyti mums, kad ji irgi žino, kaip kalba aukštuomenės moterys.

— Nieko panašaus! Aš niekad...

— Tu gi neskaitai *The Lady's Companion*. Modė kur kas daugiau išmano apie aukštuomenės damas negu tu.

— Dar stebuklas, kaip ji nepradėjo mėgdžioti Devonšyro rūmų tarties, nelyginant kokia septintojo dešimtmečio provincijos gražuolė!

— O! — Keraną ši tema sudomino. — Aš apie tai nepagalvojau, nors man visuomet būdavo įdomu, kodėl pretenzingos jaunos moterys Viktorijos laikų romanuose amžinai kalba, tęsdamos žodžius. Tai tu sakai, jog šita maniera... Vadinasi, prireikė keturiasdešimties metų, kol Karolinos Lem įvestą madą perėmė kokia nors Ekseterio advokato duktė?

— Aš tik spėju. Tikriausiai buvo ir tam tikrų pokyčių. Nemanau, kad Džordžiana Ryd iš „Džeinės Eir" būtų šnekėjusi kaip mūsų senoji teta Harieta. Prisimeni? Ji vadino save Hajieta.

— Hajieta!

— Ne, ne visai taip. Labiau Houvieta.

— Houvieta! — bandė pamėgdžioti Keranas. — Houvieta! Houvieta!

— Houvieta išvedė savo tehjiehą į phomenadą.

Kitame kambario gale pasigirdo negarsus krebždesys ir kosčiojimas. Modė, stengdamasi būti pabrėžtinai mandagi, įkišo galvą pro duris.

— Ar nesutrukdysiu? — paklausė ji.

Keranas su Luiza, užklupti vidury savo švebeldžiavimo pratybų, pasijuto nejaukiai. Negalėjo gi jie imti aiškintis mėginą atkurti Devonšyro rūmų tartį. Luiza, kuri iš principo niekada nieko neaiškindavo Modei, apsimetė, jog nieko neįvyko. Nusigręžusi ji ėmėsi kurstyti židinį. Vargšas geraširdis Keranas, painiodamasis iš padėties, nedrąsiai išlemeno:

— Mes bandėm pamėgdžioti savo senąją tetą Harietą.

Modė nė akimirką tuo nepatikėjo. Ji tik užgniaužė instinktyvų prunkštelėjimą, kaip visada, kai jie pokalbio metu prisimindavo savo senąją tetą Harietą. Ko gero, jie niekad nepajėgs pamiršti savo tituluotų giminaičių.

— Ne, ačiū, aš nesėsiu, — tarė ji, traukdamasi nuo Kerano pasiūlytos kėdės. — Aš tik užbėgau pasiklausti, — ji metė nedrąsų žvilgsnį į Keraną, — ar yra vilties prieš pietus išsimaudyti karštoje vonioje?

Luiza piktai atsistojo ir nusipurtė nuo suknelės pelenus.

„Išsidabinus kaip princesė, — piktai pagalvojo Modė. — O čia juk kaimas! Kuriems galams taip pustytis? Gaila, neatsivežiau savo šilkinės suknios..."

Bet ji pasistengė būti maloni.

— Luiza! Kokia nepakartojamai žavi suknelė! „Liberty", tiesa? Man visada atrodė, kad jų drabužiai labai elegantiški. Ir kaip tau tinka!

— Tikrai? — šaltai burbtelėjo Luiza.

— O taip, taip! Tik gaila, aš nežinojau, kad jūs rengiatės taip puoštis vakarui. Bijau, kad aš viso labo pasiėmiau tik...

— Ak, visai nesvarbu! — nutraukė ją Luiza. — Čia visi gali vilkėti, kas ką nori. Man patinka šita suknelė, todėl ir apsivilkau. O tu, Mode, jei panorėsi, gali nulipti į apačią kad ir su naktiniais.

— Na, ką tu!

Modė metė dar vieną dviprasmišką žvilgsnį į Keraną ir sukikeno.

— Arba su puošnia palaidinuke, — klastingai pridūrė Luiza.

Modė kaip tik ir ketino apsivilkti puošnią palaidinukę, tad jai šiek tiek atlėgo. Ji vėl ėmė prislopintu balsu teirautis apie vonią — tarsi ne visai ryždamasi svetainėje kalbėti apie tokius dalykus. Jei dėl to kyla kokių nepatogumų, Luiza būtinai turinti pasakyti, bet karšta vonia — kaip tik tai, ko reikia Barniui, kad jis po tokios šlapios kelionės nesusigriebtų slogos. Valtyje ji niekaip negalėjusi įsiūlyti jam skėčio — užsispyręs kaip ir visi vyrai...

— Bet kodėl, po galais, jūs abu nepasiėmėt skėčių? — mestelėjo Luiza.

Čia, deja, buvo Modės kaltė. Bekraunant į ratus bagažą, ji pastebėjo, kad jos skėtį ištiko visų kitų daiktų likimas. Ji bus palikusi jį bažnyčioje. Ji bijojo ir pagalvoti, ką pasakytų Barnio motina. Reikia iškart parašyti poniai Enesli ir pranešti, kad jie laimingai atvyko. Ji visuomet taip darydavo — nuo tada, kai ištekėjo už Barnio. Modė jautė, kad jo motina tai vertina. Šitokiu būdu marti gali... Tačiau jai ponia Enesli buvo tokia artima, kaip jos pačios motina. Tik būtų baisu jai prisipažinti, kad per savo žioplumą ji leido Barniui šitaip peršlapti.

— Aš maldavau jį paimti skėtį valtyje. Man nesvarbu, sakiau, man patinka sušlapti. Man tas niekad nekenkia. Bet jis buvo užsispyręs kaip...

— Barnis gi toks stiprus. Kas, kad ir truputį peršlapo...

— Ne toks jis stiprus, kaip jums visiems atrodo. Aš kur kas labiau užsigrūdinusi. O dėl vonios... jei neužtenka karšto vandens, aš galiu išsimaudyti vėliau, bet maniau, kad Barniui... Beje, o kur yra vonios kambarys?

— Sarginėje.

— Sar...

— Prie vartų. Tačiau ten patekti jūs galėsite tik išėję laukan ir perėję per kiemą. Asmeniškai man atrodo, kad kai lyja, geriau apsieiti be vonių.

— O!

Modė buvo priblokšta ir nesugebėjo to nuslėpti.

— Bet kaip žvėriška, — prabilo ji, — norėjau pasakyti, kaip smagu! Originalu! Tai ką gi mums dabar daryti? Noriu paklaust, turėsime lakstyti su chalatais po kiemą, ar ką? Skersai kiemą... Turiu omeny, mūsų gi nemažai ir mišri kompanija...

Keranas pasiskubino dingti. Jis jautė, kad Luiza tuoj tuoj drėbtels ką nors užgaulaus, o tokiais atvejais jis visada stengdavosi nedalyvauti, kad paskui jo nebūtų šaukiamasi kaip liudininko. (*Aš gi nieko tokio nepasakiau, tiesa, Keranai?*) Kur kas geriau ten nebūti.

Tas pokalbis apie karštą vonią pakišo jam naują mintį. Jis nusprendė kaip tik dabar lįsti į vonią ir iki pietų ten sėdėti. Ką gi kita galėjai veikti Inišbare per lietų, o vonios kambarys, kai jau iki jo nusigaudavai, buvo tikras rojaus kampelis. Tai buvo šilčiausia pilies patalpa. Mafi nuolatos kurstė didžiulę pakurą po variniu katilu, tad karšto vandens visuomet būdavo iki soties. Keranas kone visą rytą ten prasėdėjo, įsitaisęs ant šiltos mūrinės sienelės palei katilą, kol Gordonas maudėsi vonioje. Jis jau numatė, kad jei šitoks oras laikysis ilgiau, ta vietelė gali virsti savotišku vyrų klubu, kur jis, Gordonas, Barnis ir Dikas susirinkę galės turkštis valandų valandas ir nebijoti moterų įsiveržimo.

Taigi jis šuoliais leidosi per lietų iki vartų ir netrukus jau lepino savo sušalusį kūną, panardinęs jį į tokio karštumo vandenį, kokį tik įstengė pakęsti. Laikrodį jis pasikabino ant patogiai į sieną įkalto vinies ir nesirengė išlįsti anksčiau, nei bus metas rengtis pietums.

Luiza — tikra kvailė, — nusprendė jis, — nepaisant viso jos gudrumo. Ji nė iš tolo nesupranta Barnio atsidavimo savo įkyruolei žmonai: ji netgi nesuvokia, kad tai atsidavimas, — ji paprasčiausiai mano, kad Barnis kvailas. Ji be galo jį myli ir skaudžiai išgyvena praradusi, tačiau nesupranta, kad amžinai būdama šiurkšti Modei nepajėgs jo susigrąžinti. Ji supranta, kad tos vedybos — nepataisoma nelaimė, bet neįstengia palikti jų ramybėje.

Kad tai tikrai nelaimė, turėjo pripažinti netgi tolerantiškasis Keranas. Barnis įkliuvo per savo silpnybę. Jo pirmoji meilė jį atstūmė, ir Modę jis vedė, pagautas riteriškos užuojautos. Jiedu jau senokai buvo pažįstami: ji buvo jo moksladraugio sesuo, ir su jų šeima jis ne sykį vasarą atostogavo. Ir šįkart jis sudaužyta širdimi nuvyko pas juos į pajūrį, o ten staiga sužinojo, kad Modė jį myli. Ji buvo nelaiminga. Besimokydama medicinos, ligoninėje prarado sveikatą, tad dabar buvo priversta gyventi

namie ir be jokio atlyginimo prižiūrėti visą ūkį. Tėvas ją engė. Jaunesnės seserys neįsileisdavo į savo tarpą. Jos laukė vargana senmergės ateitis. Tačiau Barnio valioje buvo padaryti ją laimingiausia moterimi pasaulyje! Jis turėjo gyvą vaizduotę ir gerą širdį, tad nepajėgė likti nuošalyje. Jis vedė Modę.

Jis nemylėjo jos, ir ji turėjo tai suprasti. Tačiau ji stengėsi atsilyginti už visą jo gerumą, kaip ištikimiausia žmona nuolatos juo rūpindamasi, visiems Enesliams tolydžio aiškindama, koks jis švelnus ir pažeidžiamas, ir griežtai atsisakydama pasiimti sau vienintelį turimą skėtį. Jeigu jis būtų ją mylėjęs, ji būtų mielai leidusi jam savimi rūpintis, bet kadangi jis jos nemylėjo, tai juo rūpintis privalėjo ji pati. Jų gyvenimas buvo nuolatinis nepabaigiamas nervinimasis dėl smulkmenų, ir Barniui tai turėjo būti tarpais tiesiog nepakeliama. Laimei, jiedu neturėjo vaikų.

Barnis kaip reta kantriai visa tai ištvėrė, tačiau, laikui bėgant, jis ėmė nykti. Kitaip to negalėjai pavadinti. Jis darėsi vis liūdnesnis, švelnesnis, pasyvesnis. Jis pildė tai, ką liepdavo Modė, ėjo ten, kur ji vedėsi, ir, regis, su kiekvienais metais vis rečiau pareikšdavo kokį savo norą ar asmeninę nuomonę. Keranui atrodė, kad jis savaip netgi labai prie jos prisirišo: tarp jų atsirado kažkoks švelnus pakantumas, kuris tikriausiai teikė šiokios tokios paguodos. Bet Luiza nenorėjo apie tai nė girdėti. Jos manymu, Barnis buvo tikras kankinys, ir šeima turėjo ką nors daryti. Jei tik pavyktų palaužti ir nukenksminti Modę, jie tikriausiai atgautų Barnį tokį pat energingą ir kupiną gyvybės, koks jis buvo, prieš padarydamas šią lemtingą klaidą. Tiesą sakant, jei ji ir nebūtų taip maniusi, tai vis vien nebūtų įstengusi pakęsti Modės. Pamačius, kaip Barnis mirksėdamas klusniai eidavo iš ryto apsivilkti storesnės liemenės, nes Modei atrodė, kad vėjas žvarbus, o popiet vėl grįždavo apsivilkti plonesnės, nes saulė per daug kepina, gerų Luizos ketinimų nelikdavo nė ženklo.

„Jei ji ir toliau šitaip elgsis, — nusprendė Keranas, įsipildamas karštesnio vandens, — tai Modė su Barniu iš viso *niekad* daugiau nebeatvažiuos paviešėti“.

Kad ir kaip patogiai buvo įsitaisęs, jis staiga pasijuto nejaukiai ir ėmė spėlioti, kodėl apskritai jie visi nusileido Luizai dėl šito juokingo vasaros atostogų sumanymo. Jis buvo tikras, kad nieko gero iš to neišeis, ir nusprendė, kai kitą sykį rašys motinai, išbarti ją, kam leido jiems šitaip kvailai elgtis. Ji pati sugebėjo likti nuošaly nuo viso to ir dabar ilsėjosi Herougeite.

Barkštelėjusi durų rankena grąžino Keranui dvasinę pusiausvyrą. Jis truputį pasipliuškeno ir sudainavo keletą „Mesijo“ taktų, kad parodytų, jog vonia užimta. Bet rankena klibėjo toliau, ir už durų jis išgirdo Barnį gailiu balsu maldaujant:

— Įleisk mane, būk geras! Aš noriu išsimaudyti.

— Negalima, dabar aš maudausi.

— Žinau. Įleisk mane! Kurių galų užsirakinai?

Barnis irgi aiškiai laikė vonios kambarį vyrų klubu. Keranas kilniai iššoko iš vandens ir atrakino duris.

— Paliksim atrakintas, — pasakė jis, — gal ir Gordonas norės prisidėti.

Barnis nusimetė lietpaltį ir, broliui nespėjus paprieštarauti, įšoko į vonią. Jis parodė, kad vietos jiems abiem užteks: tikrai, Niugentai dosnia ranka buvo apstatę šį kambarį. Taigi jiedu labai patogiai įsitaisė vienas priešais kitą. Vanduo vonioje, išsisunkęs iš durpingos dirvos ir dar sutirštintas pamuilėmis, buvo tamsiai rudos spalvos, ir panardintų kūnų jame beveik nesimatė. Virš garuojančio paviršiaus kyšojo tiktai du kaklai, kiekvienas su pamautu ant jo raudonu prakaituotu veidu. Broliai nebuvo labai panašūs. Keranas buvo rausvaskruostis blondinas, kaip Elina; Barnis — tamsus, ereliškų bruožų, kaip Luiza.

— Nieko sau skylė čia, — burbtelėjo Barnis.

— Taip, — sutiko Keranas. — Skylė. Bet čia visai neblogai, — pridūrė jis.

— Žinai, ką, — geidulingai rąžydamasis, pareiškė Barnis, — man visai patiktų, jei kelios moterėlės mane numaudytų. Žinai, mielai turėčiau haremą. Kad ateitų kokia graži vergė, arba net dvi, ir nutrintų man nugarą.

— Beje, prisiminiau, — tarė Keranas, — ar girdėjai apie Elizą Koebel?

— O, daug visko. Ar žinai ką nors naujo?

— Yra pritrenkianti naujiena. Ji — mūsų kaimynė.

Barnis vos neiššoko iš vonios. Jis žinojo visas istorijas apie Elizą ir aistringai žavėjosi jos dainavimu.

— Ar Luiza žino?

— O taip. Ji žino. Ir nori ją aplankyti.

Jiedu nusikvatojo, kad net sudrebėjo aprasojusios kambario sienos. Bet kai Keranas smulkiau išdėstė savo pokalbį su Luiza valtyje, Barniui prapuolė noras juoktis.

— Jai negalima to daryti, — rimtai pareiškė jis. — Jokiu būdu negalima.

— Ir aš taip sakiau. Bet tu juk pažįsti Luizą!

— Jai reikia pasakyti, kad jokiu būdu negalima.

— O kas jai pasakys?

— Tai Gordono pareiga. Toji moteris plačiai pagarsėjusi, ir toli gražu ne iš gerosios pusės. Aš negaliu leisti Modei su ja susitikti.

Keranas iš paskutiniųjų pasistengė išlaikyti rimtą miną ir pritarė, kad to leisti tikrai negalima.

— Bet aš pats tai visai neprieštaraučiau, galėdamas su ja pabendrauti. O tu, Barni?

— Anaiptol, — vyptelėjęs atsakė šis.

Barnis galėjo būti didesnis nešvankėlis nei bet kuris iš Kerano pažįstamų, tik jau seniai jis nebeturėjo ūpo paleistuvystėms. Tačiau karšta vonia pakėlė jam nuotaiką. Jis ėmė pasakoti kai kuriuos žymesnius Elizos karjeros įvykius, kartkartėmis leisdamasis šlovinti jos meną — čia Keranas negalėjo jam pritarti.

— Mes privalome pasakyti Gordonui.

— Taip, būtinai privalome pasakyti Gordonui.

Staiga durys atsidarė, ir į vidų su pintine malkų įžengė Mafi. Nepaisydama pasipiktinusių vonios klubo narių šūksnių, ji kojos spyriu uždarė duris ir ėmėsi kurstyti ugnį po katilu.

— Tikrai, Mafi! Ką darai! Iš tikrųjų!

— Moterims čia negalima. Tai gali prišaukti...

— Tik nesijaudinkit. Aš nieko nematau tam bjauriam pajuodusiam vandeny — nuodėmė krikščioniui tokiame maudytis, ką jau kalbėt apie džentelmenus! Be to, argi aš kadaise jūsų abiejų neprausdavau?

6

PO PIETŲ vėl buvo prisimintas Elizos Koebel vardas, ir Keranas staiga pasijuto privaląs mesti iššūkį. Jis pareiškė, kad ji nemoka dainuoti.

— Ji turi nuostabų balsą, — pasakė jis, — kuriame girdėti ir labai malonių gaidelių. Ji puiki aktorė. Bet ji nėra tikrai gera dainininkė.

Pasigirdo Modės ir Luizos pasipiktinimo šūksniai ir nepatenkintas Barnio murmėjimas. Gordonas atidėjo į šalį laikraštį ir pro akinių viršų šiek tiek nustebęs įsistebeilijo į Keraną.

— Ji visiems jums apdūmė akis.

— Ir visiems kritikams taip pat? — paklausė Luiza.

— Ne visiems, bet neįtikėtinai didelei jų daugumai, turiu pripažinti. Matote, ji vienintelė primadona, sugebanti vaidinti.

— Ko gero, tai teisybė, — pritarė Gordonas. — Man visuomet atrodė, kad vaidybos lygis operoje tiesiog apverktinas. Kartais beveik juokinga žiūrėti. Prisimenu, Bairoite...

Tačiau jo niekas nesiklausė. Visi užsipuolė Keraną, ir Barnis kaip tik teiravosi:

— Ar esi matęs jos Sentą?

— Teisingai, — sutiko Keranas. — Jos Sentą! Nuostabus vaidmuo!

Jam teko pripažinti, kad tada buvo tiesiog sukrėstas. Vos tik antrojo veiksmo pradžioje pakilo uždanga, dar Elizai nė nepradėjus dainuoti, jis jau įsitempęs laukė, kada gi pasigirs jos balsas. Jos ramybė ir tylėjimas, regis, užgožė visą tą triukšmą, kurį kėlė penkiasdešimt jos kompanionių, laidydamos gerkles ir dūzgindamos verpstes. Ji sėdėjo atokiau nuo visų, panirusi į transą, priklausydama kitam, jau pasmerktam pasauliui. Jos likimas buvo jau nulemtas, ir jokia jėga nebebūtų įstengusi grąžinti jos į kasdienišką, saugų šių merginų gyvenimą. Verpstė nebuvo tik šiaip sau šalia jos padėtas daiktas. Tai buvo jos verpstė.

— Ne dainuodama, o vaidindama, — pakartojo Keranas, — ji privertė mus pajusti... visa, ką norėjo, kad mes pajustume, dar neišdainavusi nė natos. Jeigu sustatytumėte Valdštein ir Koebel greta ir lieptumėt joms sudainuoti *Caro Nome*...

— Aš niekam nedrįsčiau liepti dainuoti *Caro Nome,* — griežtai nutraukė jį Barnis.

— Na, tegu ir padainuoti gamą...

— Aš mieliau norėčiau išgirsti Elizą Koebel dainuojant gamą, negu ką nors kitą — atliekant visą „Nibelungų žiedą“.

— Tu nori pasakyti, Barni, kad mieliau norėtum pamatyti ją dainuojant gamą. Jei uždarytum ją su Valdštein tamsiame kambaryje ir lieptum joms dainuoti gamas...

— Viena jų iš ten išeitų su pamušta akimi.

Tačiau Barniui jau įkyrėjo ginčytis su Keranu. Jis mielai būtų sutikęs diskutuoti apie bet kurio kito atlikėjo privalumus, tačiau, kaip ir dauguma Elizos gerbėjų, bet kokią kritinę pastabą jos adresu priimdavo kaip asmeninį įžeidimą. Modė, pajutusi jo nepasitenkinimą, kaip ištikima žmona paskubėjo į pagalbą.

— Turiu pasakyti, kad man visuomet atrodė, jog ji nepalyginamai geriau dainuoja už Emi Valdštein. Aš esu daugybę kartų girdėjusi jas abi atliekant tuos pačius vaidmenis. Pavyzdžiui, „Fauste“; tai mano mėgstamiausia opera. „Fauste“ ji tiesiog nuostabi. Ar ne tiesa, Luiza?

— Nežinau, — žiovaudama atsiliepė Luiza. — Aš negirdėjau „Fausto“.

— Negirdėjai „Fausto“! Ak, Luiza, tai tu būtinai turi pasiklausyti. Tai puiki opera. Ji tau be galo patiks!

— Tu taip manai?

Akimirką stojo tyla. Gordonas buvo besižiojąs kažką sakyti, bet ir vėl užčiaupė burną. Gal verčiau nepriminti Luizai, kad ji yra girdėjusi „Faustą“ — bent jau sykį, Paryžiuje. Ji tikriausiai pamiršo ir anaiptol neapsidžiaugs, jei jis viešai jai primins.

Modė staiga pasijuto nejaukiai ir sumišusi apsidairė aplink. Ji juk ką tik jautėsi pranašesnė, tiesa, tik akimirką, — kai patyrė, jog ji yra girdėjusi „Faustą“, o Luiza — ne. Bet staiga visiškai nesuprantamu būdu paaiškėjo, kad Luiza, nors ir negirdėjusi „Fausto“, kažkaip įsigudrino pelnyti sau dar vieną tašką. Visa tai buvo labai keista. Gal su tuo „Faustu“ kas nors ne taip? Bet juk tai tikrai *gera* muzika?

Barnis užsisklendė ir atsiribojo nuo visų — jis visuomet taip darydavo, kai Luiza šiurkščiai elgdavosi su Mode. Pokalbis, regėjos, tuoj iš viso nutrūks, ir gerajam Keranui teko gelbėti padėtį.

— Aš girdėjau ją „Fauste“, — skubiai pasakė jis. — Ji buvo nepakartojama, visiškai sutinku su Mode. Ji privertė visus patikėti esanti apskritai vienintelė moteris, kuri kada nors buvo suvedžiota.

Modė buvo bepuolanti prieštarauti. Labai gražu, kad Keranas ją palaikė, bet jam nereikėtų šitaip kalbėti. Tačiau jis, nekreipdamas dėmesio į jos sumišimą ir tik norėdamas atgaivinti pokalbį, varė toliau, visai be reikalo plėtodamas temą.

— O, kaip ji pirmąkart pasirodė scenoje! Tarsi įsikūnijusi nekaltybė būtų išplaukusi prieš žiūrovų akis. Ji atrodė tokia tyra, tokia nepaliesta, kad darėsi kone baisu. Aišku, Melba būtų dvigubai sklandžiau atlikusi tas *legato* frazes. Bet žiūrovas jautė, kad tik pati Margarita, tik toji mergelė, galėjo būtent taip dainuoti. O paskui — kokį siaubingą, vis klaikesnį žlugimo vaizdą ji sugebėjo sukurti! Ta Deimantų arija! Techniškai jos atlikimas apverktinas. (Taip, Barni, apverktinas! Tu ir pats tai suprastum, jei nebūtum toks apkvaitęs.) Tačiau pirmoji užuomina apie prarastą nekaltybę negalėjo praspRūsti pro žiūrovų ausis. Toji gėlė truputį per gašiai žydėjo, kad būtų kitaip. Ir kiek jausmingumo jos judesiuose! Faustui dar nė nepasirodžius scenoje, ji jau tapo savo pačios silpnumo auka. Ji pakluso ne jam, o kažkam savo viduje, ko ji beveik nė nepajėgė suprasti. Ji atskleidė mums suvedžiojimą kaip neišvengiamą dalyką... Parodė tą silpnumą, kuris taip traukia vyrą juo pasinaudoti ir kuris išdavė ją kiekvienoje scenoje, todėl ji nerado kaip atsispirti sąžinės graužačiai ir nevilčiai... Prasidėjo asmenybės dezintegracija... Ir jai beliko tik išprotėti ir mirti.

Jis staiga nutilo, susigėdęs tokio savo žodžių srauto. Kiti irgi buvo sumišę. Vėl stojo tyla, kuri Modei pasirodė tokia reikšminga, kad ji rado reikalą sušukti:

— O—ką—ji—nepaprasta!

Luiza nuvertė žarsteklį ir žnyples.

— Ir tu vis tiek sakai, — suurzgė Barnis, — kad ji nemoka dainuoti!

— Nemoka. Jos prasta dikcija. Jos *legato* vos pakenčiamas. Ji nesugeba *pianissimo* atlikti aukštų gaidų. Ji įkvepia netinkamose vietose. Nesugeba išdainuoti trelių. Vidurinysis jos registras...

— Aš girdėjau ją septyniolika kartų.

— Žinau. Bet šiuo atveju tu tesi tik apsalęs iš susižavėjimo teatro šveicorius. Tu nesugebi kritiškai vertinti...

— Po velnių, Keranai...

— Na, na, na! — pragydo Modė. — Gyvenkim gražiuoju kaip maži paukštukai.

— Tu nesugebi vertinti kritiškai. Nuo įspūdžių tau viduriai verčiasi, bet tavo smegenys miega.

— Gal ir taip, mano mielas Keranai. Tačiau aktyvių smegenų ir vangių vidurių rezultatą mes irgi gerai žinom, tai vadinasi...

— Barni! Keranai! Barni! Čia yra damų! Mes pasipiktinusios! Luiza, liepk gi jiems liautis.

Bet Luiza anaiptol nesirengė to daryti. Jai ne itin patiko, kad svetainėje kalbama apie vidurius, tačiau visai neblogai, kad Barnis taip įkaito, jog net sugebėjo papiktinti savo žmoną. Taigi ji atsuko jiems visiems nugarą ir, pasidėjusi alkūnes ant kelių, o delnais pasirėmusi smakrą, lyg kokia tamsi, susimąsčiusi sibilė įsistebeilijo į židinio liepsną. Keranas su Barniu patraukė prie pianino kažko išsiaiškinti dėl Elizos *rubato*. Gordonas vėl pasiėmė laikraštį. Modei neliko nieko kito, kaip barškinti savo apyrankėmis.

Galingas vėjo gūsis bloškė į pilies sienas smarkų lietaus šuorą. Patraukęs palei grindis skersvėjis kilstelėjo kilimus. Krūptelėjusios ėmė šokčioti žvakių liepsnos, o iš židinio pakilo smulkių durpinių pelenų debesėlis. Modė nusižiovavo. Jai buvo šalta, nuobodu, visi ją pamiršo. Barnis, regis, šiandien buvo prastai nusiteikęs, o tokiais atvejais jos meilė ir rūpinimasis jį tiktai erzindavo. Taip, Barnio žmonos gyvenimas ne vien rožėmis klotas; norėdamas jis mokėdavo būti be galo žavus, tačiau ji pažinojo ir kitą medalio pusę.

Vis dar draugiškai šypsodamasi, ji išsitraukė savo įmantrų rankdarbį: ant keturkampio drobės gabalo storais medvilniniais siūlais siuvinėjamus voratinklius. Jei visi vakarai bus tokie kaip šis, tai ji žaibiškai baigs darbą. Ji pakėlė siuvinį prie pat akių, nes žvakių šviesa buvo silpna, ir ėmė mitriai varstyti adatą, mintyse maldama į dulkes Luizą:

„O, aš žinau, kaip tu mane niekini! Žinau, tu manai, kad aš jam per prasta. Bet pabandytum pati būti Barnio žmona! Jei Gordonas taip elgtųsi su tavim, kaip Barnis su manimi, tau tai tikrai išeitų į sveikatą! Pabandytum tu ištekėti už vyro, kuris toks minkštaširdis, kad tik nesužiūrėk — ir paskutinį pensą atiduos pirmam pasitaikiusiam rylininkui. O taip, jis be galo dosnus, žinau, ir visa kita; aš pati nemėgstu šykštuolių, bet yra dar toks dalykas, kaip per didelis išlaidavimas, kai reikia išlaikyti žmoną. Žinoma, tu turi tiek pinigų, kad gali dėl šito nekvaršinti sau galvos. Tu labai geros nuomonės apie save, ar ne? Tik neriesk per daug nosies! Tiesą pasakius, kuo gi jau tu taip geresnė už kitus? Tiesiog esi pernelyg išlepinta, ir niekas niekada neaplaužė tau ragų. Bet nemanyk, kad mes nematome, kokia tu! Jei tik išgirstum, ką Barnis šneka apie tave miegamajame, tau akys ant kaktos iššoktų. Jis kiaurai tave mato, lygiai kaip ir tavo motina. Tau praverstų paskaityti pastarąjį jos laišką: *„Bijau, kad dėl Barnio tau teks ištverti labai nemalonias atostogas"*.

O taip, ji mane supranta ir užjaučia. Ji žino, kaip aš jį myliu ir kaip juo rūpinuosi. Ji puikiai mato, kaip man sunku, kai jis šitaip nemoka tvarkytis su pinigais, šitaip išparduoda konsolus; aš taip ir žinojau, kad jis liks be grašio. Jis nėra stiprus, šnekėk, ką nori: daktarai pasakė, kad dar vienas priepuolis jį pribaigtų. Įsivaizduok, o jei jis ištiktų jį čia! Mes gi per mylių mylias nuo bet kokios pagalbos. Apie tai aš pirmiausia ir pagalvojau, kai Luiza... Žinoma, bus Dikas — tai bent šiokia tokia paguoda. Gali apie jį manyti, ką nori, bet chirurgas jis geras, taip visi sako, ir jei jau jis gali atlikti Cezario pjūvį... Vis tiek aš nė per nago juodymą juo nepasitikiu.

Cezario pjūvis! Na, bent jau šito man pavyko išvengti, nors labiau bijau kraujo sukrešėjimo. Tie krešuliai mane kažko labai gąsdina; nežinau, bet geriau apie tai negalvoti, nes kokia nauda tuščiai sielotis, ką padarysi, jei nelem-

ta. Tik kaip tu gali manyti, kad čia mano kaltė? Na, tu tik pažiūrėk į mane — aš gi sveika kaip ridikas. Tai Barnis. Reikėtų kažką su tuo daryti. Kodėl aš turiu taip kentėti, tai neteisinga! O tu dar manai, kad aš jam per prasta. Ak, kam aitrinti širdį!..

Tai apie ką aš čia? A, Dikas daro Cezario pjūvius. Dikas. Ne, nė per nago juodymą juo nepasitikiu. Tikrai dora moteris visada žino; ji turi nuojautą. Ir aš nė trupučio nenustebčiau. Žinau, kokie tie vyrai. Ne veltui tiek laiko išdirbau slauge — galėčiau šį bei tą papasakoti apie jų nešvarius darbelius, brangioji. Tu tikriausiai manai, kad visi gydytojai — angelai? Na, žinai, visokių pasitaiko. Kitų verčiau nė artyn neprisileisti, ir aš nenustebčiau, jei tas jūsų Dikas pasirodytų patyliukais, tarp mūsų kalbant, besąs truputėlį Don Žuanas; kas, kad turi žmoną iš nuostabiosios Eneslių šeimos! Cha cha cha!

Barnis nieko neįtaria, bet jis juk neturi nuojautos. Vyrai nė vienas jos neturi — ne taip, kaip moterys. Tu neturi jokio pagrindo taip manyti, — sako jis. Žinoma, aš remiuosi tik nuojauta ir dar viena kita iš Diko nugirsta užuomina. Bet aš žinau, kokia juoda jo siela. Jam nieko nėra švento! Ir koks šlykštus jo požiūris į moterį! Baisu net pagalvoti, kad Elinai tenka užsidaryti su juo miegamajame... Ačiū Dievui, Barnis ne toks, jis mane gerbia. Bet mąsto vis tiek bjauriai — matyti iš to, kaip kartais prasitaria. Tai įsiėdę jam į smegenis, aš ir anksčiau tą pastebėjau. Vyrai kartais tampa šiurkštūs ir ciniški. Galėtum pamanyti, kad intelektualūs vyriškiai turėtų būti subtilesni. Kur tau! Jie pasidaro tokie cinikai, kad nieko nebepaiso, ir moteris nebegali jų paveikti. Gerumas ir protas nėra tas pats, Luiza, nors tu, regis, šito nesupranti. Tu manai esanti labai protinga — gal ir esi. Tu taip moki mane suniekinti, jei ką pasakau, ir aš niekuomet nesugebu atsikirsti. Ir žiūri į mane taip, tarsi aš būčiau koks katės atvilktas šlamštas. Ir tu, ir tavo senoji te-

ta Harieta. O mes tik juokiamės jums už nugarų. Mes juokiamės! Tik juokiamės!“

Adata mitriai švysčiojo pirmyn ir atgal jos rankose. Netrukus buvo baigtas dar vienas voratinklis. Akimirką Modės šypsena dingo — ji nukando siūlo galą. Bet netrukus įsižiebė vėl — tokia pat atkakliai geraširdiška, kaip visuomet.

7

HOUPĖ nenorėjo, kad jai pasakotų apie salą ir pilį. Nenorėjo, kad viską aprodytų. Ji troško pasakoti ir rodyti pati. Bet niekas jos nesiklausė, niekam nebuvo įdomu.

— Pirmiausia mes sulipom į traukinį. Ir nuvažiavom ant *kelto!*

— Žinau, — atšovė Rozamunda. — Mes irgi.

Nė vienas Houpės nuotykis jos nė trupučio nestebino. O vis dėlto jos traukinys tikriausiai buvo visai kitoks — paprasčiausia tetų ir pusbrolių prisikimšusi dėžė; tuo tarpu Houpei traukinys buvo posūkis jos gyvenime. Kaip ir laivas. Mažiesiems Napjė niekad anksčiau nebuvo tekę plaukti jūra. Jie ištisas savaites tam rengėsi. Kažkas jiems pasakė, kad, norint nesusirgti jūros liga, reikia gulėti lovoje ant nugaros, ir jie kas naktį sąžiningai pratinosi gulėti ant nugaros.

— Šitas sąsiauris — menkniekis, — pareiškė nepakenčiamoji Rozamunda. — Va, jei būtum buvusi Norvegijoje!

Tokios jau tos pusseserės. Ar verta pasakoti Rozamundai apie traukinį, kuris buvo toks neįsivaizduojamai ilgas, kad turėjo tik vidurį! Jo galų niekaip nesimatė — jie dingo kažkur aidinčiuose stoties tuneliuose. Houpės atmintyje visam laikui įsirėžė tik nedidelė kelionės dalis: ilga kupė durų virtinė, stambiomis raidėmis virš galvos užrašyti tolimų vietų pavadinimai, kurie šokčiodami išnirdavo iš

tamsos ir vėl prapuldavo amžinybėje, tad ji tespėdavo perskaityti tik STER... arba HOLI... Ryškioje lempų šviesoje grumdėsi minios žmonių, viršum juodo stogo staiga pasigirdo garo šnypštimas, ir jie visi sulipo į dulkėmis ir suodžiais prasmirdusią kupė, tokią tamsią ir siaurą, kad niekaip negalėjo įžiūrėti, kur užkelti daiktus. Vaikai pamanė, kad naktį turbūt visi traukiniai tamsūs, bet pasirodė, kad galima įjungti lempas: kažkas trūktelėjo virvutę, ir susikaupusius jų veidus užliejo liguistai blyški šviesa.

Taigi jie išvažiavo naktį! Tai buvo toks jaudinantis dalykas, kad juos net truputėlį pykino. Pro vagono langus slinko vežimai, prikrauti milžiniškų maišų, ir kažkas riktelėjo: „Airijos paštas!" Taigi jie matė Airijos paštą! Kažkokia moteris nustūmė pro šalį vežimėlį su pagalvėmis, o lempų šviesoje skubančių žmonių veidai atrodė kupini didžiulės svarbos — juk jie visi leidžiasi į šią nepaprastą kelionę! „Airijos paštas", — kartojo jie patyliukais. — Mes važiuosim su „Airijos paštu"!" Netgi nešikai, regis, tai jautė. Jie juto akimirkos svarbą ir dramatizmą. Jų veidai irgi buvo susikaupę ir įsitempę. Jie judėjo tarsi generolai mūšio lauke, viską darydami tam tikru, ypatingu ritmu. Jie stūmė visą šią chaotišką sceną prie neišvengiamos atomazgos ir finalo. Galų gale trumpa pauzė — ir tai įvyko. Traukinys pajudėjo. Pro šalį praslydo išblyškę nešikų veidai, visa begalinė jų virtinė. Platforma nutolo. Dingo. Kokia nyki tuštuma turėjo apgaubti nutilusią, paliktą stotį! Spektaklis baigėsi, „Airijos paštas" išvyko.

Traukinys didina greitį. Jis garsiai dunda, skrosdamas naktį. Įvažiavus į tunelį ar pakilus į kalną, jo melodija pasikeičia. Koridoriais vaikšto keisti žmonės. Į aprūkusį, purviną langą barkšteli keli lietaus lašai. „Į Lankašyrą, į Lankašyrą, nupirkti gabalo kašmyro", — stuksi traukinio ratai, o kažkas arčiau, vagono viduje, aštriu, skardžiu trinksėjimu jiems pritaria: „Konduktorius, konduktorius, konduktorius, konduktorius", — o paskui: — „Su kepure,

su kepure, su kepure..." Į koridorių pasipila dar daugiau žmonių. Ko jie visi ieško? Ko jie tokie susirūpinę? Pora vyriškių sustoja prie pat vagono durų. Kartais matyti palto dengiami vieno iš jų pečiai. Kartais jie dingsta. Tie vyrai be galo kalbasi ir kalbasi. „Į Lankašyrą, į Lankašyrą!" Konduktorius nuskuba spręsti kažkokio nežinomo konflikto. Šis traukinys turi savo gyvenimą. Jis tarsi planeta, skrodžianti bekraštę erdvę, pilna ne keleivių, o gyventojų. Nuo vieno jo galo iki kito šimtai jų gyvena savo paslaptingą gyvenimą, kalba ir juokiasi, kilnoja nuo lentynų ryšulius, raišiojasi galvas, bando užmigti. Jie egzistuoja tik traukinio erdvėje.

O lauke nieko nėra. Mes lekiam per tuštumą. Netgi išsibarstę miestų žiburiai atrodo netikri, o tamsios, tuščios stotys, per kurias nesustodami prašvilpiame, tėra vien simboliai tų rimtų vietų, kokios jos buvo dieną. Sustojame Kru ir Česteryje. Čia priimame į savo kosmosą keletą žemesnės padermės žmogelių, kurie greitai kaip triušiai ir lyg susigėdę neria pro šalį. Taip ir turi būti — negali gi jie pritapti prie tikrųjų gyventojų bendrijos! Netrukus jų atsikratome. Stotis tyli, tarsi negyva. Vėl važiuojame. „Į Lankašyrą, į Lankašyrą..." Tuštuma dabar vadinasi Velsas. Bet ir ji atrodo netikra, kol ratų dundesys nevirsta begaliniu, ausį rėžiančiu šaižiu kleketavimu, ir kažkas pasako: „Menajaus tiltas"*. Mes iš tikrųjų važiuojame per Menajaus tiltą. Reikia paskubėti. Reikia pasiruošti. Nematomi šimtai jau bruzda: kilnoja nuo lentynų daiktus, raišioja kelionės krepšius...

— O tada mes sulipom į laivą. Į milžinišką laivą!

Darosi beveik baisu išlipti iš traukinio. Apima keistas išgąstis ir tuštumos jausmas. Mus pasitinka žvarbus nakties vėjas, dvelkiantis jūra. Ką daryti toliau? Kur mes da-

*Tiltas per to paties pavadinimo sąsiaurį tarp Anglesio salos ir šiaurės vakarų Velso.

bar dingsim? Mes daugiau nebepriklausom traukinio pasauliui. Mus supa svetima, marga minia. Laikomės įsikibę vienas kito. Mes esame Napjė: Houpė, Piteris, mama, Emili ir mažiukai. Mes benamiai keliauninkai, skubantys per tamsą ir naktį.

Staiga spektaklis vėl prasideda iš naujo: dabar čia laivas, jis išnyra priešais, dar mums nespėjus nė prisiminti, kad plauksime laivu. Jis atrodo esąs stoties dalis, tačiau abu jo kaminai ir ilga liukų eilė šokčioja prieš akis, žadėdami nuotykį. Jis irgi neturi galų, tik vidurį su trapu, kuriuo dabar klupinėdami ropščiamės į viršų. Viskas vyksta kažkaip paskubomis, automatiškai ir labai greitai baigiasi, niekas net nepasako: „Štai, mes ir laive". Tai beveik tas pats, kaip būti ant kranto — net kai nulipame žemyn tais keistais laiptais, sulendame į siaurą, pridvisusią kajutę ir išvystame tai, ką ištisomis savaitėmis vaizdavomės, — vieną virš kitos savo lovas. Ši kelionės dalis, tokia gyva mūsų vaizduotėje, pasirodo neįdomi. Nuobodu. Nieko nevyksta. Laivas stovi. Tai nėra tikras laivas. Ištisas valandas, regis, nieko nesidaro, tik gaudžia kažkoks nesibaigiantis triukšmas, kažkas trinksi ir bumbsi, virš galvos aidi žingsniai, girdėti duslūs balsai, šūksniai, šaižiai džeržgia kranas, paskui vėl trinksi ir bumbsi. Ką jie ten veikia šitiek laiko?

Tai nė kiek nepanašu į buvimą laive. Gulime susikimšę ankštoje, drėgnoje ir tvankioje kajutėje. Viršutinė lova visai prie pat lubų ir aidinčių žingsnių. Buvo smagu į ją ropštis, bet gulėti čia visai nemalonu. Mama guli apačioje, tamsiame urve, kuris yra apatinė lova, ir mėgina užmigti. Persisvėrus per kraštą galima pamatyti šaliu aprištą jos galvą. Emili su mažyliais nuėjo kažkur kitur. Iš kitos viršutinės lovos Piteris kaišioja šviesiai geltoną, ant ilgo lieso kaklo pamautą galvą. Jo akys išsprogusios, jis raukosi. „Girdi, Houpe! Šita kajutė dvokia vėmalais!" Ak, kaip šlykštu! Tikrai. Bet mes stengiamės taip negalvoti. Juk dar

net nepajudėjome, ir štai!.. „Mama! Mama! Man bloga!“ — „Pasistenk užmigti, brangute“.

Leiskit man užmigti! Ak, leiskit gi man užmigti! Bet pala... ak, kas tai! Koks nuostabus garsas! VUUUUUU-UUUM! VUUUUUU-UUUUUM-uuuuum! Mes laive. Galų gale mes laive. Jis gyvas, jis prabilo. Jo galingas, džeržgiantis balsas aidi ir aidi viršum uosto vandens, kuris tikrai yra ten, anapus jo šonų. Ten, lauke, plyti didžiulė erdvė, ten švyti ir raibuliuoja vanduo, be galo driekiasi prieplaukos ir krantinės, palei jas kyšo kitų laukiančių laivų kaminai, o kažkur, visai netoli, alsuoja jūra. Dabar ir uostas jau žino, kad laivas išplaukia. Jis jau suprato savo tikslą. Jis bando pradėti gyventi pagal vos juntamą, vibruojantį variklių ritmą. Jis jau atsiskyrė nuo kranto. Dabar jau tikrai plaukia — ten aiškiai girdėti bangų šniokštimas. Mašinų pulsas darosi vis garsesnis.

Virš galvos tebekaukši skubūs žingsniai. Kažkas vis dar bumbsi ir trinksi. Tie laivo žmonės niekad nemiega. Vis laksto pirmyn ir atgal. Kajutė iš lėto ima suptis: pirma į vieną šoną, paskui — į kitą. Dabar mes jau tikriausiai išplaukėm iš uosto. Mes atviroje jūroje! Aplinkui plakasi vilnijančios, vienišos, monotoniškos bangos.

Jūra nieko nežino. Vien bangos be galo, be tikslo kilnojasi aukštyn žemyn. O mūsų laivas žino. Jis kur kas įdomesnis už traukinį. Traukinys turėjo aiškų kelią. Čia kelių nėra. Bet mūsų laivas plaukia pirmyn, tiesiai kaip strėlė, į Airiją ir auštantį rytą. Jis taip drąsiai ir ryžtingai skrodžia naktį, kad net jūra priversta atrodyti nesvarbi...

Jei Houpė būtų galėjusi visa tai papasakoti... Bet niekas jos nesiklausė. Visi buvo važiavę traukiniu, plaukę laivu. Tačiau ji vis vien juto, kad taip galėjo nutikti tik jai, nors atvykusi ji ir nesukūrė eilėraščio kaip Rozamunda. Ji gavo paskaityti Rozamundos eilėraštį ir nusprendė, kad jis nenuoširdus. Ji pati būtų papasakojusi kur kas labiau jaudinančių dalykų, bet negalėjo to padaryti. Ji tepajėgė ištarti:

— Iš pradžių mes važiavom traukiniu. Paskui plaukėm laivu.

Rozamunda globėjiškai aprodė salą — ir viską sugadino. Ji visada viską žinodavo anksčiau už kitus. Nieko neleisdavo atrasti patiems.

— O ten Vaiduoklių slėnis. Argi ne gražu?

— Neblogai, — atsakė Houpė, bukai stebeilydamasi į tą pusę.

— Man malonu, kad tau patinka. Aš ruošiuosi kitą savo eilėraštį parašyti apie tą slėnį. O ką dabar veiksim? Galiu tau parodyti vieną vietelę miške... Eime ten, galėsime pasipasakoti viena kitai savo paslaptis!

Paežerėje Čarlzas su Piteriu svaidė į vandenį plokščius akmenukus, jie šokčiojo atsimušę nuo vandens paviršiaus. Berniukai linksmai, nerūpestingai šūkavo ir kumščiavosi.

— Verčiau eisiu pamėtysiu akmenis su berniukais, — pareiškė Houpė.

Rozamunda atsiduso. Na, ir mylėk tokias pusseseres!

8

ELINA buvo tokia pavargusi, kad pusryčiavo lovoje. O ir pavalgiusi neskubėjo keltis. Buvo taip gera žinoti, kad jie jau atvyko, kad daugiau nieko nebereikia daryti ir spręsti. Prasideda tikros atostogos. Mafi rūpinsis vaikais, o Modė prižiūrės namus. Šiandien per visą dieną ji gali nieko neveikti, tiktai reikia parašyti vargšui Dikui, likusiam Londone. Kol jis atvažiuos, reikės jam rašyti kasdien. Ji nemėgo rašyti laiškų, netgi Dikui, nebent būtų reikėję pranešti ką nors svarbaus. Ji nemokėjo kalbėti popieriuje.

Kol jis atvažiuos, jai vis tiek bus neramu širdyje. Atskirta nuo jo ji jausdavosi taip, tarsi eidama bedugnės pakraščiu. Vienoje pusėje — tvirta žemė, o kitoje — visiška

tuštuma; taigi ji nesiryždavo drąsiai žengti. Tą rytą pabudusi ji pirmiausia pastebėjo, kad Diko lova greta tuščia ir nesujaukta. Ji baltavo tarsi tuštuma.

Ten toli, Londone, Dikas irgi pabudo greta tuštumos. Jei tik jis iš viso tą rytą pabudo. Jis galėjo apskritai negrįžti per naktį — greičiausiai taip ir buvo. Per pastaruosius aštuoniolika mėnesių jai ėmė atrodyti, kad egzistuoja kažkoks gamtos dėsnis, pagal kurį visos skubios operacijos ir visi komplikuoti gimdymai būtinai turi prasidėti vidury nakties.

Diką iškviesdavo, pakeldavo iš lovos, o rytą jis grįždavo namo griūdamas iš nuovargio — toks pavargęs, kad nepajėgdavo nei pavalgyti, nei užmigti. Anksti ryte, kai gatve skimbčiodavo pieno vežimai, ji pabusdavo ir pamatydavo jį stovintį miegamojo tarpduryje.

— Elina?

— A-ak... Dikai! Kiek valandų?

— Pusė šešių. Kaip manai, ar yra karšto vandens? Norėčiau išsimaudyti.

Žinoma, karšto vandens būdavo. Ji buvo taip įpratinusi tarnus, kad jis bet kuriuo paros metu galėdavo išsimaudyti vonioje. Bet jis retai iš karto eidavo į vonią. Ji ištisas valandas girdėdavo jį vaikščiojant po savo persirengimo kambarį ir garsiai žiovaujant. Kartais kuriam laikui stodavo visiška tyla — tada jis, matyt, keletui minučių pasiimdavo paskaityti vieną iš kambaryje suverstų knygų. Paskui galų gale pasigirsdavo vandens pliuškenimas vonioje. Kai ji jau ketindavo keltis, jis vėl įeidavo į kambarį, išsitiesdavo ant jos kojūgalyje stovinčios sofos ir imdavo pasakoti, ką veikęs vakar. Arba užsnūsdavo, bežiūrėdamas į ryto saulės spindulius, žaidžiančius ant jos tualetinio staliuko išdėliotuose krištoliniuose buteliukuose ir auksinančius švelnius šilkinius jos plaukus, kuriuos ji be galo šukuodavo.

Saulei kylant virš priešais stovinčių namų ir Londono gatvės triukšmui vis garsėjant, jis pamažu išsivaduodavo

nuo pereitos nakties įtampos ir susikaupimo. Viršuje pasigirsdavo mažų kojyčių trepenimas ir skardus krykštavimas. Vaikai valgydavo pusryčius. Ir jam jau reikėdavo imtis dienos darbų. Laukė rytinis budėjimas ligoninėje. Jis staiga mesdavo žvilgsnį į laikrodį, pabučiuodavo Eliną ir bėgdavo iš kambario. Trinktelėdavo lauko durys.

Jis persidirbdavo, mirtinai pavargdavo. Ji ištisus mėnesius tai žinojo. Jis jau nebemokėjo numigti, nugriebęs trumpą atvangos valandėlę; jis niekuomet nepajėgdavo atsipalaiduoti, o tai, kad jis sakydavo, jog visi jo draugai šitaip vargsta, menkai ją teguodė. Ji buvo pratusi matyti jį sunkiai dirbant, todėl beveik nepastebėjo, kada Rubikonas buvo peržengtas: kada tas amžinas nuovargis liovėsi buvęs tik neišvengiamas blogis ir virto rimta grėsme. Jis sakydavo (o ji visuomet tikėdavo tuo, ką jis sakė), kad jei nepajėgi to ištverti, tai gali iškart eiti šluoti gatvių. Bet jai vis tiek atrodė, kad kiti tai ištveria lengviau.

„Įdomu, kaip laikosi ponia Tring, — svarstydavo ji. — Kažin, ar daktarui Tringui kada nors taip slinko kuokštais plaukai?.. Dikas sako, kad jie ataugs; tikiuosi, kad taip. Baisu būtų turėti plikį vyrą, kaip Luizos. Įdomu, kodėl Gordonas nupliko? Esu tikra, kad jis nė dienos savo gyvenime taip sunkiai nedirbo, kaip Dikas. Kažin, kiek daktaras Tringas gauna pamiegoti per parą? Gal ir jis taip pat sukasi, bet jo plaukai labai gražūs. Tikriausiai jis baisiai nusiminė, kai per atostogas susigriebė šitokį gripą, vargšelis!“

Tai buvo Enzoro Tringo kaltė, kad Dikui teko likti Londone. Jis turėjo grįžti jau prieš savaitę, bet kažkur Prancūzijos pietuose jį pakirto gripas, o Dikas, kuris prižiūrėjo keletą Tringo pacienčių, nusprendė privaląs likti, kol grįš kolega.

Elina pyko ant savęs, kam nerimauja. Galų gale tai juk tik menka gaišatis, neverta dėl to jaudintis. Po savaitės grįš daktaras Tringas, o Dikui septynios dienos viršaus maža ką tegali pakeisti. Ji turi prisiminti, kaip greit atsigauna sveiko

žmogaus organizmas. Ir jis tuoj pat vėl jausis normaliai: pailsės, išsimiegos, — kad tik iškart neimtų tvirtinti privaląs parašyti straipsnį. Ji žinojo, kad jis tuoj pasijunta geriau, vos tik liaujasi nervintis dėl savo senų straipsnių, nors paprastai praeina viena dvi dienos, kol galutinai nusiramina. Šiaip ar taip, dabar jau vis tiek nieko negalima padaryti, ir tikrai neverta be perstojo savęs graužti. Ji nerimauja, o tai nesveika kūdikiui. Dikas sakė...

— Ak, dėl Dievo, reikia galvoti apie ką nors kita!

Bet net ir ėmus galvoti apie kitus dalykus, ta keista vidinė įtampa neišnyko — tarsi koks nervas būtų likęs įtemptas kaip styga. Dėl Diko šis jausmas dabar jos neapleisdavo. Dikas visą laiką buvo įsitempęs, tad ir ji, būdama tokia artima jam, persiimdavo ta įtampa.

Atėjo metas, kai gulėti lovoje liovėsi buvę malonu. Mintyse ji jau atsikėlė ir ėmė greitai rengtis. Tačiau kūnas tebebuvo išvargęs. Jis priešinosi bet kokioms pastangoms ir kaišiojo jai gundančias mintis, kurios skriejo pirma jos į saulę, į malonią vasaros dieną. Jos kūnas iš lėto stūmėsi per prausimosi ir rengimosi ritualą, vangus ir truputį liguistas, apsunkęs nuo savo paties naštos, nepavaldžios sąmoningai jos valiai. Ji tingiai šukavosi plaukus, kai Mafi užėjo paimti pusryčių padėklo.

— Galėjot lukteleti ir palikti tai man, panele Elina.

Mafi paėmė iš Elinos šepetį ir pasodino ją į kėdę priešais tualetinį staliuką.

— Man neramu dėl Diko, Mafi, — išsprūdo jai, nespėjus susigriebti.

— Jums nereikėtų nerimauti. Tai nesveika.

— Žinau. Bet jis taip persidirba! Niekad nepailsi. Dirba ir naktį, ir dieną. Žinai, be Šv. Jono klinikos, jis dar turi pareigas penkiose kitose ligoninėse, be to, dar galybę paskaitų, ir jį nuolat kviečia konsultantu visokie visuomeniniai komitetai. O kur jo paties privati praktika, ligonės ir konsultacijos! Jam jau plaukai slenka.

— Prastai, — atsiduso Mafi ir patylėjusi pridūrė: — Taip, turiu pasakyti, jam reikėtų gerų atostogų, ir jis pats tai žino ne blogiau už jus. Čia jis galės puikiai pailsėti.

Ji lygiai ir švelniai braukė šepečiu Elinai per plaukus. Buvo be galo malonu, o ryto saulės spinduliai žybčiojo ant tualetinio stalelio stovinčiuose buteliukuose — visai kaip namie. Elina buvo iš tų moterų, kuri visur drauge vežiojasi visą savo turtą: kur tik nuvažiuodavo, jos tualetinis staliukas visada atrodydavo vienodai. Visi jos daiktai buvo tvirti, paprasti ir geri. Dikas dovanodavo jai gražių dalykėlių, kuriuos jis paskubomis pirkdavo armijos ir laivyno parduotuvėse. Jis tikėjosi turėdamas laiko paieškoti jai ko nors retesnio. Tačiau keistis dovanomis jiems niekad nebuvo ypač svarbu, nors jiedu laikėsi tradicijų ir nepamiršdavo privalomų progų. Per Kalėdas ir gimtadienius jie be jokių ypatingų sentimentų įteikdavo savuosius atnašavimus iš sidabro, dramblio kaulo ir odos.

— Ne jam vienam, jiems visiems sunku, — šnekėjo toliau Mafi. — Tas kelias niekam nėra lengvas.

— Taip... žinau... bet...

Elina pažvelgė į senutės veidą veidrodyje. Reikėtų išsipasakoti Mafi viską, kas slegia jai širdį, — gal tuomet ji pajėgtų visa tai užmiršti.

— Jis ne šiaip sau persidirba, Mafi. Jis... ak, aš nežinau... Kažkokiu būdu tai labiau nuvargina jo sielą, o ne kūną. Supranti, jis pats vis kartoja, kad labai pavojinga, jei gydytojas praranda pasitikėjimą savimi. Jis ne sykį yra minėjęs tokių pavyzdžių. Ima apie ką nors ir pasako: „Ak, tas ir tas jau visai pribaigtas. Tu tik niekam nesakyk, bet jis paprasčiausiai nebedrįsta operuoti“. Arba: „Tas ir tas išėjo iš darbo, nes manė padaręs klaidą...“ Tarsi visi kiti niekada neklystų. Jis sako, kad savigrauža — tai yda. Sako: daryk, ką gali, o jei manai, kad kitas sugebėtų padaryti geriau, tai perleisk jam savo pacientą. Tu privalai greitai spręsti, o jei bijodamas suklysti nesiryši rizikuoti, tai mirs dar daugiau

žmonių nei dabar. O sužinoti gali tikėtis daugiausia tik šį tą. Gal vėliau pastebėsi padaręs klaidą, bet tuo metu tau taip atrodė geriausia, ir viskas. Jis visada taip sako. Ir dar sako, kad kai žmogus ima graužtis dėl savo veiksmų, jam baigta. Jis turėjo draugą, kuris šitaip palūžo, tada išplaukė į šešių mėnesių kruizą, bet niekad... Jis irgi buvo ginekologas, ir Dikui kliūna nemažai jo darbo. Jis sako, kad savigrauža — mirtinai pavojingas dalykas.

— Ko gero, tas teisybė, — linktelėjo Mafi.

— Taip. Jis taip *sako*. Bet pats taip ir daro. Jis smarkiai pasikeitė. Bet viskas vyko taip lėtai, kad aš tik neseniai pastebėjau. Jis ėmė visai kitaip kalbėti apie savo ligones. Iš to, kaip jis šneka, matyti, kad mintyse jis niekaip negali nuo jų išsivaduoti, net ir baigęs gydymą. Na, tu supranti.

— Suprantu. Bet kaip jis tai parodo? Kaip jis šneka?

— Ak, labai sunku apibūdinti. Bet jis kažkoks... kažkoks netikras, pats sau prieštarauja... Vis perkratinėja, ką reikėjo daryti ir ką jis darė, svarsto, ar teisingai elgėsi, tarsi niekaip nepajėgtų galų gale apsispręsti. O juk jam visą gyvenimą tenka spręsti! Žinai, prieš kelias savaites pas mus pietavo toks daktaras Barlou, irgi iš Šv. Jono klinikos; tai jis pusiau juokais, pusiau rimtai šaipėsi iš Diko, kad tas nuolat skambinėja internui, klausinėja apie savo pacientes — kur kas dažniau nei paprastai. Supranti, visai be jokio reikalo. Ir aš pajutau, kad už to kažkas slypi: jie ten Šv. Jono klinikoje jau pastebėjo, kad Dikas pasidarė per daug nervingas, ir Barlou norėjo mandagiai apie tai užsiminti. Dar jis man visai rimtai pasakė, kad Dikui būtinai reikia atostogų. Matai, Mafi, aš labai gerai pažįstu tą būseną, o tu? Kai tiesiog kraustaisi iš proto ir niekaip negali patikėti, kad kiti gerai atliks savo darbą. Žinau, kad blogas ženklas, jeigu aš negaliu nusėdėti vietoje ir netikiu, kad Nani įvykdė kokį mano duotą paliepimą, ir lakstau jai iš paskos nuolat tai primindama. Tai rodo, kad nervai pa-

šliję. Tik, man regis, moterys lengviau tvarkosi su savo nervais negu vyrai. Supranti, kur kas blogiau, jei tai ištinka vyrus.

Ir dar vienas dalykas: jis kur kas labiau ėmė rūpintis, ką mano kiti, ar jie už akių jo nekritikuoja. Pasako kokiu nors atveju niekaip negalėjęs apsispręsti ir priduria: „Ak, duok Dieve, kad tas ir tas nebūtų šito pastebėjęs; jis porą kartų taip šnairai į mane pažvelgė“. Arba jei jį pakviečia konsultuoti drauge su kuo nors, ko jis nepažįsta, jis paskui visuomet svarsto, kokį įspūdį bus padaręs tam naujai sutiktam žmogui, pavyzdžiui, sako: „Vargu ar būsiu ką pešęs iš to vyruko“. Bet juk anksčiau tokie dalykai jam visiškai nerūpėdavo! Jis niekad nesukdavo sau galvos dėl to, ką galvoja kiti. Be to, esu tikra, kad porą kartų jis nusiuntė savo pacientes kitiems, nors puikiai būtų galėjęs ir pats susitvarkyti, tiesiog... tiesiog jam norėjosi... išvengti atsakomybės. Ir jis mano, kad kolegos ligoninėje jį kritikuoja. Netgi studentai...

Elina nutilo ir atsiduso. Nė pati nesuvokė, kaip drįso visa tai garsiai iškloti kitam žmogui. Bet jai nuostabiai palengvėjo. Ji visai nenorėjo, kad Mafi ką nors sakytų. Mafi ir nesakė.

— Ak, aš žinau, visa tai atrodo smulkmenos. Bet jis į save nebepanašus. Jaudinasi dėl dalykų, į kuriuos anksčiau nekreipdavo dėmesio. Kovo mėnesį jis skaitė pranešimą kažkokioje draugijoje ir kažkoks senas bukagalvis, vardu seras Normanas Kevinas, jį sukritikavo, gana šiurkščiai sutaršė. Tai jis baisingai paėmė į širdį, krimtosi dėl to ištisas dienas. O juk visa ta istorija sudilusio skatiko neverta. Kol dar nebuvo šitaip pasikeitęs, jis mėgdavo, kai reikėdavo gintis. Jam patikdavo operuoti su stebėtojais, aš tai žinau. Jis dažnai taip sakydavo. O dabar jis bijo apie tai net pagalvoti... Ir jei dar kas nors atsitiks poniai Brigs, aš tikrai manau, kad jis gali galutinai palūžti.

— Kas tokia ta ponia Brigs? — pasiteiravo Mafi.

— Ak, tai tiesiog daktaro Tringo pacientė. Daugiausia dėl jos Dikas ir liko Londone: mat jam atrodo, kad ją reikia nuolatos stebėti. Ji laukiasi kūdikio... Man regis, jau keturi ar penki mėnesiai, ir jai reikėtų operuoti apendicitą. Dikas ir daktaras Tringas daro tai veltui. Daktaras Brigsas — senas jų draugas; jie visi kartu studijavo, bet jam nekaip sekasi — jis dabar tiktai vargstantis apylinkės daktarėlis. Taigi Dikas nusprendė, kad jis turi pasilikti ir prižiūrėti ją, kol grįš daktaras Tringas. Oi, kiek blaškymosi buvo dėl to apendicito! Jis niekaip negalėjo apsispręsti — išpjauti jį ar palikti. Iš pradžių sako: „Ką pasakys Tringas, jeigu aš operuosiu, o jai bus persileidimas?“ Paskui sako: „Ką pasakys Tringas, jei aš neoperuosiu, o jai prasidės peritonitas?“ Aš jo vietoj būčiau paklaususi, ką mano pati ponia Brigs, bet, matyt, profesionalui svarbiau, ką pagalvos Tringas. Jei ir pasitaikydavo kokia rami naktis, jis būtinai pašokdavo iš miegų ir pažadindavo mane, kad pasakytų, jog nėštumo metu devyniais atvejais iš dešimties geriau nerizikuoti ir nedaryti operacijos. Dar nebuvau mačiusi, kad jis taip jaudintųsi dėl kokios nors pacientės, o juk čia gana įprastas atvejis. Ir man rodos, kad jis taip dėl viso to įsiaudrino, jog jei dabar tektų operuoti, jį apimtų siaubas. Laimei, atrodo, viskas aprimo. Jis ir mane taip įgąsdino, kad man jau beveik vaidenosi, jog operuodamas jis, ko gero, užsiūtų jai viduje siuvėjo žirkles ar ką nors panašaus. O anksčiau nebūčiau nė pagalvojusi, kad jis galėtų padaryti ką ne taip. Ir dar — baisu pažiūrėti, kaip slenka tie jo plaukai! Bet apie juos aš tau jau sakiau.

Dabar, atrodė, tikrai jau viskas, ir Elina pasijuto geriau. Garsiai viską išpasakojus, padėtis nebeatrodė tokia jau bloga, ir ji nebūtų nustebusi, jei Mafi būtų liepusi jai nekvailioti ir neprisigalvoti nebūtų dalykų. Tačiau Mafi pasakė:

— Na, sprendžiant iš visko, jam pats metas iš ten dangintis. Nors ir šitos vietelės aš nepavadinčiau kurortu nervams gydyti, toli gražu.

— Ak, Mafi! Tau vis dar čia nepatinka? Tu taip ir nepamėgai šitos salos? Mama man rašė...

Veidrodyje buvo matyti, kaip Mafi kietai sučiaupė lūpas. Ji nepratarė nė žodžio, bet buvo aišku, kad ji negali ir nenori pamėgti šitos vietos, ir niekuomet jos nepamėgs.

— Tu turbūt manai, kad čia labai nepatogu.

— Ak, ne vien dėl nepatogumo! Čia... aš nežinau. Čia daug kas man nepatinka. Čia viskas taip... taip svetima.

— Per daug atkampu, nori pasakyti?

— Ne, ne visai. Teisybę pasakius, čia netgi nepakankamai nuošalu. Šiose vietose yra labai keistų žmonių.

— Keistų žmonių? Saloje?

— Ne saloje... *dar* ne saloje. Bet jie trinasi aplinkui. — Mafi paslaptingai prislopino balsą. — Mačiau vakar vieną. Anksti, dar prieš pusryčius. Išėjau pro vartus, norėjau pažiūrėti, kokia bus diena. Ir kaip sykis užtaikiau ant vieno asmens, besiirstančio aplink salą.

— Kokio asmens?

— Tai buvo ledi. Tik galiu prisiekti, kad ji anaiptol ne ledi! Tiesiog įžūli moteris, štai kas. Ir nenuostabu, ji juk artistė.

— Artistė? Kokia artistė? Ką tu turi omeny, Mafi?

Mafi niūriai linktelėjo veidrodyje.

— Čia pilna aktorių, panele Elina, ir panašaus plauko žmonių. Ar suprantat, ką noriu pasakyti? Čia ne džentelmeno namai, ne tokie, kokius daktaras Lindsėjus galėtų išsinuomoti vasarai. Čia kažkas negerai. Toji dama atrodė taip, tarsi turėtų visišką teisę čionai atplaukti. Ji yrėsi stačiai į prieplauką. Teisybė, turiu pasakyt, kad ji buvo nesidažiusi, bet vis tiek atrodė įžūliai, o jos plaukai — nepatikėsit! — buvo nukarę ant veido taip, kaip jūsų dabar. Ir rankos — visiškai plikos, o suknelė be jokios apykaklės, net kaklas ir krūtinė matyti... beveik. Tai buvo bjauru! Lyg kokia lūšnų paleistuvė. Pagalvokit, jeigu kuris iš džentelmenų būtų buvęs lauke ir ją pamatęs? Jei ji būtų

pamėginusi lipti į krantą, aš būčiau paaiškinusi, kur jos vieta. „Ir ko gi jums čia reikia?“ — būčiau paklaususi. Bet ji pati apsigalvojo. Truputį pasisukinėjo ir nuplaukė.

— Kaip keista! Iš kurgi ji galėjo atplaukti?

— Tai ne mano reikalas. Bet prie tikrų džentelmeno namų ji nebūtų išdrįsusi taip artintis. Suprantat, ką noriu pasakyt, panele Elina? Tokio plauko žmonės nesitrina apie namus, jei tuose namuose viskas kaip reikiant.

9

VISI šiek tiek nusivylė, kad Dikas neatvažiavo, tačiau nė vienas, netgi Keranas, nesuprato, koks skaudus smūgis tai buvo Luizai. Jie apsidžiaugė, pamatę Eliną su vaikais — tokią matriarchatinę gentį, kuri būriu suvirto į pilį ir iškart pasijuto čia kaip namie. Aišku, suskaičiavę galvas valtyse, visi ėmė šūkčioti ir klausinėti vienas kitą, kur Dikas, tačiau niekieno nuotaika nenukrito žemiau jūros lygio.

Vaikus vieną po kito iškėlė iš valčių ir sustatė ant kranto. Sugniaužę rankose laivelius, kastuvėlius ir kibirėlius, jie pulkeliu nukuduliavo į pilį. Nors jų buvo tik ketvertas, bet atrodė tarsi ištisa armija, lyg generolų vedama Elinos ir auklės. Pamačius Luizą, jų veideliai nušvito patiklia viltimi, jog yra laukiami. Vienas per kitą jie puolė pasakoti įspūdžių nuotrupas ir tikėjosi būti išbučiuoti.

— Kaip nuostabiai mes plaukėme!

— Oi, teta Luiza, mes atsivežėm savo lopetėles ir kibiriukus.

— O kur vaikų kambarys?

— Mes važiavom su „Airijos paštu“!

— Ar šitoj pily yra požemių?

— Ak, Luiza! Kokia tu įdegusi! Dikas? O, jis negalėjo atvažiuoti. Turėjo likti Londone. Klausyk, mes buvom pri-

versti dalį bagažo palikti Kilrose. Ar negalėtų viena valtis grįžti ir viską paimti?

Luiza stovėjo kaip žaibo trenkta. Diko nebus? Tai kas gi liks iš visų jos smagių planų? Netgi rusiškame romane privalo būti herojus.

Atvykėliai suvirto į pilį, kur jų laukė Mafi su Mode, pasirengusios imtis daiktų pakavimo ir įkurtuvių sumaišties. Luiza pajuto, kad jų „partija" sulaukė geroko pastiprinimo. Mat ji jau buvo spėjusi mintyse padalyti pilies bendruomenę į dvi dalis. Pirmąją sudarė jos pačios grupė, kuri turėjo mėgautis kultūringo dykaduoniavimo malonumais, o antrąją — šeimyniška moterų, vaikų ir tarnų knibždėlynė. Svarbiausia buvo pasiekti, kad pastarosios keliamas sambrūzdis netrikdytų melancholiškos pirmųjų rimties. Tą erzelynę reikėjo laikyti savo vietoje. Bet dabar jos atrodė pilna visur.

Pirmąkart Luiza suabejojo, ar tikrai taip jau gera būti vienintele moterimi savo grupėje. Kol Elina atvyko, Modės atsikratyti buvo visai nesunku, tačiau dabar ši porelė, tokia arogantiškai prasčiokiška ir aiškiai pasiryžusi romantišką prieglobstį paversti paprastu pajūrio vasarnamiu, kėlė Luizai nerimą. Ji net pati sau tiesiai nepasakė, jog neverta leisti anoms dviem pernelyg suartėti, tačiau ši mintis kažkaip nejučiom paskatino ją pradėti kur kas širdingiau elgtis su Mode. Tai buvo kompromisas. Elina vis tiek jau turėjo Mafi; kad rastų atsvarą joms, Luizai reikėjo bent jau susivienyti su Mode, nors tam tikrų aukų išvengti čia nepavyks. Modei, nepaisant jos trūkumų, reikėjo skirti šiokią tokią vietą aukštesnėje grupėje. Nors Elina tokiam paaukštinimui būtų geriau tikusi, bet ji prarado į jį teisę, nes neatsivežė Diko.

Susidraugauti su Mode buvo visai lengva. Dėl žiupsnelio pasitikėjimo ir galimybės paliežuvauti ji buvo pasirengusi užmiršti visas skriaudas. Ji iškart perprato Luizos požiūrį. Dikas neturėjo leisti Elinai važiuoti vienai.

— O jei plaukiant būtų kilusi audra!

— Kilnoti nešulius ant lentynų!
— Gordonas niekad...
— Barnis jokiu būdu...
— Kai atvyko, ji atrodė mirtinai išvargusi.
— Kaip gerai, kad įkalbėjau ją pusryčiauti lovoje. Dabar ja rūpinasi Mafi.
— Žinau.
Elina turėjo savo sąjungininkų. Mafi, kuri visaip žiūrėjo, kad net ir Barnis nepersišaldytų, dabar šukavo jai plaukus. Mafi nuo pat pirmojo vakaro, vos atvykusi į pilį, nesiliovė nerimavusi dėl Elinos. Ji užvaldė visą didįjį bokštą, įsitaisiusi ten gėrė arbatą ir smerkė Luizą. Luiza su Mode abi buvo nusistačiusios prieš Mafi, ir tai jas suvienijo.
Jos ir toliau piktinosi Diku. Tai buvo tipiškas dviejų moterų pokalbis: jokiam vyrui nebūtų atėję į galvą, jog iš tiesų jos kaltina Eliną, kam leido Dikui leisti jai važiuoti vienai. Visa, ką jos sakė apie Diką, iš tikrųjų buvo nukreipta prieš Eliną.
— Jei jau šitas daktaras Tringas, — kartojo Luiza, — jei jau tas ponas Tringas galėjo užversti Dikui rūpintis savo ligonėmis, tai, man regis, Dikas irgi lygiai sėkmingai galėjo perleisti jas kam nors kitam. Juk jis ne vienintelis Londono ginekologas! Gordonas irgi taip elgiasi. Jie mėgsta manyti, kad yra nepakeičiami. Norint juos kur nors ištempti, visuomet prireikia trupučio gudrybės.
— Žinau. Ir turint omeny tai, ką mes girdėjom apie jo persidirbimą, jai reikėjo išnaudoti menkiausią dingstį, kad tik priverstų jį išvažiuoti.
Juodvi vaikštinėjo po pievutę priešais pilį, ir tą akimirką Luiza padarė gestą, kuris šį nedrąsų suartėjimą pavertė tikra sąjunga. Ji įsitaisė ant akmeninio suoliuko prie vandens ir parodė Modei sėstis greta.
Jos perėjo prie esmės.
— Man regis, ji nesugeba tinkamai su juo elgtis. O kaip tau atrodo?

— Ne. Nesugeba. Bet aš ir...

Modė prikando lūpą. Ji buvo besakanti, kad jokia padori moteris negali tikėtis suvaldyti tokio bjauraus vyro, kaip Dikas. Tačiau po šitokio pareiškimo jų maloniam savitarpio supratimui būtų atėjęs galas. Jos abi vieningai pasmerkė Eliną, nepajėgusią deramai išdresiruoti savo laukinio vanago, bet dėl Diko dar nebuvo galutinai sutarusios.

— Kaip žmona, ji neturi nė menkiausio supratimo apie jo darbą, — varė toliau Luiza. — Ji leidžia jam šitaip persidirbti! Visas tas neapmokamas darbas ligoninėse ir paskaitos — dabar jau jis galėtų visa tai mesti! Ji, regis, nė nesupranta, kad žmonės jau pradeda apie jį kalbėti kaip apie kokį pastumdėlį. O taip, žinau, jie visi šiek tiek vieni kitiems padeda, bet ji turėtų stengtis kiek įmanoma palengvinti jo jungą. Kaip ji gali sau ramiausiai leisti tam Tringui, ar kas jis ten toks, pamesti savo pacientes Dikui, o pačiam išvykti atostogų! Jeigu jiedu taip aukotųsi dėl Diko profesinės karjeros, jeigu tai būtų jam labai svarbu... Bet ji gi nė supratimo neturi, kaip reikėtų jį paremti. Turiu omeny, visuomenėje. Žmona gali labai daug nuveikti. Aš ne snobė... Tikiuosi...

— Žinoma, ne, — pasakė Modė, kilniaširdiškai pamiršdama senąją tetą Harietą.

— Ne, aš tikrai ne snobė. Tačiau reikia pripažinti, kad bet kokia sėkmė visuomenėje turi ir dalį snobiškumo. Deja, taip yra. Deja, bet dažniausiai į viršūnę užsiropščia ne patys protingiausi, o tie, kurie moka lipti. Negalima norėti, kad Dikas pats alkūnėmis skintųsi kelią. Ir gerai, kad jis ne toks — būtent todėl jis ir žavus. Bet kas nors turi jį paremti! Elina nesupranta... Nieko, turės suprasti.

Luiza piktai krestelėjo galvą: ji visuomet taip darydavo, kai aplinkiniai ko nors nesuprasdavo ir reikėdavo priversti juos suprasti.

— Nesistebėčiau, jeigu jie nebūtų taip gerai apsirūpinę, — atsargiai pasakė Modė. — O dabar juk jiems nereikia galvoti apie pinigus.

Tai buvo subtili tema: mat beveik visi pinigai priklausė Elinai. Dabar Dikas irgi jau neblogai uždirbo, bet tuomet, kai vedė, jis nebūtų pajėgęs išlaikyti šeimos, jei ne turtingos nuotaikos kraitis. Daliai Eneslių atrodė, kad jis pernelyg šaltai visa tai priėmė, turėjo per daug vaikų, pernelyg mėgavosi savo namų jaukumu ir su Elinos pinigais elgėsi taip, tarsi jie lyg mana būtų nukritę iš dangaus. Tokia arogancija šeimos narius erzino, ir nors jie žinojo, kad jis dirba daugiau už bet ką, tačiau jiems būtų labiau patikę, jei jis dėl savo padėties būtų jautęsis bent kiek nejaukiai. Ypač tai siutino Modę, nes jiedu su Barniu dėl nesėkmingų Barnio lošimų biržoje gyveno skurdžiau už kitus. Ji vienintelė iš visų nuoširdžiai tikėjo, kad Dikas vedė dėl pinigų.

— Ak, aš apie tai nepagalvojau, — atsakė Luiza tokiu tonu, kaip žmogus, kuris gali sau leisti būti aukščiau už tokius dalykus. — Tačiau ji jo visai nesupranta. Ji nedaro nei vieno, nei kito. Ji pernelyg siaurai suvokia jo karjerą. Neturi dėl jo jokių ambicijų ir visiškai nesistengia jam padėti visuomenėje. O antra vertus, ji nėra jam tinkama pora... kaip vyrui. Jie neturi jokių bendrų interesų, išskyrus vaikus. Jis intelektualas, o ji — anaiptol. Jis jautrus ir gyvos vaizduotės, o ji tiek pat romantiška, kaip avienos kumpis.

— Tai tu manai, kad jis su ja nelaimingas?

Luiza susimąstė. Svarstant šį klausimą, skubėti nederėjo. Aišku, jos pamažu ėjo į tą pusę, bet taip greit ji šito klausimo nesitikėjo, tad truputėlį sumišo.

— Jis labai jai ištikimas. Ne... nemanau, kad galėtume taip toli nueiti. Man regis, ligi šiol jis buvo su ja gana laimingas. Nemanau, kad jų vedybas būtų galima laikyti nevykusiomis... ne visai...

Tačiau laimingomis pavadinti jų taip pat negalėjo. Apie kokią laimę galima kalbėti, jei Elina neišmoko elgtis su Diku ir netgi nepajėgė jo suprasti? Štai Luiza ir Modė — laimingai ištekėjusios. Jų gyvenimas — tai nelyginant dailiai subalansuotos sūpuoklės. Jos sąmoningai aukojasi, už tai

gaudamos saugų ir aprūpintą gyvenimą. Modė nešioja Barniui virš galvos skėčius, o Luizai tenka gyventi Šiaurės Oksforde. Kartais jos padejuoja dėl sau keliamų reikalavimų, bet kur kas dažniau giriasi savo pasiektais laimėjimais. Jų vyrai ištikimi ir prisirišę prie namų.

Užtat Napjė namuose nebuvo matyti jokių sūpuoklių: jokio aukojimosi ar kompromisų. Dikas apkrovė Eliną vaikais, leido jos pinigus, nurodinėjo, ką jai galvoti, ir iš visko sprendžiant, padarė ją laimingą. Ji buvo patenkinta — ne savimi, o juo. Luizai, per visą savo gyvenimą nepatyrusiai nė akimirkos pasitenkinimo, ši primityvi ramybė atrodė tiesiog įžeidimas.

— Ne, — pritarė Modė, — jie gerai sutaria. Bet tai tik laimingas atsitiktinumas.

— Ir aš lygiai taip maniau.

— Jei tik kas nutiktų...

— Taip, taip.

— Na, įsivaizduokim, jei staiga Dikas smarkiai susidomėtų kokia kita moterimi? Negi ji niekad apie tai nepagalvojo?

— Mieloji mano Mode, Elina gi apskritai negalvoja. Tai pagrindinis jos bruožas. Elina iš viso niekada *negalvoja*.

— Gal aš pernelyg įtari ir visko prasimanau.

— Anaiptol. Šitos galimybės nė vienai moteriai nedera išleisti iš akių. Tik kvailės tai pamiršta.

Modė giliai įkvėpė ir surizikavo:

— Žinai, man regis... Na, kad ir šitas pasilikimas Londone. Gal viskas ir tiesa, kaip ji sako, aš nežinau. Bet Elinos vietoje aš nesijausčiau labai laiminga, palikusi jį vieną be priežiūros Londone.

Luiza net pašoko. Jos veidą užliejo skaistus raudonis.

— Ką, po galais, tu nori tuo pasakyti?

— Ak, atsiprašau! Atsiprašau! Aš gi sakiau, kad esu per daug įtari.

— Tikrai, Mode. Jis gi visai ne toks žmogus. Aš geriau jį pažįstu negu tu. Jis ne iš tų, kurie neva tarnybos reikalais iki vėlumos užsibūva darbe. Aš visiškai ne tai turėjau omeny.

— O ką tada...

— Tik jau ne šlykščias, banalias neištikimybės istorijas. Jai neverta dėl to baimintis. Bet ką ji darytų, jei jis kada nors rimtai, iš visos širdies įsimylėtų? Matai, man neatrodo, — bet įsidėmėk, sakau tai tik tau! — man neatrodo, kad jis kada nors iš tiesų romantiškai mylėjo Eliną. Jie susitiko pernelyg jauni. Jis kartą man sakė apsisprendęs vesti Eliną, kai jai buvo vos keturiolika. Ji tada dar buvo vaikas. Na, jis tada negalėjo jos taip mylėti, kaip vyras myli... subrendusią moterį. Jis tikriausiai idealizavo, garbino ją iš tolo... Kaip paprastai daro jaunuoliai. Paskui jis ją vedė, ir ji virto paprasta, proziška žmona. Man regis, jis nė nežino, ką reiškia tikra, aistringa meilė.

Modė liūdnai palingavo galvą.

— Suprantu, ką tu nori pasakyti. Bet tada, nors tu ir sakai, kad aš pernelyg įtari, aš juo labiau Elinos vietoje nebūčiau palikusi jo Londone. Būčiau atsivežusi drauge arba likusi jo prižiūrėti.

Šito jau buvo per daug. Žemų Modės įtarinėjimų Luiza nebepajėgė ištverti. Kad ir kaip jai reikėjo paramos, ilgiau bendrauti su tokiu žmogumi buvo neįmanoma.

Luiza skubiai atsistojo ir pareiškė norinti nusivesti visus vaikus maudytis į kitą salos pusę.

10

ELINA drauge su trimis vyriškiais išplaukė apžiūrėti ežero pakrančių. Ji įkalbėjo juos pasukti į siaurą slėnį, kurio dugnu, apaugęs tankiai sužėlusiais beržais ir šermukšniais, čiurleno nedidelis upeliukas. Tokį upelį keliautojui

tiesiog magėjo ištyrinėti ligi pat ištakų: eidamas jo vaga, galėjai patirti daugybę nuotykių, aptikti nemaža gilių duburių, krioklių ir samanotų akmenų bei mažesnių upelių, kalvos šlaitais atvirvančių įsilieti į jį.

Išlipę į krantą, jie visi keturi išsiskirstė kas sau. Barnis atradėjo džiaugsmu švytinčiomis akimis spėriai leidosi į slėnio gilumą. Jam iš paskos kiek lėčiau, tolydžio stabtelėdamas ir dairydamasis retesnių paparčio rūšių, nusekė Gordonas. Elina ėjo lėčiausiai, nes takelis buvo gana status ir slidus. Nusiskynusi pajūrinį sotvarą, ji sutrynė jį tarp delnų ir su pasimėgavimu įtraukė jo kvapo. Palypėjusi apie šimtą pėdų, ji prisėdo ant viržių kupsto pailsėti. Toli viršuje per šlaitą lyg kalnų ožys liuoksėjo Barnis. Gordonas prapuolė slėnio vingyje, o Keranas apačioje vaikštinėjo paežere bėgančiu vežimų išmaltu keliuku. Jam vis magėjo pažiūrėti, kas slepiasi už to ar ano posūkio.

Jie išsiskyrė, nes kiekvienas troško pasimėgauti vasaros rytmečio ramybe ir grožiu savaip, sau maloniausia sparta. Visus apėmė pusiau nesąmoningas laisvės ir išsivadavimo pojūtis. Jie ištrūko iš siaurų salos varžtų ir dar ankštesnės valties erdvės. Paspruko nuo Luizos. Čia kiekvienas galėjo nevaržomas ištiesti kojas ir pasinerti į savas mintis.

Elina mąstė:

„Čia gražiau negu saloje. Man čia labiau patinka. Reikės atsivežti vaikus. Galėsim surengti čia daugybę iškylų".

Barnis užsikorė ligi pat kalno viršaus. Dabar jis galėjo apžvelgti visą ežerą ir netgi pamatyti vakaruose anapus smėlio kopų ir uolėtų Ardfilo kalnų grandinės mėlynuojantį vandenyną. Jis vėl prisiminė alpinizmą, kurį jau seniausiai buvo užmetęs, nes Modė labai dėl to jaudinosi. O kadaise jis buvo visai neblogas alpinistas. Dabar jam šmėkštelėjo mintis, kad reikėtų drauge su Diku surengti žygį į kalnus. Jie galėtų užkopti ant tų uolų. Ir jis tarsi iš šalies išvydo save kopiantį, pajuto malonią raumenų ir są-

narių įtampą, slaptą pusiausvyros ritmą, panašų į muziką. Dikas irgi neblogas kopėjas — bebaimis, sumanus ir vikrus, tik jis neturi to Barnio instinktyvaus pusiausvyros jausmo. O viršūnėje jie glėtų surūkyti po pypkę ir pasimėgauti pergale. Tai būtų nuostabios akimirkos toli nuo Modės. Taip, jam be galo patiktų toks žygis. „Gal Modė kaip nors mane išleistų", — su viltimi svarstė jis. Tačiau jei šis sumanymas ją nuliūdins, jis tikrai jo atsisakys: jis visuomet stengdavosi paisyti jos norų, ypač kai jie gyvendavo drauge su Luiza.

Gordonas aptiko retą saulašarės atmainą. Jam norėjosi parsivežti ją namo, tik niekaip negalėjo sugalvoti, kur ją įsidėti. Jei susidės į skrybėlę, saulė kaipmat nudegins jam plikę. Nekiši gi drėgnų samanų kuokšto sau į kišenę! Galų gale susuko ją į nosinę ir ėmė atsargiai leistis stačiu taku. Buvo gana nelengva žiūrėti sau po kojų ir dar saugoti saulašarę, ir keliskart suklupęs, Gordonas jau suabejojo, ar verta taip vargti. Bet jam labai norėjosi kam nors ją parodyti ir paaiškinti, kokia ji grobuonė. Na, bent jau nuneš Elinai — ji tai tikrai susidomės.

Leisdamasis jis kartkartėmis sustodavo pasigrožėti vaizdais. Jie buvo nuostabūs. Čia tikrai kaip reta gražu, — pagalvojo jis. Bet ne taip, kaip Ežerų krašte*. Jam truputį nepatiko čionykštės spalvos. Jos atrodė kažkokios apgaulingos ir tokios švelnios, kad net erzino. Čia anaiptol ne Vordsvorto „vienišos kalvos", o tas ežeras jokiu būdu netiktų įžangai. Jam kažko trūko — galbūt tam tikro didingumo. Gordonui nekilo jokių kilnių minčių.

Keranas apėjo dar vieną kelio posūkį ir rado ten dar vieną lygiai tokį pat slėnį ir upelį. Kurį laiką be tikslo pasižvalgęs aplinkui, jis pasuko atgal. Mat likęs vienas, jis nepajėgė galvoti apie nieką daugiau, tik apie savo nelai-

*Kalnuotas šiaurės vakarų Anglijos regionas su daugybe ežerų.

mingą meilę. Šis sielvartas jau buvo tapęs nuolatiniu jo palydovu, ir jis visai prie jo priprato. Vienatvė nėjo jam į gera. Nevertėjo atplaukti čia ir leistis vienam klajoti pakrante; geriau būtų pasilikęs Inišbare, ligi ausų paskendęs smulkiose, menkutėse pilies dramose.

Jis paspartino žingsnį ir įveikęs posūkį sugrįžo pas Eliną. Ji tebesėdėjo saulėkaitoje ant akmens. Ji žinojo visas jo istorijas, tad jis galėjo retkarčiais jai tarstelėti kokį žodelį ir nesijausti buvęs priverstas pernelyg atvirauti. Apie savo nelaimę jis negalėjo ryžtis kalbėti kitaip, kaip tik pačiu buitiškiausiu tonu, ir Elina niekuomet nesmalsaudavo.

Tad ir dabar jis prabilo:

— Kai kitą sykį rašysi mamai, gali užsiminti, kad tarp Natali ir manęs viskas baigta, visiškai baigta.

— Gerai, — atsakė Elina, — parašysiu.

— Aš mačiau ją savaitė prieš išvykdamas, ir ji tvirtai laikosi savo, taigi nieko nepadarysi.

— Ji nusprendė netekėti už protestanto?

— O aš negaliu tapti kataliku. Taigi padėtis tikrai beviltiška. Mes nutarėme daugiau nebesimatyti.

Jis nuskynė viržių šakelę, nupešiojo visus smulkučius rausvus žiedelius ir ėmė pilstyti juos iš vieno delno į kitą.

— Ji rengiasi važiuoti į užsienį. Man atrodo... aš beveik tikras... kad galų gale ji įstos į vienuolyną. Galbūt čia ir yra tikroji priežastis, o ne tai, kad aš protestantas. Bet kadangi mama žino apie mūsų... draugystę... tai geriau jai pranešti, kad viskas baigta.

— Gerai, parašysiu, — pakartojo Elina.

Ji neabejojo, kad poniai Enesli tikriausiai jau pranešta, nes vargšo Kerano nelaimė visiems buvo pakankamai gerai žinoma. Natali Pauver sesuo išsipasakojo savo draugei, o ši viską persakė Luizai. Buvo atskleistos visos paskutinio jų pokalbio smulkmenos. Tačiau Luiza, laimei, nusprendė, kad visa ši istorija neverta dėmesio, o iš Kerano

pusės tai tiesiog sentimentalus paklydimas. Natali jai niekuomet nepatiko, todėl ji uždraudė toliau visa tai aptarinėti. Apie Elinos kūdikį ir Kerano romaną Inišbare nebuvo kalbama.

— Kaip gerai, kad man nereikėjo pereiti į kitą tikėjimą, kai tekėjau už Diko, — pasakė Elina. — Nemanau, kad būčiau prisivertusi patikėti į Mergelę Mariją.

— Patikėti? — Keranas kone pašoko. — Mergyte miela, ką tu turi omeny? Argi tu netiki, kad tokia moteris tikrai gyveno? Nepripažįsti Gimimo iš Šventosios Dvasios? Ar tu kalbi apie Nekaltą Prasidėjimą?

— Ak, neerzink manęs, — atšovė Elina. — Tu ne geresnis už Diką. O argi Gimimas iš Šventosios Dvasios ir Nekaltas Prasidėjimas — ne tas pat?

— Tikrai ne, — pareiškė Keranas.

Ir jis ėmėsi gana nuodugniai aiškinti, nes visuomet kaip mokslininkas domėjosi teologija ir puikiai pažinojo Pijaus IX gyvenimą. Elina pamatė, kad jai gresia ištisa istorijos paskaita, ir netrukus liovėsi klausytis.

„Visa tai neturi nieko bendro su tikėjimu, — galvojo ji. — Tikėjime svarbiausia — Dievas“.

Tačiau ji negalėjo atsikratyti tam tikros prievartos, kažkokios sielos gilumoje slypinčios grėsmės pojūčio. Mat ji buvo tikinti moteris, eidavo komunijos ir tikėjo keturis Dievus ar greičiau — keturis Asmenis tuo pačiu vardu. Ji tikėjo Senojo Testamento Dievą ir gana aiškiai įsivaizdavo, koks jis. Jis buvo antropomorfinio pavidalo, baisiai neteisingas, materialistas atlygio ir bausmių prasme, abejingas kančioms, tačiau kilnus, tvirtas ir didingas. Jis neturėjo nieko bendro su ta Būtybe, slypinčia kažkur anapus Evangelijų — su ta beasmene neadekvačia dievybe, kurią tikima esant mylinčią ir gailestingą, bet kuri sau ramiausiai sėdi Danguje, kai jos Sūnus miršta ant kryžiaus. Pati to nesuvokdama, Elina niekuomet nemėgo šio antrojo

Dievo. „Jis atidavė savo vienatinį Sūnų...“ Ši idėja buvo kažkokia pernelyg sentimentali ir neteisinga — Izraelio Dievas niekuomet nebūtų taip pasielgęs. Be to, nei vieno iš Jų ji negalėjo sutapatinti su Jėzumi — Gailestingumo Viešpačiu, liūdna ir nukankinta gerumo ir sielvarto kupina figūra — auka. Ir ketvirta, buvo dar Šventoji Dvasia — tiktai vardas, be kokių nors bruožų ar pavidalo.

Eliną mokė, kad visi šie keturi asmenys iš tiesų yra viena, ir tik pastaruoju metu, ėmusi taip smarkiai nerimauti dėl Diko, ji pajuto, kad jai sunku tuo patikėti. Nerimo apimta, ji meldėsi dar karščiau ir nuoširdžiau nei paprastai, bet negalėjo atsikratyti jausmo, kad jos maldų klausosi savotiškas komitetas iš keturių asmenų, kurie, kaip jai tvirtino, turėtų be galo domėtis ja ir jos reikalais. Tačiau ar iš tiesų tai juos domino? Arba, jei jau ji privalo atsiminti, kad Dievas yra vienas, tai ar Jį tas domina? Kažkur sielos gilumoje jai kirbėjo mintis, kad jinai gerbtų Jį labiau, jei Jis tuo nesidomėtų, o Jis savo ruožtu labiau vertintų ją, jeigu ji liautųsi verkšlenti. Tačiau tai niekaip nesiderino su tuo, ko ją mokė ir kuo ji nesusimąstydama tikėjo per visus savo nerūpestingos jaunystės ir šeimyninio gyvenimo metus. Dabar ji galėjo arba melstis keturiems Dievams, kuriais iš tiesų netikėjo, arba tikėti vieną, kuriam neturėjo kaip melstis. Religingai moteriai, einančiai prie Dievo Stalo komunijos, tokios mintys anaiptol nederėjo. Jos reiškė abejonę. Ji buvo girdėjusi, jog kartais žmonės praranda tikėjimą, bet niekuomet nemanė, kad jai pačiai galėtų taip atsitikti, todėl išsigando.

Keranas tuo tarpu jau nusigavo iki Lurdo ir Bernadetos regėjimų, tad ji vėl ėmė klausytis ir klausėsi, kol atėjo metas paraginti juos visus grįžti namo priešpiečių. Ši nedidelė išvyka kaip sykis užpildė visą rytą, ir tai džiugino Eliną. Tomis dienomis, kol laukė atvykstant Diko, jai reikėjo kokios nors apibrėžtos rutinos.

— Irkluokit greitai, — pasakė ji, kai visi trys jos vyrai sulipo į valtį, — antraip pavėluosim.

— Skaičiuok iki dvidešimt, — rimtai paliepė Barnis.

Šypsodamasi ji ėmė skaičiuoti, o Barnis, Keranas ir Gordonas užgulė irklus. Valtis nuskriejo per ežerą, sala ėmė sparčiai artėti. Kaip sykis kai jie pasiekė prieplauką ir pakėlė irklus, iš pilies pasigirdo varpas, pranešantis, kad priešpiečiai paruošti.

Žemyn šlaitu pas juos jau lėkė Luiza, netverdama noru išpasakoti naujienas. Mat saloje nuolat dėjosi kas nors dramatiška; Luizai vadovaujant, kitaip ir negalėjo būti. Išvykdamas visam rytui galėjai būti tikras, jog būtinai ką nors praleisi.

Dabar Luiza iš susijaudinimo tiesiog kojomis žemės nesiekė. Ji buvo nusiavusi batelius ir kojines, ir baltos jos kulkšnys švysčiojo iš po drobinio sijono, šuoliais lekiant per žolę. Jie visi keturi iš pradžių sužiuro į basas jos kojas, o paskui — į švytintį veidą. Elina atsistojo valtyje ir sušuko:

— Dikas?! Atvažiavo Dikas?

— Ne, ne! Ne Dikas, ne. Pas mus vieši Eliza Koebel. Aš pakviečiau ją priešpiečių.

Vis trys vyriškiai buvo bepradedą šypsotis patikėję, jog atvažiavo Dikas, tačiau išgirdus šią naujieną, šypsenų nebeliko nė ženklo. Elina, kuri nebuvo nieko girdėjusi apie Elizą Koebel, žiūrėjo nustebusi.

— Aš niekuomet nesu mačiusi tokio nepaprasto žmogaus, — bėrė Luiza, skubindama juos lipti iš valties. — Ji atrodo tarsi nužengusi iš pasakos. Ji pasirodė staiga, mums besimaudant, tiesiai iš miško. Tikrai, lyg pasakos fėja. Oi!

Žolėje vietomis pasitaikydavo dagių, ir Luiza kartkartėmis ant jų užsistodavo, bet po šio pirmo išdavikiško aiktelėjimo ji įsigudrindavo nuslėpti skausmą.

— Man atrodo, tarsi būčiau pažinojusi ją visą savo gyvenimą. Nemoku nė apsakyti... Mes buvom paplūdimy, maudėmės, ir staiga ši nepaprasta, stebuklinga būtybė tarsi... iš po žemės išdygo. Nerandu kito žodžio! Staiga ji atsirado prie mūsų. Ir ėmė dainuoti! Ji dainavo mums (Oi!), paprasčiausiai atsisėdusi ant kranto. Man vis vaidenosi, kad bet kurią akimirką ji gali imti ir pradingti. Bet ji nedingo. Dabar ji mūsų valgomajame! Argi ne puiku?

Elina buvo tokia nusivylusi, kad kurį laiką nepajėgė nė žodžio pratarti, o paskui paklausė, kur Luizos batai ir kojinės.

— Išmečiau į ežerą! — kvatodama sušuko Luiza.

— Ką, į ežerą? Kodėl?

Luiza raukydamasi šlubčiojo žvyruotu takeliu prie šiaurinių vartų ir nieko neatsakė. Bet užlipusi ant lygaus kiemo grindinio išdidžiai pakėlė galvą ir atšovė:

— O kodėl ne?

— E-e... — žiojosi kažką sakyti Gordonas. — E-e... e-e... e-e...

Anksčiau jis buvo pritaręs Barniui ir Keranui, kad tokios personos, kaip madam Koebel, jokiu būdu negalima kviestis į pilį. Išgirdęs, ką jie apie ją šneka, jis užtikrino, kad jokio pavojaus nėra, kas jau kas, o Luiza tikrai nemėgins užmegzti šitokios draugystės. Tad dabar jam beliko tik raudonuoti ir mikčioti.

— E-e... e-e... e-e...

Pats jis nebuvo nei matęs tos moters, nei girdėjęs jos dainuojant, ir nieko apie ją nežinojo, išskyrus tai, ką pasakojo Barnis ir Keranas. Tačiau įsivaizdavo dievaižin kokį amoralumo įsikūnijimą, šiuo metu įsitaisiusį jo valgomajame. Jis menkai pažinojo tą pasaulio pusę. Laisvas elgesys jam asocijavosi su dažais, pudra, stipriais kvepalais ir „Panelių paskalomis“, kurias jo jaunystės draugai laikė baisiai juokingomis, bet jis tų juokelių niekad negalėdavo perpras-

ti. Jis beveik tikėjosi pamatyti Elizą užsimaukšlinusią didžiulę skrybėlę su šydu juodais taškeliais, kaip ta klaiki šliundra iš „Bal Boulier“, kur jį buvo nusivedę besisvečiuojant Paryžiuje, ir kuri prisislinkusi ėmė žnaibyti jam užpakalį. Sužinojęs, kad Luiza su visu tuo susitaikė — Luiza, kuri negalėjo pakęsti bet kokio vulgarumo! — jis neteko žado. Sekdamas paskui ją per kiemą, jis tiktai gniaužė saujoje savo saulašarę ir kažką bejėgiškai murmėjo.

Keranas su Barniu atrodė sumišę nelyginant karvės, varomos į ganyklą pas bulių. Jų vyriška lytis kažkaip prasimušė į paviršių, ir jiems prapuolė bet koks noras juoktis. Paskui Luizą suėję į holą, jie atrodė niūrūs kaip debesys.

Eliza ir Modė tylėdamos sėdėjo prie ilgo ant pakylos stovinčio stalo. Modės tylėjimas priminė įelektrintą audros debesį. Ji bet kurią akimirką galėjo prapliupti pašėlusiai kvatoti ar klykauti. Ji tylėjo tik todėl, kad bijojo nepajėgsianti susivaldyti, jei prabils. O Eliza tylėjo, nes paprasčiausiai neturėjo ko pasakyti. Ji, matyt, buvo visiškai pamiršusi Modę. Atsirėmusi baltomis alkūnėmis į stalą, ji kažką mąstė ar svajojo, o valgis jos lėkštėje tuo tarpu aušo.

Tarpduryje pasirodžius pulkui žmonių, ji ne išsyk pakėlė galvą. Iš pradžių ji nekreipė į juos dėmesio, tarsi juos būtų skyrusi rampa. Ji buvo panaši į Ziglindą, sėdinčią prie Hundingo stalo ir besiklausančią Zigmundo* pasakojimo. Laisvas jos drabužis nerūpestingai gaubė kūną ir krito klasikinėmis, tradicinėmis klostėmis. Jos plaukai, supinti į dvi storas kasas, buvo tokio stebuklingo auksinio atspalvio, kuris paprastai vaizduojamas tik legendose. Kasų iš abiejų pusių aprėmintas veidas atrodė išblyškęs,

*Ziglinda, Hundingas, Zigmundas — Richardo Vagnerio operos „Valkirija“ herojai.

griežtas, kone atšiaurus. Ji taip persiėmė rūsčiu didžiulės tuščios salės grožiu, kad atrodė, tarsi ji priklausytų jai, kaip kadaise priklausė nuožmiems giminės vadams, gyvenusiems šioje pilyje. Ji sėdėjo prie stalo tartum čia buvusi, ir Modė greta jos atrodė toks anachronizmas, tarsi jos iš viso neturėjo ten būti.

— Mano vyras... — pristatė Luiza. — Mano broliai... Mano sesuo, ponia Napjė.

Pamažu niūrų susimąstymą Elizos veide pakeitė iškilmingas pripažinimas ir dėmesys. Išėjusi iš transo, ji linktelėjo pristatomiems žmonėms, žiūrėdama tai į vieną, tai į kitą, tarsi būtų ketinusi paklausti, ko jiems iš jos reikia. Jai kažkaip sunkiai sekėsi prisiminti, kad čia jų namai, o ji juose — viešnia. Ji nepratarė nė žodžio, kol žvilgsnis užkliuvo už nosinės, kurią Gordonas tebegniaužė rankoje. Tada jos akyse blykstelėjo susidomėjimas. Lūpose suvirpėjo lengva šypsenėlė, ir ji paklausė:

— Ką jūs ten turit? Pariodykit.

Jos balsas buvo sodrus ir be galo gražus. Tokio malonaus tembro balso nė vienas iš jų dar nebuvo girdėjęs, o svetimšalės akcentas teikė jam netikėto žavesio. Visi norom nenorom pajuto, jog tai didi moteris, reto talento būtybė, kuri teikėsi priimti jų vaišingumą.

— S-s-s-saulašarę, — išspaudė Gordonas, dėdamas nosinę ant stalo ir išvyniodamas jos turinį. — Tai reta rūšis...

— Visai negraži, — pasakė Eliza, žiūrėdama į sumaigytų samanų kuokštą.

— Ne. Bet ji valgo muses.

— Tikrai? O, papasakokit!

Jis mikčiodamas šiaip taip jai paaiškino, o ji atidžiai klausėsi.

— Bet juk tai nuostabu! — sušuko ji. — Aš irgi mėgstu gėles, bet niekad negirdėjau apie saulašarę. Tai juk *macabre!* Ar negalėtume pagauti jai musės?

— Pamėginkit su trupiniu, — pasiūlė Keranas.

Kurį laiką Eliza žiūrėjo į jį, ir jis skaisčiai nuraudo. Lig šiol nebuvo matęs, kad kuri moteris turėtų tokias akis — laukines, keistas ir įžūlias. Nuo to žvilgsnio jį apėmė jausmas, kad kažkur nugaros apačioje jam atsirado tuštuma, lyg trūktų vieno slankstelio. Jam pasidarė keistai gėda. Jis suprato, kad visos jo mintys ir kalbos apie šią moterį buvo neatleistinai vulgarios. Ji gali būti nepakenčiama, bet ligi tokio menko skandalo, kokį jiedu su Barniu aptarinėjo, ji niekuomet nenusileistų. Jis pažvelgė į Barnį, kuris jau atsisėdo greta Modės, ir pastebėjo, kad šis netveria pykčiu.

Kol Gordonas mėgino pagauti saulašarei musę ir dar sykį nuodugniai aiškino, kokia tai reta rūšis, jo sriuba visiškai atšalo. Lig šiol jo botanikos atradimai niekad nebuvo turėję tokio pasisekimo. Jų viešnios susidomėjimas buvo be galo malonus. Ji ištisas dvidešimt minučių nedavė jam ramybės klausimais. Paskui, įpusėjus pudingą, ji staiga pakilo.

— Atleiskite, — pasakė ji, — aš noriu grįžti į saulę. Aš jau pavalgiau, ir man čia truputėlį šalta.

Daugiau nieko nesakiusi, ji paliko juos ir iš lėto patraukė iš salės, tarsi būtų ėjusi nuo scenos. Jie visi sekė ją akimis, kol ji išėjo pro duris į saulės nutviekstą kiemą.

Pirmoji prabilo Modė.

— Kaip nemandagu! — sušuko ji.

— Tu taip manai? — atkirto Luiza.

— Bet kas gi ji? Kas ji tokia? — klausinėjo Elina.

— Ir kas gi bus toliau? — pasidomėjo Keranas.

Barnis su Gordonu tylėjo. Barnis nesitvėrė pykčiu. Jo manymu, Modė buvo giliai įžeista.

O Gordonas buvo ligi ausų įsimylėjęs.

11

Elinos laiškas

BRANGIAUSIOJI MAMA,—

Ačiū, kad atsiuntei man vilnos. Kaip tik tokia, kokios norėjau, nuostabiai švelni. Užteks šešetui mažų liemenių, o daugiau, manau, ir nereikės; jie juk taip greitai išauga iš pirmo dydžio. Todėl jei tu turi laiko megzti, gal galėtum imtis naujo šalio, nes tie pora, kur maniau, kad tiks, jau taip suskalbti, kad visiškai susivėlė.

Mes čia visi puikiai laikomės, oras tiesiog nuostabus; tikiuosi, jis nepabjurs, kol atvažiuos Dikas. Iš jo nėra jokių naujienų, bent jau aš kasdien gaunu po laišką, bet juose jis visiškai nieko neparašo. Baisiai apmaudu, kad šitiek laiko jam vis dar tenka trintis Londone.

Aš jaučiuosi puikiai. Labai gera nieko neveikti. Be galo malonu maudytis. Vaikai, regis, jaučiasi puikiai, nors nemanau, kad ši vieta labai sveika. Dikui reikėtų ko nors labiau nervus raminančio. Daugiau jokių naujienų. Mes gana daug muzikuojame, kas labai malonu, ir turbūt muzikuosime dar daugiau, kai atvažiuos ponas Fletčeris, nes jis atsiveš savo smuiką. Mums kas vakarą dainuoja madam Koebel. Ji gana keista asmenybė, tačiau dainuoja nuostabiai, ir negalima ja nesižavėti. Bet aš dar nepakankamai gerai ją pažįstu, todėl negaliu spręsti, ar ji visuomet būna nuoširdi. Gana sunku perprasti tuos užsieniečius.

Jei tik galima, aš kasdien plaukiu į krantą. Malonu ištrūkti iš salos, kur mes vis dėlto jaučiamės kažkaip atskirti nuo pasaulio. Tikriausiai taip yra todėl, kad visiškai nematome nieko iš sodiečių, kaip paprastai būna kaime. Šiek tiek toliau šiauriniame krante yra trobelė, ten gyvena labai maloni moteris, tokia ponia Galaher. Ji laiko bites ir pardavinėja labai gerą medų. Atsiųsiu ir tau korį. Ji turi

septynetą „lakstančių“ vaikų ir aštuonių mėnesių kūdikį. Matau juos bėgiojančius palei balas — šeši berniukai ir mergytė. Berniukai visi dėvi suknutes — netgi tas, kuriam jau dešimt metų; tikriausiai jų motina nemoka siūti kelnių. Tai ištisinis ilgas namų darbo drabužis, panašus į sutaną. Mažoji mergytė, vardu Nelė, dėvi trumputę suknytę ir pustuzinį apatinių sijonų — kaip kaimo moterys. Ant galvos ji turi kupetą rudų susiraičiusių plaukų ir yra labai ori. Galima plyšti iš juoko, kai matai juos visus vorele krypuojant balos pakraščiu: šešetas stambių berniūkščių su aplink kojas besiplaikstančiom sutanom ir be galo moteriška Nelė, kepėstuojanti jiems iš paskos.

Paštą išveža, turiu baigti.

Tavo mylinti duktė
ELINA

Gordono laiškas

MIELOJI PONIA ENESLI, —

Luiza liepė man parašyti jums ir perduoti, kad ji neužmiršo spiritinės lempos ir rašo parduotuvėms. Persakau šią žinią pažodžiui ir tikiuosi, kad jūs suprasite.

Labai džiaugiamės girdėdami, kad poilsis Herougeite eina jums į sveikatą, bet mums čia jūsų irgi labai trūksta, nes tai tikrai pačios nuostabiausios atostogos, kokias tik esame turėję. Tiesą sakant, mes taip įsimylėjome šią vietą, kad ketiname ir ateityje čia praleisti visas vasaros atostogas.

Luiza tikriausiai bus jums smulkiai aprašiusi mūsų naująją pažįstamą; galėčiau sakyti — draugę, nes ji tiek laiko praleidžia su mumis, kad jau beveik įpratome laikyti ją savo draugijos nare. Tikriausiai toks artimas bendravimas jus truputį nustebins. Tai, kad ji taip puikiai čia „pri-

tapo“, turėtų būti nesuprantama kiekvienam, pažįstančiam ją tik iš nuogirdų. Tiesą sakant, vos prieš dešimt dienų aš ir pats nebūčiau galėjęs to įsivaizduoti.

Bet jūs tikriausiai jau supratote, kad ji tiesiog nepaprasta moteris. Jos laisvumas ir nesivaržymas, kuris iš pradžių truputį išmuša iš vėžių, kyla iš tikro nuoširdumo, tad netrunka sukelti pagarbą. Ne vien jos menas, bet ir būdas yra didingas ir kilnus; ji juda, kalba ir mąsto taip tiesiai ir paprastai, kaip įmanoma tiktai genijui, ir būdamas jos draugijoje, gauni progą pasijusti laisvesnio ir didingesnio pasaulio dalimi. Bendraujant su ja nuolatos tenka žavėtis jos grožiu, ir tas grožis neprasideda ir nesibaigia vien tik menu — jis pripildo visą jos gyvenimą. Sunku net įsivaizduoti, kaip ši dievų duktė ištvėrė visą scenos pasaulio nenuoširdumą ir niekingą vulgarumą. Nebent pats Apolonas būtų ją globojęs.

Jos protas siekia kur kas toliau, nei siauros jos profesijos ribos. Nors jos mąstymas nėra itin išlavintas, ir kartais jai galbūt trūksta informacijos, tačiau jos suvokimas yra be galo gyvas ir subtilus. Paminėsiu jums vieną pavyzdį: sykį pokalbio metu pacitavau keletą eilučių iš Vergilijaus, žinoma, angliškai (savo paties vertimą). Ji pažvelgė į mane taip, tarsi ką tik patyrusi ypatingą apreiškimą. Žodžiai ir visa posmo prasmė taip įsirėžė jai į atmintį, kad ji nuolat prie to sugrįždavo. Kas parašė šias eiles? Apie ką čia kalbama? Turėjau dėstyti jai visą „Eneidos“ fabulą, jos sukūrimo tikslą ir sumanymą. Bet jai to nepakako. Ji panoro perskaityti originalą. Jūs vargiai manim patikėsit, jei pasakysiu, kad jau tris dienas ji mokosi lotynų kalbos, kad nenumirtų, kaip pati sako, neskaičiusi Vergilijaus.

Ji užkrėtė savo entuziazmu ir Luizą, tad dabar turim keistą užsiėmimą: jos abi nori drauge perskaityti „Eneidą“, todėl, joms išasmenavus keletą veiksmažodžių, mes visi trys sėdime ant ežero kranto ir gramatiškai nagrinėja-

me Didonos raudą. O paskui atsilygindama ji man padainuoja. Niekad nemaniau, kad kada nors turėsiu dvi tokias mokines. Šių auksinių valandų idilę galėsiu prisiminti senatvėje.

Luiza prašė jums kažką perduoti dėl spiritinės lempos... bet matau, kad apie tai jau rašiau. Mes visi siunčiame jums savo švelniausią meilę.

Nuoširdžiausiai jūsų —
GORDONAS LINDSĖJUS

Kerano laiškas

MIELOJI MAMA, —

Koebel epocha pačiame klestėjime, tik nežinau, ar ilgai tai truks ir kokios bėdos galima iš to tikėtis. Luiza, žinoma, yra tartum užburta, lygiai kaip ir Gordonas. Mudu su Barniu beveik nedrįstame nė prasižioti. Jis griežčiausiai atsisako tikėti tuo, kas apie ją pasakojama; tvirtina, jog tai klubo tauškalai, ir daugiau nieko. Niekad lig šiol taip aiškiai nemačiau, koks jis ne šio pasaulio žmogus, vargšelis. Jo manymu, ji tiesiog padorumo įsikūnijimas; vien todėl, kad neatitinka jo įsivaizdavimo, kas yra *demimondaine*.

Tačiau vienas jos pačios žodis gali bet kurią akimirką sugriauti šias iliuzijas. Ir turiu pripažinti, kad ji nė trupučio neapsimetinėja. Jos charakteris visas kaip ant delno. Gryniausias atsitiktinumas, kad ligi šiol ji dar neišpasakojo Gordonui savo gyvenimo istorijos. Bet vieną dieną tai nutiks, o tada jau pamatysim, ko nematę, nes Luiza yra kur kas giliau įklimpusi į koebelizmą negu jis. Jau pačią pirmą dieną ji sumetė batus ir kojines į ežerą, ir vienas Dievas žino, ką dar nusimetė po to. Dabar ji advokatauja už tokius

dalykus, kurie Vudstok Roude būdavo baisiai *mal vues*, o šįryt girdėjau ją kalbant (tiesa, kiek nervingai) apie Dieviškuosius impulsus. Nors kol kas tokių dalykų sau ji dar nepriskiria. Teisę į juos bet kokiu atveju turi tik neprilygstamoji Koebel.

Iš pradžių man atrodė, kad Barnis smarkiai pasišiauš. Jis beprotiškai žavisi ja kaip menininke, bet baisiai pasipiktino, kam Luiza ją čia atsikvietė. Tačiau Modė, matyt, jam kažko prišnekėjo ir privertė rūgščia mina nusileisti, nors kokį Modė žaidžia žaidimą, aš nesuprantu. Man regis, jai patinka jausti, kad tik jos takto ir pakantumo dėka namuose pavyksta išsaugoti taiką. Ji linksmai, bet tvirtai priverčia jį akompanuoti Koebel, ir tuo tiesiog siutina Luizą. Jis visada iš pradžių būna baisiai surūgęs, bet paskui nenoromis pralinksmėja, o Koebel kiek padainavus, jį apima tikras entuziazmas.

Diko vis dar nėra. Elina atrodo šiek tiek suvargusi, manau, kad ji dėl jo nerimauja. Ji vaikšto tarytum žemę pardavusi, o Modė sako, kad jis jau tris dienas jai nerašo. Bet gal aš klystu. Gal čia kalta jos padėtis.

Su meile —
KERANAS

Rozamundos laiškas

CARA NONNA, —

Taip itališkai vadinasi senelė, ir aš tave taip vadinsiu, nes labai gražiai skamba. Ačiū tau už „Geltonąją fėjų knygelę“. Aš labiausiai mėgstu pasakas. O Eliza *tiki* fėjomis. Ji sako, kad mato jas. Ji sako, kad turi antrą regėjimą, ir mano, kad aš taip pat jį turiu. Ji sako, kad tai didelė likimo dovana, bet užaugusi aš turėsiu už ją sumokėti, nes ne tokie jautrūs žmonės, kaip Houpė, pa-

prastai būna laimingiausi. Mano gimtadienis buvo labai gražus. Mama padovanojo man knygelę eilėms rašyti, o vaikai — „Brownie“ Nr. 1. Padariau Elizos nuotrauką; ji sako, kad tai vienintelis kartas, kai ji leidosi fotografuojama, ir tai tik *dėl manęs*. Tėtis padovanojo man piniginę, o Houpė — pačios siūtą pagalvėlę segtukams. Teta Modė padovanojo Tomo Kempiečio „Apie sekimą Kristumi“. Dėdė Barnis padovanojo man 2 šilingus ir 6 pensus, o dėdė Keranas nieko nepadovanojo. Iš viso gavau penkiolika dovanų.

Tavo mylinti mažoji anūkė
ROZAMUNDA LINDSĖJ

Houpės laiškas

MIELOJI MOČIUTE, —

Ar tau patinka šitas laiškinis popierius? Gavau jį dovanų Kalėdoms, bet taupau ypatingiems laiškams. Išrinkau lapą su neužmirštuolėmis, nes tu mėgsti žydrą spalvą. Mūsų kelionė buvo labai įspūdinga: iš pradžių važiavom traukiniu, paskui plaukėm laivu. Sala labai įspūdinga. Aš nuplaukiu 100 sieksnių. Aš parašiau eilėraštį! Jis skirtas madam Koebel, nes ji neleido man jos nufotografuoti. Štai jis:

SIELVARTINGIEJI STANSAI,
SUKURTI INIŠBARE
Houpės Napjė

Ilgai buvau linksma mergelė.
Bet štai patyriau liūdną dalią.
Jeigu kada anksčiau man širdį draskė skausmas,
Tai jį nustelbdavo jaunystės giedras šauksmas.

Bet štai, deja, mano mieloji,
Štai, deja, mano puikioji
Atsakė man savo malonę.
Ir teko man pradžioj gyvenimo kelionės
Pažinti neviltį!

Norėčiau aš gulėt kape.
Vienatvėj ir užmarštyje.
Tenai užklystų vienišas keleivis,
Su liūdesiu ir kartėliu nykiu
Dabintų kapą laurų vainiku
Ir tartų: Ši mergelė, mirusi iš meilės,
Pažino neviltį!

Prašau tavęs sąžiningai ir teisingai pasakyti, kaip tau atrodo, ar mano eilės tokios pat geros, kaip Rozamundos? Dabar aš jau baigsiu, nes daugiau nebeturiu neužmirštuolių popieriaus.

Su geriausiais linkėjimais
Tavo mylinti HOUPĖ

Modės laiškas

MIELIAUSIOJI MAMA, —

Jums bus malonu išgirsti, kad Barnis puikiai pakelia čionykštį klimatą. Bet — ak! — kaip norėčiau, kad jūs būtumėt čia ir padėtumėt man su juo susitvarkyti! Jis nori vėl grįžti prie alpinizmo!!!

Žinoma, aš apsimetu sutinkanti, netgi sakau, kad tai šaunus sumanymas! Bet aš įtikinau jį palaukti, kol atvažiuos Dikas, JEIGU Dikas apskritai atvažiuos. (Jis liovėsi rašyti Elinai! Tačiau mes manome, kad jis vis dar Londo-

ne.) Juk jūs sutinkate, kad tai būtų LABAI pavojinga? O gal aš be reikalo jaudinuosi? Prašom parašyti ir patarti, kaip man elgtis.

Žinoma, aš negaliu jo kaltinti, jei jam čia truputį nuobodu, nes iš tiesų jam *nėra* kuo čia užsiimti, išskyrus, žinoma, muziką, kurios turbūt jau net ir jam *per daug.* Vakar jis man pasakė — aišku, juokais, — kad nesitikėjo, jog visą vasarą teks praleisti konservatorijoje!

Luiza, žinoma, visa galva pasinėrusi į bendravimą su savo naująja *drauge*. Jūs žinote mano nuomonę dėl tos moters, Mama, ir aš jos nepakeičiau. Aš vis dar manau, kad kas nors turėtų imtis kokių nors priemonių. Barnis visiškai sutinka su manimi. Jis sako, kad mes mokame dalį nuomos ir taip pat turėtume teisę spręsti, ką čia kviestis. Man labai sunku įkalbėti jį bent jau mandagiai su ja elgtis, bet aš kaip įmanydama stengiuosi palaikyti taiką. Laimei, jam retai kada tenka su ja susidurti. Mudu leidžiamės į keliones visai dienai. Jo manymu, Dikas dėl to viso pakels triukšmą, bet aš *anaiptol nesu tuo tikra*.

Keranas su Elina tik šaiposi iš manęs. Jie sako, kad tie santykiai kiaurai platoniški: jie visą laiką studijuoja Virgilijų. Tačiau šitokia moteris paprasčiausiai *negali* būti platoniška. Užtenka į ją pažiūrėti. Barnis sako, kad jos akys kaip bazilisko ar odalisko — nebepamenu, kurio. Esu tikra, kad tarnai jau mala liežuviais. Aš tik noriu pasakyti, kad būna laikotarpių, kai net patys geriausi vyrai ima keistai elgtis. Ir jie nieko negali padaryti. Jūs sutinkat su manimi, Mama? Netgi toks vyras kaip Gordonas, mano manymu, yra *vyras* kaip visi. Kad tik Luizai šiomis dienomis netektų skaudžiai tuo įsitikinti! Gal jūs galėtumėt jai atsargiai apie tai užsiminti? *Jūsų* ji paklausytų. Jei jūs pakištumėt jai kokią užuominą, neva juokais, gal tai priverstų ją susimąstyti. Kai namuose šitiek vaikų, tokia istorija būtų pasibaisėtina, šiurpu net pagalvoti! Bet aš šiek tiek

pažįstu tamsiąją gyvenimo pusę ir žinau, kas *gali* atsitikti. Tai visiškai sužlugdytų jo karjerą — turiu omeny skyrybas. Ir net jei jie susitartų lygiomis teisėmis globoti vaikus, tai toli gražu nebūtų tas pats.

Aš jau matau, kaip jūs šypsotės ir išmintingai patariate man pirma laiko nekelti triukšmo. Gal aš per daug panikuoju? Žinoma! Bet aš TAIP norėčiau, kad jūs būtumėt čia ir galėtumėt pati man tai pasakyti! Maldauju, brūkštelkit bent vieną eilutę, kaip man elgtis. Vienas mano žodis, ir Barnis imsis ryžtingų veiksmų. Bet aš visiškai *nenoriu* sąmoningai kelti konfliktų, jei tik įmanoma jų išvengti.

Elina tvirtai laikosi, bet, mano manymu, Dikas turėtų jai rašyti. Gal tai ir sentimentalu. Jūs nieko nerašot, kaip jūsų reumatas. Prašom kitame laiške atsiųsti išsamią ataskaitą apie savo sveikatą!

Be galo jus mylinti
MODĖ

P. S. Mėginau prikalbinti Barnį parašyti, bet jūs gi žinot, koks jis! Aš neprieštarausiu tam sumanymui kopti į kalnus, kol neatvažiuos Dikas. O jei Dikas *iš viso* neatvažiuotų, tai savaime atkristų. Kaip manote, ar protinga taktika?

M. E.

Luizos laiškas

... Supratau, kad laiškų rašymas — tuščias užsiėmimas. Laiškas atspindi akimirkos nuotaiką, o juk nuotaikos mainosi. Šiandien aš jaučiuosi kaip reta laiminga, tačiau penktadienį, kai tu skaitysi, ką parašiau, aš galbūt jausiuosi šlykščiai, ir visi mano žodžiai bus netikri.

Vis dėlto aš privalau rašyti, nes jaučiu, kad kai kurie kiti prieš mane nusistatę, ir nežinau, ko jie tau pripasakojo. O aš noriu, kad tu suprastum, kaip mane pakylėjo ir įkvėpė ši nuostabi įtaka, palietusi mano gyvenimą.

Tu žinai, kad niekuomet nesu buvusi pernelyg laiminga. Aš gyvenu kalėjime. Tiesa, visi tame kalėjime man labai malonūs, tačiau ten nėra vietos išskleisti sparnams. Aš visą laiką buvau atkirsta nuo žmonių, kurie būtų iš tikrųjų galėję mane suprasti. Dabar aš tenoriu bent truputį atsikvėpti nuo savo kalėjimo ir visų tų taisyklių bei nenuoširdaus elgesio, kurie mane slegia. Čia, šioje nuostabioje vietoje, aš galiu tai padaryti: galiu elgtis natūraliai, galiu sakyti ar daryti ne tai, ką *privalàu,* o tai, ką *noriu*, ir mėgautis bendravimo laisve, kuri atspindi „tikruosius sielos polėkius“. Negi aš per daug noriu?

Eliza Koebel man yra kur kas daugiau negu draugė. Joje aš matau visa tai, kuo buvau sukurta būti, bet kuo niekuomet nebūsiu. Ak, jei būčiau išaugusi kitokiomis sąlygomis ir neištekėjusi tokia jauna! Aš nekaltinu tavęs, Mama. Tu norėjai, kad būčiau laiminga moteris. Ir turiu pasakyti, kad esu laimingesnė, nei būčiau tapusi, eidama žvaigždžių man nuskirtu keliu. Yra žmonių, tiesiog sukurtų tragedijai, ir jei jie išvengia savo likimo, tai netenka ir galimybės išreikšti save.

Ką tau Modė rašė apie Elizą? O, aš puikiai įsivaizduoju, kokia ji turėjo pasirodyti tai sekliai, provincialiai sieliūkštei! Bet, Mama, norėčiau tau pasakyti vieną dalyką: Eliza ir neslepia, kad jos gyvenimas neatitinka nustatytų elgesio normų. Ji nemažai man apie save pasakojo, ir turiu pasakyti, kad jos išgyvenimai man atrodo be galo gražūs ir be galo tragiški, bet nerandu juose nieko, ką drįsčiau pasmerkti. Jos draugystė su Gordonu nekelia man jokio nerimo. Ji grynai intelektuali — mudvi su Eliza net juokavome dėl to. O jei joje ir būtų, kaip pasaky-

tų Modė, „kas nors tokio“ — kam dėl to būtų blogiau? Bet kuris dalykas tik tada yra blogas, jei jis liūdina ar pykina žmones. O aš nemanau, kad liūdėčiau ar pykčiau sužinojusi, jog Gordoną aplankė koks gražus, pakilus jausmas. Jo gyvenimas ir taip pernelyg nykus ir akademiškas.

Bet aš žinau, kas *tikrai* ją įsimylės — Gajus Fletčeris! Jiedu tiesiog sutverti vienas kitam, ir bus nuostabu suvesti juos draugėn. Aš daug jai apie jį pasakojau, ir Eliza jau nekantriai laukia jo atvykstant. Šiandien ji man pasakė: „Jaučiu, kad prie manęs artinasi laimė“. Aš irgi tai jaučiu. Šios gražios dienos, kuriomis mes visi taip mėgaujamės, kupinos įstabaus laukimo. Džiaugiuosi, kad jis neatvyko anksčiau — tada mes dar nebuvome įėję į tinkamą čionykščio gyvenimo ritmą. Elina sunerimusi, nes jau ilgokai negauna iš jo laiškų. Bet aš galiu tai suprasti. Tikriausiai jis nenusiteikęs rašyti — turiu omenyje Diką.

Tavo LUIZA

Elinos laiškas

BRANGIAUSIOJI MAMA, —

Tik noriu brūkštelėti tau kelis žodžius ir pranešti, kad su Diku viskas gerai. Gavome telegramą, kad jis atvyksta šįvakar, ir aš netrukus plauksiu į Kilrosą jo pasitikti. Man taip palengvėjo!

Tavo mylinti
ELINA

12

Tik jiems išlipus Danklafe iš traukinio, Gajus Fletčeris galutinai įsitikino, jog tai Dikas. Londone jis pastebėjo aukštą vyriškį smėlio spalvos plaukais, sparčiai žengiantį platforma, kuris galėjo būti Dikas Napjė. Tačiau net ir vėl susidūręs su juo laive, Gajus niekaip negalėjo tuo patikėti. Pernelyg jau šis žmogus skyrėsi nuo to, kurį jis prisiminė.

Jiedu buvo susitikę tik kartą — per pietus Vudstok Roude. Tai buvo vienas iš tų smagių, neakademiškų vakarų, kuriuos Luizai kartkartėmis pavykdavo surengti, nepaisant jos aplinkos. Gajui ten be galo patiko ir jis dar ilgai prisimindavo tą šaunų pobūvį. Svečiai tada šnekučiavosi lengvai ir sklandžiai, tačiau gyvai ir įdomiai, paliesdami daugelį sričių; taip dažniau pasitaiko žmonėms, besisukantiems platesniame pasaulyje, negu tiems, kurie gyvena siaurame, tegu ir subtiliame ratelyje. Nebuvo pasakyta nieko itin svarbaus ar įsimintino, tačiau jis pajuto, kad Luiza buvo teisi skųsdamasi, jog tie akademiniai protai dažnai būna nepakenčiamai „nykūs“.

Šiuo požiūriu ji aiškiai žavėjosi savo svainiu, ir Gajus, taip pat linkęs amžinai kuo nors žavėtis, mielai jai pritarė. Dikas Napjė tikrai darė įspūdį — ne tik savo puikia išvaizda, bet ir tuo, jog sulig kiekvienu mostu ar žodžiu jis tiesiog spinduliavo stulbinantį pasitikėjimą savimi. Tai buvo laikysena žmogaus, kuris taip gerai žino savo išskirtinius sugebėjimus, kad net nemato reikalo juos rodyti, ir todėl gali sau leisti nesiveržti į priekį — vis viena neliks nepastebėtas. Gajus nė pats nežinojo, ar jam tai patinka. Tas akivaizdus pranašumas kažkuo slėgė, ir jis negalėjo įsivaizduoti, kad pamėgtų Napjė taip, kaip mėgo Gordoną Lindsėjų. Tačiau Dikas padarė jam įspūdį. Jųdviejų pokalbis pasirodė jam intensyvus ir turiningas, ir jis vylėsi, kad jie dar susitiks.

Tačiau tas neaiškus keleivis, važiuojantis į Danklafą, neturėjo nė ženklo andainykščio spindesio. Gajus dar laive gerai į jį įsižiūrėjo ir nusprendė tikriausiai suklydęs. Tai negalėjo būti tas pats žmogus. Tiesa, šis keleivis buvo panašaus stoto ir gymio, bet kur kas smulkesnis, kažkoks užguitas. Be to, atrodė, kad jis smarkiai geria, o tai jau visai netiko Dikui. Jis arba paniuręs slankiodavo po denį, arba lygiai taip pat paniuręs riogsodavo bare, maukdamas viskį su soda.

Tačiau išlipę iš laivo jiedu atsidūrė tame pačiame traukinyje.

„Na, jei jis išlips Danklafe, sužinosiu", — nusprendė Gajus.

Tikrai, jis išlipo Danklafe. Vėlyvą popietę jiedu abu iššoko toje nedidelėje stotelėje ir pamatė, kad jų nepasitinka joks vežimas. Teks pėstiems kulniuoti septynetą mylių iki Kilroso.

Gajus ryžosi prisistatyti.

— Gal jūs mane prisimenat? Buvome susitikę pas Lindsėjus.

Dikas linktelėjo. Greičiausiai jis nieko neprisiminė ir anaiptol nesidžiaugė, įsigijęs pakeleivį. Jis pasakė nusiuntęs telegramą į Inišbarą, bet galbūt jie ten, saloje, jos laiku negavo, todėl ir neatsiuntė nieko iš Kilroso jų parvežti. Regis, jis iš paskutiniųjų stengėsi būti bent jau mandagus. Su apsimestiniu linksmumu jis pasiūlė, prieš leidžiantis į kelią, dar kur nors išgerti.

Gajui net širdis nupuolė. Bet paaiškėjo, kad niekur aplink nėra jokios užeigos. Anapus mažytės stoties per nurudavusią pelkę vingiavo nykus keliūkštis. Ir jiedviem nieko kito neliko, kaip leistis į savo septynių mylių kelionę.

Tai anaiptol nebuvo malonus pasivaikščiojimas. Gajus kelis kartus nedrąsiai pamėgino užmegzti pokalbį, bet te-sulaukė trumpų, neaiškių atsakymų, kurių negalėjai pava

dinti visiškai nemandagiais, tačiau jam prapuolė noras stengtis. Retsykiais jis paslapčiomis apžiūrinėjo savo pakeleivį, mėgindamas suprasti, kas gi čia ne taip ir kodėl atmintis jį šitaip apgavo. Jis suprato visuomet galvojęs apie Diką Napjė tarsi apie kokią galingą, puikią mašiną, o dabar toji mašina atrodė sugedusi. Dingo visas jos dinamizmas: Dikas atrodė kažkoks sustingęs, sunykęs, keistai šaltas ir inertiškas. Tą šaltumą ir anksčiau galėjai pastebėti, — mąstė Gajus, — netgi per pietus pas Lindsėjus. Tai nebuvo itin maloni asmenybė. Tačiau tada šaltumą atsvėrė guvus protas, energija, veržlumas. Dabar šito puikaus derinio nebeliko nė ženklo. Žmogus atrodė „kaip nesavas“. Jis kūprino keliu tartum miegodamas, įsistebeilijęs tiesiai priešais save, tarsi būtų tikėjęsis netoliese pamatyti išdygstant kokią kliūtį, kuri priverstų jį pasukti atgal. Jis beveik nematė, kas dedasi aplinkui — tai tapo akivaizdu, kai už dviejų mylių jie priėjo kelio posūkį, kur atsišakojęs vežimų išbelstas šunkelis vedė tiesiai per tyrlaukį. Dikas nudrožė juo, nematydamas užsisukančio tikrojo kelio, ir nužingsniavo keletą jardų, kol Gajus šūktelėjęs privertė jį atsigręžti.

— Argi ne čia reikia eiti?

— Ką?

Jis krūptelėjo, apsižvalgė ir grįžo atgal. Gajus staiga suprato, kad jis girtas, ir pasijuto nejaukiai. Tai viską paaiškino, bet buvo labai nesmagu.

Jam darėsi juo apmaudžiau, kad kitokiomis aplinkybėmis toji kelionė būtų galėjusi būti labai maloni. Kaip pikta, kad šios scenos centre turėjo atsidurti girtuoklis! Gajus mėgino išmesti Diką iš galvos ir grožėtis mėlynų kalvų linija saulėlydžio nuauksinto dangaus fone bei balkšvos spalvos jūra, kurią jie išvysdavo kiekvienąsyk, užsilipę ant kalvos. Oras buvo sklidinas švelnios melancholijos ir pilnas pažįstamų kvapų: nuo degančių durpių dūmelio iki

pajūrinio sotvaro aromato. Tai galėjo būti žavios ir įsimintinos akimirkos, jei ne tas visą grožį žudantis individas, klumpinantis šalia. O Gajus negalėjo pakęsti bet kokių disonansų. Jie veikdavo jo sielą kaip mielės: fermentuodavosi ir rūgdavo, kol jis imdavo irzliai putoti iš pykčio. Ir lyg tyčia jam nuolat pasitaikydavo tokių dalykų. Jis garbino grožį ir kaip įmanydamas jo siekė, tačiau jam retai būdavo leista ramiai juo gėrėtis.

„Mane gąsdina ne lėtas pasaulio žlugimas, — išplaukė jam atminty žodžiai, — o apelsinų žievelės, išmėtytos Snoudeno viršūnėje“*.

Jis jau seniai liovėsi mėginęs užmegzti pokalbį, bet likus vienai ar dviem mylioms iki kelio pabaigos, jo bendrakeleivis staiga prabilo.

— Aš ne girtas, — pasakė jis.

— Na, žinoma, ne, — paskubėjo sutikti Gajus, išsigandęs, kad anas, ko gero, gali pulti muštis.

— Aš tik neišsimiegojęs. Turėjau labai sunkų atvejį. Tris naktis paeiliui nė bluosto nesudėjau, įskaitant ir pereitą naktį laive. Tai truko ištisas keturiasdešimt septynias valandas. Mane iškvietė — pala, kada tai buvo? — antradienį paryčiu, ir aš iškart nuvažiavau, nes man ir šiaip buvo neramu. Matot, man visą laiką buvo labai neramu dėl to atvejo. Ar pažįstat žmogų, vardu Enzoras Tringas?.. Ne. Iš kur jūs pažinsit... Jis gavo gripą.

Gajus buvo bepamanąs, kad Enzoras Tringas ir bus tas sunkusis pacientas, bet Dikas paminėjo nėštumą, ir jis suprato klydęs.

— Matot, aš visą laiką jaudinausi, nes niekaip negalėjau nuspręsti, kas didesnė rizika — abortas ar kad kils uždegimas.

— Taip, žinoma, — burbtelėjo Gajus ir paspartino žingsnį.

---

*Kalnas šiaurės vakarų Velse, aukščiausia Velso viršukalnė (3560 pėdų).

Žodis „abortas“ atrodė jam toks bjaurus, kad norėjosi bėgti, bet Dikas, žergdamas savo ilgomis kojomis, lengvai jį pavijo, ir jis vėl gavo klausytis.

— Tai buvo apendikso pūlinys... Visai nedidelis... Bet jis trūko. Kai aš nuvažiavau, jai jau buvo prastai: labai troškino, ji blaškėsi ir kalbėjo tik pašnibždomis. Aš nedelsdamas operavau. Ji gerai pakėlė anesteziją, bet prasidėjo peritonitas. Visur buvo pilna sąaugų, ir man reikėjo nuspręsti, kaip geriau daryti drenažą...

Tas pasakojimas, tas neįsivaizduojamai kraupus pasakojimas, buvo grūste prigrūstas visokiausių smulkmenų — Gajui dažniausiai nesuprantamų, bet dėl to ne mažiau šlykščių. Regėjos, ta istorija niekad nesibaigs. Gajus jau buvo bepradedąs tikėti, kad pati operacija truko keturiasdešimt septynias valandas. Jis visuomet mirtinai bjaurėjosi tokiomis temomis: pamačius kraują jį imdavo pykinti, o mintis, kad žmogaus kūnas (gal, neduokdie, kurią nors nelemtą dieną ir jo paties!) gali būti pjaustomas, kad nežmoniškas chirurgo peilis gali rėžti mėsą ir raumenis, atrodė visiškai nepakenčiama. Jei visgi tekdavo apie tai galvoti, jis vaizduodavosi, kad operacija yra kažkas greita, drąsu ir stebuklinga — tarytum koks baisus svaiginantis triukas, atliekamas ne gyvo žmogaus, o poros rankų, valdomų neklystančio proto. Tačiau šiuo atveju viskas virto kažkokia klaikia maišatim. Rankas valdantis protas buvo sutrikęs ir išsigandęs, jis bandė šį ir tą, jam niekas nesisekė — taigi jis toli gražu nebuvo neklystantis! O toji moteris laukėsi kūdikio — šiaip jau šis faktas, atsietas nuo savo fizinio turinio, būtų turėjęs kelti Gajui vien pasigėrėjimą.

Jį ėmė pykinti. Jis iš paskutiniųjų stengėsi atsiriboti, nesiklausyti ir negirdėti, bet veltui.

— Man reikėjo ryžtis operuoti anksčiau. Tada dar būčiau galėjęs išvalyti pūlinį ir neleisti infekcijai pasklisti po pilvo ertmę...

Tai buvo blogiausia, kas tik galėjo atsitikti: šis priverstinis klausymasis, ši kelionė per visus devynis nesėkmių ir netikrumo pragaro ratus! Kažkuriuo metu ta bevardė būtybė, ta „pacientė“, turėjo mirti ir ištrūkti iš viso to. Tačiau tai dar nebuvo galas. Pabaiga dar turėjo ateiti. Pabaigoje užgriuvo panika.

Jiedu jau kopė į paskutinę stačią įkalnę. Leidosi šviesios sutemos, ir apačioje jie išvydo ramiai tyvuliuojantį ežerą ir mažą baltą miestelį. Ten jau įsižiebė keletas žiburių, ramiame ore dryko dūmų sruogelės.

„Man tuoj bus bloga, — kartojo sau Gajus. — Man tuoj bus bloga“.

Jis vėl išgirdo Tringo pavardę ir nusprendė, kad tai turbūt mirusiosios vyras.

— Aš jam išdėstysiu faktus, lygiai kaip ir jums. Ir tegu jis mano, ką nori. Man nesvarbu, ką jis arba kas kitas pagalvos, nes jie daugiau nebeturės progos sakyti, kad aš viską sugadinau. Aš daugiau to nebedarysiu. Įtampa pernelyg didelė, aš nebegaliu jos ištverti. Žinojau, kad neištversiu, jau kelis mėnesius žinojau. Ir laukiau, kad kas nors panašaus atsitiks. Sakiau sau: „Kai tai nutiks, man bus baigta“. Šitokioje būsenoje aš negaliu išgyventi nesėkmės. Pastaruoju metu nė paprasčiausio menkniekio negalėjau atlikti — tuoj šaltas prakaitas išpildavo. Tikrų tikriausias košmaras! Štai kad ir pirmadienį. Turėjau daryti Cezario pjūvį. Devyniasdešimt devyniais atvejais iš šimto tai lengviausias...

— Žiūrėkit! Ten Kilrosas.

— Dabar jau baigta. Apsigyvensiu kaime ir auginsiu vištas.

Klupinėdami prieblandoje jie ėmė leistis duobėtu keliuku žemyn, link kaimo stogų ir šen bei ten mirkčiojančių žiburėlių. Po kelių minučių jie jau atsidūrė nedidelėje krantinėje, kur buvo susibūrę, regis, visi vyriškos lyties

Kilroso gyventojai. Susimetę mažomis grupelėmis, jie tyliai šnekučiavosi. Poroje smuklių buvo pats prekybos įkarštis, ir į vieną jų Dikas ėmė temptis savo besispyriojantį bendrakeleivį.

— Eime, ten gausim išgerti!

— Gal geriau pažiūrėkim, ar mums atsiuntė valtį?

Šiek tiek atokiau, pakrantėje, buvo matyti laukianti valtis. Prie irklų sėdėjo pora žvejų, o gale buvo įsitaisiusi skrybėlėta moteris — aiškiai ne kaimietė. Ją pamatęs, Dikas kaipmat dėjo į kojas ir pasislėpė smuklės tarpdury.

— Tai mano žmona, — sušnibždėjo jis. — Ji atplaukė mūsų pasitikti. Klausykit, Fletčeri, — jis sugniaužė Gajui alkūnę, — aš čia išgersiu ir atplauksiu vėliau. Pasisamdysiu kurį iš šitų vyrukų, kad mane perkeltų. O jūs eikit ir perduokit jai, ką jums papasakojau. Aš negaliu. Papasakokit jai viską.

Jis dingo smuklėje, palikęs mėginantį prieštarauti Gajų lauke. Gajui atrodė, kad žmonės, laukiantys valtyje, juos pastebėjo. Valtis priplaukė arčiau, ir joje sėdinti moteris šūktelėjo:

— Dikai! — Jos balsas nuaidėjo viršum vandens. — Ar čia tu?

— Čia Gajus Fletčeris, ponia Napjė.

— Ak, sveiki! O ar mano vyras atvažiavo?

— Taip. Bet jis atvyks vėliau. Mums teks plaukti be jo.

— Bet...

Valtis atsitrenkė į prieplaukos laiptelius. Gajus įsiropštė į ją ir įsitaisė ant suoliuko. Visi Kilroso gyventojai susispietė pakrantėje pasižiūrėti, kaip jie atsistums.

— Bet, man regis, aš jį mačiau. Kurgi jis? Kodėl...

— Jis prašė jums pasakyti, kad atplauks vėliau. Ir viską paaiškinti. Jis nenorėjo, kad jo lauktume.

Irklai paniro į vandenį, ir jie ėmė tolti nuo krantinės su žiburiais ir šurmuliuojančių vyrų grupelėm.

— Jis turi blogų naujienų, — patyliukais aiškino Gajus. — Ir prašė manęs jums jas perduoti. Mirė viena jo pacientė...

— Ponia Brigs!

— Jis man nesakė, kuo ji vardu. Aš maniau, kad Tring.

Elina mažumėlę sudvejojo, bet paskui tarė:

— Ne, ne! Tai tikriausiai ponia Brigs. Tringas buvo jos gydytojas ir jis paprašė Diko... Ar tai ta moteris, kuriai buvo apendicitas?

— A, tai jūs viską žinot!

— Tik tiek, kad Dikas labai... Vadinasi, ji mirė! Kaip tai atsitiko?

— Jis per vėlai operavo.

— Aišku. Tai jis... tai jis kaltina save?

— Regis, taip. Kaltina.

— Jis labai nusiminęs?

— Baisiai.

— O-o-och...

Ji giliai atsiduso ir nutilo. Stojo tyla, buvo girdėti vien irklų pliuškenimas ir girgždesys.

Jis pajuto, kad ji jau viską žino, kad suprato viską, ką Dikas jam pasakojo. Jos tylėjime, kai ji nejudėdama sėdėjo greta jo valtyje, buvo justi begalinis liūdesys ir visiška neviltis, kuri apima iškart, užgriuvus kokiai nors baisiai nelaimei, kol protas dar nespėjęs atsipeikėti ir nepradėjęs priešintis.

Jis pažinojo Eliną geriau negu Diką, nes buvo ją keletą kartų sutikęs pas Lindsėjus. Ir beprotiškai ja žavėjosi — netgi labiau nei Luiza. Švelnus jos balsas ir šviesi, ori povyza darė ją be galo panašią į jo susikurtą moters idealą. Ji užpildė jo sieloje nišą, kuri ligi tol žiojėjo tuščia. Klaidžiodamas savo vaizduotės prospektais, jis dažnai išvysdavo ją, žengiančią taip, kaip kadaise, vieną gegužės popietę, matė ją žengiant per žolę Naujojo

Koledžo parke: švelnią, grakščią būtybę balta suknele, tarsi amžinai gyvenančią tame sode. Jis niekuomet neabejojo, kad ji liktų tokia pat rami ir užgriuvus nelaimei. Jos nepaliestų jokia sumaištis ar disonansas. Būdamas su ja, ir jis galėjo jaustis nuo to apsaugotas. Jį nustojo pykinti. Pagaliau baigėsi ta siaubinga istorija, kurios jam teko klausytis, ir toji girta panika. Visa tai drauge su Diku liko Kilrose.

Koks baisus tas pasaulis, kiek jame šiurpių, netikrų dalykų! Mirė moteris, nutrūko šauni karjera — kiek sykių anksčiau tai jau yra buvę? Jis mąstė blaiviai, filosofiškai, nelyginant apie kokią perskaitytą knygą.

Nei Elinos tylėjime, nei giliame jos atodūsyje nebuvo nieko erzinančio ar įkyraus. Bet jis jautė, jog nuo šiol, pagalvojus apie liūdesį ir skausmą, jam atminty būtinai iškils ši ramybės ir tylos akimirka sutemose, jiems plaukiant per ežerą link šviesios žvaigždės, virpančios Vaiduoklių slėnio žiotyse.

Buvo jau taip tamsu, kad sala atrodė vien neaiški juodų šešėlių sankaupa. Priplaukus arčiau, tarp medžių sumirgėjo šviesos, virš vandens nuvilnijo vos girdima melodija. Paskui ji pasigirdo jau aiškiau.

— Kas gi čia dabar? — nustebo Gajus. — Lyg kažkas dainuoja!

Elina pabudo iš sustingimo ir pasakė, kad tai tikriausiai madam Koebel. Iš tiesų, jai dar nespėjus ištarti šio vardo, jis ir pats atpažino tą balsą.

— Koebel? Eliza Koebel?

— Taip. Štai ir prieplauka. Matot? Nuo čia į viršų eina takas.

Ji nuvedė jį šlaitu aukštyn prie šiaurinių vartų, ir melodija kuriam laikui pritilo — mat ji sklido pro atdarus langus vakarinėje pilies pusėje. Užtat jis išgirdo tylų vėjo šlamėjimą medžiuose. Po ilgo žygio plikais kalvų šlaitais tai

pasirodė jam neįprastas garsas. Elina mėgino atidaryti vartus, bet jie pasirodė užšauti iš vidaus.

— Kaip bjauru! — šūktelėjo ji. — Negi jie negalėjo pasakyti tarnams, kad neuždarytų, kol mes grįšim? O varpelio nėra. Teks eiti aplink ir šaukti pro svetainės langą.

Jis nusekė jai iš paskos palei tamsią mūro sieną. Apėję aplink bokštą, jie atsidūrė nedidelėje terasoje priešais tris didžiulius, į ežerą žvelgiančius langus vakarinėje pilies pusėje. Tokį šiltą vakarą jie visi buvo atviri, o palangės taip žemai, kad pro langus galėjai žvilgtelėti vidun, į didžiulį kambarį. Gajus išvydo Gordono pakaušį, spindintį kaip kiaušinio lukštas. Kažkas nematomas skambino melodingą preliudą.

— Palaukim, kol ji baigs, — sušnibždėjo Elina.

Vėl pasigirdo skambus balsas, ir Gajus, atsišliejęs į sieną, ėmė klausytis.

Du bist die Ruh
*Der Friede mild!**

Neįtikėtina! Kaip tik tokia nuotaika visuomet nuskaidrindavo jo sielą, pagalvojus apie Eliną. Tai buvo Elina, virtusi muzika: ta pati švelni ramybė, gydanti sielos žaizdas. Prie šio pavidalo, prie šios rimties jis visada galėjo grįžti ir jaustis saugus. Be galo laimingas jis stovėjo prie lango ir klausėsi, galvodamas apie ūkanotą ežerą, žemai rytuose blyksinčią žvaigždę ir Elinos atodūsį. Jis troško, kad ši akimirka truktų amžinai.

Pasibaigus pirmajam posmui, jis žengė kelis žingsnius terasa ir pro kitą langą pamatė aiškų Luizos profilį — ji godžiai klausėsi, palinkusi į priekį. Joje buvo per daug įtampos, per maža ramybės. Bet jis vis dar nematė nei

---

*Tu esi ramybė,
Ir santarvė švelni! (*Vok.*)

daininінkės, nei pianino, todėl perėjo prie trečio lango ir sumirksėjo, pakliuvęs į ryškią žvakių šviesą. Išvydęs aukštą, baltą statulą, kuri turėjo būti Eliza Koebel, jis ėmė mirksėti dar labiau. Štai ir vėl apelsino žievė, numesta Snoudeno viršūnėje! O jis, nenustygdamas vietoje, pats išbaidė tą akimirką, kurią taip troško sulaikyti. Reikėjo likti prie pirmojo lango ir toliau spoksoti į Gordono pakaušį.

Madam Koebel veide spinduliavo jausminga ekstazė. Jis nekentė ekstazės. Be to, šios moters buvo per daug. Ji buvo pernelyg aukšta ir pernelyg balta, jos plaukai per ilgi, o akys per didelės. Tačiau jis nepajėgė atplėšti nuo jos žvilgsnio — lygiai kaip nepajėgė nesiklausyti Diko pasakojimo. Ji išblaškė jo žavią nuotaiką, ir jis visai nebežinojo, ką daryti.

Dėl Dievo! Kokia moteris!

Jis vargu ar būtų galėjęs pasakyti, kodėl taip akimirksniu ėmė jos nekęsti ir kodėl ji pasirodė jam tikras blogio įsikūnijimas. Jis beveik nepastebėjo jos grožio, nes ką tik skendėjo visai kitokio grožio sklidiname pasaulyje. Ištrauktas iš dvasinės palaimos būsenos, jis tematė tame veide ir pavidale nevaržomą juslingumą, atspindintį tą neatitikimą tarp kūno ir sielos, kuris visuomet jį labiausiai kankino. Dabar, kai galėjo ją matyti, kitokia jam pasirodė ir lig šiol taip jį žavėjusi daina. Ji ėmė rodytis klastinga kaip Kirkė, skambiu balsu viliojanti į žiaurią mirtį savo aukas. Vis dėlto jis tebežiūrėjo į ją ir klausėsi, kol atėjo ta baisi akimirka, kai ji pastebėjo jį, įbedė jam į veidą nežaboto geidulingumo kupiną žvilgsnį ir ėmė dainuoti — jis tuo neabejojo — vien tiktai jam. To jau buvo per daug. Jis pabėgo ir grįžo pas Eliną, kuri stovėjo terasos gale ir įdėmiai žvalgėsi po ežerą.

— Pažvelkit, ar ten tik ne valtis? — paklausė ji.

Taip, tai buvo valtis. Irklų pliuškenimas vis artėjo.

— Tai Dikas, — skubiai ištarė ji. — Ponas Fletčeri, malonėkit nieko nepasakoti kitiems apie šį... apie tai, kas įvyko. Bus tik blogiau, jei jie sužinos.

Ir ji žemu, aiškiu balsu pašaukė:

— Dikai!

— A-ū-ū-ū! — atsiliepė viršum nematomo vandens ir atsimušė nuo kalnų šlaitų. Muzika pilyje nutilo. Pasigirdo iškart keletas balsų, ir Luiza, sugriebusi žvakę, pripuolė prie lango.

— Ar ten Dikas? Dikas atvažiavo?

— Taip. Mes jau atplaukėm, Luiza, bet vartai uždaryti!

Kažkur toli toli, gal net pačiame Vaiduoklių slėnyje, paskutinįsyk vos girdimai nuaidėjo:

— A-ū-ū-ū!

13

PILYJE kilo triukšmas ir sąmyšis, visi lakstė po kiemą, paskubomis buvo ruošiama užkąsti — visa tai leido Elinai laimėti laiko. Dikas pasielgė gudriai. O gal jam paprasčiausiai pasisekė. Niekas nesužinojo, kad jis neatplaukė drauge su ja ir Gajum Fletčeriu. Ir niekas šįvakar nesirengė pasivedėti jos į šalį ir imtis kvosti, kas gi jam atsitiko. Du vyriškiai, salėje kertantys šaltą mėsą, buvo vėlyvi keliautojai ir nieko daugiau, o visi namiškiai taip įsijautę jais rūpinosi, kad nė nepastebėjo, jog vienam iš jų yra nutikę kažkas labai negera. Iki rytdienos ji spės jiems viską paaiškinti ir tokiu būdu išvengti klausimų.

Ji pasakys, kad mirė vargšelė ponia Brigs, ir Dikas labai dėl to sielojasi, nes ta šeima buvo jo draugai. Jis ką tik išgyveno širdį draskančią sceną, todėl galbūt jo nuotaika nėra tokia gera, kaip paprastai. Daktarams kartais tenka patirti labai skaudžių dalykų, bet būna ypač sunku, kai

nelaimės ištiktus žmones pažįsti asmeniškai. O Dikas labai mylėjo ir vertino daktarą Brigsą.

Elina buvo rimtai išsigandusi, ir baimė smarkiai pagyvino jos vaizduotę. Ji puikiai suprato, kad jokiu būdu negalima leisti kitiems sužinoti tikrąją padėtį. Dikas neturi pasijusti uždarytas šiame siaurame rate, kur kiekvienas žino, kas slegia jam sielą. Sala buvo tokia nedidelė, o pilis tokia uždara, kad kokia nors idėja ar spėlionė gali čia išaugti ir suvešėti kaip šiltnamio augalas. Ją stiprintų ir plėtotų kiekvienas tuo susidomėjęs protas ir kiekviena ta tema išsakyta pastaba. Ji augtų dėl neišvengiamo jų gyvenimo viešumo dieną ir paslapčiom stiprėtų naktį, kai visi užsidaro savo bokšteliuose ir ima svarstyti tai, kas dedasi aplink. Tos temos atgarsiai vis iš naujo pasiektų Diką nelyginant jo balso aidas ežere. Jam, ištiktam tokios krizės, sala virstų pačia baisiausia vieta pasaulyje. Todėl niekas neturi nei sakyti, nei galvoti, kad jis prarado pusiausvyrą, kad jį graužia kaltės jausmas ir kad jis ketina mesti darbą. Jei kas nors taip pasakys ar pagalvos, tuomet kur kas daugiau galimybių, kad taip ir bus.

Grėsmės nuojauta pakibo jai virš galvos tartum milžiniškos bangos ketera. Bet dar neužlūžo ir jos neužliejo. Visa tai kol kas tebuvo Diko mintys ir ketinimai. Sukaupusi valią, ji dar galėjo įveikti pavojų, nublokšti jį atgal. Ji privalo neprarasti pasitikėjimo Diku; jai negalima nė valandėlę suabejoti, kad dėl šios katastrofos kaltas ne jis, kad tik baisus jėgų pertempimas, kartkartėmis ištinkantis visus jautrius, atsakingas pareigas einančius žmones, trumpam atėmė jam drąsą ir ryžtą. Ji privalo įkvėpti ir jam savo tikėjimo, privalo tapti jam stiprybės ir jėgų šaltiniu. Ir apginti nuo visų kitų.

Ji neabejojo, kad veikti reikia greitai, todėl išėjo iš salės, kur Gordonas su Barniu stebėjo valgančius keliautojus, ir atsidūrė kieme. Čia virte virė gyvenimas. Kambari-

nės nęšiojo antklodes — Kerano kambaryje reikėjo pakloti Gajui Fletčeriui lovą, visuose nedidelio keturkampio kiemo languose degė žiburiai, pirmyn atgal pro duris lakstė žmonės.

Vidury kiemo ant šulinio rentinio sėdėjo Luiza, aiškiai atsiribojusi nuo viso šio buitinio šurmulio. Elina iškart žengė prie jos.

— Ak, Luiza...

— Eliza išplaukė. Ji nenorėjo likti ir susipažinti su atvykėliais, bet žadėjo rytoj iš pat ryto vėl pasirodyti.

— Luiza, vargšelis Dikas ką tik išgyveno labai sunkų laikotarpį. Mirė viena jo pacientė, tiksliau, viena daktaro Tringo pacientė. Jis labai nusiminęs...

— Dieve mano! Tai negi pirmas kartas, kai miršta kuri jo pacientė?

— Ne, bet su šia šeima jis buvo artimai pažįstamas.

— A, o kas jie?

Elina paaiškino, kas tas daktaras Brigsas, bet Luiza nekantriai krestelėjo galvą.

— Aš maniau, tai kas nors iš mano pažįstamų. Na, žinoma, Dikas labai geras...

— Aš tik norėjau tau paaiškinti, kodėl jis toks prislėgtas. Būk gera, neužsimink jam apie tai. Ir paprašyk Gordono ir kitų nieko neklausinėti.

— Elina, mieloji! Kada gi aš kėliau „turgų“?

— Žinau, nekėlei. Bet kuo greičiau jis visa tai pamirš, tuo greičiau galės mėgautis mūsų bendromis atostogomis.

— Na, aš dar turiu šiek tiek takto. Ar ten Mafi? Mafi! Neuždarykite didžiųjų vartų, nes ryt iš ryto atplauks madam Koebel — anksti, dar prieš pusryčius...

Iš Luizos daugiau nieko nebuvo galima išpešti. Tačiau vertėjo dar pasikalbėti ir su Mode — kad abiejuose bokštuose būtų paskelbta autorizuota naujienų versija. Elina nuskubėjo į didįjį bokštą. Ji šiek tiek privengė Modės su

jos nuojautomis, todėl pasirengė kovai, vos tik išgirdusi Modę šūktelint:

— Ak! Vargšas Dikas!

(Ne vargšė ponia Brigs, bet vargšas Dikas!)

— Jiedu su daktaru Brigsu buvo tokie geri draugai. Daktaras Brigsas buvo artimiausias Diko kolega...

— Žinau. Ir jie baisiai ima į širdį, kai prarandamas kūdikis, teisybė? Juk tai tokia atsakomybė! Jie baisiausiai graužiasi, jeigu kas nepavyksta. Man regis, jie puikiai jaučia, jog laukianti kūdikio moteris — tai ne šiaip sau koks kvailys, kuris ėmė ir susirgo. Bent jau vienas pažįstamas daktaras man sykį šitaip aiškino. Jis sakė, kad kaip tik dėl to daugelis gydytojų ir nesiima prižiūrėti nėščiųjų: vengia ne darbo, o rūpesčių.

Eliną šioje tiradoje siutino tiek dalykų, kad ji net pametė skaičių. Pirmiausia, kodėl visa šeima, net ir Modė, kuri šiek tiek nutuokia apie mediciną, įsitikinusi, kad Dikas užsiima tik tuo, jog, kaip jie sako, „prižiūri nėščiąsias“? Negi jie iš tiesų nesugeba perprasti skirtumo tarp ginekologijos ir akušerijos? Bet kadangi Dikas pats nuolat skundėsi, kad negali šito įkalti į galvą netgi visuomeninio ligoninės komiteto nariams, tai gal ir jai neverta per daug piktintis?

— Tai buvo ne gimdymas, — paaiškino ji, — o apendicitas. Vargšas daktaras Brigsas, jam tai baisus smūgis...

Modė užjaučiamai palinksėjo galva, bet paskui sprogo dar viena mina.

— Kaip gaila! Ir atsitik tu man šitaip būtent dabar!

— Būtent dabar?

— Man regis, tau jis mažiausiai turėtų kvaršinti galvą tokiais rūpesčiais. Kad tik jis nepradėtų nuo viso to pernelyg baimintis dėl tavęs. Dieve gink, bet taip kartais atsitinka.

— Dėl manęs? Nesąmonė. Aš puikiausiai jaučiuosi.

— Taip, žinoma. Aš tik norėjau pasakyti, kad šiuo metu jam geriau kuriam laikui pamiršti kūdikius ir nėštumus, todėl labai gaila... Kas yra, Mafi? Jūs kažką sakėt?

Mafi, palinkusi viršum antklodžių krūvos, burbtelėjo kažką panašaus į „pliuškė“. Bet paskui jai, matyt, iškart užgulė ausis, nes į Modės klausimą ji visai neatsiliepė. Modė tuo tarpu vis plačiau šypsojosi.

— Neverta tiek aušinti burnos dėl *nėštumų,* — irzliai atkirto Elina. — Akušerija Diko darbe sudaro tik labai menką dalį... Man regis, jis sakė — gal apie penkis procentus. Jis...

— Žinau. Bet ta moteris juk laukėsi kūdikio, ar ne?

— Taip. Bet jai...

— O tu irgi laukiesi. Aš tai ir turėjau galvoje. Jam bus kur kas sunkiau pamiršti...

Elina išlėkė į kiemą.

Kokias čia nesąmones Modė pliurpia! Dikas niekad dėl jos nesirūpino. Jos padėtis šioje istorijoje neturi jokios reikšmės. Tai absurdiška! Ji laukiasi vaiko, o kita moteris, kuri irgi laukėsi, mirė. Tačiau visiškai neįmanoma, kad sujauktoje Diko sieloje šie du dalykai kaip nors susisietų.

Vis dėlto ši mintis ją taip sukrėtė, kad ji staiga prarado drąsą. Niekaip nebūtų pajėgusi tą vakarą dar su kuo nors šnekėtis. Todėl greitai perkirto keturkampį kiemą, įžengė į savo bokštą, laiptų apačioje nuo lentynos pasiėmė žvakę ir užlipo į savo tylų, tvarkingą, šaltą miegamąjį.

Pamačiusi aplinkui pažįstamus daiktus, ji kiek atsigavo. Šepečiai ir šukos gulėjo tvarkingai surikiuoti ant tualetinio staliuko. Abi sustumtos lovos buvo paklotos nakčiai. Ant vienos iš jų gulėjo ištiesti jos naktiniai marškiniai — šviežiai išskalbti, padabinti šveicariškais siuvinėjimais. Ant kitos buvo patiesta raštuota pižama: kol iš Danklafo atveš Diko bagažą, ją teko pasiskolinti iš Kerano. Tai pamačius, ją akimirkai užplūdo laimė ir džiugus lūkestis. Galų gale

jis bent jau vėl bus greta jos. Kad ir ką jam būtų tekę patirti, kol jiedu buvo išsiskyrę, dabar jam bent nestigs dėmesio ir paguodos.

Lova — nuostabus išradimas, — pamanė ji. Santuoka būtų kur kas sudėtingesnis dalykas, jei vakare nereikėtų eiti miegoti. Štai jau dvylika metų jiedu su Diku miega drauge, ir ji nebeprisimena, ką reiškia jaustis patenkintai, kai tenka miegoti vienai. Jiems patinka būti arti vienas kito. Patinka drauge užmigti ir pabusti. Kartais negelbsti nei šaltas protas, nei įtikinėjimai, bet visuomet lieka vedybinė lova — neišsakytos meilės ir juos siejančio prisirišimo, abipusio džiaugsmo ir aistros, kuri net po mirties liks gyva jųdviejų vaikuose, simbolis. „Ši vedybų pusė", — taip pavadino motina, kai raudonuodama ir užsikirsdama ryžosi aptarti šią temą su savo ūgtelėjusiomis dukterimis. Tačiau jos motina klydo. Lova anaiptol nėra antraeilis dalykas; atvirkščiai — tai visa ko centras.

Ji greitai nusirengė ir truputį virpėdama, nes kambaryje buvo šalta, apsivilko savo ilgus, klostytus naktinius marškinius su ligi pat viršaus užsagstoma apykakle. Kai Dikas atėjęs pabeldė į duris, ji sėdėjo priešais veidrodį ir šukavosi plaukus.

Dar nė nespėjęs užverti paskui save durų, jis ėmė teirautis apie vaikus ir taip apipylė ją klausimais, kad ji vos spėjo atsakinėti. Tačiau jis nė nepažvelgė į ją, ir kambaryje įsivyravo nejauki įtampa. Tebekalbėdamas jis greitai nusirengė, šliūkštelėjo sau ant veido rieškutes vandens iš praustuvo, apsivilko Kerano pižamą ir atsigulė į lovą. Ji kruopščiai susipynė nakčiai plaukus ir priėjusi atsisėdo greta.

— Tu nė neįsivaizduoji, — kone droviai prabilo ji, — kaip nyku čia buvo be tavęs.

Tada jis pagaliau pažvelgė į ją — tik akimirką, bet ji spėjo pamatyti jo akyse baimę. Jis skubiai nusuko žvilgsnį

ir kažką nerišliai sumurmėjo, kad ir pats labai džiaugiasi ištrūkęs iš Londono.

Elina pajuto, kad jai svaigsta galva, tarsi atsidūrus visu greičiu žemyn lekiančiame lifte. Jai pasirodė, kad jo akyse švystelėjo ne vien baimė, bet ir priešiškumas jai.

„Jis manęs nemyli“, — pagalvojo ji.

Tačiau ji žinojo, kad tai netiesa. Jis tiesiog nesiryžo kalbėti apie savo rūpesčius ir bijojo, kad ji pamėgins jį priversti. Gal todėl, kad ji ir taip jau pernelyg daug žinojo. O gal kartais Modė buvo teisi, sakydama:

— Tau jis mažiausiai turėtų kvaršinti galvą...

Gal tai tiesa? Ji beviltiškai bandė atsiminti sakinio pabaigą — žinojo, kas toliau, tik niekaip nepajėgė suformuluoti.

„Jis nenori apie mane galvoti... būti šalia manęs... dėl vaiko...“

Ne todėl, kad ana moteris mirė, o kad jis prarado drąsą. Jis daugiau nebesiims atsakomybės rūpintis, kad kitos moterys nenumirtų. Kitoms moterims, tarp jų ir Elinai, teks pasikliauti sumanumu ir drąsa vyrų, kurie nebijo imtis šios naštos. Gal tie vyrai bus kvaili ar ne tokie patyrę, kaip Dikas. Tačiau jie pajėgs atlikti savąją sunkaus darbo dalį ir stengsis viską daryti kaip gali geriau, tuo tarpu kur kas aukštesnio lygio Diko sugebėjimai trūnys be naudos. Tie žmonės pranašesni už Diką, ir jis tai suprato. Pasaulis, kuriame gyventų vieni Dikai, būtų apverktina vieta. Viską lemia tokie kaip Klarkas ir Tringas.

Jis bijojo, kad ji tai supranta. Ir baiminosi, kad ims jį niekinti — ne vien už tai, kad nesugebėjo išgelbėti ponios Brigs, bet ir už tai, kad nepajėgė pakelti smūgio savo paties tuštybei. O kokią dalį jo sugebėjime daryti įspūdį pasauliui užėmė toji tuštybė?

Na... tai netrukus paaiškės.

Ji neberado ką pasakyti. Jam teks tai išspręsti pačiam. Tai jo kliūtis. Jeigu jam pavyks ją įveikti, viskas tarp

jųdviejų bus gerai. O jei ne — niekas nebegalės pagelbėti. Ji myli jį ir niekuomet nesiliaus mylėjusi, bet jai teks išmokti ir gėdytis jo.

Netarusi daugiau nė žodžio, ji pakilo ir nuėjo priverti šiek tiek barškančio lango. Tada atsiklaupė prie savo lovos sukalbėti vakarinių maldų. Atkalbėjo „Tėve mūsų", tai savaitei skirtą vakaro maldą ir dar trumpą eiliuotą maldelę, kurią kasdien kalbėdavo prieš guldama nuo pat savo konfirmacijos. O paskui staiga ėmė melsti pagalbos. Įsikniaubusi į apklotą, kuris netrukus sušlapo nuo ašarų, ji maldavo Dievą suteikti Dikui jėgų, maldavo padėti jai rasti, ką jam pasakyti, maldavo padaryti, kad atsitiktų kas nors, kas išblaškytų jo neviltį; ir kad Luiza nieko nesužinotų, ir kad daktaras Tringas parašytų ir pripažintų, jog jis būtų elgęsis lygiai taip pat, ir kad Dikas nusileistų ir sutiktų rudenį nueiti pas nervų gydytoją.

„Ak, Dieve, bet juk Tu žinai, kaip jis nenorėtų viso to aiškinti kitam gydytojui..."

Geriausia būtų jam eiti pas Korbetą. Dikas mėgo jį ir bene labiausiai juo pasitikėjo. Kad tik... ak, bet ji juk turėjo melstis. Ji pamėgino susikaupti, bet pajuto, kad atsitiko pats blogiausias dalykas: ji buvo tikra, kad niekas jos negirdi. Jau kurį laiką kamavusi neaiški baimė dabar virto tvirtu įsitikinimu. Ji pasidarė ateistė. Ji nebetikėjo nei į Keturių Dievų komitetą, nei į tą kitą, tolimą Dievybę, kuriai niekuomet nemėgino melstis.

Ji pakilo, užpūtė žvakę ir atsigulė.

— Labanakt, Dikai, — ištarė ji bejausmiu, pavargusiu balsu.

Tamsoje pasigirdo atsakymas:

— Labanakt, brangioji.

Truputį pagulėjusi ji šiek tiek nusiramino. Vėl pajuto, kaip eina laikas. Netrukus jiedu užmigs, o rytoj pabus, ir jų gyvenime tikriausiai atsiras visokių naujų dalykų —

niekas nebus taip, kaip jie tikėjosi. Tačiau ši valanda juk netruks amžinai. Kada nors tai baigsis; kada nors tai virs praeitimi. Ji turi rasti savyje stiprybės ir tai ištverti, kaip ištveriamas fizinis skausmas, gimdymas ar dantų gėlimas. Reikia tai pergyventi.

„Turiu stengtis kaip galėdama geriau tai ištverti, — įtikinėjo ji save, susisukusi į kamuoliuką ir įtraukusi kojas po naktiniais, kad sušiltų. — Kokia nauda iš jaudinimosi? Juk bet kas gali nutikti, ne vien tai, ko bijai. Turiu kaip galėdama stengtis nesijaudinti. Ir apsaugoti jį nuo kitų. Nekalbėsiu apie tai, kol jis pats neužsimins. Tegul pamato, kad iš manęs jam niekas negresia. O jei ligi vasaros galo jam nei kiek nepagerės, reikia neužmiršti, kad dar yra Korbetas. Ir daugiau nebelaužysiu galvos dėl Dievo. Dabar ne metas dar ir dėl to rūpintis. Kada nors vėliau visa tai apsvarstysiu. Jei paaiškės, kad aš ateistė, — o panašu, kad taip ir yra! — ką gi, tuomet teks ja būti, ir tiek. Gal ir geriau, jei tik įstengsiu nebegalvoti. Jei pradėsiu galvoti, būtinai pridarysiu klaidų. Jau užtektinai prisigalvojau. Apsisprendžiau, ką turiu daryti, todėl dabar metas liautis galvojus, o tiesiog imti ir daryti. Dabar reikia pamiegoti. Turiu pasistengti užmigti. Paskaičiuosiu avis pro tvoros plyšį...“

Netrukus ji iš tiesų užmigo.

O Dikas vartėsi, nerimo tamsoje, vis mėgindamas atspėti, ar ji nemiega, ar skaudžiai jis ją užgavo ir ar taip pat žemai yra smukęs jos akyse, kaip savo paties.

14

ELIZA KOEBEL tesėjo savo pažadą: kitą rytą ji atplaukė labai anksti. Kieme dar tik prasidėjo šioks toks judėjimas, o didžioji draugijos dalis dar nebuvo nusileidusi

iš savo bokštų. Virtuvėje jau girdėjosi bruzdesys, tačiau nedidelį grįstą kiemą su šuliniu viduryje, durų angomis ir viršum dantytų sienų retkarčiais suplasnojančiais balandžiais tebegaubė ankstyvo ryto ramybė.

Eliza netruko suardyti šią tylą. Įsitaisiusi ant šulinio rentinio, ji tyru kalnietės balsu ėmė lakštuoti liaudies dainas:

Ich grüsse dich
Zehntausendmal,
*Du himmelschönes Zillertal!**

Balsas aidėjo kieme, atsimušdamas nuo vienos sienos į kitą; pulku į orą pakilo išgąsdinti balandžiai. Melodija skverbėsi ir į pilies bokštus, Elizos trelės veržėsi vidun pro siaurus laiptinių langus.

Vaikai didžiajame bokšte dar tiktai kėlėsi iš lovų. Jie irgi ėmė linksmai traliuoti, kol Mafi neapsikentusi subarė:

— Dėl Dievo!.. Jei jau būtinai norit dainuoti, tai dainuokit kaip dera.

Luiza ir Gordonas atsigręžė vienas į kitą ir palaimingai nusišypsojo, paskui abu iššoko iš lovos ir ėmė rengtis.

— Dar viena auksinė diena, — sumurmėjo Gordonas.

— Viskas taip puiku, kad net sunku patikėti, — džiūgavo Luiza. — Šiandien jiedu pagaliau iš tikrųjų susitiks!

Džiaugsmo kupiną Gordono širdį sukaustė šaltukas. Jam toli gražu nesinorėjo, kad Eliza įsimylėtų Gajų Fletčerį. Jo manymu, viskas nuostabu taip, kaip dabar.

Modė su Barniu savo miegamajame kaip sykis aiškinosi santykius, todėl už lango aidinčios trelės jiems ne itin rūpėjo.

---

*Aš sveikinu
Puikiausią šalį,
Dangaus gražumo Cilertalį! (*Vok.*)

— Galėjai man iš karto pasakyti, kad nenori manęs leisti, — priekaištavo Barnis. — Aš juk pamaniau, kad tu neprieštarauji.

— Aš nenorėjau tavęs liūdinti. Jei būčiau tau parodžiusi, kaip baisiai man neramu, o Dikas nebūtų atvažiavęs ir visas planas būtų savaime atkritęs, būčiau tik be reikalo tave sujaudinusi.

— Aš gi jau parašiau, kad atsiųstų mano kalnų batus ir kopimo įrangą. Tu juk, atrodė, viskam pritarei... Nieko nesuprantu...

— Žinau, mielasis. Žinoma, tu gali keliauti. Man visai nebūtina jaudintis. Aš turiu išmokti susiimti. Tik būk geras, nesakyk man, kada išvyksi. Jei aš nežinosiu, kada tu kopsi, tai ir nebijosiu. Paprasčiausiai, kai norėsi, patyliukais išsmuk iš pilies į kalnus, ir aš nieko nesužinosiu, kol viskas baigsis. Tada man nereikės vaizduotis visų tų siaubų, kaip tu guli sulaužyta nugara prarajos dugne...

— Na, niekur aš nekopsiu, jei tu šitaip bijai, — šaltai pareiškė Barnis. — Tiktai, mano manymu, tu galėjai... O Viešpatie! Ar ten vėl ta prakeikta ragana plyšoja?

— Barni!

— Atleisk, Mode. Tik aš labai norėčiau, kad tu sakytum tai, ką galvoji, ir galvotum, ką sakai. Niekad niekuo negali būti tikras, kai turi reikalą su tavim. Aš juk patikėjau...

— Ak, na štai, tu pyksti! Kaip siaubinga!

— Ne, aš nepykstu. Aš tik...

O Hojo! Ho-jo! Ho-jo!
Mein Heimatland, Tirol!
Tirol!
Mein Heimatland, Tirol!

— Ak, susikišk tą savo Tirolį!..

— Barni, tai bjauru! Ir dar sakai, kad nepyksti!

Kitame bokšte Keranas su Gajum Fletčeriu abu krūptelėję pašoko iš miegų. Ir iškart pasijuto nejaukiai, pamatę vienas kitą: mat nė vienas nemėgo dalintis su kuo nors kambariu. Rausvaskruostis Keranas, iškišęs nosį iš po antklodės, vogčiomis dėbčiojo į keturkampį, išblyškusį Gajaus veidą. Jiedu ne iškart suprato, kas juos pažadino. Paskui Gajus pasibaisėjęs paklausė:

— Tai ji kasdien čia lankosi?

— O taip!

— Dieve gailestingas!

Abu nutilo, bet pirmąsyk tarp jų įsižiebė mažutė savitarpio supratimo kibirkštėlė.

Aukštu žemiau miegojęs Dikas vienintelis iš tiesų apstulbo. Jis jau buvo atsikėlęs ir skutosi barzdą. Išgirdęs Elizos balsą, nervingai krūptelėjo ir paklausė:

— O kas čia dabar, po velnių?

Dar tik pusiau teprabudusi Elina mieguistu balsu sumurmėjo, kad tai tikriausiai madam Koebel.

— Tu gi žinai! Aš tau pasakojau. Aš rašiau apie ją.

Ji atsisėdo lovoje ir pasitrynė akis. Paskui, prisiminusi nelemtą jų padėtį, susirūpinusi greitai pažvelgė į jį. Jis iškart nusisuko. Veidrodėlyje pamatęs, kad skusdamasis įsipjovė smakrą, ėmė baksnoti įbrėžimą rankšluosčiu ir patyliukais keiktis. Šito artimumo, šitų meilės ir rūpesčio kupinų žvilgsnių jam jau buvo per daug!

— Tikrai, rašei apie ją? Neprisimenu.

Elinos laiškai buvo dalykiški, ramūs, o daugiau iš nieko kito jis negalėjo sužinoti apie Elizos atsiradimą pilyje. Dabar jis pirmąsyk išgirdo apie jos draugystę su Luiza ir didžiai nustebo.

— Kaip ji atrodo? — susidomėjo jis.

Elina susimąstė.

— Ji savotiška. Gana keista. Kiek suprantu, ji, regis, daug keliavo ir daug yra mačiusi. Ir turiu pripažinti, kad be galo gražiai dainuoja.

— Bet kaipgi visi tie gandai, kad ji pasileidėlė ir panašiai? Ar viskas iš piršto laužta? Tikriausiai taip, nes kitaip Luiza nebūtų jos čia įsileidusi. Gordonas irgi.

— Ak! — plačiai išplėtusi akis, šūktelėjo Elina. — Aš nežinau. Modė taip nemano. Tai yra, ji tvirtina, kad viskas teisybė. Jos manymu, Luiza daro baisią klaidą. Be to, ji mano, kad madam Koebel stengiasi... stengiasi pavilioti Gordoną.

— Pavilioti Gordoną!

Dikas prapliupo kvatoti — tiek iš pačios idėjos, tiek iš Elinos posakio. Visa tai jį sudomino, ir jis greitai baigė rengtis ir išėjo į kiemą. Ši netikėtai besimezganti mažytė drama nukreipė jo dėmesį. Jis juto, kad Elizos buvimas pilyje gali viską gerokai palengvinti.

Jam norėjosi ištrūkti iš kambario ir pabėgti nuo Elinos. Kiaurą naktį jis nesiliovė sau kartojęs, kad nepajėgs šitaip būti uždarytas su ja. Jam tikrai nevertėjo važiuoti į Inišbarą. Reikia sprukti iš čia. Tačiau jam stigo valios ko nors imtis. Jei jis būtų pajėgęs apsispręsti ir išvykti, tai, be abejo, būtų pajėgęs ir suimti save į rankas, pasistengti užmiršti tą juodą savo praeities tarpsnį. Bet abiem atvejais reikėjo dvasinių pastangų.

„Ačiū Dievui, kad čia yra madam Koebel“, — pagalvojo jis.

Luiza su Gordonu irgi jau buvo išėję į kiemą ir taip pat sėdėjo ant šulinio krašto. Jiedu apžiūrinėjo valstietės apdarą, kurį tą rytą dėvėjo Eliza. O ji, regis, buvo nutarusi priartėti prie žemės. Ji segėjo rauktą namų darbo apatinį sijoną, ant pečių buvo užsimetusi šalį, kokį dėvi basakojės Kilroso moterys, o auksinės jos kasos buvo dailiai sudėtos apie galvą. Ji dainavo tiktai *Volkslieder,* nieko

daugiau. Netgi jos veidas, regėjos, buvo kiek platesnis, rausvesnis, panašesnis į kaimietės. Ji trykšte tryško linksmumu ir sveikata, garsiai juokėsi, tabalavo basomis kojomis ir nesivaržydama guviai dairėsi aplink kaip miela laukinukė. Gordonas ir Luiza žinojo, kaip ji mėgsta įsijausti į kiekvieną vaidmenį, todėl garsiai žavėjosi ir plojo. Pristatydami Diką, jie palydėjo jį susirūpinusiais žvilgsniais, tarsi reikalaudami, kad jis akimoju priimtų žaidimo taisykles. Tačiau dėl Diko niekada negalėjai būti tikras — jis niekad atvirai neparodydavo ką manąs. Ištįsusiame, šaltame jo veide buvo tiek pat gyvumo, kiek granito luite. Atremdamas įžūlų Elizos spoksojimą, jis metė jai trumpą, bet įdėmų žvilgsnį ir nė žodžio netaręs įsitaisė šalia jos ant rentinio.

— Bet mes jau matėmės, — šypsodamasi pasakė ji.

Jis neprisiminė, kad būtų anksčiau ją sutikęs, bet nesivargino prieštarauti. Juo labiau kad tam tikra prasme tai buvo gryniausia tiesa. Jis tikrai buvo ją matęs. Kiekviena moteris, kada nors sužadinusi jo susidomėjimą, turėjo savyje jos dalelę. Neabejojo, kad ir ji ne sykį buvo jį sutikusi kituose vyruose. Šiuo atžvilgiu jiedu puikiausiai suprato vienas kitą. Ir akimirksniu tai pajuto.

Įžūlus jos keistų, laukinių akių žvilgsnis, taip sukrėtęs Keraną, turėjo aiškią prasmę. Greit nužvelgęs ją visą, Dikas žaibiškai pasiuntė jai atsaką.

Dabar, sėdėdamas greta jos ant šulinio krašto, jis stebėjosi neįtikėtinu savo šaltumu, jausdamas dėl to ir palengvėjimą, ir išgąstį. Ji nusisuko nuo jo ir vokiškai kalbėjosi su Luiza, tačiau jis matė, kad kiekvienu savo kūno nervu jaučia jo buvimą. Jis nė trupučio neabejojo, kad užtektų ištiesti ranką, ir ji priklausytų jam. Tačiau jis visiškai jos nenorėjo. Tas pats inertiškumas, kuris atvedė jį į Inišbarą ir neleido iš čia išvykti, neperžengiama bedugne atskyrė juos vieną nuo kito. Jis visiškai nepajėgė ko nors

norėti ar geisti. Buvo toks pat nepasiekiamas kūniškiems troškimams kaip šv. Simonas ant savo stulpo.

Piktdžiugiškai smagindamasis jis pagalvojo, kaip ji įsius, tai supratusi. Nes tas atsakas, kurį jis pasiuntė jai jųdviejų susitikimo akimirką, buvo akiplėšiška apgaulė. Jis tikrai nebūtų to daręs, jei nebūtų jautęsis visiškai saugus. O jei nebūtų buvęs saugus, nebūtų čia nė sėdėjęs. Jis anaiptol neketino dar ir šitokiu būdu išduoti savo vargšės Elinos, jei jau išdavė ją visais kitais įmanomais būdais. Jis leido savo ir jos gyvenimui subyrėti į gabalus. Juk jeigu net širdį draskantis jos skausmas pereitą naktį negalėjo jo sugrąžinti, vadinasi, reikalai visai beviltiški.

„Na, jau ne, brangute, — mintyse kreipėsi jis į greta sėdinčią damą, — aš esu ištikimas vyras. Palauk, netrukus pati pamatysi, koks aš ištikimas!"

Tačiau šis įsivaizduojamas dialogas ilgam nenukreipė jo dėmesio. Netrukus iš už kampo vėl kyštelėjo lėkšta jo kolegos Enzoro Tringo fizionomija, ir jis išgirdo Tringą plonu balseliu kažką sakant, tik nesuprato ką. Tas Tringo veidas ir Tringo balsas niekuomet nesiliaus jo persekioję. Jis galėjo pamiršti viską: sustingusį mirusios moters veidą, beviltišką vargšo našlio raudojimą. Bet visur ir visuomet paslapčiomis į jį dėbčios Tringas, kažką negirdimai šnibždėdamas. O ryškios šviesos nupliekstoje, tvankioje auditorijoje (prisiminus tą šviesą ir tvankumą jį išsyk ėmė pykinti) jo lauks nesuskaitoma daugybė Tringų: Tringas ant stalo, Tringas leidžia nuskausminančius, Tringo veidas po slaugės kepure, Tringas šnibžda ir stumdosi studentų galerijoje...

Drebiančiomis rankomis jis sugraibė kišenėje pypkę ir maišelį tabako. Pajutusi jį krustelint, Eliza atsigręžė ir pažvelgė į jį.

— Jūs šįryt labai liūdnas, — pasakė ji. — Kas yra?

Ji iškart pajuto, kad kažkas ne taip. Ji jau aptiko juos skiriančią prarają, per kurią perskrisdavo tik žvilgsniai, ir dabar lakstė jos pakraščiu, mėgindama rasti tiltą. Vargšė Eliza!

— O, štai ir Gajus Fletčeris! — įsiterpė Luiza.

Nušokusi ant žemės, ji leidosi sutikti Gajaus, kuris pasirodė savojo bokšto tarpdury ir nesiryžo eiti toliau. Gordonas iš lėto nusekė jai iš paskos, slapčiomis trokšdamas, kad Gajus Fletčeris būtų kur nors kitur. Kuriam laikui Dikas su Eliza liko prie šulinio vieni ir galėjo nekliudomi tęsti savo nebylų mūšį.

„Bet kodėl? Kodėl?“ — nustebusios šaukė Elizos akys.

„Atspėk“.

„Ar aš tau nepatinku?“

„Patinki“.

„Tuomet imk mane arba bėk nuo manęs“.

„Nieko panašaus. Aš tavęs nenoriu“.

„Nori“.

„Nenoriu“.

„Aš už tave stipresnė!“

„Nejaugi? Dar pamatysim“.

„Teisingai, mielas drauge. Pamatysim. Galų gale tu vis tiek arba mane paimsi, arba pabėgsi“.

Stojusioje tyloje vėl pasigirdo kažką sakantis Tringo balsas, o Luiza atvedė pristatyti Gajų Fletčerį. Tos baziliskо ar odalisko akys, — Modė niekaip neprisiminė, kieno, — akimirkai nukrypo į Gajų. Kimšdamasis pypkę, Dikas stebėjo šią sceną ir pamatė, kaip Gajus šoko į šalį lyg pabaidytas arklys.

„Taip ir aš turėjau padaryti, — pagalvojo jis. — Bet likimas lėmė, kad Dikui Napjė atsitiko priešingai“.

15

ELINA galėjo nebesijaudinti: niekas nė nepaklausė, kas atsitiko Dikui. Tiesą sakant, niekas net nepastebėjo, kad jis būtų koks nors keistas. Nuo pat pirmos dienos jis tapo Vergilijaus skaitytojų būrelio nariu ir ėmė užsispyręs reikalauti, kad jie išnagrinėtų būtent tą „Eneidos“ X giesmės vietą, kur išsamiai aprašomas Lydijos laivynas. Jis įtikino Luizą ir Elizą, kad, pasak profesoriaus Grijė, tai esąs vienas iš pačių žaviausių poemos skyrių, ir jos klusniai kibo į ilgiausią laivų ir herojų sąrašą, įsidėmėjo, kad Ilvė — tai sala, pilna turtingų chalibų genties kasyklų, ir kad ne visi Mantujos sūnūs buvo to paties kraujo. Jos mielai būtų pasilikusios prie Didonos, tačiau bijojo prisipažinti. Be to, jų savimeilę glostė tai, kad jos sugebėjo tinkamai įvertinti tokią vyrišką temą.

Elizos epocha buvo pačiame zenite. Regis, net pati Gamta palankiai šypsojosi šiai idilei. Diena po dienos saulė iš lėto slinkdavo per dangų, kuriame nesimatė nė mažiausio debesėlio. Ji jau šviesdavo, jiems pabudus ryte, ir ištisą dieną nuo aušros iki sutemų jie nugyvendavo švelnių jos spindulių glostomi. Sala skambėte skambėjo nuo linksmų balsų, vaikų juoko, muzikos ir dainų, irklų pliuškenimo. Luiza galėjo džiaugtis, kad įsikūnijo jos svajonės apie idealų gyvenimą. Galų gale ji ištrūko iš Vudstok Roudo! Dabar ji gyveno pasakiško grožio pasaulyje, turėjo draugų, juokėsi ir dainavo, per dienas mėgavosi saule, o jai nusileidus — ilgomis, maloniomis sutemomis, patyrė begalę stebuklingų akimirkų. Barometras vartų sarginėje nenukrypdamas rodė giedrą. Modė rūpinosi namų ūkiu. Atrodė, šis nuostabus išsvajotas gyvenimas niekad nesibaigs. Daugiau kaip savaitę Luizai niekas nepriminė, kad taip negali tęstis per amžius.

Ir netgi prisiminus, kad laikas bėga, ją apimdavo vien tik poetiškas liūdesys. Ji negalvodavo, kad rudenį teks

grįžti į Oksfordą. Ji neįsivaizdavo, kas jos laukia netrukus; jai prieš akis kartkartėmis iškildavo tiktai tolima, romantiška ateitis, kai su romiu svajingumu ji galės prisiminti šias savo linksmos jaunystės dienas. Toji ateitis emociniais ryšiais buvo susijusi su dabartimi, ir ji galėjo nemaištaudama galvoti apie ją — netgi atsiduoti jos nuotaikai, kai Eliza, svetainės natų skyrelyje aptikusi „Muro melodijų"* rinkinį, imdavo dainuoti „Kiek kartų tylią naktį" arba „Nutilo arfa, kur skambėjo", — pilnas graudulio dėl praeities dainas. Klausydamasi šių dainų, Luiza suvokė, kad ir ji vieną dieną gali pasijusti einanti „viena per tuščią šokių salę". Skambant Elizos balsui, ji tik tokią poetišką galėjo vaizduotis savo ateitį.

Gordonas irgi panašiai jautėsi. Vieną vakarą, kai jiedu drauge rengėsi pietums, jis pasakė jai:

— Ar tau neatrodo, kad Tomo Muro poezija, nors daugeliu atžvilgių toli gražu ne tobula, puikiai išreiškia kai kurias nuotaikas? O gal čia vėl kaltas tik nepaprastas mūsų draugės talentas? Niekad nebūčiau patikėjęs, kad galiu apsiašaroti, klausydamasis tokios dainos, kaip „Paskutinė vasaros rožė".

— Aš irgi verkiau, — prisipažino Luiza. — Vaizdavausi, kaip mes visi pasensim ir kaip prisiminsim šitas dienas.

— Vis dėlto tai kažkas daugiau nei vien sentimentali saloninė baladė. Jos melodija anaiptol neprilygsta Šubertui, o eilėse neverta ieškoti tokios tobulos nuotaikų raiškos, kaip Heinės poezijoje. Tačiau ji mane sujaudino kur kas labiau, nei kiti Elizos atlikti kūriniai. Ir dabar aš savęs klausiu, ar tas gebėjimas jaudinti, tas universalaus jausmo proveržis — tai vien jos nuopelnas, ar šiek tiek garbės turėtų tekti ir poetui? Gal Muras talentingesnis, nei aš ligi šiol maniau? Štai kad ir paskutinis posmas:

*Tomo Muro (1779—1852), airių poeto ir kompozitoriaus surinktos „Airiškos melodijos" (1807—1834).

Ir tegul neregėsiu,
Kaip miršta draugystė!
Iš laimės vainiko
Kaip deimantai byra...

Jis nutilo ir papurtė galvą. Tai tikrai ne šedevras, — nusprendė pats sau. Įvaizdžiai banalūs, bet vis dėlto jie užgauna širdį. Įdomu, ar taip yra todėl, kad autorius tas eiles rašydamas buvo nuoširdus, ar čia tik koks Elizos balso virptelėjimas? O gal tiesiog tos eilės kaip reta tiko šiam metui, nes Gordonui jau rodėsi, kad jis ir pats ėmė pinti tą „laimės vainiką".

Ateitį jis įsivaizdavo kur kas aiškiau nei Luiza. Jis žinojo, kad po šios vasaros jo laukia rudens semestras, krintantys lapai, auditorija ir apdulkėjusios knygos. Pagalvojęs apie tai, jis iškart pasijusdavo senas, suvargęs ir vertas gailesčio, jį apimdavo melancholija. Ir dabar jis liūdnai linktelėjo, kai Luiza atsiduso:

— Ak, kad taip galėtų trukti amžinai!

— Mums be galo pasisekė, — tarė jis. — Arba bent aš manau, kad man pasisekė. Ir už visa tai aš skolingas tau, brangioji. Juk tu mus čia atvežei. Subūrei draugėn mūsų mielą mažą ratelį. Aš visuomet būsiu tau dėkingas už šią vasarą, kol tik pajėgsiu apskritai ką nors prisiminti.

— Gordonai, mielasis...

— Nemoku nė apsakyti tau... Tai tokia laimė...

Staiga jam užkando žadą, akys priplūdo ašarų. Jis paėmė jos ranką ir pabučiavo.

— Mudu dabar kaip niekad gerai suprantame vienas kitą, — pridūrė jis. — Ši laimė mus suartino.

— Taip, aš žinau.

— Ir mūsų... mūsų draugei, man regis, taip pat pasisekė. Mes juk sugebėjome ir jai šiek tiek atsilyginti už visa tai, ką ji mums padovanojo.

Luiza atsiduso.

— Ak, aš taip norėčiau, kad ji įsimylėtų Gajų!

— Ne, Luiza! Nekalbėk taip! Mums visiems ir taip gerai. Juk draugystė — toks nuostabus dalykas! Kodėl tu taip nori suardyti tą ratą... tą spindintį laimės vainiką?

— Tai jo nesuardytų. Tai tik dar labiau mus suartintų.

— Mes negalime būti dar artimesni vienas kitam, nei esam dabar, — susirūpinęs prieštaravo Gordonas. — Liaukis, Luiza! Kodėl tu būtinai nori viską pakeisti?

Bet Luiza nesileido įtikinama ir diena po dienos vis labiau nenustygo. Galų gale ryžosi pamėginti pakalbinti Elizą.

— Ar jums neatrodo, kad Gajus Fletčeris be galo patrauklus? — paklausė ji.

Eliza papurtė galvą.

— Žinoma, jis šaunus. Bet patrauklus? Ne! Patrauklumui reikia tam tikro magnetizmo, tam tikro abipusio supratimo, kuris trauktų kaip elektros srovė. O čia nėra jokios srovės. Visai jokios. Negalėčiau pasakyti, kad jis mane traukia.

— Bet man jis taip patinka, — nepasidavė Luiza.

— Mieloji mano drauge, — švelniai tarė Eliza, glostydama jai ranką, — jums visi patinka. Tai nuostabi savybė. Bet šiuo atveju, man regis, jums greičiau jo gaila. Jis toks šaltas, toks nedrąsus, taip... kaip čia pasakius... taip bijo gyvenimo! Atrodo, lyg jis visą laiką šauktų gyvenimui: *Ne!* Būtent taip. „Ne, ne, ne! Neliesk manęs!“ Jis nedrįsta gyventi. Nedrįsta atsiduoti jausmams. Jis visko bijo.

— Aš suprantu, ką jūs turit omeny.

— Jis kaip... — Eliza panaršė po savąją angliškų posakių atsargą ir triumfuodama užbaigė: — ... kaip katė ant įkaitusio skardinio stogo! Asketizmas mane žavi tik tada, kai jis kyla iš aistros. O tokį asketizmą, kuris randasi iš drovumo, aš niekinu. Toks žmogus man niekuomet neat-

rodys patrauklus. Ne, ne! Tik jau ne Gajų Fletčerį aš rinkčiausi iš jūsų šaunių draugų būrio.

Ji taip reikšmingai pabrėžė paskutinį sakinį, kad Luiza apstulbo. Akimirkai jų klausiami žvilgsniai susidūrė, paskui Eliza vėl prašneko:

— Nagi! Juk mudvi galim pakalbėti atvirai! Sakot, kad jis jums patinka, bet juk ir jūs pati nejaučiat jam jokio potraukio. Jums visiškai nesvarbu, yra jis kambaryje ar ne. Jūs ne visuomet girdite, ką jis sako. O jei jam pasitaiko jus paliesti, jūsų širdis neima smarkiau plakti!

— Tikiuosi, kad ne, — sausai atšovė Luiza.

— O būtent tai aš vadinu potraukiu. Jūs ir pati turite tai žinoti. O taip! Mudvi gana panašios. Mes panašios daugeliu atžvilgių: abi dieviname grožį, žavimės aistringumu, vyriškumu. Man regis, tarp mūsų draugų čia yra tik vienas vyriškis, sugebantis pažadinti mumyse moterį.

— Eliza! Ką... ką jūs turit omeny?

— Gali būti, kad... Betgi neapsimetinėkit! Tai jums netinka. Tą naktį, kai jis atvažiavo ir jūs puolėt prie lango — ką gi aš pamačiau? Visiškai persimainiusią moterį! Mano maža sugauta paukštytė visai pasikeitė. Ji pasijuto laisva. Ji visa virpėjo nuo užplūdusių jausmų. „O, tai Dikas! Jis atvažiavo!“ Negi aš galėjau suklysti, tai girdėdama? Tai tikra Ziglinda, pasakiau aš sau.

— Eliza, kaip jūs galit? Kaip jūs drįstat?! Jūs pati nesuprantat, ką sakot! Jūsų pokštai man nepatinka.

— Neapgaudinėkit savęs. Kai kalbat apie jį, jūsų balsas visai pasikeičia. Jus išduoda akys, visa jūsų laikysena. Dar prieš jam atvykstant aš jau žinojau, kad jį mylite. Bet aš puikiai jus suprantu. Tai man pažįstamas jausmas. Jūs klausiat, ar jaučiu potraukį Gajui Fletčeriui, ir aš sakau jums: ne. Paklauskit, ar man patrauklus jūsų brolis, ir aš atsakysiu jums: taip. Tūkstantį kartų taip! Aš mielai...

— Nutilkit, Eliza! Jūs privalot liautis. Jūs klystate. Jūs baisiai, baisiai klystat! Pirmiausia, jis man ne brolis. Visai

ne. Jis mano svainis. Negi nesuprantat? Mes nesam kraujo giminės. Jis mano sesers vyras. Elinos vyras. Jis vedęs Eliną. O Elina mano sesuo.

Eliza praleido visa tai pro ausis. Tikslūs Eneslių giminės tarpusavio ryšiai jai visuomet buvo neįkandamas riešutas.

— Bet juk tai nereiškia, kad jūs jo nemylit. Mes abi jį mylime, teisybė?

— Ne, tai netiesa. Aš jo nemyliu. Kaip galėčiau įsimylėti savo sesers vyrą? Todėl jūs neturite taip kalbėti, neturite sakyti tokių dalykų. Jūs tikriausiai juokaujat...

Dabar jau Eliza įsižeidė:

— Aš niekuomet nejuokauju šia tema. Man tai šventa!

— Nematau nieko švento ketinimuose įsimylėti vedusį vyriškį!

— *Liebchen,* nesikarščiuokit taip! Aš neketinu jo įsimylėti. Aš jau įsimylėjau. Jei paklaustumėt, kurį iš mūsų draugijos aš myliu, atsakyčiau: jūsų brolį. Tai nepriklauso nuo mano valios. Meilėje, kaip ir mene, viską valdo įkvėpimas. Ir man regis, jei būtumėt atvira, jūs taip pat prisipažintumėt...

— Ne, neprisipažinčiau. Neprisipažinčiau!

— Jūs taip kalbate tik todėl, kad esat uždaryta savo kalėjime. Jūs nedrįstat pažvelgti tiesai į akis, kaip aš.

Luiza buvo taip sukrėsta ir draskoma tokios daugybės nepakenčiamų jausmų, kad vargiai besuvokė ką sakanti ar daranti. Ji nė pati nebežinojo, kuris dalykas jai kelia didesnį siaubą: ar tai, kad ji myli Diką, ar kad Eliza jį myli.

— Jūs turbūt visiška pasileidėle mane laikot! — sušuko ji.

Eliza švelniai palietė jai ranką.

— Luiza, mieloji, nepykit taip. Aš per daug atvirai kalbėjau. Atleiskit man.

— Aš sukrėsta... Kaip jūs galit manyti, kad...

— Geriau pamirškim šį pokalbį. Sutinku, man nereikėjo viso to sakyti. Netgi draugėms geriau kai kuriuos dalykus nutylėti, prisipažinti juos tik pačiai sau.

— Bet aš neprisipažįstu...

— Žinau, žinau. Aš galiu kalbėti apie tokius dalykus, o jūs — ne. Aš gerbiu jūsų tylėjimą. Atleiskit man, mieloji mano drauge. Jūs tokia graži šį rytą. Nenoriu ginčytis su tokia gražia būtybe. Atsiimu visus savo žodžius. O dabar eime, susirasim vaikus. Aš pažadėjau pasekti jiems pasakų.

Eliza švelniai apkabino savo sujaudintą draugę, tačiau pirmąsyk nuo jų draugystės pradžios Luiza neatsakė jai tuo pačiu.

— Labai malonu, kad rūpinatės vaikais, — šaltai tarė ji. — Man regis, jiems irgi tai patinka. Mažieji Napjė tiesiog įjunko į tuos kvailus žaidimus. Tačiau ir Rozamunda juos mėgsta.

16

„MANO MIELOJI MAMA, — rašė Keranas, — tikrai nesitikėjau, kad mudu su Gajum Fletčeriu atrasim tarpusavyje tiek bendro. Mūsų skoniai ir polinkiai gerokai skiriasi, tačiau vieno dalyko mudu abu taip aistringai neapkenčiam, kad tai mus labai suartino. Pagrindinis mudviejų čionykščio gyvenimo imperatyvas — negirdėti ir nematyti Elizos Koebel, būti kuo toliau nuo jos. Beje, sala tokia maža, kad tai anaiptol nelengva. Nemažai laiko mudu praleidžiame savo kambaryje. Štai ir dabar mes čia. Fletčeris skaito „Komus“*, o aš mėginu ištaikyti progą išsmukti laukan ir išsimaudyti. Ką tik paklausiau Fletčerio, ar nevertėtų mums dėl viso pikto užsirakinti durų, bet jo šitas klausimas nejuokina.

Dikas galutinai persimetė į priešo pusę, ir mudu negalime jam dovanoti. Jis slankioja kaip koks vilkolakis apie

*Džono Miltono (1608—1674) alegorinė pjesė kaukė (1637).

Vergilijaus skaitytojų kuopelę, ir vienas Dievas težino, ko jis iš tikrųjų nori. Atrodo suvargęs ir prastai nusiteikęs. Fletčeris mano, kad jį slegia tos vargšės moters mirtis. Jo nuomone, po visu tuo slepiasi užgauta ambicija. Jis tvirtina, kad Dikas — labai žemiškas žmogus: gyvenimą jis matuoja materialinės sėkmės kriterijais ir todėl greitai palūžta, ištikus nesėkmei.

Aš nesuprantu, iš kur jis visa tai ištraukė. Jis sako, kad Dikas nepripažįsta dvasinių vertybių. Gal tai ir tiesa. Aš net ir nežinau, kas tos dvasinės vertybės, o tu? Iš Fletčerio tono atrodo, kad materialistas jam yra kone tolygus sukčiui lošėjui. Keistas vyrukas! Jis taip sielojasi dėl visokiausio blogio! Ši problema jam kelia ne mažesnį nerimą, negu Modei — embriono paslaptys; pajutęs jo artėjimą, jis visuomet paskubom traukiasi. Kad tu matytum, su kokia veido išraiška jis dabar skaito „Komus“: atrodo panašus į pradedantį dviratininką, nė sekundei nedrįstantį atitraukti akių nuo vairo. Jis amžinai vaikosi gėrio ir grožio, bet tai gana sunku, nes blogis nuolat painiojasi po kojų, ir jis bailiai šokinėja pirmyn atgal kaip nedrąsus vaikas, traukiantis iš ugnies karštus kaštonus.

Eliza jam nepatinka todėl, kad jis laiko ją bloga, ir nors man ta moteris irgi ne prie širdies, turiu pripažinti, kad jis per daug ją juodina. Man ji paprasčiausiai atrodo įkyri. Bet aš juk ir netikiu į visas tas Tamsos jėgas, slankiojančias aplink ir siekiančias atitraukti mus nuo to, kas yra gera. „Esmė ne čia“, — sakau aš. Ir Koebel atveju esmė ne čia — ji pati ne savo vietoje.

O, regis, atėjo palankus metas išlįsti pasimaudyti: jie dabar turbūt jau susimetė atlikti rytinių Meilės apeigų! Taigi baigiu. Žiūrėk savęs.

Tavo mylintis sūnus
KERANAS“

Keturkampiame kieme bent sykį, regis, buvo tuščia. Keranas saugiai pasiekė šiaurinius vartus ir stabtelėjo pasižiūrėti į sarginėje kabantį barometrą. Jis teberodė giedrą, bet pastuksenus pirštu truputį nukrito. Ilgas giedros laikotarpis netrukus turėjo baigtis. Dar dvi tris dienas galbūt pašvies saulė, bet paskui ims lyti ir lis ilgai ir nuobodžiai, kaip ir dera po šitokios permainos.

„Dieve padėk, kaip reikės tverti visą dieną uždarytiems“, — pagalvojo Keranas.

Vos išėjęs pro vartus, jis įpuolė tiesiai priešui į glėbį. Paežerės pievelėje Eliza rinko grybus. Retas dalykas — ji buvo viena. Keranas prisiminė, kad Gordonas su Diku išplaukė į Kilrosą nupirkti Modės užsakytų produktų, bet jam galva neišnešė, kur pasidėjo Luiza. Tiesa, per pastarąsias porą dienų jis lyg ir pastebėjo, kad Luiza nebe taip širdingai kaip anksčiau elgiasi su Eliza, tačiau abejojo, ar tik regimybės nebus palaikęs tikrove.

— Bus šįvakar vakarienei, — linksmai šūktelėjo jam Eliza. — Iškepsiu omletą su grybais *à l'hongroise.* Pamatysit! Aš moku jį kepti, tik niekam neišduodu recepto. Noriu truputį palepinti jus visus, gerieji žmonės. Užtat ir renku grybus. Jų labai daug, nes mėnulis dabar pilnėja. Netrukus bus pilnatis, ir pridygs daugybė grybų. O paskui bus mažiau. Kai mėnulis ims dilti, neliks ir grybų. Bent taip man pasakojo kaimo žmonės. Duokit skrybėlę. Neturiu kur jų visų dėti. Dabar atsistokit greta, jūsų skrybėlė bus vietoj krepšio. Be to, mudu galėsim pasikalbėti.

„Nieko sau — „mudu“!“ — pagalvojo Keranas, nuolankiai su skrybėle rankose atsistojęs greta jos.

Tačiau jis suklydo.

— Noriu jūsų kai ko paklausti. Žinau, jūs manęs nemėgstat.

— O... ką jūs, madam...

— Tai natūralu. Aš suprantu. Luiza man sakė.

— Ką... kodėl...

— Tiek daug liūdesio pasaulyje, *nicht*? Ir jūs, mano vargšas drauge, atrodot dabar toks liūdnas. Mūsų grupelės linksmybės ir pramogos jums ne prie širdies. Jūs linkęs būti vienas. Luiza pasakojo man jūsų nelaimingos meilės istoriją.

Keranas ko neišleido iš rankų skrybėlės.

— Aš irgi esu patyrusi panašų dalyką — labai seniai, kai buvau dar beveik vaikas. Buvau įsimylėjusi kunigą. Bet mums trukdė jo įžadai. Dėl to negalėjome būti laimingi. Kad manęs nebematytų, jam teko užsidaryti vienuolyne. Patikėkite, aš baisiai kentėjau. O taip, tai buvo siaubinga. Bet pažvelkit... štai Luiza ir Elina. Dabar tai mes greit pririnksim daug grybų, išeis puikus omletas!

Luiza su Elina ką tik išėjo pro šiaurinius vartus, ir Elina pasuko prie nedidelio akmeninio suolelio palei ežerą. Rytais ji dažniausiai ten sėdėdavo, pasiėmusi rankdarbį, jei tik negalėdavo rasti, kas ją perkelia per ežerą į krantą — tai ji kur kas labiau mėgo. Luiza, vos metusi žvilgsnį į Keraną su Eliza, kaipmat apsigręžė ir patraukė atgal į pilį. Eliza šūktelėjo jai pavymui:

— Luiza! Luiza! Ar nenorit padėti rinkti grybų? Šįvakar žadu iškepti omletą.

— Ne, ačiū, — nekantriai per petį mestelėjo Luiza. — Nesivarginkit, Eliza. Mes jau atsivalgėm grybų. Nebegaliu nė pagalvoti apie juos. Kažkokia pernelyg garbinama daržovė!

Ji vėl dingo pilyje. Eliza liko stovėti tylėdama, truputį nustebusi ir sutrikusi dėl tokio netikėto akibrokšto. Pilies link ištiestoje rankoje lyg atstumtą auką ji tebelaikė didžiulį grybą.

Keraną ištiko neįtikėtinas dalykas. Jis pajuto, kad jam gaila tos moters. Jis visą laiką su nekantrumu laukė, kada ji įkyrės Luizai, o dabar, kai tai, matyt, ir atsitiko, jis ne-

jautė jokio pasitenkinimo. Luiza nebuvo ištikima draugė. Ji ligi užsimiršimo kuo nors susižavėdavo, o paskui staiga atšaldavo. Jis ne pirmąkart matė, kaip ji šiurkščiai ką nors atstumia. Jis niekad neabejojo, kad ir dabar taip bus. Ir būtų turėjęs tuo džiaugtis.

Tačiau nesidžiaugė. Jam norėjosi, kad tai būtų įvykę kaip nors kitaip. Elizos jis nemėgo, tačiau jautė, kad ji neapsimetinėja: yra tokia, kokia yra. Ji niekad nesidėjo esanti kažin kas ir buvo savaip nuoširdi ir tikra — nepalyginsi su Luiza. Ji nuoširdžiai prisirišo prie Lindsėjų, ir jai bus skaudu likti atstumtai. Ji niekuo nenusipelnė tokio sukrėtimo ir pažeminimo. Dėl visko buvo kalta vien Luiza. Keranas, kuriam nestigo pasyvaus geraširdiškumo, negalėjo šito pakęsti. Jam buvo jos gaila ir truputį gėda dėl savęs — kaip ir tada, kai ji pirmąsyk atvyko į pilį.

“Iš jos labai lengva pasijuokti, — pagalvojo jis. — Ji didesnė už mus visus“.

Jam ką tik norėjosi mesti jai tą savo skrybėlę ir nė neatsiprašius leistis į kojas. Jautė nebegalėsiąs ilgiau tverti pokalbio su ja. Tačiau dabar jis liko, norėdamas truputį paguosti po šitokio akibrokšto, nes palikti ją visiškai vieną būtų buvę žiauru. Jis nusprendė pabūti su ja, kol grįš Gordonas ir Dikas — bent jau tam, kad pamokytų Luizą.

Po trumpos nejaukios tylos Eliza, atrodė, visai pamiršo susidūrimą ir ėmė šnekėti toliau:

— Aš pati esu giliai tikinti. Tačiau aš neabejoju, jog Dievas sukūrė mus, kad būtume laimingi. O šitos grandinės, kuriomis save apkaustome, sugalvotos velnio. Laimei, pasaulis pamažu laisvėja. Jei turėtume drąsos ir nesileistume puritoniškų normų suvaržomi, galėtume padaryti jį dar laisvesnį. Juk taip lengva būti laimingiems! Bet aš noriu jūsų kai ko paklausti. Gal galit man paaiškinti, kodėl jūsų brolį irgi kankina ta baisi depresija?

— Barnį?! — nustebęs šūktelėjo Keranas.

— Ak, ne! Gerasis Barnis manęs nedomina. Aš kalbu apie De-eką.

— A, Dikas! Jis pernelyg daug dirba.

— *Ach so!* Man labai jo gaila. Bet ar jis nieko jums nesakė? Gal yra kas nors... koks ypatingas rūpestis...

Ji metė jam klastingą, klausiamą žvilgsnį.

— Jis ypač jaudinasi dėl vienos pacientės, — pripažino Keranas.

— Pacientės? Aišku. Kaip gaila, kad jis pasirinko gydytojo profesiją! Jis pernelyg jautrus. Jo siela per daug meniška. Jautriam žmogui neužtenka gydyti ligonius. Štai man atrodo, kad ligoniams verčiau būtų mirti. Jie bjaurūs ir pasauliui nereikalingi. Man būna gėda sirgti. O amžinai rūpintis tik ligomis ir ligoniais — tikras vargas. Jam tai pernelyg žema. Jo gyvenime nebelieka vietos dvasiniams dalykams, grožiui. Aš puikiai tai matau. Jis sako sau: *šis žmogus kenčia. Duosiu jam piliulę*. Ir viskas. O menininkas sako: *šis žmogus kenčia* — ir sukuria iš to didingą poemą. Jūsų brolis kankinasi, nes jam tenka atsisakyti savo paties sielos. Jis priverstas tapti materialistu. *Aber nur...* Ko jūs juokiatės?

— Atleiskite, — Keranas susivaldė, bet nesiryžo nuspręsti, ar pacituoti jos žodžius Gajui. — Tačiau ne visi daktarai — materialistai.

— Žinoma, ne visi, — užsigalvojusi linktelėjo ji. — Sykį aš... Palaukit, jūs ten ne grybą išrovėt, mano drauge! Tai *Giftschwamm*, nuodai. Meskit jį! Jūs nepažįstat grybų? Žiūrėkit, aš jums parodysiu. Jei lupasi šitaip — tai geras grybas. Taip galima juos pažinti. Bet ką aš čia sakiau? Aš visuomet taip žavėjausi jūsų seserimi!

Iš pradžių jis pamanė, kad ji kalba apie Luizą, tačiau iš jos žvilgsnio, mesto akmeninio suoliuko paežerėje link, suprato, kad dabar ji jau perėjo prie Elinos.

— Ji tikra *Hausfrau:* tokia gera, rami. Kokia ji žavi, kai taip sėdi ten su mėlyna suknele ir rankdarbiu rankose. Tačiau man atrodo, kad būdama tokia jauna, ji keistai neveikli. Ji pernelyg daug laiko sėdi nejudėdama. Kai plaukiame valtimi, ji niekuomet neirkluoja. Pavyzdžiui, aš galėčiau kaip niekur nieko nusiirti kad ir ligi jūros! Ar jums neatrodo, kad tai keista?

Keranas negalėjo patikėti savo ausimis. Ji aiškiai nieko nežinojo. Jis manė, kad iš moterų ji turėjo apie tai išgirsti. Tačiau Elina pati nebuvo linkusi kalbėti šia tema, o Luizai visuomet atrodė, kad gana jau to triukšmo, kurį kelia Mafi. Šiaip ar taip, Elizai niekas nieko nepasakojo. O gal ir sakė, bet jai tai praslydo pro ausis. Jos sąmonė buvo panaši į didžiulį tinklą stambiomis akimis: smulkūs dalykai dažniausiai prasprūsdavo neužkliuvę.

Nors tai nebuvo jo reikalas, Keraną apėmė šioks toks nerimas. Eliza juk tokia valdinga! Dar, ko gero, išplauks su Elina į ežerą ir privers ją irkluoti. Todėl jis sausai pasakė:

— Žinot, ji laukiasi kūdikio.

— Negali būti! — susidomėjusi ir nustebusi sušuko Eliza. — O kada?

— O, aš nežinau. Ne anksčiau kaip po Kalėdų.

Eliza ypač įdėmiai nužvelgė Eliną.

— Negali būti, — pakartojo ji. — Ji tokia plonutė! Šitas vaikas, iš kurgi jis atsiras? Jos figūra vis dar tobula!

Paskui jos veidu nuslydo tarytum koks debesėlis. Ji visai surimtėjo.

— Viskas aišku, — kone pašnibždomis pasakė ji.

„Na, ir ačiū Dievui!“ — pamanė Keranas.

Kurį laiką jie tylėdami rinko grybus, o paskui ji vėl prabilo ir piktai užsipuolė puritonizmą, kuris jai atrodė gryniausia veidmainystė. Ji vis kartojo, jog Dievas sukūrė žmones tam, kad jie būtų laimingi.

— Tačiau jie dažniausiai prisimena Jį tik tada, kai yra nelaimingi, — paprieštaravo Keranas.

— Kai aš jaučiuosi nelaiminga, — atšovė ji, — tada aš Juo nebetikiu. Tuomet aš laikausi stoiškai.

— Tikrai? — nustebo Keranas.

Staiga ji ėmė labai išraiškingai deklamuoti „Vilko mirtį" ir patraukė prie ežero, kur tolumoje pasirodė valtis su Diku ir Gordonu, gabenančiais produktus. Jos tarimas buvo puikus. Deklamavo ji gerai. Žodžiai plaukė iš lūpų aiškiai, tiesiog klasiškai gražiai, ir Keranas, kad ir kaip stengdamasis, negalėjo nesižavėti — jis juto priešais save kylant kažką didingo. Tiek eilėraštis, tiek atlikimas buvo puikūs. Ji negali perprasti šio kūrinio prasmės, — pagalvojo Keranas, — tačiau ją apėmė įkvėpimas, užvaldė kažkokia nenusakoma jėga ir ginė į priekį. Ji turėjo pranašystės dovaną. Įdomu, — pamanė jis, — ar Delfų žynės, pasitraukusios nuo trikojo, kasdieniniame gyvenime nekalbėjo tokių pat kvailysčių, kaip ji.

Jie priėjo visai prie pat akmeninio suoliuko, ir jis pamatė, kad Elina nustebusi atsigręžė ir žiūri į juos. Jos veide sustingo išgąstis ir nerimas, tarsi ji pirmąsyk būtų išgirdusi kokį negerą dalyką. Kai Eliza nutilo ir nuėjo į prieplauką pasitikti valties, jis prisėdo ant suoliuko greta sesers. Ji iškart paklausė, ar ten buvo eilėraštis.

— Kaip ji ten pasakė? *Seul le silence est grand**...

Keranas pakartojo posmelį, šiek tiek gėdydamasis savo tarimo, kuris gerokai skyrėsi nuo Elizos.

— Baisu, bet tai *tiesa*, — ilgokai pamąsčiusi, tarė Elina.

Keranas irgi taip manė, tačiau be galo nustebo, išgirdęs tokią pastabą iš Elinos lūpų.

Tačiau, nespėjęs atsitokėti, jis buvo apstulbintas dar labiau. Jis pastebėjo, kad Elinai ant kelių guli ne rankdar-

*Vienatvėje tyla yra didinga (*pranc.*).

bis, o knyga. Ištisus mėnesius jis nebuvo matęs jos paimant knygą. Ji ne itin mėgo skaityti.

— Tu... skaitai?

— Taip, — su pasitenkinimu atsakė ji. — Skaitau knygą. Romaną.

Tai bent naujiena! Tai kėlė nerimą. Jam visai nesinorėjo, kad ji pradėtų skaityti. Ji vienintelė jų šeimoje ligi šiol to nedarė, nors vakarais sąžiningai skaitydavo vaikams. Ir staiga ji ima skaityti savo malonumui! Blogai. Čia kvepia kažkokiom permainom. Jis paklausė, kokia tai knyga, ir ji parodė. Tai buvo „Ana Karenina". Gajus Fletčeris jai paskolino.

— Ar tau patinka?

— O taip! — gyvai šūktelėjo ji. — Labai patinka. Puiki knyga. Ir veikėjų charakteriai tokie įdomūs.

Ji patylėjo, tarsi didžiuodamasi šiuo savo pastebėjimu, paskui pridūrė:

— Tie žmonės atrodo tarytum gyvi. Darosi nuoširdžiai gaila Anos. Tiesą sakant, knyga padeda suprasti, kaip sunku būtų kiekvienam, atsidūrus tokioje padėtyje. Yra apie ką pagalvoti!

Yra apie ką pagalvoti! Tai buvo užvis blogiausia. Nuo kada Elinai atsirado poreikis daug galvoti? Ji visada tenkinosi šeimos kvailutės vaidmeniu ir nesipriešino visuotinei nuomonei, esą ji nesugebanti galvoti.

Ji vėl ėmėsi skaityti, kruopščiai ir rimtai dėliodama spausdintus žodžius — beveik kaip valstietė, skiemenuojanti Bibliją. Keranas smalsiai ją stebėjo. Jį apėmė bloga nuojauta. Jis jau įtarė, kur slypi viso to paaiškinimas. Ji sėmėsi idėjų ir įspūdžių iš spausdinto žodžio tikriausiai tam, kad atstumtų šalin kitokias mintis. Ji jautėsi nelaiminga, todėl stengėsi verčiau įsijausti į sunkią Anos Kareninos padėtį, o ne į savo.

17

VISI MATĖ, kaip Luiza su Eliza drauge išėjo prie ežero maudytis. Ir visi matė, kaip Luiza grįžo atgal viena, susisukusi į ilgą apsiaustą. Kol ji perėjo per kiemą ir įsmuko į savąjį bokštą, ją spėjo pastebėti Mafi, sėdėjusi ant šulinio krašto, Modė, kuri kaip tik tuo metu išėjo iš virtuvės, ir Keranas, žiūrėjęs pro bokšto langą. Ir visi jie iškart pamanė:

„Na štai — įvyko!"

Tai reiškė, jog Elizos epochai atėjo galas. Pastarąsias keturiasdešimt aštuonias valandas buvo galima nesunkiai nujausti tai artėjant, o šis vienišas Luizos sugrįžimas akivaizdžiai rodė krizę.

Luiza apsirengė ir leidosi ieškoti Gordono. Rado jį rašantį svetainėje. Savo švelniuoju balsu, kurio jis nebuvo girdėjęs jau ištisas savaites, ji tarė:

— Gal galėtum rasti man minučiukę, Gordonai?

Jis sunerimęs pažvelgė į ją ir pamatė, kad ji baisingai susijaudinusi: akys degė, veidas buvo tirštai išraudęs, ir ji greitai gaudė orą.

— Reikia ką nors daryti. Tiesiog nebegaliu daugiau čia įsileisti Elizos.

Gordonas neteko žado. Skirtingai nei kiti, jis nebuvo pastebėjęs lemtingą permainą pranašaujančių ženklų.

— Ji nepakenčiama. Ji šlykšti. Negaliu įsivaizduoti, už ką ją taip mėgau.

— Nepakenčiama? Šlykšti?

— Nežinau... net, kaip tau papasakoti... Bet aš nebenoriu daugiau jos čia matyti.

— Luiza, ką tu turi omeny? Ką gi ji padarė?

— Ji... ji išsirengė Diko akivaizdoje.

— *Ką?!*

— Taip, išsirengė. Mes išsimaudėme ir gulėjome žolėje... Šildėmės saulėje prieš apsirengdamos. Eliza nusivilko

savo maudymosi kostiumą. Ji visada taip daro. Man jau teko jos prašyti, kad nedarytų taip prie vaikų. Mes buvome mažajame paplūdimyje už akmenų — ten gana nuošalu. Bet Dikas su valtimi apiplaukė aplink kyšulį.

— Iš kur ji galėjo žinoti...

— O kaipgi, ji žinojo! Dar pamojavo jam ir ėmė juoktis iš manęs, kad aš pasibaisėjau.

— Dieve mano!

Gordonas skaisčiai paraudo.

— Ir... ir kas buvo toliau?

— Nežinau. Aš tiesiog palikau ją ten. Nebegalėjau šito pakęsti. Ji tokia vulgari... tokia...

Gordonas ryžtingai papurtė galvą.

— O, ne, — pareiškė jis, — ji ne vulgari.

— Gordonai!

— Ji paprastesnė už mus visus. Gyvena pagal kitokius įsitikinimus. Girdėjau, Kaukaze yra toks paprotys...

— Bet mes ne Kaukaze...

— Aš neabejoju, kad ji nieko blogo negalvojo taip darydama.

— Nieko blogo? Dėl Dievo! Būtum tu ją matęs!

Gordonas vėl išraudo.

— Ji tikra begėdė, — putojo Luiza. — Argi tu nesupranti? Ji juk buvo visiškai nuoga. Nuogut nuogutėlė!

— Eliza nėra vulgari. Tu jos nesupranti. Man regis, tai tu vulgari.

— Aš? Aš vulgari?

— Tu viską taip išsiaiškini, kad... Ak, aš suprantu, tu buvai priblokšta. Ji dažnai kalba tokius dalykus, kuriuos mes verčiau nutylėtume. Tu turi jai paaiškinti, kad pas mus Anglijoje taip elgtis nepriimta.

— Ką aš ne taip išsiaiškinu? — Luiza įsikibo į pirmąjį jo pasakytą sakinį. — Ką tu turi omeny?

— Tu ne taip supratai jos elgesį. Aš jokiu būdu nemanau, kad ji elgėsi įžūliai.

— Žinoma, elgėsi! Nuo pat Diko atvykimo ji tik ir kariasi jam ant kaklo. Nesuprantu, kaip tu galėjai nepastebėti!

— Luiza, negalima taip kalbėti apie mūsų draugę. Tai labai rimtas, baisus kaltinimas.

— Būk geras, tik jau nevadink jos *mano* drauge. Mudviejų draugystė baigta.

— Ir nuo kada gi, — kandžiai pasiteiravo Gordonas, — tu taip pakeitei nuomonę apie ją?

— Nuo tada... nuo tada, kai pastebėjau tai, ką sakiau.

— Tavo labai gyva vaizduotė! Ji tave ir apgavo.

— Aš pastebėjau ir kai ką daugiau. Ji meluoja. Vieną dieną ji pasakoja, kaip dainavo Brunhildą Drezdene, o kitą dieną jau sako, kad vienintelis jos vaidmuo tame mieste buvo Valtrauta*. Be to, ji gyrėsi, kad gali per pusvalandį nuirkluoti iki Kilroso, nors pati puikiausiai žino, kad nesugebės to padaryti greičiau nei per keturiasdešimt penkias minutes.

— Negi tu manai, jog aš patikėsiu, kad čia rimti kaltinimai?

— Ne, bet aš iš tikrųjų jaučiu, kad mes smarkiai apsirikome dėl jos ir be reikalo taip stačia galva puolėme į šią draugystę.

Gordonas porą sykių perėjo per kambarį ir tik tada ryžosi prabilti. Jį ėmė baisus pyktis, tačiau jis žinojo, kad jeigu leis jam prasiveržti, nieko gero iš to nebus. O jis negalėjo rizikuoti: pačiam brangiausiam dalykui jo gyvenime grėsė baisus pavojus. Galų gale jis šiaip taip suėmė save į rankas ir tarė:

— Aš neketinu pasikliauti šiais niekingais kaltinimais. Ar tu žinai ką nors tikro? Ar pastebėjai kokių nors rimtų dalykų?

---

*Brunhilda, Valtrauta — R. Vagnerio operos „Dievų žūtis" herojės.

Luiza prikando liežuvį. Ji manė, kad užteks vien tos maudynių istorijos, ir Gordonas taip pasipiktins, kad iš karto jai pritars. Ji nesitikėjo šitokios kryžminės apklausos.

Aišku, ji žinojo pakankamai ir tokių dalykų, kurių tikrai būtų užtekę Elizai apjuodinti net ir apžavėto Gordono akyse. Ji nepamiršo Kerano ir Barnio papasakotų istorijų, iš kurių kadaise pati šaipėsi ir kuriomis dabar buvo linkusi besąlygiškai patikėti. Tačiau jų kartoti ji negalėjo, nes sykį drauge su Gordonu jau buvo pripažinusi, jog tai gryniausias šmeižtas. Be to, nemažai atsitikimų ji buvo girdėjusi ir iš pačios Elizos lūpų, kol jųdviejų draugystė dar buvo pačiame įkarštyje. Tuo metu apie juos Gordonui ji neprasitarė ir netgi pasistengė, kad Eliza nieko neužsimintų jo akivaizdoje, nes jautė, kad nors ir labai ja žavėdamasis, jis nesugebės į viską pažvelgti taip tolerantiškai, kaip ji, Luiza. Pagaliau juk dar nė trys savaitės nepraėjo nuo to laiko, kai ji parašė laišką motinai, kuriame aukštino dieviškuosius Elizos impulsus. Ji negalėjo pripažinti gavusi informacijos iš to šaltinio, nes būtų reikėję pernelyg daug aiškintis ir išsisukinėti. Ji pakliuvo į keblią padėtį.

Teko pereiti į puolimą.

— Gal tu ir nematai visko taip aiškiai, kaip aš. Žinau, vyrai tokius dalykus suvokia skirtingai. Bet tai nieko nekeičia, Gordonai. Po to... kas nutiko šį rytą... aš nebegaliu čia jos daugiau priimti.

— Tu nori pasakyti, kad ji pas mus daugiau nebeatvyks?

— Taip. Aš turiu pagalvoti apie vaikus. Be to, neužmiršk ir ką sakiau apie Diką. Patikėk, aš neklystu. Ji keliskart pakankamai aiškiai užsiminė... Dėl jo, dėl Elinos ir dėl mūsų visų... Beje, žinok, niekas jos nemėgsta.

— Tu nori pasakyti, kad liepsi jai daugiau pas mus nebesilankyti? Vien dėl to, kad ji kažką netyčia ne taip padarė?

— Tai nebuvo netyčia...

— Aš negaliu patikėti, kad tu šitaip pasielgtum. Prisimink, kokia nuostabi buvo mūsų draugystė! Ir šitaip be jokios priežasties ją atstumti... Tai beširdiška, tai žiauru! Tai nepateisinama. Jei tu tikiesi mano paramos, tai labai klysti!

Gordonas nedažnai prieštaraudavo Luizai. Jam retai atrodydavo, kad koks nors reikalas būtų to vertas. Ligi šiol jis niekad nesikišdavo į jos audringas draugystes. Bet šįkart buvo užgauti jo paties jausmai. Jis mylėjo Elizą. Šitoks antpuolis prieš ją sužadino jam aistringą riterišką pasipiktinimą.

— Aš padarysiu viską, ką galiu, kad užkirsčiau kelią šitokiam viešnios įžeidimui mano namuose.

— Gordonai, negi tu tikrai ruošiesi ir toliau kviestis tą moterį, kai aš pasakiau, kad nenoriu jos matyti?!

— Aš elgsiuosi taip, kaip manau esant teisinga. Bet jeigu tu prieš mano valią ją įžeisi, manau, ji pati daugiau nebenorės čia atvykti. Tačiau tokiu atveju tie iš mūsų, kurie lieka jai ištikimi, galės išsaugoti draugystę.

— Bet juk vyras ir žmona negali viešai susikirsti dėl šitokio dalyko.

Jai teko truputį nuleisti balsą, nes Modė jau nebe pirmą sykį sušmėžavo terasoje už lango.

— Kartais, — pareiškė Gordonas, — turi nusverti viena nuomonė.

— Bet kai kalbama apie tai, ką derėtų kviestis į namus, o ko ne, svaresnė būna žmonos nuomonė. Tai žmonos sritis.

— Bet juk tu ją čia ir atsikvietei!

— Netiesa. Niekas jos iš viso nekvietė. Ji pati įsibrovė pas mus.

— Luiza, kiekvienas tavo žodis kalba prieš tave. Tu puikiai žinai, kaip buvo: tu ją pasikvietei pirmąsyk ir pas-

kui kasdien kviesdavaisi. Jeigu tau nieko kito nelieka, tik griebtis teiginių, kurie, kaip mes abu žinome, yra melagingi, vadinasi, tavo pozicijos iš tiesų silpnos.

— Kad ir kaip ta istorija prasidėjo, metas jai padaryti galą. Tu negali versti manęs bendrauti su moterimi, kurios moralė man nepriimtina. Aš smarkiai suklydau dėl jos.

— Aš nieko tavęs neverčiu. Bet ir pats elgsiuosi, kaip manau esant teisinga. Jeigu ji atvyks čia, mielai ją priimsiu, o jei ji pasikviestų mane į savo namus, nuvyksiu tenai.

— Gordonai! Kaip tu gali!

Tačiau Gordonas manė galįs. Jis jau beveik prarado savitvardą. Jo rankos virpėjo, jis mikčiojo kalbėdamas ir nervingai pešiojo sau ūsus. Ir nors fiziniai jo pykčio požymiai nieko negalėjo išgąsdinti — tai buvo net truputėlį juokinga, — už jų slypėjo tiek įkarščio, kad Luiza nukabino nosį. Supratusi, kad šiuo metu kažin ar begalės su juo susitarti, išėjo į terasą ieškoti Modės. Tokią akimirką visos padorios moterys turi susivienyti. Nors ji įtarė, kad Modė bus įsigudrinusi nugirsti didžiąją pokalbio dalį, bet papasakojo jai viską nuo pradžių: dėl padorumo ir dar todėl, kad tai buvo labai spalvinga istorija.

Modė iškart užėmė deramą padėtį. Netgi atrodė, kad pastaruoju metu jos nuomonė apie Elizą irgi buvo pradėjusi keistis. Ji parėmė Luizos įtarimus keliais mirtinais savo pačios pastebėjimais.

— Tačiau ar ne keista, kad taip elgiasi Gordonas? Aš maniau, kad jis pasibaisės.

— Vyrai! — gūžtelėjusi pečiais atsiduso Modė.

— Jis toks naivus. Jį bet kas galėtų apmulkinti.

Kad ir norėdama užsitikrinti Modės paramą, Luiza neketino leisti jai įtarti, jog Gordonas nuolat kviečiasi į namus abejotinos moralės moteris. Kad ir kaip ant jo supykusi, ji jautė, jog tai būtų buvę neteisinga.

— Mode... Ką gi man daryti? Kaip ja atsikratyti?

— Jei tu nesiimsi priemonių, ji landžios pas mus ligi vasaros pabaigos.

— Žinau. Ji tokia storaodė, kad užuominų nesupras.

— Na, norėdama tu moki tiesiog suparalyžiuoti žmones, — išdrįso pareikšti Modė ir net sudrebėjo, šį tą prisiminusi.

— O Gordonas ją tuoj pat vėl atgaivintų man prieš nosį. Tai jau ne!

— Tuomet parašyk jai.

— Aš galvojau apie tai. Bet jei nusiųsiu laišką paštu, ji jo neperskaitys. Pati man gyrėsi, kad degina neskaičiusi visus laiškus, kurie tik ateina.

— Greičiausiai melavo.

— Ir man taip atrodo. Bet ji galėtų apsimesti, kad laiško negavo. Jei man pavyktų jį kaip nors perduoti... Tiktai ką pasiųsti?

— O, be to, ką gi tu parašytum?

— Na, parašyčiau, kad jos elgesys šįryt galutinai mane įtikino, jog mūsų draugystė negali ilgiau trukti. Kad mudvi pernelyg skirtingai suprantam daugelį dalykų. Laiške tai pasakyti būtų daug lengviau, jei tik...

— Klausyk. Ji, rodos, sakė ketinanti rytoj plaukti į Kilrosą ir grįžti tik po pietų. Gal galėtume padaryti štai ką. Jei ryt bus graži diena, galima staiga sugalvoti surengti iškylą Vaiduoklių slėnyje. Pasakyk Gordonui, kad paliksi Elizai raštelį, ir duok jam suprasti, kad ten nurodyta, kur mus rasti. Jeigu ji atplauktų į salą, tai norėdama galėtų prisijungti prie mūsų. O pati parašyk jai tą laišką ir palik Mafi, kad perduotų. Aišku, perskaičiusi ji galbūt užsispirs dar sykį su tavim susitikti. Bet jei laiško tonas bus pakankamai griežtas, tikriausiai pasiduos ir dings. Tuomet būsi jos atsikračiusi.

— Gordonas viską sužinos.

— Ne iš karto. Aišku, jis ims stebėtis, kodėl ji nesirodo, ir galiausiai turėsi pasakyti jam tiesą. Tačiau darbas jau bus

padarytas, ir jam bus labai nelengva ko nors imtis. Be to, ligi to laiko jis bus spėjęs daug ką permąstyti, o mudvi galime paprašyti Barnį su Keranu pasišnekėti su juo ir atvesti į protą.

— Ta–aip. Gudriai sugalvojai, Mode.

— Nematau kito kelio, tačiau neabejoju, kad metas ko nors imtis.

— Oi, bet reikia dar kaip nors prastumti šią dieną. Nebenoriu daugiau jos matyti!

— Niekas ir neliepia. Gulkis į lovą su skaudančia galva. Aš jiems paaiškinsiu ir viską sutvarkysiu.

— Tikrai, tu sugebėsi?

Modė linktelėjo, nutaisiusi svarbią miną. Pirmąkart nuo pat atvykimo į salą jai iš tikrųjų buvo smagu.

— Galų gale, — kiek dvejodama pridūrė Luiza, — ji neturės teisės sakyti, kad tai kaip perkūnas iš giedro dangaus. Aš protestavau. Ji matė, kaip buvau priblokšta.

— Mieloji, visi tau bus tik dėkingi. Niekas čia jos nemėgsta, išskyrus Gordoną ir Diką.

— Dikas ją kiaurai mato, — tuoj pat atšovė Luiza. — Ir ji jam visai nepatinka, esu tikra. Aš juos stebėjau, nuo tada kai... Kad ir kokie būtų jos jausmai Dikui, jis iš jų tik šaiposi. Ir apsimeta nepastebįs visų progų, kurias ji jam pakiša.

— O, tikrai?

18

DIDYSIS bokštas buvo pilnas vaikų: visi laukė iškylos pradžios. Kiekvienas iš jų turėjo lietpaltį — jeigu imtų lyti, ir storą vilnonį apsiaustą — jei grįžtant namo staiga atšaltų. Juos nuolat kas nors tai apvilkdavo, tai nuvilkdavo. Protarpiais į bokštą įpuldavo auklė arba teta ir imdavo šaukti:

— Ak, Dieve! Tai jūs dar nepasiruošę, vaikai? Mes gi tuoj pat išvykstam!

Jos čiupdavo Dženę arba Maiklą, aptūlodavo juos ir taip palikdavo, kol į vidų vėl įpuldavo kas nors kitas ir sušukdavo:

— O Dieve! Mes gi ne į Šiaurės ašigalį rengiamės! — Ir nutraukdavo vaikams nuo pečių visus vilnonius paltukus.

Visi taip jaudinosi ir tiek daug tikėjosi iš šitos išvykos, kad, rodės, net oras kaista. Buvo rengiamasi plaukti į Vaiduoklių slėnį. Per pusryčius vidun įpuolė teta Modė ir paskelbė džiugią žinią:

— Vaikai! Mes visi plaukiam į Vaiduoklių slėnį! Kaip smagu, ar ne?

Jau vien to pavadinimo užteko jauduliui sukelti. Net ir suaugusieji, regis, tai jautė: jie bruzdėjo kaip niekad. Prieš visiems išvykstant, reikėjo padaryti dar daugybę dalykų. Tarnaitės raikė duoną sumuštiniams, o teta Modė puldinėjo po kiemą su sąrašu rankose:

— Aštuoniolika puodelių... Aštuoniolika lėkščių... Kur dingo butelis su metilo spiritu?

Visas tas šurmulys truko jau ištisas valandas, ir laukimo džiaugsmas ėmė pamažu blėsti. Atrodė, ta iškyla niekad neprasidės. Vaikų kambarį užplūdo ožiavimosi banga. Visi mažyliai pratrūko žliumbti, o Čarlzas ėmė tampyti Houpę už plaukų.

— Liaukis tuoj pat, o jei ne — neplauksi iškylauti! — buvo grasinama kiekvienam paeiliui.

Rozamunda turėjo nedidelį kelioninį krepšelį, į kurį susikrovė viską, ko jai galėjo prireikti per dieną. Be lietpalčio ir megztinio, ji dar įsidėjo piešimo reikmenis, „Senus ąžuolinius laiptus“, savo mezginį ir bloknotą su pieštuku — jei kartais pagautų įkvėpimas rašyti eiles. O gal geriau pasiimti kitą knygą, nes „Senus ąžuolinius laiptus“

ji jau ir taip ne sykį skaitė? Viršuje, savo miegamajame, ji turėjo „Grafienę Keit“ ir nusprendė ją pasiimti.

Lipdama laiptais, ji išgirdo iš vaikų miegamojo garsų kvatojimą ir suprato, kad ten susimetę berniūkščiai tikriausiai gardžiuojasi kokiais nepadoriais juokeliais. Ji iškart nutaisė pasipiktinusią miną, bet pamačiusi ir Houpę drauge su jais, pasipiktino iš tikrųjų. Piteris linksmino juos visus rinktiniais anekdotais, kurie pereitą semestrą buvo madingi jo parengiamojoje mokykloje. Kalba daugiausia sukosi apie tualetus.

— Buto šeimininkai niekaip negalėjo suprasti, ko ji čia klausia. Mat jie niekad nebuvo tokio daikto girdėję. Galų gale sugalvojo, kad ji turbūt nori sužinoti, kur metodistų bažnyčia. Tai ėmė ir atrašė, kad už trijų mylių yra labai graži bažnytėlė...

Čarlzas kvatojo, net užsirydamas, Houpė tirtėjo ir kratėsi. Piteris jiems atrodė linksmiausias žmogus pasaulyje.

— ... bet dabar kaip sykis viskas uždaryta...

— Cho! Cho!

Rozamundą apėmė švenčiausias pasipiktinimas.

— Aš viską pasakysiu!

— Ką?

— Tai labai negražu, patys žinot. Ką pasakytų mama? Ji pasibaisėtų išgirdusi. Ir teta Elina taip pat. Aš čia vyriausia ir privalau neleisti jums šitaip elgtis. Nustokit, nes viską papasakosiu mamai!

Jungtinis choras neleido jai baigti:

Skundikė, skundikė!
Skundikė, pataikūnė!
Nupjausim tau liežuvį
Ir atiduosim šuniui!

— Fui, koks prastas skonis! — šaipydamasis plonu balseliu nutęsė Čarlzas.

Rozamunda išraudo, akys paplūdo ašaromis. Jie nedavė jai ramybės jau nuo tada, kai ji neapdairiai pakartojo, ką mama sakė apie sidabrinę tetos Modės sagtį su angelų galvomis.

— Verksnė, verksnė! Skystimas!

Ji pratrūko raudoti balsu, o jos kankintojai rėkavo net pasišokinėdami. Dar garsesnis bliovimas pasigirdo iš apačios: ten mažiukai, nebesitverdami su savo vilnoniais paltais, visi vienu balsu nusprendė, kad nebenori plaukti iškylon.

Staiga pačiame šio sąmyšio viduryje atsirado Elina. Ji jau buvo pasirengusi vykti: vilkėjo ilgą šilkinį apsiaustą nuo dulkių, galvą buvo apsirišusi kelionine skara. Ji numalšino triukšmą apačioje ir liepė mažyliams eiti ir sėsti į valtį drauge su dviem auklėmis. O paskui užlipo į viršų pasižiūrėti, kas gi ten dedasi. Ji pasirodė laiptų aikštelėje truputį uždususi ir suirzusi.

— Vaikai! Vaikai! Kas čia jus apsėdo? Mes jau išplaukiam. Ar viską turit... Kas yra, Rozamunda? Ar tai tu sukėlei tą triukšmą? Kas nutiko?

— Jie negražiai elgėsi, — sriūbavo Rozamunda. — Aš pagrasinau, kad pasakysiu, jei nenustos. Bet jie vis tiek svetimavo.

Elinos veidas sustingo. Jis tarsi suakmenėjo iš pasipiktinimo, o jos pilkos akys žvelgė taip, kad vaikus apėmė siaubas. Atsitiko neįtikėtinas dalykas. Rozamunda pažeidė pačią svarbiausią nerašytą taisyklę.

— Ką tu čia šneki? — lediniu balsu paklausė Elina.

— Piteris svetimavo.

— Ne, nesvetimavau, — kiek atitokęs užsigynė Piteris.

— Svetimavai!

— *Ne!*

— Jis svetimavo, teta Elina. Jis pasakojo apie... apie...

— Bet tai dar nereiškia svetimauti, ar ne taip, mama? Svetimauti reiškia pasiimti kieno nors kito žmoną. Tu pati taip sakei.

— Taip, — patvirtino Houpė, — ir dar sakei, kad dėl šito Dievo įsakymo mes dar galim nesukti galvos, nes kol kas mes paprasčiausiai negalim pasiimti svetimų žmonų.

— Taigi aš negalėjau...

— O mano mama taip nemano, — nepasidavė Rozamunda. — Ji sakė, kad tai reiškia pasakoti nešvankias istorijas.

— Ne, ne taip! Tiesa, mama?

— Nutilkit visi! Piteri, ką tu ten iš tiesų pasakojai?

— Tai aš pradėjau, — skubiai įsiterpė Čarlzas, pajutęs, kad neteisinga Piteriui vienam suversti visą kaltę. — Mes nieko! Mes tik...

— Patylėk. Tegu Piteris pirmas paaiškina.

Stojo šiurpi tyla. Piteris pakėlė akis į motiną. Staiga jo akyse sužibo valiūkiškas žvilgsnis. Jo akys irgi buvo pilkos, bet jose žaidė iš Diko paveldėta kibirkštėlė. Jis buvo baisiai ištįsęs, o ant ilgo, lieso kūnelio buvo pamautas toks vaikiškas veidas, kad tiesiog negalėjai ant jo pykti. Kai juokdavosi arba norėdavo prajuokinti kitus, jis ištempdavo kaklą nelyginant jaunas gaidžiukas, mėginantis giedoti. Dabar jis ėmė kikenti. Galų gale toji istorijėlė apie metodistų bažnyčią iš tikrųjų šauni! Jo manymu, tai buvo geriausias jo kada nors girdėtas anekdotas. Galima jį ir papasakoti.

— Kartą viena dama rašė laišką, norėdama išsinuomoti butą, — pradėjo jis.

Vaikai taip išvertė akis, kad jos, atrodė, tuoj iššoks iš kaktų. Šitokio įžūlumo jie net iš Piterio nesitikėjo. Paskui visi nejučiomis irgi pradėjo kikenti — išskyrus Rozamundą, kuri išsitraukusi nosinę šluostėsi akis.

Elinos veidas iš akmeninio pasidarė tarsi gipsinis. Paskui ji šiek tiek sumišo. Jos griežtumas ėmė tirpti. Žiūrėdama į savo sūnų, šitą akiplėšą valiūkiškomis akutėmis, ištempusį kaklą ir plonai, vaikiškai kikenantį, ji neįstengė pykti. Kad ir ką jis sakytų, ji nebepajėgė net suraukti antakių. Be to, šis *jeu d'esprit* nebuvo jau toks baisus, nors ir labai vulgarus, žinoma. Jai reikėjo, būtinai reikėjo kaip nors išlaikyti griežtą miną. Ji susiraukė, stengėsi atrodyti pikta ir kraipė galvą, tačiau jie visi matė, kad ji vos valdosi nenusijuokusi.

— Vaikai, kaip jums ne gėda! Tikrai! Negalima taip nedorai kalbėti. Be to, aš nematau čia nieko juokingo.

— Matai, mama! Tikrai matai! Tu gi jau juokiesi!

— Tai labai nepadoru. Kaip tu drįsai pasakoti man tokią istoriją... Na, eime! Valtys laukia.

Ji išėjo iš kambario ir nulipo laiptais žemyn, o vaikai pulku išvirto jai iš paskos. Jie daugiau nebekalbėjo apie šį įvykį, bet nė vienas iš jų jo nepamiršo. Ir visi kažkodėl pasijuto saugesni, nors patys nežinojo kodėl. Tarsi tvirčiau patikėjo pasauliu.

Tiktai Piteris motinai už nugaros dar parodė ilgą nosį pasipiktinusiai Rozamundai.

19

IŠKYLA nusisekė kaip reta.

Sumuštinių užteko visiems, visi arbatinukai virė, ir Modė galėjo su pasitenkinimu pareikšti:

— Aš visada pirmiausia susidarau sąrašą ir viską sužymiu, net arbatinius šaukštelius.

Jie fotografavo vienas kitą, išsitiesę viržiuose; tokias grupines nuotraukas būna labai smagu kur nors aptikti po dvidešimt penkerių metų. Šitie vaikai, taip kvailai atrodan-

tys su savo jūreiviškais švarkeliais ir ilgais drobiniais kombinezonais, vieną gražią dieną sunkiai įstengs patikėti, jog taip išsipusčiusios tetos ir mamos kitados irgi buvo gyvi žmonės. Juk užsimaukšlinti šitokias skrybėles gali tik moterys, visiškai neturinčios nei skonio, nei humoro jausmo ir nepažįstančios jokių aistrų. Tiktai momentinė Diko nuotrauka, kur jį įamžino iš profilio, kurstantį laužą, atsispyrė laiko tėkmei. Elina paskui įrėmino ją sidabriniais rėmeliais ir visuomet laikė pasidėjusi ant savo tualetinio staliuko.

Tai buvo pirmoji išvyka be Elizos, ir kai kuriems jos dalyviams vien šito užteko, kad pajustų palengvėjimą ir malonumą. O kitiems, žinojusiems už viso to slypinčią mažytę intrigą, tai kėlė didžiulį susijaudinimą, tad visa draugija atrodė itin pakiliai nusiteikusi. Be to, buvo gera matyti vėl visiškai atsigavusį Diką. Jis atrodė pagaliau nusipurtęs tą kaustančią depresijos naštą, slėgusią jį pastarąsias savaites. Luiza, švytinti iš laimės, kad visgi pasiekė savo, jautėsi galų gale visus juos suėmusi į nagą.

Priešpiečių jie įsikūrė prie pat ežero: mažesnieji vaikai nebūtų pajėgę toli nueiti, be to, būtų reikėję tempti sunkius krepšius. Bet paskui visi norintys galėjo kaip reikiant ištyrinėti slėnį: dvi auklės tuo tarpu krovė pintines, prausė ir prižiūrėjo vaikus.

— Tik eiti bus labai karšta, — perspėjo Luiza ir klausiamai pažvelgė į Eliną: — Tu eisi, ar verčiau norėtum likti čia?

Ji buvo tokia patenkinta, kad netgi malonėjo atsižvelgti į Elinos padėtį.

Elina, irgi paveikta visuotinio džiugesio, negarsiai nusijuokė.

— Li–i–ikti šia su mašyliais? — paklausė ji. — Tai jau ne, ačiū! Aš geriau eisiu kur toliau.

Visa draugija akimirką pasijuto priblokšta. Elina puikiai mokėjo pamėgdžioti; ji turėjo parodistės talentą, be-

veik nereikalingą tokiai visai nesatyriškai prigimčiai. Luiza dažnai pavydėdavo jai šio sugebėjimo. Šįkart jos pajuokos objektas buvo akivaizdus: kreipdamasi į Eliną Eliza nuolat pradėdavo kalbą apie „mašylius", tikriausiai manydama, kad tokios atsidavusios *Hausfrau* niekas daugiau nedomina.

Atrodė lyg Balaamo asilas būtų subliovęs. Kas tai — pyktis? Nekaltas pokštas? Ką iš tiesų ji žino? Ar ji girdėjo, kas nutiko paplūdimyje per maudynes? Keletas iš jų nedrąsiai nusijuokė. Gajus Fletčeris prarijo slyvos kauliuką. Tiktai atviraširdis Gordonas mėgino prieštarauti:

— Man regis, Elizos akcentas nėra jau toks ryškus.

Visi stengėsi nežiūrėti į Diką.

— Tai metas eiti, — šūktelėjo Luiza, nutarusi skubiai nutraukti nejaukią tylą. — Iki arbatos turime spėti užlipti į viršų ir grįžti atgal. Rozi, pusę penkių arbatinukai turi būti užkaisti, gerai?

— Suvalgykit gabalą duonos! Didelį gabalą padžiūvusios duonos, — patarinėjo Modė žagsinčiam Gajui.

Po vieną ir grupelėmis jie leidosi į žygį. Sparčiai žingsniuojantys Dikas su Gordonu netruko toli pralenkti kitus. Vaikai pasklido po visą slėnį. O Modė ir Luiza, atsilikusios drauge su lėtai žengiančia Elina, gavo progą grįžti prie svarbiausios temos.

Ką gi ji iš tiesų žino?

— Žinai, brangioji, ką mes padarėme?

Elinai buvo papasakota, kokį laišką jos paliko Elizai. Ji nustebo ir pasijuto nepatogiai, kad pasišaipė iš Elizos akcento. Tikriausiai kitiems tai pasirodė piktdžiugiška ir kerštinga.

— Bet kas gi nutiko, Luiza? Ar ji tave kaip nors supykdė?

— Ar... ar Dikas tau nesakė, kas atsitiko vakar?

— Ne. O kas?

Modė mėgino ženklu įspėti Luizą, bet ši nusprendė nekreipti dėmesio. Jai pernelyg norėjosi patirti, ką pasakys Elina. Todėl ji išklojo visa, kaip buvo. Elina išraudo.

— Tai... siaubinga!

— Ir aš taip manau. Nenuostabu, kad Dikas... nenorėjo apie tai kalbėti. Tikriausiai jis pasibjaurėjo.

Elina kiek paspartino žingsnį. Gera jos nuotaika pamažu ėmė blėsti. Jai taip patiko dienos pradžia, taip džiugu buvo ištrūkti iš salos ir taip gera matyti Diką beveik visai atsigavusį. Tą rytą jis užsiminė, kad turi parengti pranešimą Hunterio* draugijai — vadinasi, jo mintys vėl krypo į darbą. Ji jau buvo beveik bepatikinti, kad grėsmingoji audra taip ir nebepratrūks, kad šios poilsio ir giedros savaitės saloje jį pagydys, ir jai nebeteks ilgiau stengtis visa tai ištverti.

Bet štai viskas vėl užvirto jai ant galvos. Aišku, jis nepapasakojo jai apie Elizą ir tai, kas įvyko paplūdimyje. Jis niekad nieko jai nepasakoja. Jie kas naktį miega tame pačiame kambaryje, o atrodo, tarsi tarp jų būtų išaugusi septynių pėdų siena. Ji vis sunkiau beįstengė ištverti šią nuolatinę įtampą. Ji privertė juos visus patikėti savo aiškinimu dėl prastos Diko nuotaikos priežasčių, apsaugojo jį nuo jų, pati skaitė knygas, kad liautųsi nervintis, ir visiškai nustojo melstis. Bet jei taip truks ir toliau, ji nebeištvers ir turės kam nors pasipasakoti.

Kūnas jai nė kiek nepadėjo. Jis buvo silpnas, suglebęs ir tarytum svetimas. Kad ir kur eidama, ji jautėsi esanti nerami, viskuo abejojanti siela, iš lėto velkanti prikabintą nevikrų kūną.

„Jei Dikas greitai nepradės su manim kalbėtis, aš nebeištversiu... Aš *turiu* žinoti, apie ką jis galvoja... Ką ketina daryti..."

---

*Džonas Hunteris (1728—1793) — škotų chirurgas, fiziologas ir biologas.

Pagaliau jai pavyko paspukti nuo Luizos su Mode ir jų kvailuose tauškaluose slypinčių pavojų. Jos mėgino išrasti kažkokią baisią priežastį, kodėl Dikas jai nepapasakojo. Tačiau nieko negalėjo būti blogiau už tikrąją priežastį. Ji paskubėjo pirmyn, į saugią Barnio ir Gajaus Fletčerio draugiją — jie buvo kiek toliau priekyje ir dabar jos laukė.

— Ji žino, — pasakė Luiza. — Tai akivaizdu.

— Taip, visiškai akivaizdu, — pritarė Modė.

— Ačiū Dievui, kad atsikračiau Elizos!

Vaiduoklių slėnis buvo beveik plikas ir baisiai akmenuotas. Iš arti jis atrodė kur kas nykesnis ir ne toks didingas, kaip žiūrint iš salos. Stačios suvirtusių akmenų griūtys, tokiais ryškiais rėžiais sudalijusios peizažą, pačios savaime nebuvo gražios. Jos niūriai kilo iš abiejų tako pusių ligi pat dantytos uolų virtinės. Tarp akmenų vis rečiau bepasitaikydavo koks augalėlis. Atrodė keista, iš kur ima žemės šaknims suleisti tie keli susitraukę dygliuoti medeliai, vienur kitur prisiglaudę tarp akmenų ir nelyginant kokie sargybiniai stebintys taką. Pats didžiausias ir seniausias iš jų augo slėnio gale, tarsi mėgindamas užtverti visiems kelią.

Įkaitusioje akmenuotoje įduboje tvyrojo keista tyla ir nykuma. Nebesigirdėjo malonaus bėgančio vandens čiurlenimo — mažas slėnio dugnu tekėjęs upeliukas dingo po akmenimis. Oras buvo kažkoks tirštas, nebuvo girdėti net aido. Kopiančiųjų žingsnius ir balsus tuoj pat sugerdavo tyla.

Buvo nežmoniškai karšta. Saulė spigino iš dangaus, virš akmenų virpėjo įkaitęs oras. Atrodė, kad tas medis slėnio gale nė trupučio neartėja. Reikėjo gerokai įtempti jėgas, kad valiotum eiti toliau. Net vaikai liovėsi čiauškėję ir susimetė arčiau vienas kito. Vis dėlto niekas neišsidavė, kad jaučiasi prislėgtas. Visi skundėsi karščiu, bet

niekuo daugiau. Netgi lakia vaizduote pasižyminti Luiza nedrįso prasitarti, jog kažkas trukdąs jiems eiti, nors paskui prisipažino, kad jai taip atrodę.

Dikas su Gordonu priėjo paskutinįjį medį ir susėdo po juo palaukti kitų. Tačiau jų veidai neatrodė ramūs ir atsipalaidavę, kokie turėtų būti žmonių, ištaikiusių valandėlę poilsio pakeliui į viršūnę. Jiedu įsitempę neramiai dairėsi aplink.

— Koks bjaurus tas ežeras, — tarstelėjo Dikas.

Dabar jie matė jį visą: inksto formos pilko lyg metalas vandens plotą, tyvuliuojantį toli apačioje, — jis atrodė kažkoks neperšviečiamas ir visai neraibuliavo saulėje. Sala jo viduryje buvo lyg maža tamsi dėmelė. Ji neplūduriavo vandenyje: atrodė lyg paprasta žemės sauja, kaip pakliuvo padrėbta ant plokščio metalinio paviršiaus. O iš visų pusių kylantys kalnai buvo kažkokie beformiai, neįdomūs. Tarsi visas kraštovaizdis būtų staiga netekęs bet kokios prasmės.

— Koks ten kyšulys dešinėje? — paklausė Dikas.

Gordonas išsitraukė žemėlapį, ir jie abu palinko virš jo. Štai tas pats inksto formos ežeras su viduryje padrėbta žemės sauja. O čia, horizontalių raizgalynėje, slėpėsi Vaiduoklių slėnis.

Staiga — šlept! Kažkoks šlykštus, pūkuotas padaras nudribo nuo medžio ant jų žemėlapio — tiesiai ant salos — ir ėmė bjauriai raitytis. Abu vyrai pasišlykštėję riktelėjo ir kone su baime atšlijo: regis, jų įsitempusiems nervams tik to ir trūko, kad nebeatlaikytų. Paskui jiedu labai susigėdo — juk tai tebuvo didžiulė kirmėlė. Dikas numetė ją į žolę.

Visi kiti, pasiekę medį, nepanoro sėdėti tvankioje atokaitoje. Jie troško kuo greičiau įkopti į viršūnę, todėl lipo toliau, o Elina, jau gerokai privargusi, ėjo paskutinė. Dikas jos palaukė.

— Ar tu tikrai dar nori eiti toliau? — paklausė jis.

— O taip! Aš noriu įkopti į viršūnę. Noriu pamatyti, kas yra anoj pusėj.

— Leistis žemyn bus lengviau.

— Taip, juk eisim į apačią.

— Nori atsiremti man į ranką?

— Ne, ačiū. Takas per daug nelygus.

Iš jųdviejų Dikas atrodė netgi labiau nusikamavęs. Jo veidu čiurkšlėmis bėgo prakaitas.

— Aš, atrodo, visai ištižau, — atsiduso jis.

Vaikai užlipo į viršūnę pirmieji. Dabar jie šoko dangaus fone ir mojavo rankomis. Švelnus vėjelis, kurio kopiantieji kalno šlaitu dar nejautė, plaikstė jų drabužius. Ir suaugusieji vienas po kito užsiropštė ant keteros, kur, švelnaus ir vėsaus dvelksmo atgaivinti, tarsi iš naujo atgijo. Slėnis liko apačioje, o jie atsidūrė ilgoje, žydinčių viržių priaugusioje aikštelėje. Priešais driekėsi melsvos kalnų grandinės ir slėniai, kurių jie anksčiau nebuvo matę, spindėjo tarsi karoliai virtinė mažų ežeriukų; tai buvo žavus ir margas peizažas, be galo ryškus vaiskiame ore, koks būna prieš atslenkant lietui.

Pagaliau pasiekę tikslą, visi sukrito viržiuose, giliai traukdami į save jų švelnų aromatą. Luiza atsigavo ir iškart pareiškė:

— Tam slėny *tikrai* vaidenasi.

— Nekalbėkit taip, — šūktelėjo Gajus. — Pamirštat, kad mums dar teks leistis atgal!

— Tai visiškai neįtikėtina. Visai priešingai, nei aš maniau. Tikėjausi, kad pajusime ten esant kažką, ko negalime matyti. O pasirodė, tarsi matom daugiau nei yra. Tarsi tai, ką mes matome, būtų buvę tuščia. Viskas tarytumei *susitraukė...*

Dikas su Elina užkopė ant keteros ir trūksmingai atsiduso, išvydę nematytų kalnų grandines. Juos abu kartu užliejo džiugus pasiekto tikslo ir palengvėjimo jausmas.

— Visai nieko, — tarstelėjo Dikas, linktelėjęs į atsivėrusio vaizdo pusę.

— Ak, kaip gerai, kad užlipau iki čia!

— Po tos nelemtos salos...

Vėsaus vėjelio atgaivinta, Elina dabar jau pajėgė kalbėti.

— Gal tau geriau išvykti, Dikai? Juk tau ten nepatinka. Tavo vietoje aš nepasilikčiau.

— O kur man keliauti — štai ten?

Ramiai išklausęs jos žodžius, Dikas mostelėjo į puikiųjų slėnių ir ežeriukų virtinės pusę. Ji neturėjo omeny būtent tų vietų, tačiau jam bet kur būtų geriau nei Inišbare.

— Gal ir taip, — sutiko jis. — Gal taip ir padarysiu. Jei ne tas pranešimas...

— Tavo vietoje aš nesukčiau sau galvos dėl to pranešimo, kol...

Ji užsikirto. Bijojo per toli nueiti. Tačiau jis padėjo jai.

— Kol galutinai neatsigavau nuo to nervinio išsekimo. Gal tu ir teisi. Bet ar Luiza neįsižeis? Neištverčiau, jei tektų su ja aiškintis.

— Ak, aš jai viską paaiškinsiu. Tu tiesiog keliauk niekam nieko nesakydamas, o aš paaiškinsiu, kai tu jau būsi išvykęs.

— Tikrai? Puiku. Tuomet keliausiu... netrukus... Leisiuosi į tą pusę ir nužygiuosiu į anuos kalnus. Kurį laiką pabūti vienam tikrai išeis man į sveikatą.

Ji daugiau nieko nesakė: bijojo nueiti pernelyg toli, o ir pats kalbėjimas reikalavo tiek pastangų, kad ji beveik uždusо. Jie prisijungė prie visų kitų ir sukrito greta jų į viržius.

Elina nepajėgė atplėšti akių nuo šių nematytų kalnų, atsivėrusių priešais. Ji juto savyje bundant kažkokį nesuprantamą jausmą, nuojautą, jog kažkas artėja, kažkas tuoj turi įvykti. Jos širdis prisipildė džiugaus laukimo.

Ji sekė karpytus debesų šešėlius, bėgančius šviesiais tolimųjų kalnų šlaitais. Ir jos širdis, jos siela, regis, taip pat plėtėsi ir leidosi skristi į tolius, į vaiskias kalnų ir slėnių erdves, kur tyvuliavo spindintys maži ežeriukai ir švelnus vėjelis šnabždėjo nendrėse. Ji girdėjo tą šnabždesį kur kas aiškiau nei greta sėdinčiųjų balsus. Gal nuo ilgo kopimo, o gal dėl emocinės įtampos tarp jos ir Diko, kai jie stovėjo slėnio viršuje, ją apėmė lengvas silpnumas. Dabar ji tarsi atšalo: menkai besuvokė, kas darosi aplinkui.

Ji nebesuprato, ką kalba aplinkiniai, tačiau klausėsi jų balsų skambesio, kartkartėmis užgriebdama kokį žodį. Žodžiai plaukė pro ją lyg srovės nešami lapai, vis didesniu greičiu lekiantys užtvankos link. Ji ir pati tenai plaukė, tačiau žodžiai pralenkdavo ją.

Išsigandom kirmėlės.

Kirmėlės, kirmėlės... Skiemenys nelyginant maži akmenukai, krentantys nuo šlaito. Lygus Gordono balsas ištarė: *Tamsos jėgos.* Pro šalį pralėkė dar vienas lapas. O krioklys jau grumėjo visai netoliese. Gajus dar kartą pasakė: *Tamsos jėgos,* — jo balse buvo girdėti nerimas, bet jį nustelbė Modės juokas.

Ar Dikas išsigando? Išsigando kirmėlės?

Vėl juokas, paskui kažkas paminėjo škotus. *Jie visi tiki velniu; tai Mažojo katekizmo palikimas.* Katekizmas... kirmėlė... katekizmas... Byrėjo nuo šlaito maži akmenukai. Visuotiniame klegesy pasigirdo įsitempęs, kiek nervingas Diko balsas. *Taip, bet aš jau pamiršau*. Kirmėlė... katekizmas... pamiršau... greit pralėkė pro šalį, o po jų atplaukė dar trys prakilnūs žodžiai ir iš lėto pervirto per užtvankos kraštą... *Žmogaus gyvenimo prasmė*... Kažkas teiravosi:

— Kokia žmogaus gyvenimo prasmė?

Elina persirito per užtvanką ir paniro į tylą, o Dikas tuo tarpu atsakė:

— Garbinti Dievą ir per amžius džiaugtis jo malone.

Tai, ko ji laukė, įvyko.

Ji tai ir tikėjosi išgirsti, o daugiau jau nieko nebegirdėjo.

Nes tą akimirką ją lyg galinga banga užliejo absoliutus tikėjimas, įsitikinimas, jog Dievas yra ir Jis egzistuoja amžinai. Šis suvokimas buvo toks neaprėpiamas, kad visi kiti faktai, visas likęs jos sąmonės turinys tapo mažytis... mažytis... beveik visai išnyko.

„Dievas yra ten, — galvojo ji, gniauždama saujoje viržių kuokštą. — Dievas yra *ten*...“

Ne toks Dievas, kokį ji kada nors vaizdavosi; ne tas, kurį reikėjo pažinti ar suprasti, bet tas begalinis, esantis ten, jos pačios egzistavimo pradžia ir pabaiga. Jo malone reikėjo džiaugtis — ne čia, bet *ten*, kur tampa įmanomi ir įgyja prasmę žodžiai „per amžius“. Šis suvokimas pernelyg sunkus žmogaus protui, todėl belieka viltis dvasinio nušvitimo.

Paskutiniai to nušvitimo atgarsiai nuaidėjo padange.

Subyrėjusio pasaulio dalys vėl susirinko į viena, vėl pasirodė kalnai ir ežerai, pasigirdo viržiuose susėdusių žmonių balsai. Lauktoji akimirka prabėgo.

Ji vėl buvo įkalinta erdvėje ir laike bei Elinos Napjė kūne. Ji grįžo į tą buveinę be džiaugsmo, tarsi svetima. Prieš akis išvydo ilgą jos laukiantį gyvenimo kelią ir žemiškų rūpesčių naštą, kurią jai teks nešti. Tačiau jos vis dar neapleido jausmas, kad ji su visu tuo neturi nieko bendro, kad ji ką tik buvo pas Dievą, kuris su visu tuo irgi neturi nieko bendro ir kuris liepė jai gyventi vien šia akimirka. Jis yra kelio pabaigoje, anapus viso to, per ką jai teks pereiti.

Ji vis mažėjo, traukėsi. Ji nebepajėgė aprėpti to suvokimo. Tačiau buvo tikra, kad tai įvyko. Ji kažką sužinojo. Ir dar sužinos. Šis įsitikinimas niekuomet neapleis jos.

Ji viena gulėjo viržiuose.

— Kas yra nuodėmė? — išgirdo klausiant Gordoną. Jie vis dar linksminosi egzaminuodami Diką, ką jis prisimena iš Mažojo katekizmo. Tačiau Dikas nusijuokė ir papurtė galvą. Daugiau jis nebeatsiminė.

20

ORAS neatvėso net ir nusileidus saulei. Nei viduje, nei lauke nesijautė jokio gaivesnio dvelktelėjimo, net į pilies kiemą tvieskiantis mėnulis atrodė kone įkaitęs. Nakties tyloje ir ramybėje mylių mylias sklido kiekvienas, net ir menkiausias garsas: būdami saloje, jie girdėjo pakrantės keliuku einančių žmonių balsus ir upelių čiurlenimą slėniuose — tokį tylų, jog ausis vos įstengė pagauti.

Dikas išėjo iš svetainės ir sustojo ištuštėjusiame kieme, kurį mėnulio šviesa sudalijo ryškiais sidabriniais ruožais ir juodais šešėliais. Kurį laiką jis mėgino klausytis, kaip Gajus Fletčeris ir Barnis pianinu ir smuiku groja sonatas, tačiau vidinis nerimas neleido jam niekur ramiai išsėdėti. Jis tikėjosi, gal lauke bus vėsiau. Bet kepinantis dienos karštis, regis, vis dar tvoskė nuo įkaitusių grindinio akmenų, o prisėdęs ant šulinio krašto, Dikas pajuto, kad šis irgi dar šiltas.

Jo mintys nuolat grįždavo prie tos akimirkos, kai išsiropštęs iš slėnio jis užlipo ant keteros ir pajuto gaivų vėjelį, dvelkiantį nuo tų nežinomų kalnų ir slėnių. Jam atrodė, kad tas vėjas išpūtė jį kiaurai — jo karščiuojančias smegenis ir prislėgtą širdį, ir jis beveik visiškai atsigavo.

Tačiau dabar jis nebepajėgė susigrąžinti atgal to pirmykščio jausmo tyrumo. Tarsi kažkas vėl nubloškė jį į neramų, kintantį pasaulį, ir viskas buvo baigta. Tačiau vis tiek buvo geriau, nei tas mirtinas stingulys, kuris taip ilgai laikė jį sukaustęs. Dabar jis buvo apimtas jaudulio, įtam-

pos ir veiklos troškimo. Lipdamas į viršų slėniu, jis prasitarė, kad yra visai ištižęs. Tačiau tai buvo netiesa. Ropščiantis tuo tvankiu groviu, bet ką būtų išpylęs prakaitas. Per šias dvi dykaduoniavimo ir lepinimosi saulėje savaites jis atgavo prarastas jėgas. Nė pats to nežinodamas, per tas porą savaičių jis sukaupė daugybę energijos, kuri dabar ir neleido jam ramiai nusėdėti.

Uždaras salos gyvenimas dar sustiprino šią būseną. Neramiai lyg žvėris narve keliskart perėjęs kiemą, jis atsisėdo parūkyti ant šulinio krašto — ten, kur pirmąsyk sėdėjo greta Elizos Koebel.

Jei tik galės, jis pasistengs daugiau greta jos nesėdėti: jis nebesijautė saugus. Suprato tai vos tik grįžęs į salą. Kiekvienas medis ar akmuo čia buvo tarsi prisigėręs jos; ir jis nuolat galvojo apie ją, netgi jos nematydamas. Ištisas dvi savaites buvo praleidęs jos draugijoje, jausdamas šauksmą, tačiau abejingas jam, visiškai pasikliaudamas savo nesugebėjimu atsiliepti į šį ar į kokį kitą dirgiklį. Tačiau šiandien kažkuriuo metu — tiksliai negalėjo pasakyti kada — imunitetas dingo. Jo mintys liovėsi viską neigti. Jos tapo pozityvios — nepaprastai pozityvios, — ir jis jautė jose slypint tam tikrą įgimtą teisingumą, keliantį pasitenkinimą, atsveriantį bet kokius įspėjimus, kuriuos jo logiškoji prigimties pusė būtų mėginusi pateikti. Jo apsisprendimas išvykti į žygį po Ardfilo kalnus buvo teisingas. Ir teisinga tai, kad po to... O taip, jis beveik tuo neabejojo: po to jis jau galės atsainiai spragtelėti pirštais Tringui panosėje. Lygiai taip pat buvo teisinga, kad jis pirmąkart galvojo apie Elizą su tam tikru geidulingumu. Juk negalėjo jis pasveikti dalimis: dabar jis sveikas žmogus ar beveik sveikas, ir viskas yra taip, kaip ir turi būti. Kažkokia paslaptinga, užkerėta gyvybinė jėga atgaivino jo dvasią ir taip ją pakylėjo, kad jis pats beveik nebežinojo, ką daryti. Grįžus atgal, jis išsitempė Gajų ir Keraną pa-

plaukioti. Jis tris kartus apiplaukė aplink salą ir išlipo iš vandens tik todėl, kad jau buvo metas vakarieniauti.

Eliza buvo antroji priežastis, dėl ko reikėjo nedelsiant išvykti. Nevertėjo daugiau su ja matytis. Tą pirmąją dieną ji buvo visiškai teisi sakydama, kad jis privalo arba pasiduoti, arba bėgti šalin. Dabar jam teks bėgti. Susidės daiktus ir tuoj pat leisis į kelią.

„Kaip paskutinis kvailys", — karčiai pagalvojo jis, mintimis stabtelėjęs ties uždrausta, tačiau viliojančia galimybe.

Jis per daug apie ją žinojo, kad nesuprastų, jog tokios progos jo gyvenime daugiau nebebus. Ji pernelyg daug kalba, tačiau jis buvo tikras, jog rastų kaip užčiaupti jai burną. Jos toks temperamentas... Tačiau jis — tvirtų principų žmogus, nors ir teprisimena ne daugiau kaip tuziną atsakymų iš Mažojo katekizmo. Tad geram vyrui ir šeimos tėvui belieka tik vienas kelias — bėgti šalin. Jis buvo pakankamai aistringas, todėl jau ne sykį jam teko bėgti — tiek prieš, tiek po vedybų su Elina. Ir nebe pirmąkart jis vadino save kvailiu.

Ilgiau nei dvidešimt minučių svarstęs susidariusią padėtį, jis iš tiesų užlipo į savo kambarį bokšte ir persiavė batus. Paskui susimetė keletą daiktų į kuprinę — labiau iš neturėjimo ką veikti, o ne kad iš tiesų būtų ketinęs šįvakar leistis į kelią. Nors galvoje sukosi mintis plaukti į Kilrosą ir pernakvoti ten viešbutyje. Rytoj iš pat ryto atsiųstų jiems kokį žvejį su laišku, pranešančiu, kad jis išvyko. Tokiu būdu galėtų nepastebimai dingti, kol jo pasiryžimas dar neišgaravo. Elina vos pabudusi gautų jo laišką. Ji viską suprastų, netgi apsidžiaugtų. Paskui, kai jie vėl susitiktų, visos bėdos jau būtų praėjusios.

Tačiau, nunešęs kuprinę į prieplauką, jis persigalvojo. Buvo jau pernelyg vėlu dangintis į Kilrosą ir reikalauti nakvynės. Jau po vienuolikos. Ko gero, mažajame viešbutėlyje nerastų nė gyvos dvasios. Žinoma, jis galėtų per

naktį eiti — tai būtų geras būdas sudeginti šiam ramybės neduodančiam energijos pertekliui. Arba teks pasilikti dar vieną naktį pilyje ir išvykti anksti ryte, kol niekas dar neatsikėlė.

Jis numetė kuprinę valčių pašiūrėje ir neryžtingai nuslinko atgal prie pilies. Jo galvoje, regis, savaime mezgėsi kažkoks kitas, geresnis planas, nors jis nė pats nesuprato koks. Iš svetainės tebesklido pianino ir smuiko muzika, bet šįsyk jis nusprendė pasiklausyti lauke ir nuėjo ant žvyruotos terasos. Slankiodamas palei langus, matė viduje juos visus: Gordoną su Keranu, įdėmiai palinkusius prie šachmatų lentos, Modę su vikriai rankose judančia adata ir paslaptinga šypsena lūpose ir Barnį, kurio ilga nosis kone lietė klaviatūrą — regis, jis tuoj tuoj ja bakstels papildomą klavišą. Gajus stovėjo nugara į langą, buvo matyti tik keturkampė jo galva ir kampuoti pečiai. Jo judesiai grojant atrodė negrabūs, tačiau smuiko melodija sklido visai švelni. Elina pusiau gulomis sėdėjo ant sofos tiesiai priešais antrąjį langą ir pavargusi jau beveik snaudė. Po dienos žygių ji atrodė išblyškusi ir nusikamavusi. O Luiza lyg neramus šešėlis žvakių šviesoje nenustygdama slankiojo pirmyn atgal po kambarį.

Dikas atsirėmė alkūnėmis į trečiojo lango palangę ir ėmė žiūrėti vidun — į Gajų, Barnį ir Modę su siuviniu rankose. Muzikantai susitelkę grojo paskutiniuosius sudėtingus taktus ir triumfuodami įspūdingais akordais užbaigė kūrinį. Stojo tyla, ir lauke tvyrančios nakties ramybė, regis, užplūdo suklususį kambarį. Gajus švelniai derino smuiko stygas, o Barnis kažko ieškodamas sklaidė partitūrų lapus. Niekas neištarė nė žodžio. Diko ausis pasiekė garsai, skleidžiami žmonių, kurių jis nematė: nusižiovavo Elina, o Keranas ištarė: „Šachas!“ Luiza tebevaikščiojo po kambarį, tačiau jo lange ji nepasirodė. Ten stovėdamas jis jautėsi saugus ir niekieno nematomas. Ga-

jus su Barniu buvo visiškai paskendę savo muzikoje, Modė susikaupusi siuvo, ir nė vienas iš jų net nepažvelgė į jį.

„Ką gi man daryti? — tebesvarstė jis. — Ką gi aš *noriu* daryti?“

Netikėtai jie vėl užgrojo. Naktį perskrodė aukštas, aštrus garsas, paskui jis persiliejo į ilgą, sodrią, vilnijančią muzikinę frazę. Nuskambėjo trumpa frazė, paskui ilgesnė, melodija išsilygino, Barnį pagavo įkvėpimas, ir pianino garsai suskambo kaip krištoliniai lašeliai, o Gajus čirpino *sol* stygą. Dikas visas nutirpo, išgirdęs šį garsą: staiga jis suvokė, koks gi planas pamažu mezgėsi kažkur jo pasąmonės gelmėse. Jis nesuprato, kas padėjo jam išryškėti, tačiau su pirmąja aukšta gaida jis aiškių aiškiausiai jį suvokė. Jis galvojo:

„Reikia plaukti ne į Kilrosą... o į jos namelį. Į Kilrosą nusigausiu vėliau. Iš ten rytoj atsiųsiu laišką. Niekas nesužinos. Pirma pas ją, o paskui į Kilrosą...“

Jam rodėsi, kad jau beveik turi ją savo glėbyje. Mėgino nustumti tą mintį šalin, bet slaptas įsitikinimas jos teisingumu trukdė jam priešintis. Suvokimas, kad galima ir netgi visai protinga būtų praleisti naktį su Eliza, degino jį lyg ugnis. O gynybai jis teturėjo tik vieną silpnutį ginklą: žinojimą, kad vėliau bus gėda. Šiuo metu gėdos nejautė nė iš tolo.

„Būsiu visiškas kvailys, jei to nepadarysiu“.

Jis anaiptol nenustebo, tik be galo nudžiugo, sau už nugaros išgirdęs lengvus žingsnius per žvyrą ir pajutęs, kad ji sustojo greta jo prie lango. Tarsi jo geismas būtų prišaukęs ją čia. Neatsigręždamas jis truputį pasislinko į šoną, padarydamas jai daugiau vietos greta savęs. Taip jiedu kokią minutę ar dvi pastovėjo, žvelgdami į nieko nenutuokiančius muzikantus ir prie siuvinio palinkusią Modę.

Muzika liejosi toliau. Dar prieš pirmosios dalies pabaigą abu stebėtojai jau dingo nuo lango. Jis nusitempė ją į

medžių šešėlį. Jis buvo teisus: dabar, pasiekusi savo, ji nė nemanė kalbėti. Netardami nė žodžio, jiedu nusileido į pakrantę prie valčių. Tik tada, kai jau buvo nuplaukę tiek, kad net muzikos nebesigirdėjo, jis ryžosi prabilti:

— Jei tu nebūtum atėjusi pas mane, aš būčiau nuplaukęs pas tave.

Paskui jis niekaip negalėjo nuspręsti, ar tąsyk sakė tiesą ir kada iš tiesų mūšis buvo pralaimėtas.

21

ELINA krūptelėjusi pabudo, suvokdama, kad kažkas ją baisingai išgąsdino. Po akimirkos jau suprato, kas tai — netgi anksčiau, nei atpažino tą šniokštimą už lango. Ten pylė lietus. Blausią priešaušrio pilkumą draskė akinantys žaibai, lydimi kurtinančio trenksmo, kurį išgirdusi ji užsiėmė rankomis ausis ir nėrė po antklode. Elina mirtinai bijojo griausmo.

Kai duslus grumėjimas nutilo ir bebuvo girdėti tik lietaus šniokštimas, ji nedrąsiai iškišo galvą iš po antklodės ir pažvelgė į Diko lovą, svarstydama, ar spės iki kitos trenksmo papliūpos įšokti pas jį ir įsikniaubti jam į petį. Ji visuomet taip darydavo, kai naktį užeidavo audra. Ir dabar, siaubo apimta, visiškai užmiršo jųdviejų susvetimėjimą.

Tačiau Diko lova buvo tuščia ir nė nepaliesta. Jis nebuvo į ją atsigulęs. Jos širdis ėmė daužytis lyg paklaikusi. Jis turbūt įkrito į ežerą ir nuskendo! Sumanė paplaukioti mėnesienoj, ir koją sutraukė mėšlungis. Jo čia nėra todėl, kad jis nebegyvas!

Ji gal nebūtų iškart taip nusprendusi, jei nebūtų šitaip išsigandusi griausmo. Kurį laiką tiesiog nepajėgė blaiviai mąstyti. Buvo lyg netekusi proto. Iššokusi iš lovos, ji užsi-

metė chalatą ir užlėkė laiptais aukštyn, kur miegojo Keranas ir Gajus.

— Keranai! Keranai! — šaukė ji, daužydama duris. — Ar tu ten? Tu nemiegi? Būk geras, išeik... Čia Elina... Tik valandėlei... Keranai!

Tarpdury pasirodė pasišiaušęs Keranas.

— Ak, Keranai! Aš taip bijau. Diko nėra jo lovoje. Jis nebuvo net parėjęs. Aš bijau, kad jam kažkas atsitiko.

— Dikas? Kas... kur...

— Jis nemiegojo savo lovoje. Aš ką tik pabudau, ir jo ten nėra. Aš neįsivaizduoju... Oi!

Plykstelėjo dar vienas žaibas, ir ji užsidengė rankomis akis. Keranas, kuris žinojo, kaip klaikiai ji bijo perkūnijos, ramindamas apkabino ją per pečius.

— Užeik, aš tik užsimesiu chalatą. Gajus neprieštaraus.

Jis įsivedė ją vidun ir pasodino ant savo lovos, o pats tuo tarpu paskubomis apsivilko lietpaltį ir užsitraukė porą ilgaaulių batų. Gajus, vos tik pabudęs ir nieko nesusigaudydamas, trynėsi akis.

— Kai nuėjau gulti, jo dar nebuvo, — pasakojo Elina. — Taip ir užmigau, jo nesulaukusi. Mane prižadino griausmas. Ak, Keranai! Jis tikriausiai negyvas.

— Kada tu paskutinįkart...

— Oi, aš nebežinau! Neprisimenu! Turbūt po vakarienės, kai judu su Barniu grojote. Mane taip marino miegas! A, pala, Modė po to dar matė jį lauke. Ji matė jį stovint prie lango drauge su madam Koebel.

— *Tikrai?* — nustebę šūktelėjo abu vyriškiai. Paskui Keranas paklausė:

— Bet argi Eliza Koebel čia vakar buvo?

— Aš jos nemačiau. Modė matė. Matė, kaip jie abu žiūrėjo pro langą. Argi jūsų nebuvo, kai ji... ak, ne, mes tada jau ėjome miegoti. Vadinasi, Dikas tuo metu dar buvo lauke.

Kurį laiką buvo tylu: abu vyriškiai bandė nuvyti šalin staiga sukilusius įtarimus. Ak ne, tai *neįmanoma.*

— Gal jis nusprendė miegoti lauke, — spėliojo Gajus. — Juk buvo taip karšta!

— Bet tada jis būtų parėjęs, kai ėmė lyti.

— O gal jis negali įeiti, nes vartai užrakinti?

— Duok Dieve! — su viltimi atsiduso Elina.

— Labai gali būti, — sutiko Keranas. — Palauk, Elina, aš nueisiu pažiūrėti.

Gajus irgi apsivilko chalatą ir drauge su Elina nusileido ligi bokšto durų. Jie abu liko stovėti tarpdury žiūrėdami, kaip Keranas per pliaupiantį lietų nulėkė iki vartų. Perkūnija dabar jau grumėjo tyliau, žaibai nebe taip akino. Blyškioje ankstyvo rytmečio šviesoje lietus pylė kaip iš karties.

Po minutės Keranas vėl pasirodė ir per visą kiemą suriko, kad vartai atdari. Tiesą sakant, po anos Gajaus ir Diko atvykimo nakties jų niekas ir nerakindavo. Paskui Keranas vėl dingo, ir Elina nusprendė ką nors apsivilkti. Ji grįžo į savo kambarį ir vos spėjo ant naktinių marškinių užsimesti apsiaustą ir užsisegti sijoną, kai į duris pabeldė Keranas.

— Buvau nubėgęs žemyn iki valčių. Norėjau pažiūrėti, gal jis bus nuplaukęs į krantą. Bet visos trys valtys stovi pašiūrėje.

— Vadinasi, jis turi būti saloje. Arba... arba...

— Elina, mieloji, nesigąsdink, kol dar niekas neaišku.

Jis ką tik tą patį sakė Gajui, kuris, sužinojęs, kad visos valtys krante, siūlė tuoj pat kelti aliarmą.

Išsigandusios Elinos galvoje pynėsi visokiausios mintys. Ji nusitvėrė naujos idėjos.

— Bet juk jis *galėjo* išplaukti madam Koebel valtimi. Ji turėjo atplaukti savo valtimi ir ja grįžti. Ji nebuvo užėjusi į vidų. Gal...

Į duris vėl kažkas pabeldė. Šįsyk tai buvo Modė, kurią pažadino Kerano šauksmas kieme ir kuri pro langą matė jį bėgantį į valčių pašiūrę.

— Atleiskit, kas atsitiko? Ar kas nors... — Vos įžengusi į kambarį, ji pastebėjo tuščią Diko lovą ir išpūtė akis. — Ak! Kas nutiko Dikui?

— Kaip tik tai mes ir mėginam išsiaiškinti, — atsakė Keranas. — Panašu, kad šiąnakt jis dingo.

— Gal liko miegoti lauke, — šaltakraujiškai pareiškė Modė. — Nenuostabu. Ir Barnis norėjo. Juk buvo toks karštis.

— Bet dabar šitaip lyja... Jis tikrai...

— Lietus užėjo labai staigiai. Jei jis buvo nuėjęs kur toliau, į paplūdimius kitoj salos pusėj, tai tikriausiai pasislėpė kur nors po akmeniu ar šiaip kokioj užuoglaudoj. Tikriausiai po kelių minučių grįš.

— Ar tu tikrai taip manai? — dvejodama paklausė Elina.

— Mieloji, o kaipgi *kitaip* dar galėtų būti? Eik, gulkis vėl į lovą, o aš atnešiu tau puoduką arbatos. Tu gi visai pamėlusi!

Modė išstūmė Keraną pro duris ant laiptų ir, vos Elina nebegalėjo jų girdėti, išsyk paklausė:

— Ką dabar darysim?

— Turbūt tu teisi. Tikriausiai jis kur nors užsiglaudė...

— Negi tu patikėjai, kad aš tikrai taip manau? Juk aišku kaip dieną, kas atsitiko! Jis pabėgo su ta moterimi. Taip ir žinojau, kad šitaip bus.

— Ak, ne, ką tu! — užsigynė Keranas, kuris ir pats taip pamanė, kai Elina prisiminė Elizos valtį, tačiau paskubėjo nuvyti šią mintį.

— Žinoma, pabėgo. Aš pati mačiau juos vakar vakare, žiūrinčius pro langą į vidų. Ir pamaniau sau, kad tuoj bus skandalas, nes, tu gi žinai, Luiza uždraudė jai rodytis sa-

loje ir padarė taip būtent dėl Diko. Aš apsimečiau, kad nieko nepastebiu. O kai ėjome miegoti, paklausiau Elinos, ar ji juos matė. Ji atsakė, kad ne. Aš pagalvojau, kurgi jie dingo, jei jau neužėjo į vidų.

— Elina pati pasakė, kad jie galėjo išplaukti iš salos Elizos valtimi.

— O, ji taip pasakė? Tai tikriausiai irgi bus viską supratusi. Kas dar žino?

— Gajus, aš ir tu. Daugiau niekas.

— Tuomet mums verčiau prikąsti liežuvius ir pažiūrėti, kas bus toliau. Jis bet kurią minutę gali grįžti. Tikriausiai nesitikėjo, kad bus šitaip užkluptas. Turbūt jie manė, kad liko niekieno nepastebėti. Pamatysi, jis grįš namo ir ims ką nors paistyti, kaip nakvojo lauke... Eime, surasim poną Fletčerį...

Jie vėl nulipo prie bokšto durų ir pamatė Luizą su Gordonu ir Gajų, kurie, ant naktinių marškinių užsimetę lietpalčius, brido link jų per kiemą. Mat Gajus, iš tiesų patikėjęs, jog Dikas nuskendo, nubėgo žadinti šeimininkų.

— Na, tai jau išlindo yla iš maišo, — sušnibždėjo Modė.

Kilo visuotinė panika. Jie visi kartu padrikai kažką aiškinosi ir šūkčiojo, kai laiptais dar sykį kone bėgte nusileido Elina.

— Viskas gerai, — vos atgaudama kvapą ištarė ji. — Viskas *aišku*. Pati nesuprantu, kaip galėjau būti tokia kvaila. Jo kuprinės nėra. Jis pasiėmė savo daiktus. Aš žinau, ką jis padarė. Viskas gerai. Jis iškeliavo į žygį po Ardfilo kalnus!

Ji nė pati nežinojo, kaip galėjo pasirodyti tokia kvailė. Ji juk pažadėjo, kad numalšins kilusį triukšmą, jei jis staiga dingtų. O pasielgė atvirkščiai: keistas jo elgesys jos dėka ėmė atrodyti dar keistesnis. Tačiau ji nesitikėjo, kad jis išvyks taip greit, o staiga prižadinta griausmo, visai pamiršo vakarykštį pokalbį.

Ir štai — jie visi išpūtę akis, netikėdami spokso į ją!

— Į Ardfilo kalnus?

— Ar jis sakė, kad ruošiasi vykti? — paklausė Modė.

— Ne... tai yra, taip. Jis sakė, kad žada netrukus išvykti. Dar vakar taip sakė. Esu tikra, kad jis taip ir padarė, jei jau pasiėmė kuprinę. Man labai gaila, man tikrai labai gaila, kad sukėliau tokį triukšmą.

— Bet valtys... — buvo besakąs Gordonas.

— Matyt, jį kažkas perkėlė.

Ji dar labiau viską supainiojo.

Ji anaiptol nesugebėjo užglostyti skandalo. Ir kaip tik dabar, kai viskas jau beveik susitvarkė, ji vos jo neišdavė. Įdomu, ar Keranas įspėjo jos mintis, kai ji šitaip įsiveržė pas jį rytą? Reikia pasistengti kaip nors visa tai užglaistyti.

— Jis... jis dažnai taip išvyksta neperspėjęs, — pareiškė ji.

Aišku, tai buvo netiesa. Ir jie žinojo, kad per visą savo gyvenimą jis nė sykio nėra taip pasielgęs. Pabrėžtinis jos balso tonas pasirodė netikras netgi jos pačios ausims, ir ji suprato, kad jei jau tikrai rengiasi meluoti, tai lygiai sėkmingai gali pasakyti, kad jis užsiminė jai apie savo ketinimus. Tad pridūrė:

— Tiesą sakant, man regis, jis kažką minėjo, tik gal aš nesupratau...

Nieko gero. Ji nemokėjo išsisukinėti. Kuo labiau ji tikino, kad viskas gerai, tuo greičiau jie galėjo įtarti, jog kažką slepia. Verčiau jau palikti viską kaip yra.

— Na, šiaip ar taip, — pasakė ji, — aš neketinu daugiau dėl jo rūpintis. Man tik labai gaila, kad buvau tokia kvaila.

— Bet kas galėjo jį perkelti? — paklausė Gordonas. — Buvo juk labai vėlu.

Elina dar labiau sumišo. Ji nežinojo, ar Luiza susitarė su Gordonu dėl Elizos ir ar Gordonas žinojo, kad pereitą vakarą Eliza buvo čia pasirodžiusi. Ji bejėgiškai atsigręžė į Modę, o ši pareiškė:

— Vakar vėlai vakare per ežerą plaukė žvejai. Aš juos girdėjau. Beje, čia praplaukia nemažai įvairių valtelių... Elina, būk gera, grįžk į lovą. Aš tau išvirsiu arbatos.

Elina dėkinga pakluso šiam paliepimui. Vos ji dingo laiptų viršuje, Luiza sušuko:

— Na, ir ką mes turėtume apie visa tai manyti? Ar jūs tikite tuo, ką ji sako? Ar nors vienas iš jūsų tiki? Man regis, ji mėgino čia pat išgalvoti visą tą istoriją: iš pradžių sakė, kad jis nieko nekalbėjęs, paskui pareiškė, kad kažką užsiminęs apie savo planus. Ji niekad nemokėjo meluoti. Bet ką gi ji slepia?

— Aš manau, — greit įsiterpė Keranas, — kad tai jos reikalas. Akivaizdu, kad ji nustojo baimintis dėl jo saugumo, ir po dienos kitos mes sužinosim, kas jam atsitiko. O kol kas geriausia bus patikėti jos paaiškinimu.

— Be abejonės, — patvirtino Modė. — Be to, turime pagalvoti apie tarnus ir vaikus. Kol tik galime, turime vaizduoti, kad nieko blogo neįvyko.

— Tu šneki taip, lyg jis būtų pabėgęs ar padaręs ką nors labai smerktino, — irzliai prabilo Luiza, tačiau, išvydusi Modės ir Kerano veidų išraišką, staiga nutilo. Ji žioptelėjo ir smarkiai išblyško. — Negi jūs manot...

— Bijau, kad taip, — sušnibždėjo Modė. — Vakar vakare ji buvo čia, saloje. Aš mačiau juos kartu lauke. Ir Elina žino.

— Kuo mažiau apie tai kalbėsim, tuo geriau, — įsiterpė Keranas. — Jis bet kada gali grįžti, ir ne mūsų reikalas, kaip jis pasiteisins Elinai. Dar nėra nė penkių ryto! Jis gali grįžti.

— Bet jis negrįš, — užtikrino Modė. — Jis pasiėmė kuprinę. Viskas buvo iš anksto suplanuota.

— Aš nieko nesuprantu! — gailiai pasiskundė Gordonas. — Apie ką jūs kalbat? Kas buvo čia vakar vakare? Ką žino Elina?

Luiza pergalingai atsigręžė į jį: galų gale aišku, kad tiesa buvo jos pusėje!

— Tavo draugė, — užgauliai metė ji. — Tavo draugė Eliza Koebel.

22

NIEKAS negalėjo priversti Gordono tuo patikėti. Jis netgi ėmė tvirtinti, jog Elinos pateikta versija esanti teisinga. Gal Eliza savo valtimi ir perkėlė Diką per ežerą — kas gi čia blogo? Jeigu, kaip jis dabar sužinojo, tą popietę ji buvo gavusi įžeidžiamą Luizos raštelį, tai nenuostabu, kad vakar vakare ji pasiliko lauke ir neužėjo į vidų.

— Tai ko ji iš viso čia atplaukė? — paklausė Luiza.

— Ji dar turi čia ištikimesnių už tave draugų.

— O! Tikrai?

— Turbūt ji, vargšelė, atplaukė atsisveikinti.

Jam atrodė, kad jis aiškiai suprato viską, kaip buvo. Ji vogčiomis persiyrė per ežerą, neketindama su kuo nors kalbėtis, o tik norėdama dar sykį pažvelgti pro langą į savo prarastus draugus. Jam skaudu buvo apie tai pagalvoti, todėl stengiantis įtikinti Luizą jo balsas truputį drebėjo.

— Ir tu tikrai taip manai? — šaltai paklausė ji.

Tai buvo vienas pačių veiksmingiausių jos atsakymų, kuris visada įstumdavo priešininką į neviltį.

— Žinoma, manau. Ir aš tuoj pat plaukiu pas Elizą atsiprašyti ir pasakyti, kad nepritariu tavo beširdiškam elgesiui. Gal ji galės man pasakyti, ar vakar vakare matė Diką ir ar perkėlė jį į kitą pusę.

— Oi, ne, Gordonai! Ne! Nedaryk to!

— Kodėl gi ne?

— O kas, jei... jei ten rasi Diką?

Gordonas nutylėjo. Jis nesiryžo prabilti. Tačiau eidamas per lietų link valčių pašiūrės pajuto, kad, ko gero, ilgiau nebeištvers gyvenimo su Luiza.

Ji viską apnuodydavo. Klastinga jos sieliūkštė subjaurojo visą jų buvimą drauge. Jis kentė tai metų metus, nes žavėjosi jos grožiu, gyvumu ir sąmoju. Sakydavo sau, kad visos moterys, net ir pačios geriausios, yra morališkai žemesnės už vyrus. Todėl ne jos kaltė, kad sieloje slypi tiek melo — ji tokia gimė. Ne jos kaltė, kad jis kartais jaučiasi pažemintas, jog yra taip glaudžiai susijęs su būtybe, kurią žinojo esant nenuoširdžią. Visi vedę vyrai turi taip jaustis, ir žmonijos Aukso amžiuje, kuris jam buvo kur kas mielesnis už jo paties gyvenamąjį metą, tai buvo visuotinai pripažįstama. Niekam tais laikais nebūtų šovę į galvą užmegzti su moterimi šventų draugystės ryšių. Gordonas ir pats ligi šios vasaros neketino to daryti, bet staiga jo gyvenime atsirado naujas laimės šaltinis.

Eliza jam pasirodė esanti tokia moteris, kokių jis netikėjo kada nors kur nors buvus. Jos grožis kerėjo jį ir ramino, jos supratingumas skatino bendrauti, be to, ji buvo tiesi ir teisinga. Ji visuomet sakydavo tai, ką galvojo, ir jos nuoširdumas švietė kaip saulė. Ji suartino jį su žmona ir per tą trumpą abipusės meilės laikotarpį leido pajusti harmoniją, kurios jie niekad anksčiau nebuvo patyrę.

O dabar viskas sugriuvo. Luiza viską sugadino, ir tai niekuomet nebegrįš. Jam nepaliko netgi nesuteptų prisiminimų. Jie net neleido jam apgailėti savo netekties. Jie išvarė jo draugę, jų sielose kerojo pyktis ir priešiškumas jai. Dabar jis leidosi per ežerą, kad apgintų save ir ją nuo jų žiaurumo: jautė privaląs sustabdyti šį blogio tvaną ir įrodyti, kad jie klysta.

Lietus pliaupė taip, kad beveik nieko nesimatė, o bangos buvo tokios aukštos, kad jis vos pajėgė suvaldyti valtį. Yrėsi iš visų jėgų, bet kita užgriuvusi banga vėl ją pasuk-

davo. Jis neberegėjo nei kranto, nei salos, ir kai beveik po valandos pašėlusio irklavimo pagaliau priplaukė krantą, tai pamatė atsidūręs už pusės mylios į šiaurę nuo Elizos namelio. Nusprendė, kad bus greičiau išlipti ir nueiti pėsčiomis pakrantės keliu. Jis ištraukė valtį į krantą ir ristele leidosi keliuku.

Buvo jau kiaurai permirkęs, o širdis daužėsi kaip pašėlusi. Šaltis ir drėgmė bei grumtynės su vėju gerokai nuslopino jo drąsą. O kas, jei ras ten Diką...

Ne, Diko negali ten būti. Eliza viena pati sėdės prie liepsnojančio židinio ir be galo nudžiugs, jį pamačiusi. Jis užeis į vidų, prisės greta jos, išsidžiovins, ir jų draugystė bus apsaugota amžiams. Sulaukęs senatvės, jis su grauduliu galės prisiminti, kaip valandų valandas, apšviesti saulės, jie visi drauge mokėsi lotynų kalbos. Šios grumtynės su lietumi tikrai nėra beprasmiškos — jis daro gerą darbą. Draugystę reikia branginti; jo gyvenime ji visada daugiau reiškė už meilę ir santuoką. Kada nors jis pasidalins su Eliza savo mintimis apie draugystę. Ji supras. Ji viską supranta — nuo pat pirmos dienos, kai pamatė jo nosinėje susuktą saulašarę.

Pro lietaus uždangą subolavo namelis. Jis atrodė tuščias, užvertomis durimis ir langais. Jis du ar tris kartus pabeldė, bet nesulaukė atsako. Tikriausiai kaukiantis vėjas nustelbė beldimą, — pamanė jis. Galų gale paėmė nemažą akmenį ir juo ėmė daužyti duris.

Vis tiek niekas neatsiliepė ir nepasirodė. Bet juk tokiu oru ji negalėjo kur nors išeiti! Jis pasistiebė ant pirštų galų ir pažvelgė pro mažytį langelį vidun, į sujauktą kambarį. Viskas atrodė negyvenama ir apdulkėję. Židinys buvo pilnas baltų pelenų. Kampe buvo matyti į kopėčias panašūs laipteliai, vedantys į palėpę, kur ji miegojo. Tikriausiai ji dar ten, tebemiega. Juk dar labai anksti! Pažvelgęs į laikrodį, jis pamatė, kad dar nėra nei aštuonių.

Tačiau jam taip reikėjo paguodos ir nusiraminimo, kad negalėjo prisiversti eiti šalin. Be to, mažojo namelio viduje pagaliau pasigirdo lyg ir koks judėjimas. Kažkas atsikėlė.

Jo širdis ėmė dar smarkiau plakti.

Laipteliais kažkas leidosi — ne Eliza; tai buvo vyriškis, visas pasišiaušęs, apstulbęs, miegūstas... Jis nepriėjo prie durų. Gal net negirdėjo beldimo. Tačiau jis iškart žengė prie lango, norėdamas pažiūrėti į subjurusią dieną. Kelias akimirkas jiedu su Gordonu spoksojo per stiklą tiesiai vienas į kitą, abu apimti siaubo ir nuostabos. Paskui, vos girdimai sudejavęs, Gordonas leidosi bėgti. Jis ristele nubidzeno keliuku atgal, prie savo valties. Lietus netruko nuo jo akų paslėpti namelį ir ten numirusią draugystę.

Nugarą jam pervėrė smarkus reumato skausmas. Supratęs, kad netruks užsidirbti radikulitą, jis sulėtino žingsnį iki spartaus ėjimo.

„Aš jau per senas šitaip mirkti", — nusprendė jis.

Jo akys buvo pilnos ašarų, jos riedėjo skruostais drauge su lietaus lašais. Jis jautėsi taip, tarsi per kelias akimirkas jo akivaizdoje būtų žlugę visa, kas pasaulyje gera ir gražu. Tai buvo blogio triumfas, pasaulinė katastrofa, o ne vien nelaimė, ištikusi grupelę žmonių. Jis prarado viską, ką labiausiai brangino, tačiau tai buvo niekis palyginti su smūgiu, kurį patyrė gerumas, laimė, dorybė.

Jis surado valtį ir vėl ėmė kapstytis į salą. Jo galvoje skambėjo žodžiai iš dainos, kurią kažkada, kai jie visi dar buvo tyri ir laimingi, dainavo Eliza.

Draugystė mirė... Niūriai traukdamas irklus, jis ritmingai skiemenavo:

„Ir tegul neregėsiu, kaip miršta draugystė..." „Aš per *senas...*"

Galų gale jis parsigavo į pilį ir drebėdamas, vos gyvas iš nuovargio, nuslinko pas Luizą. Ji pasirodė švelni. Pri-

vertė jį persivilkti sausais drabužiais ir užkūrė jų miegamajame ugnį, kad jis sušiltų. Tačiau paskui jis turėjo viską jai papasakoti.

23

KURĮ laiką Dikas, kvailai išpūtęs akis, spoksojo į šlapią lango stiklą, kuriame ką tik buvo Gordono veidas. Jis dar nespėjo visiškai pabusti. Paskui prisiminė, kad reikia skubėti, nes jau vėlu. Jis pramiegojo, o juk turėjo nusigauti į Kilrosą ir iš ten pasiųsti laiškelį į salą. Bet po to jį užgriuvo siaubas, kurio priežastį jis dar tik pusiau suvokė. Pro langą žiūrėjo Gordonas. *Gordonas!* Gordonas jį matė. Gordonas žino. Dabar nebėra jokio reikalo siųsti laišką iš Kilroso. Jie žino. Jis įkliuvo.

Reikia sustabdyti Gordoną, pasakyti jam ką nors! Bet jis pats nežinojo ką. Išpuolęs pro duris, jis per lietų nulėkė iki ežero, tačiau nei Gordono, nei jo valties niekur nesimatė. Jis pavėlavo!

Baisingai keikdamasis, Dikas grįžo atgal į namelį. Jis nežinojo, kiek valandų, nes buvo pamiršęs prisukti laikrodį. Galva neišnešė, ką daryti toliau. Pakliuvo į keblią padėtį ir neturėjo jokių planų ateičiai. Kurį laiką jo protas mėgino išsisukti nuo to siaubo, ir jis karštligiškai svarstė, kokiu būdu jie galėjo viską išsiaiškinti ir kodėl Gordonas taip greit atsekė jo pėdsakais ir ėmė šnipinėti pro langą. Tačiau pats faktas, kad jį užklupo, buvo toks baisus, jog panašūs apmąstymai negalėjo ilgam pagelbėti jo išvengti.

Jis ne sykį buvo girdėjęs pasakojant, kaip akimirkos kvailystė gali sugriauti visą žmogaus gyvenimą.

Ir štai, pasirodo, jis pats toks žmogus. Jis grįžo mintimis į vakarykštę dieną, kol dar niekas nebuvo sugriauta.

Jis vieną po kito perkratė visus tos dienos įvykius, mėgindamas užčiuopti, kada gi tai atsitiko.

Jie surengė iškylą, paskui kopė slėniu, jis išvydo Ardfilo kalnus ir nusprendė išvykti. Tačiau už viso to slypėjo kažkoks pastarųjų dviejų savaičių momentas, kai jis liovėsi galvojęs apie Tringą ir apie tai, kaip svarbu, ką Tringas pasakys. Jis nebeprisiminė, kada tai įvyko, ir jo mintys vėl grįžo į vakar dieną: kai jie parkeliavo į salą, jo nuotaika persimainė. Jis prisiminė muziką ir tvankią mėnesienos naktį ir suprato pasidavęs pagundai. Tada jam taip neatrodė ir, ko gero, niekad nebūtų pasirodę, jei nebūtų buvęs sučiuptas. Šis lūžis, iš esmės pakeitęs visą jo gyvenimą, užklupo taip pat staiga ir netikėtai, kaip ir oro permaina.

„Ir viskas vien todėl, kad per ilgai miegojau", — nusprendė jis.

Be abejonės, jo gyvenimas sugriautas todėl, kad jis pramiegojo. O pabudęs pamatė esąs atskirtas nuo visko, ką brangino šiame pasaulyje: nuo savo žmonos, vaikų, darbo, padėties visuomenėje ir draugų pagarbos. Pabudęs jis išvydo spoksantį į save Gordono veidą — kvailą veidą, kupiną pasibaisėjimo ir pasišlykštėjimo, kone grėsmingą veidą doro žmogaus, susidūrusio su gėdingu dalyku ir beveik neįstengiančio patikėti savo akimis.

Namelyje buvo labai šalta, Diką krėtė drebulys. Per tas keletą minučių, kol bėgo prie ežero, lietus kiaurai jį permerkė. Židinyje bolavo išdrabstyti ir išblėsę vakarykštės ugnies pelenai. Jis nusitraukė prie kūno prilipusius marškinius ir atsiklaupęs pabandė įpūsti vos vos smilkstančias durpes, bet iš to nieko neišėjo.

Iš nevilties jis ėmė dairytis po namelį: ligi pereito vakaro niekuomet nebuvo čia įkėlęs kojos. Tai, kad jis dabar buvo čia, jam rodėsi taip pat keista, kaip ir matyti pro langą tiesiai į save įsispitrijusį Gordoną. Į šį kambarį jis įžengė drauge su Eliza, nors nebepajėgė to prisiminti.

Turbūt buvo netekęs proto. Tai atrodė lyg audringas sapnas, prasidėjęs mėnesienoje, paskui virtęs židinio ugnies žioravimu ant namelio sienų ir pasibaigęs, kitaip nei visi sapnai, persisotinimo jausmu, tamsa ir nugrimzdimu į miegą, iš kurio jis pernelyg ilgai nepakirdo.

Paskui jis išgirdo palėpėje kažką judant. Pabudo Eliza. Kiek anksčiau, ne daugiau kaip prieš pusvalandį, jis irgi ten atsibudo, greta jos. Jam nesinorėjo taip staiga jos palikti, bet jis nulipo žemyn, ieškodamas savo laikrodžio, ir čia, lange, išvydo Gordono veidą. Nuo tada jis beveik pamiršo, kad ji dar miega, — jam ant galvos pasipylė jo sugriauto gyvenimo skeveldros. Įdomu, ar greitai ji prisimins pereitą naktį ir pasiges jo?

Netrukus ji tyliai pašaukė:

— De–ekai!

— Aš čia.

— Ką tu veiki?

— Mėginu įpūsti ugnį. Šalta.

— Būk geras, sugrįžk pas mane.

Jis vėl užlipo laipteliais, tebemėgindamas prisiminti, kaip ir kada jais lipo anąsyk. Palėpės kambarėlis buvo visai mažytis, didelė lova su užuolaidomis užėmė jį beveik visą. Tarp sujauktų paklodžių gulėjo Eliza — susivėlusi, miegūsta ir įšilusi, o ilgi jos plaukai buvo išsidraikę ant pagalvės. Ji atsirėmė ant alkūnės ir pažvelgė į jį, o pamačiusi jo pliką iki juosmens kūną, negarsiai šūktelėjo.

— Tu gi visas šlapias!

— Taip.

— Kodėl?

Jis papasakojo jai, kas atsitiko, ir ji tuoj pat nusprendė:

— Tuomet tau nėra jokio reikalo šįryt keliauti į Kilrosą, nebent tu pats nori.

— Turbūt ne.

Jis atsišliejo į medinę lovos baldakimo atramą ir pažvelgė į ją. Iš pereitos nakties jis prisiminė tik šias keistas

akis, degančias neslepiamu geismu. Paskui židinio liepsnos šviesoje matė jas ir kitokias: iššūkis buvo dingęs, o žvilgsnis tapęs nuolankus ir švelnus.

„Mano... — pagalvojo jis, staiga apimtas širdį draskančio graudulio. — Ji buvo mano“.

O Eliza, visus meilės niuansus pažįstanti ne prasčiau nei gamos natas, neklausinėjo, kodėl jis atsiduso.

24

KIAURĄ dieną pliaupė lietus, nebuvo galima niekur išeiti. Saloje negalėjai pasimėgauti netgi spartietišku pasivaikščiojimu per lietų — ji buvo per maža, o atvira valtimi plaukti į krantą niekam nesinorėjo.

Luiza ir Modė rašė ilgiausius laiškus ir vos spėjo juos baigti, kol ketvirtą valandą atplaukė pašto valtis. Jos prigirdė Gordoną aspirinu ir paguldė jį į lovą, nes ankstyvas rytinis pasiplaukiojimas sukėlė jam šiurpų radikulito priepuolį. Barnis vienoje vartų sarginėje aptiko seną ping-pongo komplektą ir drauge su vyresniaisiais vaikais surengė varžybas. Prie jų prisidėjo ir Keranas bei Gajus Fletčeris. Visą popietę jie praleido sportuodami prie svetainės stalo.

Kol atėjo metas gerti arbatą, jiems jau rodėsi, kad ta diena niekuomet nesibaigs: juk dauguma jų pabudo dar penktą ryto. Visų nuotaika buvo bjauri. Oras atrodė pritvinkęs priešiškumo ir pagiežos. Luiza baiminosi, kad bus apkaltinta, kam atsikvietė Elizą į salą, ir tuo metu, kai nerašė laiškų, vis po vieną iš eilės vedėsi visus į šalį ir imdavo aiškinti, jog iš tiesų tai esanti Gordono, o ne jos, kaltė. Jei Gordonas nebūtų taip priešinęsis, ji jau seniausiai būtų atsikračiusi Elizos.

Ji pabandė ieškoti net Gajaus Fletčerio pritarimo, tačiau šis kur kas šiurkščiau nei paprastai nutraukė jos kalbas:

— Aš nemanau, kad derėtų šitaip aptarinėti jūsų sesers reikalus.

Luiza, tikrai nesitikėjusi sulaukti priekaištų iš šitos pusės, pasijuto nepatogiai.

— Kaip... Aš... Na, žinoma, viskas bus laikoma griežčiausioje paslaptyje. Aš esu tikra, kad jumis galima visiškai pasitikėti.

— Tai ne mano reikalas. Nenoriu nieko apie tai girdėti.

— Ak, taip? Atleiskite! Ar jūs visuomet taip atstumiate žmones, kurie mėgina pasiguosti, kai jiems sunku?

— Aš galvojau apie tai, kaip jai sunku, — netekęs kantrybės pareiškė Gajus.

— Šit kaip!

Jei Luizos nebūtų slėgę daugybė kitokių bėdų, ji kur kas griežčiau būtų sureagavusi į atvirą Gajaus išdavystę. Bet dabar ji paprasčiausiai nusprendė, jog jis ne toks malonus, kaip atrodė, ir nuo šiol ėmė pastebėti jo elgesyje daugybę nederamų dalykų. Grįžusi rudenį į Oksfordą, ji jau turėjo sukaupusi keletą juokingų ir kandžių istorijų, akivaizdžiai rodančių, koks jis baisus pedantas, ir paskubėjo jomis pasidalinti su jųdviejų bendrais pažįstamais.

Po Gordono, Gajus bene skaudžiausiai išgyveno Elinos padėties tragiškumą. Keranui ir Barniui akis temdė pyktis, Luiza buvo pernelyg įknibusi į savo asmenines graužatis, o Modė taip stengėsi būti taktiška ir viską užglostyti, kad visiškai neturėjo laiko pagalvoti. Tačiau Gajui širdį draskė juodžiausias sielvartas. Jam nerūpėjo Dikas ar jo meilužė. Jie buvo blogio įsikūnijimas, ir jis su pasibjaurėjimu išmetė juos iš galvos. Bet pagalvojus apie Eliną, širdį jam purtė nebyli rauda. Tą rytą pabudęs jis išvydo ją savo kambaryje — tokią išsigandusią ir mielą, vos atgaunančią kvapą ir meldžiančią pagalbos. Jis žinojo, ko ji taip bijo. Nebuvo pamiršęs tos kelionės į Kilrosą. Jis irgi akimoju patikėjo, kad Dikas nuskendo, o gal net tyčia suvedė sąskaitas su gyvenimu. Todėl jis nubėgo žadinti Lindsė-

jų. Dėl Elinos jis būtų galėjęs kalnus nuversti, tačiau nebuvo ko imtis.

Kai išaiškėjo tiesa, jis kone apgailestavo, kad pirmasis spėjimas nepasitvirtino. Dabar jai teko patirti ne vien praradimą, o ir pažeminimą. Jis tiesiog nepajėgė šito pakęsti.

Ir vis tiek jis negalėjo nieko dėl jos padaryti. Kiaurą dieną vylėsi, gal pasitaikys proga jai pasitarnauti, atlikti kokią smulkią paslaugą. Jis visą laiką žinojo, kur ji. Kai ji grįždavo į savo kambarį bokšte, jis sėdėdavo savajame, aukštu aukščiau, atsidaręs duris, kad galėtų išgirsti, kada ji nulips į apačią. Kai ji eidavo per kiemą į didįjį bokštą, jis stovėdavo laiptinėje prie lango laukdamas, kada ji sugrįš. Jis žinojo, kad beveik visą dieną ji praleido su vaikais: skaitė knygeles vyresniesiems ir drauge su Mafi stengėsi nuraminti mažuosius. Regis, jai nė nereikėjo niekieno pagalbos. Jos ištvermė ir dvasios ramybė rodėsi jam tiesiog nežemiška.

Po arbatos jam pagaliau pasitaikė lauktoji proga. Lietus trumpam nustojo, ir Gajus pasisiūlė Elinai perkelti ją į krantą, kur būtų galima pasivaikščioti. Jis žinojo, kad ją net ir geru oru labai vargina salos uždarumas.

— O, aš mielai plauksiu, — dėkinga atsakė ji. — Ir taip jau atrodo, kad kiaurą dieną nieko neveikėme, tik valgėme.

Lauke buvo visai malonu, nors kalnai dunksojo niūrūs, o oras po lietaus gerokai atšalo. Smarkusis vėjas nurimo, ir ežeras atrodė panašus į malūno tvenkinį, tik jo paviršių kartkartėmis sudrumsdavo šokinėjančių žuvų sukelti ratilai. Viršum Vaiduoklių slėnio susitvenkęs juodų debesų tumulas bylojo apie vėl užgriūsiančią audrą.

Vos atsistūmus nuo kranto, Gajų apėmė palengvėjimo ir laisvės jausmas. Dar sykį, būdamas su Elina, jis pasijuto ištrūkęs iš netikusių, nedorų dalykų srauto. Taip jau kartą buvo atsitikę, kai jie drauge grįžo valtimi iš Kilroso. Jis jautė, kaip įtampa slūgsta ir ateina palengvėjimas. Jis

nesuprato, kodėl taip yra. Tačiau sėdėdamas priešais ją ir kalbėdamasis su ja, jis pamažu pradėjo jausti, kad ji nėra apimta tokios juodos nevilties, kaip jis manė. Tikriausiai ją palaikė kažkokia slapta, jam nesuprantama jėga. Kartais jos veidas truputį apniukdavo, lyg pagalvojus ką nemalonaus, tačiau jos laikysena ir judesiai buvo lengvi, nesuvaržyti, o šypsena linksma.

„Negi ji taip apsidžiaugė, kad jis gyvas, jog niekas daugiau jai nerūpi? — spėliojo jis. — Negali būti!"

Toks požiūris buvo pernelyg materialistiškas, todėl jai netiko, nes Gajus jau buvo spėjęs priskirti jai visus puikiausius dvasinius bruožus, kuriais jo ideali moteris turėjo pasižymėti. Jis buvo linkęs manyti, kad ji verčiau sutiktų matyti savo vyrą žuvusį, o ne užsitraukusį nešlovę. Tačiau ji atrodė laimingesnė nei visi kiti salos gyventojai, tarsi nieko nebūtų žinojusi apie visą šią istoriją.

Jis buvo visiškai teisus. Elina nieko apie tai nenutuokė. Ji spėjo susikaupti ir nusiraminti per dieną, nors vis dar pyko ant savęs, kad ryte taip pametė galvą. Ji nenusipelnė, kad viskas taip gerai klostytųsi. Mat jie visi, regis, patikėjo jos aiškinimu dėl staigaus Diko išvykimo ir daugiau nieko neklausinėjo. Jai nebeteko vėl iš naujo aiškinti, kad viskas tikrai susitvarkė. Netgi Luiza, kuri, jos manymu, turėjo įsižeisti, nieko nebeklausė.

Jai nedavė ramybės tik vienas dalykas, mažytė nemaloni mintelė. Jai nepatiko, kad jis išplaukė Elizos valtimi, o dėl to, matyt, nebuvo jokių abejonių. Geriau jis būtų sėdęs į bet kurią kitą valtį! Akivaizdu, kokias išvadas iš to gali pasidaryti Luiza ir Modė. Vakar jos jau užsiminė apie kažką ganėtinai baisaus, pasakodamos apie Elizos elgesį paplūdimyje. O Modė netgi dar anksčiau pradėjo daryti užuominų: nuo tada, kai Eliza pirmąkart pasirodė pilyje, ji protarpiais vis ką nors mestelėdavo. Nuolatos pranašavo įvyksiant kažkokią katastrofą. Iš pradžių ji nerimavo dėl Gordono. Ji klausinėjo Elinos, ar toji iš tiesų tikinti, jog

du skirtingų lyčių žmonės gali ištisą dieną sėdėti ir vien tik skaityti Vergilijų? O paskui pasigirdo kažkokių juokingų nuogąstavimų dėl Barnio. Keranui ir Gajui Fletčeriui, kurie abu buvo nevedę, jos manymu, irgi grėsė baisus pavojus. O dabar užkliuvo Dikas — ir vien todėl, kad persikėlė į krantą Elizos valtimi.

Tačiau Elina turėjo sau prisipažinti, kad jai irgi būtų labiau patikę, jeigu jį būtų perkėlę žvejai. Jai buvo nesmagu girdėti, kad Modė matė juos kartu lauke. Jos nedžiugino, kad Dikas pasilieka vienu du su moterimi, kuri nesikuklina viešai nusirengti. Jokia protinga žmona neapsidžiaugtų, tai išgirdusi. Eliza sunkiai tilpo į šeimyninio gyvenimo rėmus, kur žmonėms privaloma būti su drabužiais. Kai kurios Modės spėlionės pernelyg panėšėjo į tiesą. Elina pasitikėjo Diku taip pat, kaip savimi, tačiau jai vis vien tai nepatiko. Ji noromis nenoromis spėliojo, apie ką jie kalbėjosi ten, lauke, ir paskui, plaukdami per ežerą. Nejaugi šiai moteriai Dikas atskleidė tas savo sielos kerteles, kurias slėpė net nuo žmonos? Ji susigėdo šios minties, tačiau neįstengė jos atsikratyti.

Ji buvo mačiusi jį lengvabūdiškai, pusiau pašaipiai ir familiariai bendraujant su kitomis moterimis. Tai vienintelė kalba, kurią jos supranta, — su panieka aiškindavo jis paskui. Tiesioje ir atviroje jų draugystėje nebuvo nieko panašaus, ir pamačius, kaip lengvai su bet kokia gražia ir pakankamai įžūlia nepažįstamąja jis užmezga nebylų ryšį, Eliną visuomet perverdavo skausmas ir nuostaba. Tačiau rimtai jaudintis jai dar nebuvo tekę. Ji žinojo, kokias kalbas jis varinėja su tomis moterimis. Tačiau negalėjo įsivaizduoti, ką gi jis sakė Elizai.

Štai tokios mintys protarpiais niaukė jai veidą, kad ir kaip ji stengėsi vyti jas šalin. Tačiau reikėjo jų nusikratyti, antraip nebuvo galima sugrįžti į tas pakilias vakar dienos akimirkas, kurios, regis, paliko ją amžinai. Ji juk leido, kad sielą sudrumstų griaustinis, beprasmiška panika ir že-

minantys pavydo priepuoliai. Bet nors palaima ir dingo, liko tvirtas įsitikinimas: ji žinojo, kad tada buvo pakilusi prie Dievo, ir buvo tikra, kad jos likimas priklausys nuo to, ar panaši akimirka pasikartos.

„Privalau ginti šalin šitas blogas mintis, — pasakė ji sau, — privalau išmesti jas iš galvos“.

Dabar, ištrūkus iš salos drauge su geruoju ponu Fletčeriu, jų atsikratyti darėsi daug lengviau. Gajus jai labai patiko. Jis atrodė toks rimtas. Jai norėjosi jį kažko paklausti, tik ji niekaip negalėjo apsispręsti ko. Ji troško jam papasakoti, kas nutiko vakar. Gal jis pasakys ką nors, kas padės sugrąžinti tą jausmą?

Tačiau tai atrodė neįmanoma. Ir ji praverdavo lūpas tik tam, kad pasigrožėtų, kokios didelės žuvys šokinėja iš vandens.

Gajus pritarė, kad jos tikrai didžiulės. Jis brangino kiekvieną jųdviejų ištartą žodį; tačiau vėliau paprastai sunkiai beprisimindavo, apie ką jiedu kalbėjosi — mat tie pokalbiai, tiesą sakant, būdavo be galo proziški. Štai su Luiza jis galėdavo svarstyti apie meną, moralę ir taikų visuomenės pertvarkymą. Tačiau būtų paaukojęs visas tas diskusijas už neapsakomą palaimą išgirsti Eliną šūktelint:

— Oi, kokia žuvis!

— Gal jos gaudo muses, todėl ir šokinėja, — spėliojo Gajus.

— Nežinau.

Nė vienas iš jų pakankamai nenusimanė apie žuvų gyvenimą, todėl klausimas taip ir liko neišspręstas. Elina toliau mąstė apie amžinybę, o Gajus — apie Eliną.

Lietus dar kurį laiką negrėsė, todėl jie išlipo į krantą ir truputį pasivaikščiojo paežerės keliuku, apeidami balas ir šokinėdami per mažus upeliūkščius, nuo kalnų šlaitų plūstančius į ežerą. Iš visų pusių girdėjosi bėgančio vandens čiurlenimas, nes nuo vakar dienos dėl gausaus lietaus visi upeliai ištvino ir paplatėjo. Elina nusiskynė pajūrinio sot-

varo šakelę — ne todėl, kad būtų jos norėjusi, tiesiog niekada negalėjo atsispirti to nepadariusi.

Kai jie jau apsisuko grįžti prie valties, vakaruose tarp juodų debesų trumpam švystelėjo saulė. Viskas aplinkui iškart suspindo ryškiausiomis spalvomis ir akinančiais atšvaitais: nuo drėgmės visas oras buvo pasidaręs nelyginant veidrodis. Ežero paviršius spindėjo, žolė degė kaip žalia liepsna, o kiekviena balutė virto šviesos klanu.

— Dėl tokio vaizdo vertėjo ištverti visą darganotą dieną, — pasakė Gajus.

Elina apsidairė aplink po persimainiusį pasaulį, bet nieko neatsakė. Jai pasirodė, kad tai lyg koks Dievo ženklas, tarsi kalnai, vandenys ir netgi akmenys po kojomis drauge su ja mėgavosi šiuo paslaptingu buvimu anapus laiko ribų.

„Žmogaus gyvenimo prasmė, — prisiminė ji. — Tiesą pasakius, tai pernelyg didelis pasipūtimas. Lygiai taip pat galima kalbėti ir apie Žolės gyvenimo prasmę".

Paskui atėjo kita mintis:

„Kiekvienas dalykas turi dvejopą prasmę. Vieną — čia, o kitą — tenai. Jos abi visai skirtingos".

Ji nepajėgė įsisąmoninti tokių painių minčių. O daugiau nebuvo kaip prie to priartėti. Ji tai suprato, bet neįstengė apie tai galvoti.

„Tačiau mąstymas dar ne viskas, — nutarė ji. — Jeigu mąstymas būtų svarbiausia, tuomet į rojų patektų tik protingieji, o tai būtų neteisinga".

Ją vėl apėmė noras paklausti Gajaus, kuris toks protingas, ar žolė gali turėti gyvenimo prasmę. Galų gale ji visai be kvapo išbėrė:

— Ar–jūs–tikite–kad–siela–nemirtinga?

— Ką? — apstulbęs paklausė Gajus. — O taip. Žinoma, tikiu.

— Ne, aš ne tai turėjau omeny, klausdama, ar „tikite". Ar jūs dažnai apie tai mąstote?

— O taip. Aš daug apie tai galvoju.

— Tikrai?

— Na... gal ne taip dažnai, kaip turėčiau. Bet retsykiais susimąstau. O jūs?

Elina niūriai papurtė galvą.

— Man labai sunku apie tai mąstyti.

Paskui jie abu sumišę nutilo. Gajui kur kas lengviau būtų buvę šia tema šnekėtis su Luiza. Jis bijojo leptelėti ką nors, kas išjudintų ramią Elinos ortodoksiją.

— Kada nors mes visi tai sužinosime, — pamaldžiai pridūrė ji.

Gajus įnirtingai bandė sugalvoti kokį nors gražų ir paguodžiantį posakį, tačiau laikais bėgo, o jam niekas neatėjo į galvą.

Elina jau rengėsi lipti į valtį. Jos žodžiai nuskambėjo taip beviltiškai, kad ji suprato, jog toliau gvildendama šią temą tik apsikvailintų.

— Oi, ką man daryti su šituo sotvaru? — atsiduso ji. — Man gi visai jo nereikia.

— Duokit jį man, — paprašė Gajus.

— Bet jums jo irgi nereikia.

— Ne, aš noriu jį turėti.

Dabar ji tarėsi išgirdusi Diko ir tų moterų, nesuprantančių kitokios kalbos, pokalbių atgarsius. Elina truputį paraudo. Jai pirmąsyk atėjo į galvą, kad gerasis ponas Fletčeris, ko gero, jai neabejingas. Ji ėmė dar labiau gailėtis pradėjusi tą kalbą apie sielos nemirtingumą.

Pajūrinis sotvaras — gumbuotas ir negražus augalas, nors ir skaniai kvepia. Gajus kvailai jautėsi, nešdamasis namo tą keistą puokštę. Grįžęs į kambarį, pamerkė ją į Kerano stiklinaitę dantims skalauti. Jis jau gailėjosi, kam jos paprašė.

25

Kerano laiškas

MIELOJI MAMA,

Matyt, nėra reikalo smulkiai dėstyti tau visą šią šiurpią istoriją, nes, kiek žinau, Luiza ir Modė parašė jau vakar. Dikas nepasirodė, ir reikalai tikrai prasti. Vargšelis Gordonas irgi žada tau parašyti, bet nežinau, ar pajėgs. Jį galutinai susuko radikulitas, todėl liepiau jam verčiau nesivarginti. Šiuo metu neturime ko imtis — reikia palaukti ir pažiūrėti, kas bus toliau.

Oficiali versija, kurios mes visi viešai laikomės, yra ta, kurią vakar rytą sugalvojo Elina. Dikas išvykęs į žygį po Ardfilo kalnus. Manau, kad kol Elina jos įsikibusi, mes irgi turėtume vaidinti, jog ja tikime. Neįsivaizduoju, kuo visa tai baigsis.

Tikiuosi, tu man pritarsi, jog šiuo metu Elinos draugams neverta kištis. Aš pats asmeniškai labai norėčiau perplaukti ežerą ir kaip reikiant išmalti Dikui fizionomiją (gana įžūlus noras, nes jei pamėginčiau, greičiausiai būtų atvirkščiai — jis man išmaltų), bet kam nuo to būtų geriau? Elina tikriausiai nori, kad jis sugrįžtų, antraip nesistengtų jo dangstyti. Ji puikiai laikosi. Ir jeigu jis grįš, vargu ar bus lengviau, jei svainiai bus spyrę jam į užpakalį. Vienintelis svarbus dalykas — Elinos laimė.

Čia ką tik atėjo Gordonas, ir aš perskaičiau jam paskutinę pastraipą. Jis man pritaria, nors apskritai yra taip priblokštas visų šių įvykių, kad jo nuomonė maža ką tereiškia. Jis baisiai kremtasi, kad toks dalykas atsitiko *jo* namuose. Nepasakiau, jog mes visi manome, kad savo namuose jis toli gražu nėra svarbiausias asmuo ir kad po Elinos mums labiausiai gaila jo. Jis tikrai žavėjosi ta harpija ir smarkiai ja nusivylė. O antra vertus, argi mes patys neklydome dėl Diko? Mes manėme, kad jis tvirtas žmo-

gus, o pasirodė — anaiptol. Net ir dabar aš vargiai įstengiu tuo patikėti. Šitaip šaltakraujiškai ir žiauriai palikti tokią moterį kaip Elina, ir dar tokioje padėtyje, netarus nė žodžio, net nemėginus atsiprašyti! Ne! Nesvarbu, ar jie susitaikys, ar ne, aš nemanau, kad kada nors pajėgsiu ištarti jam mandagų žodį.

Tiek ir tenorėjau pasakyti. Tikiuosi, Elina išlies tau širdį, nes, nepaisant viso tvirtumo, giliai sieloje ji turbūt baisingai kenčia.

Tavo mylintis sūnus
KERANAS ENESLIS

Luizos laiškas

BRANGIAUSIOJI MANO MAMA,

Kol kas jokių naujienų. Per visą dieną nė ženklo ir nė žodžio, tad mūsų įtarimai, jog jis neketina grįžti, įgauna vis tvirtesnį pagrindą. Gordonas dėl to baisiai sielojasi ir jaučiasi kaltas. Jei jis nebūtų man pasipriešinęs, kai pirma norėjau atsikratyti Elizos, gal būtų pavykę šios katastrofos išvengti. Tačiau dabar jau šaukštai po pietų. Kas padaryta — padaryta, ir nebepakeisi.

Elina elgiasi labai ramiai. Neįmanoma nuspėti, ką ji galvoja. Ar ji tau parašė? Man regis, ji dar iki galo nesuprato, kas atsitiko, ir niekas neturi drąsos jai atvirai visko iškloti. Bet toliau taip negali tęstis. Kada nors vis tiek reikės padaryti. Gal tu galėtum atvažiuoti? Kai ji pagaliau suvoks — o *turi* juk suvokti! — kad tai *galutinis* išsiskyrimas, mums labai tavęs reikės.

Gal šįsyk ir būtų pavykę to išvengti, tačiau po šia istorija slypi esminiai dalykai, dėl kurių tai turėjo būti neišvengiama, kad ir ką bedarytum. Reikia žvelgti tiesai į akis. Dikas su Elina *nėra skirti* vienas kitam. Ji jo visai ne-

supranta. Tu žinai, aš visuomet taip sakydavau. O dabar, kai jis pabėgo, aš nemanau, kad grįžtų pas ją. Eliza — nedora ir pasileidusi moteris. Aš nė nemanau jos teisinti. Bet ji kur kas geriau sugebės jį išlaikyti nei vargšė Elina. Deja, ji nepalyginamai jam artimesnė. Nors mes ir smerkiame juos, aš nemanau, jog turėtume teisę neigti, kad jų meilėje esama tam tikros didybės ir tragizmo. Privalo būti. Jis nebūtų pametęs žmonos ir vaikų, atsisakęs savo puikios karjeros, jei nebūtų aistringai jos pamilęs. Gordono manymu, šis poelgis turėtų visiškai sužlugdyti jį profesiniu atžvilgiu.

Nemanyk, kad stengiuosi jį ginti. Žinoma, aš suprantu, jog mes visi privalome remti Eliną ir kovoti už jos teises, ypač už teisę globoti vaikus. Ji privalo tvirtai to siekti, nes jokiu būdu negalima leisti vaikams patirti kokią nors Elizos įtaką. Tačiau ji vis tiek privalo suprasti, kad vienintelė garbinga išeitis yra skyrybos, ir tu viena galėtum priversti ją tuo patikėti. Juk tu man pritari, tiesa?

Atplaukia pašto valtis, todėl turiu baigti, nors dar daug ką norėjau pasakyti.

Tavo mylinti
LUIZA

Modės laiškas

MIELIAUSIOJI MAMA,

Neturiu ką pridurti prie savo vakarykščio laiškelio. Mes visi ir toliau vaizduojame, kad nieko neįvyko. Barnis tai baisiai ima į širdį, be to, jis prastai jaučiasi. Man neramu dėl jo.

Aš vis sakau, kad privalome galvoti tik apie Eliną. Regis, ji puikiai tvarkosi. Aš BE GALO ja žaviuosi. Jos vietoje aš nepajėgčiau šitaip laikytis, nors visa širdimi pripa-

žįstu, kad ji elgiasi *teisingai*. Man visuomet atrodė, kad ji įpratusi dorotis su sunkumais, apie kuriuos mes neturime nė mažiausio supratimo. Kadangi, matote, Mama, panašių dalykų *tikriausiai* jau yra buvę. Tai nebe pirmas kartas, kitaip ji nesugebėtų taip tvirtai visko valdyti.

Ir dar vienas dalykas, Mama. Luiza jau užvedė kalbą apie skyrybas, bet aš iš visos širdies tikiuosi, kad jūs tam nepritarsite. Jei Elina mano, kad dėl vaikų svarbiausia yra išsaugoti namus, *kodėl* kas nors turėtų versti ją galvoti kitaip? Be jokios abejonės, ji puikiai pažįsta Diką ir yra linkusi su tuo taikstytis. Galų gale *žmona* juk užima ypatingą padėtį. Aš iš visų jėgų stengiuosi jai padėti: prisigalvoju visokių įtikinamų smulkmenų apie Diko žygį į kalnus ir netgi nuėjau taip toli, jog prisiminiau, kad jis ir MAN pasakojo apie savo ketinimus! Teatleidžia man Dievas!

Tačiau jūs žinote, jog aš anksčiau nei kiti numačiau, kad šitaip bus, todėl man tai buvo ne toks stiprus smūgis!

Prašau jūsų pernelyg smarkiai nesijaudinti. Gal dar viskas susitvarkys. Aš neprarandu vilties!

Jūsų mylinti
MODĖ

P.S. — Man regis, tarnai nežino, bet Luiza išpliurpė viską Mafi, o tai labai apgailėtina!

Elinos laiškas

MIELOJI MAMA,

Čia tebepliaupia smarkus lietus, ir tai labai nemalonu, nes nieko negalime daryti. Dar gerai, kad prieš subjūrant orui spėjome nuplaukti į Vaiduoklių slėnį ir surengti mūsų iškylą. Užlipome aukštyn slėniu: jis gana bjaurus, vien pliki akmenys, be to, buvo labai karšta. Tačiau viršuje at-

sivėrė nuostabus vaizdas į Ardfilo kalnus. Dikas iškeliavo į žygį po juos. Bijau, kad jį kiaurai perlis. Geriau jau būtų išsirengęs anksčiau.

Čia jokių naujienų, tik visi atrodo baisiai „surūgę". Gordoną kamuoja radikulitas. Barnis irgi šiek tiek negaluoja, bet turbūt labiau iš nuobodulio. Vaikai, sėdėdami uždaryti per lietų, darosi labai irzlūs ir kaprizingi. Gal galėtum atsiųsti man knygų, kad turėčiau ką jiems paskaityti? Dikas nori, kad skaityčiau jiems klasiką; jis sako, kad savo mėgstamąjį E. Nesbitą jie gali pasiskaityti ir patys. Gal atsiųsk kurį iš Vaverlio romanų? Tik ne „Aivenhą", „Vudstoką", „Kenilvortą" ar „Rob Rojų" — tuos mes jau perskaitėm. Kurį nors kitą, bet tik ne „Vaverlį": jis ne itin įdomus vaikams, jo pernelyg ištęsta pradžia. Kaip ten tas, kur kažkas miršta badu? Man regis, tas jiems patiktų. Dikas sako, kad jie turi susipažinti su Skotu, kol dar maži ir imlūs įspūdžiams. Jis norėjo, kad paskaityčiau jiems „Tuštybės mugę", bet aš nemanau, kad Piteriui ji patiktų. O ką, jei „Lorną Dun"? Arba „Gladiatorių"? Kažin, ar Dikas priskirtų juos klasikai. Šiaip ar taip, jei kur nors netoli tavęs yra knygynas, būčiau labai dėkinga, jei ką nors man atsiųstum.

Tavo mylinti duktė
ELINA

26

EMILI, Napjė šeimos auklė, puikiai mokėjo burti ateitį iš arbatos tirščių. Jos pranašystės visuomet išsipildydavo, tiktai buriant jai tekdavo slapstytis nuo Mafi, nes ši tokių dalykų nemėgo.

Trečiąją dieną po Diko dingimo per pusryčius didžiajame bokšte atsitiko kai kas nepaprasta. Emili, žiūrėdama į puoduko dugną, staiga sušuko:

— Ak, negali būti!

— Kas tau dabar darosi? — irzliai paklausė Mafi. — Gal koks tamsus nepažįstamasis žada Kalėdoms atsiųsti tau ryškiai žalią dramblį, ką?

— Ne, tačiau namuose kažkas sunkiai susirgs. Niekad dar nemačiau tokio aiškaus ženklo. Tu tik pažiūrėk, Rozi!

— A, kvaili plepalai! Aš nepakęsiu tokių tauškalų vaikų kambariuose.

Dauguma buvo nusiteikusi prieš Mafi, kuri nuo pat lietaus pradžios buvo pikta ir dygi kaip ežys. Vaikai susigrūdo aplink Emili, norėdami pažiūrėti į jos puodelį.

— Sunkiai susirgs! — pakartojo Piteris. — Ar tai reiškia, kad kažkas gali mirti, tiesa, Emili? O kada tai bus?

— Ne vėliau kaip per tris dienas, — kone pasigardžiuodama paskelbė Emili. — Tikra, kaip dukart du. Tik sykį esu taip aiškiai mačiusi, ir tada mano patėvis nugriuvo nuo kopėčių. Jis norėjo...

— Užteks! Daugiau aš šito nepakęsiu.

Emili su Rózi užsičiaupė, bet Piteris nepasidavė ir ėmė aiškinti:

— Anądien Emili sakė, kad Rozamunda gaus laišką, — ir gavo. Ir dar ji sakė, kad ponia Eims išgirs pritrenkiančią naujieną...

— Liaukis, Piteri! Sakiau, kad gana tų kalbų.

— O ar gali žmogus mirti nuo radikulito? — staiga apimta siaubo, paklausė Rozamunda.

— Dar žodis... Kas pirmas dar sykį užsimins apie arbatos tirščius ir ligas, tučtuojau keliaus į viršų.

— Na gerai, — burbtelėjo Piteris. — Bet jei tie daiktai, kurių negalima minėti, Emili puodelyje teisybę rodo, ir kas nors tikrai gaus tai, apie ką mes nekalbame, tai ar tą žmogų palaidos čia, ar reikės gabenti karstą namo?

— Marš į viršų, jaunuoli!

— Bet aš juk ne...

— Eisi į viršų už akiplėšiškumą, ir baigta.

Piteris kaip galėdamas lėčiau užkopė į viršų. Netrukus prie jo prisijungė Houpė ir Čarlzas, kurie mėgino tęsti tą patį žaidimą ir aplinkiniais būdais aptarinėti uždraustus dalykus. Jie visi tiesiog virė pykčiu. Mafi neturi teisės elgtis su jais kaip su mažiukais vien todėl, kad jie drauge su jais valgo! Jie kiaurą dieną erzino ją, kiekviena proga vis pradėdami kalbą apie visokius negalavimus, kol ši neapsikentusi pagrasino, kad pažeidėjai bus guldomi į lovą. Ir koks buvo jų džiaugsmas, kai begeriant arbatą į bokštą įpuolė Modė ir apskelbė, kad Barnis serga.

— Ša! — choru sušnypštė vaikai. — Negalima! Mafi uždraudė apie tai kalbėti!

— Nutilkit, vaikai. Gal galėtumėt pas mus ateiti, Mafi! Jam baisūs skausmai.

— Tikriausiai vėl persišaldė, — sumurmėjo Mafi, ieškodama savo kaliošų — be jų buvo neįmanoma pereiti per kiemą.

— Ne, ne. Nepanašu, kad tai peršalimas. Šįryt jam buvo bloga, bet atrodo, kad dabar jau praėjo. O skausmas, regis, vis labiau telkiasi vienoje vietoje.

Modė buvo persigandusi ir išblyškusi. Be įprastinės džiugios, tarsi priklijuotos šypsenos jos veidas atrodė neatpažįstamas. Vaikai pritilo. Besidžiaugdami gavę progą paerzinti Mafi, jie buvo visai pamiršę šio draudimo reikšmę. O dabar prisiminė ir išsigando. Vienintelei Rozamundai užteko drąsos paklausti, ar tai kartais ne apendicitas, kaip buvo Kingui? Tai išgirdusi Modė nebesusivaldė ir tėškė jai antausį.

— Taip tau ir reikia — žinosi, kaip pliaukšti nesąmones, — pasakė Mafi, ir jos abi išskubėjo iš kambario.

Barnis dejuodamas ir susirietęs gulėjo ant lovos, jo veidas buvo išbalęs kaip pelenai. Akys degė karščiu. Jis kaip visada neleido Modei pamatuoti jam karščio. Tačiau kai

Mafi išsitraukė savo termometrą, pasidavė. Bet nepasidomėjo, kiek jis rodo: jį per daug kamavo skausmas.

Vos užmetus akį į termometrą, visas Mafi abejingumas kaipmet išgaravo. Juodvi su Mode išėjo į laiptų aikštelę.

— Aš atnešiu butelius ir padėsiu jums paguldyti jį į lovą, — pasakė ji. — Ir pasakysiu, kad pasiųstų daktaro. O jūs grįžkit pas jį.

— Mafi... ar jūs manot...

— Su tiek karščio geriau nejuokauti.

Modė akimirkai atsišliejo į sieną ir užsimerkė. Matyt, žada įvykti tai, ko ji visuomet labiausiai bijojo. Ji buvo tikra, kad susidorotų bet kokiu atveju, išskyrus vieną, ir Dievas, tai žinodamas, neleis, kad kokiame nors užkampyje Barnį ištiktų apendicito priepuolis. Pasigirdo neramus šauksmas iš miegamojo. Ji susivaldė ir nuėjo pas jį.

— Mode! — Barnis sugriebė ją už rankos. — Neišeik! Daugiau nepalik manęs taip!

— Nusiramink, brangusis. Nepaliksiu. Netrukus tau bus geriau. Paguldysime tave į lovą, apdėsim šiltais buteliais. Jau pasiuntėm daktaro.

— Mode! Kaip tu manai, ar man apendicitas?

— Ne, ne, ne! Turbūt tu tiesiog labai smarkiai peršalai.

— Skauda kaip tik toj vietoj, — pasakė Barnis, kuriam anatomijos žinių pakako, kad neturėtų ramybės. — Aš beveik tikras. Tada tai jau neišvengiamai mirsiu.

— Nekalbėk nesąmonių! Palauk, atvažiuos daktaras...

— Tas daktaras paskutinis kvailys!

Kad ir kur atsidūręs, savo nepasotinamo smalsumo genamas, Barnis visuomet viską sužinodavo apie vietos gyventojus.

— Čionykštis daktaras — tikra iškasena. Kaimo žmonės baigia jį prakeikti, bet turtingų gyventojų čia mažai ir jaunesnis gydytojas nenori važiuoti. O tam seniui jau be-

veik aštuoniasdešimt, ir sako, jis baisiai geria. Turbūt jis net nežino, kas tas apendiksas! Gal geriau jau apsieikim be jo. *O Dieve!*

Jis vėl susirietė iš skausmo ir suspaudė Modės ranką. Kai spazmas praėjo, ji ėmėsi jį įtikinėti, kad jis nemirs — ji to neleisianti. Tai išgirdęs jis lyg truputį aprimo.

Į duris pabeldė Luiza ir paklausė, ar negalėtų kuo padėti. Ji pasakė, kad Keranas tuoj pat plaukia į Kilrosą ieškoti daktaro.

— Neverta, — sudejavo Barnis. — Jis girtuoklis, ir jam beveik aštuoniasdešimt. O rimta operacija...

Modė mėgino kažką ženklais parodyti Luizai. Ji negalėjo atsitraukti nuo Barnio, nes jis laikėsi įsikibęs jai į ranką.

— Ką? — kvailai žioptelėjo Luiza, — Aš nesuprantu.

— Ji mėgina tau parodyti, — pasakė Barnis, — jog reikia perduoti jam, kad atsivežtų savo įrankius, chloroformo ir visa kita, nes jeigu... O Dieve!

— O kodėl? — išsigando Luiza. — Kas...

— Todėl, kad kelias tolimas, jei reikėtų ko nors grįžti, — pasakė Modė. — Geriau jau tegu viską atsiveža. Jeigu... jei...

— Gerai, pasakysiu Keranui. Bėgu, kol dar neišplaukė.

Kai Luiza dingo, Barnis tarė:

— Ji mano, kad tai tik tušti tavo būgštavimai.

— Tikėkimės, kad taip ir yra.

Bet abu žinojo, jog taip nėra. Modė išsigandusi nebepajėgė mąstyti. Užtat gyva Barnio vaizduotė piešė jam ateities paveikslus. Mirtis atrodė nebeišvengiama, jis jau matė Modę našlę ir atsiminė, jog tepajėgė sutaupyti vos porą tūkstančių svarų.

— Ak, kad nors nebūčiau pardavęs tų vertybinių popierių! — sudejavo jis.

— Liaukis, Barni!

— Jei bent tiksliai žinočiau, kokia mano padėtis pagal mamos vedybinę sutartį! Žinau, kad po jos mirties turėjau gauti iš jai priklausančios dalies penkis tūkstančius svarų, ir jei mes turėtume vaikų, tada, žinoma...

— Barni, maldauju...

— Mieloji, mes privalom žvelgti tiesai į akis.

Modė nemanė, kad taip kalbėti reiškia žvelgti tiesai į akis, ir tą pasakė. Kol ji nuvilko jam drabužius ir paguldė į lovą, jiedu spėjo iki soties pasiginčyti, kurio iš jųdviejų požiūris protingesnis. Jis baiminosi kur kas mažiau už ją, ir tai ją ramino. Jis dar pajėgė dramatizuoti savo situaciją.

Kai pasirodė Elina, norėdama pasiūlyti savo pagalbą, jis kaip tik skaičiavo, kiek būtų galima gauti, pardavus baldus.

— Aš tik norėjau jums pasakyti, — tarė Elina, — kad pasiunčiau ieškoti Diko.

Kurį laiką jiedu priblokšti tylėjo, paskui Modė, išraudusi kaip žarija, suspaudė Elinai ranką. Ji pati nebežinojo, ką daranti.

— Ak, Elina!.. — vebleno ji. — Ak, Elina!

Jai norėjosi pulti Elinai ant kaklo ir išbučiuoti ją. Jautėsi kaip skęstantysis, kuriam ką tik numetė virvę. Jei Dikas negalės išgelbėti Barnio, tai jau niekas negalės.

— Ką tu padarei? — paklausė Barnis, per skausmo priepuolį nebegalėdamas prisiminti, kiek kainavo jo bufetas, kol dar buvo naujas.

— Ponas Fletčeris ruošiasi plaukti jo ieškoti, — paaiškino Elina. — Gordonas negali dėl savo radikulito. Pamaniau, kad Dikui verčiau grįžti, jeigu kas... Kaip manai, Mode?

— Ak, Elina... bet kur... kaip...

— Na, aš manau, geriausia jam pirma nuplaukti į Kilrosą ir pasiteirauti užeigoje. Ten renkasi žmonės iš visos

apylinkės, ir žinoma viskas, kas dedasi mylių mylias aplink. O svetimas žmogus tikrai neliks čionykščių nepastebėtas. Kad ir kaip visur atrodytų tuščia, nė pusmylio nenueisi, kad koks tuzinas akių tavęs nepamatytų. O Dikas negalėjo labai toli nukakti. Aš sakiau ponui Fletčeriui, kad duotų dešimt šilingų kokiam piemenukui, tada jie tikriausiai labai greit jį suras. Nepatikėsit, kokiu greičiu plinta naujienos!

— Ar tu tikrai manai, kad jis grįš? — su nerimu paklausė Modė.

— Ar grįš? Žinoma, grįš, jei tik žinos, kad Barnis serga.

— Man jo nereikia, — pareiškė Barnis. — Geriau jau numirsiu.

— Ša! — sušnypštė Modė. — Elina, tu be galo, be galo gera.

Ji paskubėjo išlydėti Eliną iš kambario, kol Barnis dar ko nors neleptelėjo.

— Nežinau, nė kaip tau dėkoti, — pakartojo ji.

— Geriau dėkok Gajui Fletčeriui, — truputį nustebusi atsakė Elina.

— Žinau, žinau. Būk gera, Elina... nekreipk dėmesio į Barnį.

Iš pasipiktinimo Barnis kone pamiršo skausmą.

— Aš verčiau mirsiu, — kartojo jis, kai Modė grįžo. — Nenoriu jo matyti!

Modę tai gerokai pralinksmino, kadangi ji aiškiai pamatė, jog Barnis toli gražu dar netiki iš tikrųjų galįs numirti. Ji buvo mačiusi, kaip žmonės miršta. Tada jiems jau neberūpi nei bufetų kainos, nei giminaičių moralė. O Barniui buvo dar toli iki mirties, netgi tada, kai po kiek laiko jis persigalvojo ir susirūpinęs ėmė klausinėti, ar dar nepasirodė Dikas.

27

NULIPUSI žemyn, Elina bokšto laiptų apačioje rado Lindsėjus, besišnekančius su Gajum Fletčeriu. Jai pasirodžius, visi trys staiga nutilo, bet ji pajuto, kad jie tikriausiai aptarinėja jos pasiūlymą surasti Diką. Ji truputį suirzo, kad jie vis dar randa reikalą apie tai kalbėti. Juk negalima gaišti, Gajus turi plaukti tuojau pat.

— Aš ką tik mačiau Modę, — greitai pasakė Elina, — ir ji visiškai pritaria, kad Dikas turėtų grįžti.

Tada Luiza paklausė to paties, ko buvo klaususi Modė.

— Elina, bet ar tu tikrai manai, kad jis grįš?

Eliną pradėjo imti pyktis.

— Jeigu tiesa, kad Kilrose nėra padoraus daktaro, tuomet jis privalo grįžti. Ir bet kuriuo atveju, jeigu tektų operuoti...

Gordonas niūriai linktelėjo.

— Jis privalo grįžti. Be abejonės, tai jo pareiga.

Tačiau iš jo tono buvo galima jausti, kad jis nėra visiškai tikras, ar Dikas įvykdys savo pareigą. Elina pasipiktinusi smarkiai išraudo, paskui staiga išblyško. Mat visa tai rodė, kad jie daug ką nuspėjo. Negi jie tikrai mano, kad Dikas gali nesiryžti operuoti?

— Nesuprantu, ką jūs čia kalbate. Barnis serga. Smarkiai serga. Jeigu tik Dikas gali būti kuo nors naudingas, turime nedelsdami jį parsikviesti. Ponas Fletčeri, ar jūs plaukiate?

Nesiryždama dar ką nors sakyti, ji apsisuko ir nuėjo per kiemą į didįjį bokštą. Mafi, suvariusi visus vaikus į viršų, kaip tik kaitino vandenį buteliams. Pamačiusi Eliną, ji iškart ją užsipuolė:

— Ko gi jūs dabar lakstot aplinkui? Vis tiek niekuo negalite padėti! Eikit greičiau ir prigulkit. Bent aš jūsų vietoj taip padaryčiau.

— Tuojau eisiu. Aš pasiunčiau ieškoti Diko. Kaip manai, ar gerai padariau?

Mafi vos nepaleido iš rankų katiliuko.

— Ak, panele Elina!

Tai jau buvo paskutinis lašas. Nejau ir Mafi išsikraustė iš proto?

— Ak, panele Elina, mieloji, negi jūs tikrai šitaip padarėt?

— Ar padariau? Žinoma, padariau! Kas... ko tu taip žiūri į mane? Dėl Dievo, kas jums visiems atsitiko? Kodėl aš neturėčiau jo kviesti? Ko jūs čia apie jį prišnekėjot?

— Ak, mieloji, mieloji! Neskaudinkit man širdies. Ak, panele Elina, nepykit ant manęs, tik ne ant manęs, aš to neištversiu! Mes gi visi viską žinom, balandėle mano!

— Ką?

Elinai širdis nukrito į kulnus. Ji vis smarkiau blyško, kol Mafi, išsigandusi, kad neparkristų, sugriebė ją už rankos. Tačiau Elina nesiruošė alpti. Prieš prabildama ji apsidairė, susirado kėdę ir atsisėdo.

— Žinote... Ką jūs žinote? Ką jie ten plepa?

— Apie... daktarą Napjė... ir tą moterį...

— Tą moterį? — apstulbusi pakartojo Elina. — Kokią moterį?.. Tu turi omeny madam Koebel?

Mafi norėjo kažką sakyti, tačiau prikando liežuvį. Elina juk iš tikrųjų, visiškai nuoširdžiai nustebo. Ji to nesitikėjo.

— Madam Koebel? Ką gi jie šneka, Mafi? Tučtuojau pasakyk!

— Kad tai ji įsiterpė tarp jūsų...

— Mafi! Kas taip pasakė? Kam užteko bjaurumo sugalvoti tokį dalyką?

Ir šis pasipiktinimas taip pat buvo tikras. Mafi iškart ėmė suvokti daugybę dalykų, ir niūri pastarųjų dienų maišatis pradėjo aiškėti. Kaip ir visi kiti, ji negalėjo perprasti

Elinos elgesio. Dabar jai viskas pasidarė aišku. Elina nieko nežinojo. Greičiausiai ji pati patikėjo savo istorija apie žygį į kalnus. Jos dar laukė baisus sukrėtimas, kai sužinos.

— Ką gi jie sakė, Mafi? Kad mes... kad mes susipykom? Ir kad dėl to jis išvyko? Dėl barnio?

— Panašiai, — apimta nevilties, žioptelėjo Mafi.

— Bet tu juk taip nemanei?

— Aš nežinau, mieloji. Labai jau keistai atrodė, kai jis taip dingo.

Jos abi bejėgiškai stebeilijo viena į kitą, kiekviena karštligiškai mąstydama, dėliodama faktus, mėgindama užčiuopti tiesą.

Mafi mąstė:

„Tai štai kodėl ji taip puikiai laikėsi! Per visą tą laiką ji nė trupučio nesijaudino, nė per nago juodymą. Ji mano, kad jis... O ką, jeigu jos teisybė? Gal jis tikrai... Ne! Negalima pamiršti, kad daktaras Lindsėjus matė jį savo akimis. Ji klysta. Ir turės tai sužinoti..."

O Elina mąstė:

„Tai štai kodėl jie visi nieko nėklausinėjo apie jo išvykimą. Visi iki vieno. Bet negi jie visi... netgi Gajus Fletčeris? Kai paprašiau jį plaukti, jis turbūt pamanė... Ne, tai nepakenčiama! Luiza visa tai sukūrė. Kaip bjauru iš jos pusės. Nekenčiu Luizos".

Kai ji pagaliau įstengė prabilti, tai prieš visus susikaupusį pyktį išliejo ant vargšės Mafi galvos.

— Kaip tu gali? Kaip tu drįsti? Negi aš nepaaiškinau? Jis juk sakė man, kad iškeliauja. Jam čia nepatinka, ir man taip pat. Čia... siaubinga vieta. Luiza su Mode visko prisigalvojo, žinau. Jos neranda sau vietos, kol ko nors nesukuria. Jos visur lenda, kišasi, įsivaizduoja, kad viskas turi būti kaip knygoj, ir panašiai. Bet tu, Mafi! Kaip tu galėjai jomis patikėti! Tu gi mus abu pažįsti. Mane ir Diką. Kaip tu galėjai pagalvoti, kad tarp mūsų kas nors to-

kio nutiko? Kaip tu galėjai? Aš niekuomet tau nedovanosiu, niekuomet! Niekad.

Ji ėmė visa drebėti ir pratrūko raudoti.

— Vyras ir žmona, Mafi, *vyras ir žmona*, jeigu jie myli vienas kitą, jie ne.... nesipyksta dėl tokių dalykų. Jie pasitiki vienas kitu. Aš niekad... Jis niekad... Ak, kokie jūs visi siaubingi!

— Panele Elina, balandėle, mieloji mano, liaukitės! Neverkit šitaip, nesijaudinkit, nereikia. Tik ne dabar. Tai kenkia. Tai kenkia jums ir vaikeliui.

Elina nusišluostė akis ir susivaldė.

— Aš žinau, kad negalima... Bet kaip žmonės gali... Luiza ištekėjusi. Ir Modė. Jos gi turi žinoti, kad vyras ir žmona... Šeimyninis gyvenimas... Tas katiliukas tuoj išbėgs!

Mafi nukėlė vandenį ir pripylė akmeninį butelį. Ašaros biro jai ant virpančių rankų.

— Luiza ir Modė labai nedoros, — jau kiek ramiau kalbėjo Elina. — Jos netikusiai elgiasi su savo vyrais. Aš dažnai taip pagalvodavau. Bet tu gi turėjai būti supratingesnė, tikrai turėjai!

— Bet juk taip kartais pasitaiko, — išdrįso paprieštarauti Mafi. — Ne visi vyrai dori, kaip ir ne visos moterys.

— Sutinku, pasaulyje yra blogų žmonių. Bet ką tai turi bendro? Yra daugybė būdų netikusiai elgtis. Man regis, nedora yra bjauriai, klastingai įtarinėti vyrą ir bartis. Nedora yra šiurkščiai su juo elgtis ir šaipytis iš jo kitų akivaizdoje, kaip daro Luiza. Nedora yra nuolat skųstis jam už nugaros, kaip daro Modė. Mano manymu, visa tai labai blogai. Kai dedasi tokie dalykai, vedybų negalima laikyti pavykusiomis.

Mafi atsitiesė ir susuko karštą butelį į prijuostę. Ji matė, kad Eliną labiau papiktino prieš ją nukreiptas šmeižtas, o ne slaptas kaltinimas Dikui. Kad jis galėtų būti neištikimas, jai netgi neatėjo į galvą — ji tik įniršo, kaip jie gali įtarti, jog ji iškėlė pavydo sceną.

Ji nežinojo, ką sakyti, ir galų gale nusprendė nesakyti nieko. Visą šią bjaurią istoriją galima nustumti į šalį, kol bus aišku, ar Dikas tikrai grįžta atgal.

— Geriau niekada daugiau apie tai nebekalbėkim, — šaltai nusprendė Elina. — Man atrodo, jūs čia visi prisivarėt iki isterijos, būdami uždaryti šitoj šiurpioj ankštoj skylėj. Eik, nunešk tą butelį, o aš atnešiu kitą, kai tik užvirs antras katiliukas.

Kol Mafi klupinėdama išslinko iš bokšto, Elina laikėsi oriai, visa savo povyza demonstruodama gilų nepasitenkinimą, bet paskui vėl pratrūko verkti. Jos pyktį dar pakurstė klaikus išgąstis, apėmęs tada, kai Mafi užsiminė, kad visi viską žino. Elina mielai būtų nuėjusi ir apskaldžiusi jiems antausius. Jai tiesiog niežėjo delnus kam nors užvožti, ir kai vaikai būriu nuvirto laiptais žemyn, jos siutas rado progą išsilieti.

— Koks čia dabar žvėrynas? Tikras žvėrynas!

Vaikai niekad nebuvo girdėję tokio dalyko, ir jiems pasirodė labai smagu. Čarlzas pradėjo kikenti — ir visai ne laiku!

— Ak, tu, — riktelėjo Elina, — mažas bjaurus nenaudėli!

Ji apskaldė ausis visiems vaikams, kiek tik pasipainiojo po ranka, o paskui pakėlusi galvą iššygiavo pro duris. Laimei, Gajus Fletčeris negalėjo jos matyti.

28

Mat Gajui kaip tik pasitaikė proga padaryti labai svarbią paslaugą. Vos Elina juos paliko, jis tarė:

— Ji manęs prašė, todėl aš plauksiu ir pasirūpinsiu, kad jis gautų šią žinią.

— Neverta, Gajau, — puolė prieštarauti Luiza. — Jūs tikrai pateksit į kvailą padėtį. Į tokius dalykus negalima

kištis, ir man keista, kad jūs to norit, juk pats sakėt, kad tai ne jūsų reikalas.

— O kas gi dar galėtų plaukti? — paklausė Gordonas. — Aš pats plaukčiau, jei pajėgčiau, bet juk tu puikiai žinai...

— Niekam nereikia plaukti. Nėra jokio reikalo. Pasikviesime daktarą iš Kilroso.

Šaltakraujiškas Elinos apsisprendimas įvarė Luizą į neviltį. Ji ištisas tris dienas visiems kartojo, kad Eliną reikia priversti pažvelgti tiesai į akis, bet niekas nesirengė jai pritarti. Dabar ji nenorėjo pripažinti, kad Dikas tikriausiai grįžtų, jei tik žinotų, koks rimtas reikalas, ir kad Barnis pakankamai sunkiai serga, kad reikėtų griebtis tokių priemonių. Susidariusi padėtis niekaip netilpo į jos susikurtus rėmus.

— Jeigu ji mano, jog tai puiki dingstis ir užteks švilptelėti, kad jis grįžtų...

Gordonas su Gajumi pasipiktino ir puolė prieštarauti: jų nuomone, Elina rūpinosi tiktai Barniu.

— Bet mes net nežinome, kur jie yra. Ką jūs ruošiatės daryti? Plauksit į namelį?

Gajus nežinojo. Jis buvo lyg ir ketinęs plaukti į Kilrosą ir iš ten pasiųsti ką nors su žinia Dikui. Bet Luiza netruko sumalti šį sumanymą į dulkes.

— Iš kur mes žinome, kad jie dar namelyje? Aš anaiptol tuo netikiu. Jie galėjo grįžti į Angliją. Negi jūs norit paskleisti šią žinią po visą Kilrosą? Dėl Dievo, ten ir taip jau turbūt žmonės mala liežuviais. Ne. Jei jau nusprendėt plaukti, tai plaukit tiesiai į namelį ir pažiūrėkit, ar jie vis dar ten. Ir linkiu jums smagiai pasilinksminti!

Gajų šiurpas krėtė nuo tokio pasiūlymo, tačiau jis turėjo sutikti, jog tai geriausias sprendimas, o siunčiant žinią iš Kilroso, būtų sugaišta pernelyg daug laiko. Bet Luiza dar nebaigė su juo susidoroti.

— O ką, jei jis atsisakys grįžti? Ką tada darysit?

— Mes neturime pagrindo šitaip blogai apie jį galvoti, — įsiterpė Gordonas. — Be to, Gajau, jums nebūtina sakyti, kad ji jus siuntė. Sakykit, kad aš. Aš prisiimu visą atsakomybę.

Gajus bejėgiškai žvalgėsi tai į vieną, tai į kitą. Jis jau ir pats nebežinojo, kaip jam šovė į galvą pasisiūlyti atlikti tokią nevykusią misiją. Tačiau išvydęs Luizos akyse pašaipią kibirkštėlę, jis suėmė save į rankas ir tarė:

— Gerai, jei jau plaukiu, tai reikia plaukti.

— Taip, gaišti negalima, — pritarė Gordonas.

Einant pro vartus, Gajui lyg ir pasigirdo Luizos juokas bei griežtas, priekaištingas Gordono balsas. Jis puikiai įsivaizdavo, koks apgailėtinas vaidmuo jam bus skirtas istorijoje, kurią ji paskui visiems pasakos. Jį užplūdo baisus pasišlykštėjimas. Regis, net pati Elina vargu ar buvo verta viso to, ką jis ketino dėl jos iškęsti. Tačiau jis prisivertė judėti pirmyn. Nustūmęs į vandenį valtį, jis leidosi skersai ežerą.

Dar liko Barnio liga. Ji nekėlė abejonių ir neleido gaišti; ir dabar Gajus tiesiog šaukėsi jos, nes Elinos paveikslas ėmė blankti. Kad ir kaip stengdamasis, jis nė akimirkai negalėjo grąžinti jos į įprastą vietą: pamatyti iš lėto žingsniuojančios savo sielos alėjomis. Jis bandė prisiminti visas dorybes, kurias buvo pratęs jai priskirti, visas gražias mintis, kurios siejosi su jos vardu. Tačiau jam nesisekė. Ji nebepakilo ant savojo pjedestalo. Jis negalėjo pateisinti kai kurių jos bruožų. Būtų buvę nepalyginamai geriau, jei ji būtų likusi pasyviai kentėti. Tačiau siųsdama jį į šį žygį, įveldama jį į visą tą nešvarų reikalą, ji pasirodė esanti pakankamai tvirta, pademonstravo turinti ganėtinai žemiško sveiko proto — ir tuo į šipulius sudaužė jo svajonę. Žinoma, jos sumanymas buvo labai praktiškas, bet jam rodėsi, kad verčiau ji nebūtų to dariusi. Jai stigo jautrumo, o tai buvo nedovanotina yda. Jo idealioji moteris, kurios jis

niekuomet nebuvo sutikęs, privalėjo būti bent jau tokia pat jautri, kaip jis, be to, ji dar turėjo būti rami ir tyli — šių bruožų, būdamas toks jautrus, jis pats, aišku, negalėjo turėti. Kaip kuri nors viena moteris pajėgtų savyje suderinti šias ypatybes, jis neįsivaizdavo, tačiau ligi pat šios dienos tikėjo radęs tokį derinį — Eliną.

Užtat Barnis tikrai sunkiai sirgo. Dėl to nekilo jokių abejonių. Reikėjo galvoti apie jį ir nevalia viltis, kad Dikas su Eliza galbūt jau išvyko iš namelio.

Greičiausiai jie visgi tebebuvo ten, nes dar prieš išlipdamas į krantą Gajus pastebėjo iš jų kamino kylančius dūmus. Jis ištraukė ant kranto valtį ir apeidamas balas patraukė prie durų.

Belstis teko dukart, niekas nesirodė. Paskui jis išgirdo girgždant atstumiamą kėdę. Per kambarį nuaidėjo žingsniai, ir duris atidarė Dikas, kuris vos pamatęs atvykėlį, norėjo vėl jas užtrenkti.

— Ko jums reikia? — niūriai paklausė jis.

Žiūrėdamas kažkur pro šalį, Gajus šaltai išdėstė:

— Mane atsiuntė Lindsėjai. Barnis sunkiai serga. Jo žmona mano, kad jam ūmus apendicito priepuolis, o visoje apylinkėje nėra daktaro. Visi labai sunerimę, todėl buvo nuspręsta, kad jūs turite nedelsiant grįžti į salą.

— Apendicitas! — šūktelėjo Dikas ir plačiau pravėrė duris. — Barniui? Na taip, žinoma! Užeikit valandėlei...

— Ne, dėkui, — papurtė galvą Gajus. Jis mieliau būtų įžengęs į kobrų narvą.

Dikas užgniaužė šypseną.

— Aš vienas. Viduj nieko nėra.

— Ačiū, aš neisiu.

— Kaip norit. O kodėl jie mano, kad tai apendicitas?

Gajus nupasakojo simptomus, ir Dikas nekantriai linktelėjo galvą.

— Ar pilvas sukietėjęs?

— Nežinau.

— Jūs nemanot, kad tai tik įprastiniai jų būgštavimai?

— Vargu. Nemanau, kad būtų mane siuntę, jei padėtis neatrodytų rimta.

— Ne, tikriausiai nebūtų.

Diko veide akimirką vėl švystelėjo niūri šypsena.

— Bet sakykit, kaip... — prabilo jis. — Ar mano... mano žmona žino, kad jus pasiuntė?

— Ji pirmoji tai ir pasiūlė, — kiek padvejojęs atsakė Gajus.

— Hm. Aišku. Gal vis dėlto užeisit? Tai reikėtų aptarti. Ar jie uždraudė jums eiti į vidų?

Gajus nenoromis įžengė vidun ir sustojo prie pat durų. Kurį laiką jis vylėsi, kad Eliza bus išvykusi negrįžtamai, bet netrukus pastebėjo ant grindų besimėtančias jos šlepetes, o ant stalo — dvi lėkštes su valgio likučiais. Visas kambarys buvo baisingai sujauktas.

— Tai reikėtų aptarti, — pakartojo Dikas. — Ką dabar daryti?

— Nematau kitos išeities. Jis tikrai rimtai serga. Delsti negalima.

— O kaip iš viso ten reikalai? Gordonas turbūt visiems išpasakojo, kad matė mane čia?

— Taip. Bet oficiali versija — kad jūs išvykęs į žygį po kalnus. Visi sutarė jos laikytis.

— Ak taip, aišku. Tai padeda išsaugoti šiokį tokį padorumą. Kas tai sugalvojo?

— Ji.

— Elina? Dėl Dievo!

Dikas apstulbo, tai išgirdęs, bet neturėjo kada gilintis. Jis vėl grįžo prie Barnio.

— Matyt, mano pareiga grįžti.

Gajus nutylėjo. Iš jo veido išraiškos galėjai suprasti, kad jis nemano išpainioti Diko moralinių problemų ir kad, jo nuomone, žodis „pareiga“ tokiose lūpose skamba kaip nesusipratimas.

— Teks plaukti, — nusprendė Dikas.

Jis ėmė rankioti po visą namelį išmėtytus savo daiktus ir krauti juos į kuprinę. Ir nė minutei nesiliovė kalbėjęs: užvertė Gajų daugybe skubių klausimų, svarstė galimybes greitai gauti reikalingų vaistų ir instrumentų. Mat, pasakė jis, net ir blogiausiu atveju negalima operuoti Barnio virtuviniu peiliu.

— Aš dabar iškart grįšiu ten ir pirmiausia jį apžiūrėsiu. Ir jei tikrai tektų skubiai ko nors imtis, jūs turėsite vykti į Kilrosą ir iš ten telegrafuoti. Koks čia artimiausias miestas? Kaip manot, gal įmanoma Kilrose pasisamdyti automobilį? Greičiausiai ne. Kiek sykių jiems sakiau, kad su tuo Barnio apendiksu dar bus bėdos! Bet jis niekaip neleido jo išpjauti. Ar nematot kur nors mano batų?

Gajus atsakinėjo trumpai, tikėdamasis, kad jis užsičiaups, bet Dikas nekreipė dėmesio į jo nebylius priekaištus ir garsiai trepsėdamas užsiropštė į palėpę ieškoti batų. Atrodė, kad nuo tos akimirkos, kai apsisprendė turįs grįžti, jis sėkmingai nustūmė į šalį visus klausimus apie savo netinkamą elgesį. Jis privertė Gajų jaustis kvailai ir, ko gero, grįžęs į Inišbarą, galėjo visus priversti taip jaustis. Jam netgi užteko įžūlumo persisvėrus per palėpės turėklus paklausti:

— Gal kartais turit pieštuką? Man reikia palikti raštelį, kur išvykau.

— Aš palauksiu lauke, — skubiai tarė Gajus. — Palauksiu prie valties, kol jūs susiruošit.

Jis nė už ką pasaulyje nebenorėjo ilgiau pasilikti toje blogio irštvoje. Jau ir taip po visų šitų batų paieškų ir pieštukų skolinimosi jautėsi neįsivaizduojamai susitepęs. Jam rodėsi, kad netgi ant kėdžių ir stalų, neplautuose induose ir dumblo dėmėse ant grindų pilna prisikaupę moralinio purvo. Būstas atrodė apleistas kaip kiaulidė — tinkama vieta galvijams! Išėjęs į gryną, gaivų vakaro orą, jis pamatė keliuku žingsniuojančią apsiaustu apsigaubusią fi-

gūrą, labai panašią į Elizą. Nelaukdamas, kol ji prieis arčiau ir pašauks jį, Gajus visai neoriai nėrė šalin ir pasislėpė beržyne.

Jo sielą pervėrė baisus įtarimas: jis išsigando, kad Elina, ko gero, ketina priimti Diką atgal. Jeigu ji taip padarys, jis niekuomet niekuomet negalės jai atleisti. Tokiu atveju ji amžinai prarastų teisę būti laikoma idealia moterimi. Jis dar šiaip taip galėjo susitaikyti su tuo, kad paaukojusi savo išdidumą ji pasiuntė pakviesti Diko tam, kad išgelbėtų savo brolį. Bet daugiau negalėjo jai leisti. Elizos namelio vaizdas, visas tas purvas ir netvarka, ant grindų besimėtančios šlepetės padarė pernelyg slogų įspūdį. Jeigu Elina kada nors susitaikys su šitais kiauliškais meilės ryšiais, tai jos paveikslas irgi bus suteptas.

Kokias dvidešimt minučių Gajus mintyse galynėjosi su tokio nusivylimo grėsme. Jis mėgino save įtikinti, kad tai visiškai neįmanoma. Jis bandė atgaivinti tas minutes, kai jiedu drauge vaikščiojo paežere akinančios saulės nušviesti, ir ji nuskynusi padovanojo jam pajūrinį sotvarą. Tada jinai rodėsi jam esanti kone nežemiška. Jos akys švytėjo kaip dangus. Ir jinai klausė jį kažko, jis nebeatminė ko, apie sielos nemirtingumą. Tada jis tik per plauką neišsidavė. Buvo bemanąs, kad ją myli.

Pasigirdęs nuo ežero šauksmas prižadino jį iš dvasinių kančių. Dikas jau buvo išėjęs iš namelio ir laukė prie valties.

29

KERANAS grįžo vos tik sutemus drauge su senu džentelmenu, kurį jam šiaip taip pavyko aptikti Belimakrene, už dešimties mylių nuo Kilroso. Tai, be abejonės, buvo tas pats „iškasena“, apie kurį buvo girdėjęs Barnis, ir kalbos

apie jo amžių nė kiek neatrodė perdėtos. Keranas spėjo, kad jam greičiau devyniasdešimt, o ne aštuoniasdešimt, o paskui ėmė tvirtinti, kad jis iš viso buvęs ne daktaras, o greičiausiai — veterinaras. Jis kalbėjo nepakartojama airių tarme ir įrodinėjo, kad išpjauti apendiksą jam vieni juokai — tiesą sakant, darąs tai kiekvieną mielą dieną. Bet Keraną, dar neprivažiavusį Kilroso, apėmė visiška neviltis, ir kol daktaras Muras užeigoje gaivinosi stikliuku, jis smuko į šalį ir pasiuntė telegramą į Dubliną, prašydamas konsultacijos.

— Ak, nieko jam neatsitiks! A, nereikia sukti galvos! Rytoj šituo laiku jis jau šokinės kaip blusa šunio uodegoj. Bridže, mergyt, atnešk man dar dvigubą viskio ir džentelmenui to paties! A, kur jūs taip skubat? Mes gi turime marias laiko!

Panašu, kad Barniui jau buvo galima užsakyti karstą, nes patriarchas atrodė tvirtai pasiryžęs operuoti. Jis turėjo pasiėmęs šiek tiek chloroformo ir daugybę visokiausių peilių, kuriuos išsidėliojo čia pat ant baro ir ėmė savo nustėrusiam palydovui aiškinti, kam jie reikalingi.

Žiūrėdamas į senoviškus skalpelius kaulinėmis rankenomis, į negrabiai išlenktas adatas — viskas buvo atšipę ir surūdiję — bei į nelanksčius gnybtus arterijoms užspausti, Keranas prisiminė savo kadaise vaikystėje turėtą drožinėjimo įrankių rinkinį, kurį kartą netyčia šešioms savaitėms buvo užmiršęs lietuje.

— O kas ten tuose buteliuose? — išdrįso paklausti jis.

— Siūlai žaizdoms siūti, — paaiškino daktaras Muras. — Gal tik jie mažumėlę sudžiūvę, — pridūrė jis.

— Bet tikiuosi, jūs nepradėsit operuoti, jeigu pasirodys, kad tas priepuolis dar gali kaip nors atslūgti? — bandė derėtis Keranas.

— A! Koks skirtumas! Išpjausiu tą daiktą lauk, nespėsit nė mirktelėti, ir viskas. Jis tikrai jo niekad nepasiges!

Bent jau taip savo nuotykius Gajui ir Gordonui nupasakojo pats Keranas, kai jie visi sėdėjo priešais židinį valgomajame, o į jų priekaištus, jog jis perdedąs, atsakė, kad iš esmės viskas tiesa — na, nebent jis tik šiek tiek stilistiškai pagražinęs. Jis sakėsi mirtinai išsigandęs ir kone ėmęs tikėtis, jog senasis džentelmenas negyvai nusigers, dar jiems nespėjus išvykti iš Kilroso. Tačiau kai jie galų gale atsikasė į salą, tai paaiškėjo, kad visos Kerano baimės buvo bergždžios: viskuo jau rūpinosi Dikas. O jie atvyko kaip tik laiku. Dikas, vos užmetęs akį į tą raižymo peilių rinkinį, pasakė, kad tiks ir toks: jis nebedrįstąs ilgiau laukti. Jis nedelsdamas pradėjo operaciją ir, kaip atrodė trims laukiantiems vyrams, jau gana netrumpai užtruko.

— Jei vakar kas nors būtų man pasakęs, jog šiandien būsiu pasiryžęs pulti Dikui ant kaklo, būčiau melagiu išvadinęs, — prisipažino Keranas.

— Taip, mums kaip akmuo nuo širdies nusirito, — pritarė Gordonas. — Jau manėm, kad Barnis miršta. Vargšelė Modė! Kaip ji sielvartavo! Turiu pripažinti, jog išgirdęs vaikus šaukiant, kad jis atvažiavo, jau galėjau jam viską atleisti.

— Vaikus?..

— Taip, — niūriai paaiškino Gajus. — Jie pamatė atplaukiančią valtį ir visi pulku išlėkė mūsų pasitikti.

— Ak!

Keranas nejučiomis nusijuokė, tačiau Gordonas rūsčiai pareiškė, kad vaikams nederėjo ten būti.

— Ne. Greičiausiai ne. Būtų labiau pritikę nevelti į visa tai mažųjų. „Neverta vaikams bėgti sveikint sugrįžusio pono", kaip sakoma...

— Mes nieko negalėjome padaryti, — susikrimtęs teisinosi Gordonas. — Tokioj bėdoj vaikus visi pamiršo.

Jam nepatiko Kerano lengvabūdiškumas, todėl jis dar kelis sykius pakartojo, kad vaikams nederėjo ten būti.

— O kas tada... — buvo beklausiąs Keranas. — Pala! Ten kažkas ateina?

Jis žengė prie durų. Bet pasirodė, kad tik tarnaitė bėga per kiemą. Šviesa, deganti Barnio bokšto lange, nieko neleido spėti; pilį tebegaubė įtampos ir laukimo skraistė. Keranas grįžo atgal ir dirstelėjo į laikrodį.

— Nė nemaniau, kad tokie dalykai taip ilgai trunka.

Gajus atsiminė ir pats neseniai tą pagalvojęs. Pirmąsyk jis aiškiai suvokė ano pasivaikščiojimo iš Danklafo į Kilrosą reikšmę. Tas vyrukas tada grasino atsistatydinsiąs, nes tvirtino nebegalįs daugiau operuoti. Matyt, jis kažkaip išsikapstė iš tos būsenos. Gajus buvo tikras, kad per tą keistą jų pokalbį namelyje Dikas nė sykio nesuabejojo savo sugebėjimais. Įžengęs į panikos ir sumaišties apimtą pilį, jis laikėsi tvirtai, ramiai ir iškart ėmė viskuo rūpintis. O dabar štai nuėjo operuoti, neturėdamas nei tinkamų instrumentų, nei patyrusio anesteziologo, nei sterilizuotų tvarsčių, bet taip ramiai, tarsi po ranka būtų turėjęs visą Šv. Jono klinikos inventorių. Tai buvo keista. Tai kėlė nerimą. Ano Diko, koks jis buvo prieš trejetą savaičių, nederėjo net lyginti su šiandieniniu Diku. Gajui tai atrodė nelyginant blogio išaukštinimas.

— Kiek suprantu, — kalbėjo Keranas, — dabar jis pasiliks, bent jau kol Barnis bus išgabentas iš šito laukinio krašto, ir mes visi gausim patikėti, jog žygis po kalnus išėjo gana šaunus, tik buvo truputį šlapia.

Gordonas linktelėjo. Jie visiškai pasitikėjo Diku ir net neabejojo, kad Barnis išsikapstys iš šito laukinio krašto.

— Bet kas paskui... Turbūt geriausia būtų... su... susitaikyti?

Gajus net krūptelėjo, o Gordonas papurtė galvą.

— Tai ne nuo mūsų priklauso.

— Šiek tiek priklauso. Bent jau mes galime nieko nedaryti ir nesakyti, kad tai sutrukdytume. Jeigu jie, Dikas su Elina, kaip nors tarp savęs susitars, tai mums beliks

laikyti liežuvį už dantų ir kaip galima greičiau išmesti visą tą reikalą iš galvos.

— Bet nejaugi... — mėgino prieštarauti Gajus.

Abu vyriškiai nustebę atsigręžė į jį. Jis išraudo ir užsikirto. Galų gale tai tikrai ne jo reikalas.

Staiga, lyg per stebuklą, slegianti įtampos skraistė plyšo. Nė patys nežinodami kaip, jie visi suprato, kad operacija baigėsi. Naktis tarsi subyrėjo į gabalus, ir per laukiančią pilį perbėgo vos girdimas palengvėjimo atodūsis.Visi trys vyriškiai pašoko ant kojų, ir kaip tik tuo metu per kiemą nuaidėjo žingsniai.

— Ak, Luiza! Kaip... Kaip...

— Viskas gerai, — atsakė Luiza.

Išvargusi ji priėjo arčiau ugnies.

— Jis atsigauna. Dikas mano, kad jis pasveiks.

— Išgerk brendžio su soda, — pasiūlė Keranas. — Pamatysi, padės.

— Na, žinai, ir išgersiu.

Ji truputį susiraukė, imdama stiklą, o paskui išpasakojo jiems visas smulkmenas, kiek tik žinojo.

— Ne. Manęs ten nebuvo. Jis turėjo Eliną, Modę ir Mafi, ir dar tą baisų senį, o daugiau neapmokytų žmonių tiktai trukdys, pasakė jis. Bet aš laukiau už durų, jei jiems ko prireiktų. Kiek suprantu, tai buvo kaip tik laiku. Dikas sakė, kad tokiomis sąlygomis niekad nebūtų ryžęsis to daryti, jeigu nebūtų buvęs tikras, kad laukti nebegalima.

— O Elina?

— Ak, ką tu! Jie abu elgėsi taip, tarsi viso labo būtų tik išėję pasivaikščioti, ir daugiau nieko. Beje, kur, jūsų manymu, apnakvydinti tą senį? Padorumas reikalautų pasilikti jį nakčiai.

— Valgomajame po stalu, — pasiūlė Keranas. — Man regis, tai įprastinė jo nakvynės vieta.

— Jis norės ko nors užvalgyti. Jie visi norės. Geriau eisiu ir tuo pasirūpinsiu.

Ji vėl išėjo į kiemą, o Gajus išsekė iš paskos, kaupdamasis savo nedidelei kalbai:

— Atleiskit, bet jeigu niekuo daugiau nebegaliu būti naudingas, tai norėčiau palinkėti labos nakties. Ir... gal aš rytoj geriau jau važiuosiu? Man regis, dabar, kai jūsų brolis taip serga, aš jums, ko gero, trukdau.

Luiza abejingai linktelėjo.

— Man labai gaila, kad jums tenka taip greit išvykti. Bet kai viskas šitaip susiklostė, greičiausiai taip bus geriau. — Su pagiežinga gaidele balse ji dar pridūrė: — Ačiū jums už viską, ką padarėte. Kiek suprantu, jūs parengėte dirvą susitaikyti.

Gajus visas išraudo ir atsitraukė nuo jos.

Jis perėjo per kiemą, užlipo į savo kambarį bokšte ir ėmė krautis daiktus. Ant palangės, puodelyje dantims skalauti tebestovėjo Elinos prieš porą dienų nuraškytas pajūrinio sotvaro kerelis. Gajus nugnybo šakelę ir kiek padvejojęs įsidėjo ją į „Auksinio lobyno“ tomelį, kurį visur su savim vežiodavosi. Kurį laiką ieškojo norimo puslapio, nes buvo pamiršęs eilėraščio pavadinimą. Tačiau galų gale akis užkliuvo už pažįstamų žodžių:

... tikrai dar bus
Ir veidas neregėtas, negirdėtas balsas,
Širdis, kuri dar atsilieps, — o gal ir ne, ak Dieve! —
Į mano tartą žodį.

Jo draugystei su Enesliais atėjo galas, ir jis niekuomet daugiau nebematys Elinos. Tikrai, mažiau nei po metų jis gavo vietą viename šiaurės universitete, vedė temperamentingą brunetę, kur kas panašesnę į Luizą, nei į Eliną, ir toliau nesiliovė sielojęsis dėl pasaulinio blogio. Kartą, lankydamasis Londone, jis operos ložėje pastebėjo Diką ir krūptelėjo pažinęs, jog šis senstelėjęs, išstorėjęs vyriš-

kis — tai tas pats dailus niekšas, kurį jis kadaise pažinojo Inišbare.

O sykį, prabėgus dar daugeliui metų, jis netyčia aptiko knygoje saują sudžiūvusių sotvaro lapelių. Jis nebeprisiminė, kaip jie ten atsidūrė, tačiau iš naujo perskaičius eilėraštį jam širdį nuvėrė skausmas.

Tie žodžiai tebebuvo skaudžiai teisingi.

30

VIENAS po kito jie nuėjo miegoti. Tiktai Dikas su Mode liko per naktį budėti prie Barnio lovos, o Mafi sėdėjo didžiajame bokšte ir klausėsi, jei jiems ko prireiktų. Bokštų languose dar kurį laiką mirkčioję žiburiai pamažu užgeso.

Lietus liovėsi, naktis po truputį giedrijosi. Pro debesis viršum kiemo nedrąsiai blykstelėjo kelios žvaigždutės. Kiekvienąsyk, kai Mafi prieidavo prie didžiojo bokšto durų, naktis jai rodydavosi vis šviesesnė. Pamažu artinosi rytas. Tačiau pats nakties persivertimas į dieną užklupo kaip visada — niekam nematant. Ji priėjo prie durų — buvo dar tamsu. O po dešimties minučių jau švietė pilka ryto brėkšma.

Barnis, pamažu vaduodamasis iš narkozės svaigulio, pasirodė besąs irzlus pacientas. Pirma, prieš operaciją, jis laikėsi labai tvirtai, bet dabar, kai viskas baigėsi, jo tvirtybės neliko nė ženklo. Jį kankino troškulys, o jie nedavė jam gerti, baimindamiesi, kad nepasidarytų bloga. Jis nesiliaudamas maldavo ir skundėsi tegu jau verčiau jam būsią bloga, kad tik nereikėtų šitaip kankintis. Dikui pritrūko kantrybės, ir jis paliko jį Modei, kuri, regis, buvo tarytum sutverta tokioms akimirkoms: į visus beviltiškai neprotingus Barnio priekaištus ji atsakydavo su neišsenkama užuojauta — būtent todėl, kad jie neprotingi. Ji buvo

nuostabi slaugė. Rytui artinantis, Barnis ėmė grasinti pats atsikelsiąs iš lovos ir pasiimsiąs gerti.

— Jei šitaip bus ir toliau, — nekantriai pasakė Dikas, — reikės jį pririšti. Tu gi negalėsi ištisai jo laikyti.

Modė papurtė galvą.

— Nieko jis nedarys, — atsakė ji. — Aš jau esu ne vieną tokį mačiusi.

— Tikrai? Ačiū Dievui, kad aš ne slaugė!

Barnis nužvelgė Diką su neslepiama pagieža.

— O ar kas nors jau sakė tau, kad tu kiaulė? — užpurkštė jis. — Jei man ir pasidarys bloga, tai tik nuo tavęs! Nešdinkis geriau pas savo...

— Ša, nurimk, Barni, brangusis! Jeigu ne Dikas...

— Tai jis mano, kad turiu būti jam dėkingas, ar ne? O aš nebūsiu! Mes pasirūpinsim, kad Elina išsireikalautų skyrybas, ir tegu jis nemano, kad dėl šitos istorijos kas nors pasikeis.

Barnis dar ilgai kažką burbėjo apie storžievį, kiaulę ir apie tai, koks žeminantis dalykas yra leistis, kad tau apendiksą operuotų gydytojas akušeris. Pastarąjį dalyką jis, regis, itin paėmė į širdį ir labai nerimavo, kad apie tai nesužinotų Tamplyje.

Modė pasiūlė Dikui:

— Gal kuriam laikui nulipkit į apačią, surūkysit kieme pypkę. Jums turbūt norisi parūkyti, o aš galiu susitvarkyti ir pati. Aš pratusi.

— Gerai, — sutiko Dikas. — Tik jokiu būdu neduokit jam nieko gerti. Nenoriu, kad vėl pradėtų vemti.

— Ką jūs, mielas Dikai! Negi aš galėčiau!

Ištrūkus iš chloroformu ir antiseptikais pridvisusio ligonio kambario, nakties oras kieme atrodė lyg nektaras. Diko žingsniai gūdžiai aidėjo tarp miegančios pilies sienų, tad jis nejučiom mėgino žengti tyliau. Jau buvo kur kas arčiau ryto, nei jis tikėjosi, ir blyškiame danguje virš galvos pamažu tirpo žvaigždės.

Prisėdęs ant šulinio krašto, jis užsidegė pypkę. Jautėsi pavargęs, bet nuotaika buvo pakili, kaip būna, sėkmingai atlikus sunkų darbą. Barnį pavyko išgelbėti, nors jis vos ryžosi paliesti tą apendiksą, bijodamas, kad netrūktų jam čia pat rankose, nespėjus išpjauti.

„Po velnių, baisiai gerai, kad pjoviau nieko nelaukdamas, — mąstė jis. — Ot, juoksis Tringas, kai papasakosiu! Tai jis nepatikės, su kokiu senu... čia susidūriau. Niekas nepatikės, kas jo savo akimis nematė. Gaila, kad nėra Klarko — jis moka pamėgdžioti airišką tartį".

Jis ėmė planuoti, ką reikės padaryti rytoj, kokių vaistų ir reikmenų jam prireiks ir kaip kuo greičiau juos gauti. Piktos Barnio šnekos buvo jam kaip vanduo nuo žąsies. Tiesa, jis nujautė, kad vėliau gali turėti nemalonumų. Jam teks susidurti su savo poelgio padariniais. Tačiau jis dar nebuvo tikras, kokie žada būti tie padariniai, be to, kažkur giliai sieloje jautėsi pajėgsiąs puikiai su viskuo susidoroti. Šiąnakt jam pavyko sėkmingai atlikti sunkų darbą, ir tuo tarpu šito visai užteks.

Jis nusižiovavo ir nustebo pamatęs, kad taip greitai švinta. Kieme jau viską aiškiai galėjai įžiūrėti, nors aplinkui tebebuvo pilka. Didžiojo bokšto tarpduryje subolavo balta Mafi prijuostė. Rankoje ji laikė blausiai degančią žvakę ir pašnibždomis pašaukė:

— Daktare Napjė... Kaip jis?

— Puikiausiai, jau sveiksta. Jei norit, galit eiti miegoti, Mafi. Mums daugiau nieko nebereikės.

— Daktare Napjė! Gal galėčiau su jumis truputį pasišnekėti?

Ji aiškiai norėjo, kad jis užeitų pas ją į bokštą. Jis nenoromis paliko vėsų orą ir įžengė į šiltą prieblandą, apšviestą židinyje liepsnojančios ugnies ir apvarvėjusių žvakių. Mafi pasiūlė jam puodelį kavos, ir jis automatiškai jį paėmė.

— Ak, sere... ar jūs grįšite pas ją... pas panelę Eliną?

Jis mostelėjo ranka, norėdamas ją sustabdyti. Jam kol kas dar nesinorėjo į visa tai leistis.

— Dabar ne metas apie tai, Mafi.

— Žinau, sere. Bet aš turiu pasakyti jums vieną dalyką. Pirma neradau progos, bet būtinai turiu jums dabar pasakyti. Matot, sere, ji nieko nežino.

— Ko nežino? — nesusigaudydamas perklausė jis.

— Ničnieko, vargšė mano balandėlė. Visi kiti tik dedasi maną, kad jūs išvykot į žygį po kalnus. Bet panelė Elina, ji iš tikrųjų tuo tiki.

— Tiki... tiki...

— Taip, aš tuo nė trupučio neabejoju. Ji man pati sakė. Negalėjau patikėti savo ausimis, bet tai tiesa.

— Bet kaip ji gali...

Tai buvo svarbu. Jam reikėjo į tai įsigilinti.

— Nežinau, sere. Matyt, ji tiesiog nepajėgė suvesti galų su galais, kaip visi kiti. Be to, žinote, ponas Lindsėjus ten buvo, tačiau niekas nė nemanė jai apie tai pasakoti, užteko proto. Mes visi galvojom, kad ji ir taip žino. Manėm, kad ji tik apsimetinėja, nenori apie tai kalbėti. Bet taip nėra, sere. Ji tiki, jog tebesat jai ištikimas, jei leisit man šitaip jums pasakyti. Ir išdraskytų akis kiekvienam, kuris tik drįstų tuo suabejoti.

Tarp visų savo rūpesčių ir painių minčių Dikas mėgino perprasti dar ir šitą naujieną.

— Ar jūs tikrai taip manot?

— Taip tikrai, kaip kad aš čia stoviu. Ji pati man sakė. Matot, ji ėmė įtarinėti, kad kiti kažką šneka, nors nė iš tolo nenutuokė teisybės. Ji manė, kad mes prisigalvojom, esą judu susikivirčijot, ir todėl jūs taip staiga išvykot. Kad susibarėt dėl tos... ledi. Ji šaukė ant manęs: „Kad niekad nebegirdėčiau iš tavęs tokių nesąmonių!“ Kaip reikiant buvo įsiširdijusi. „Vyras ir žmona, — aiškino ji, — yra aukščiau tokių dalykų“. Niekaip nebūčiau patikėjusi, jei pati nebūčiau girdėjusi savo ausimis. Užtat matot, sere...

Ji nutilo ir, gniaužydama rankose prijuostę, su nerimu žvelgė jam į veidą.

Dikas ne iš karto viską suprato. Pervargimas ir didelis jėgų įtempimas trukdė jam greitai mąstyti. Jis niekaip nepajėgė protu apimti tokio neįtikėtino dalyko. Tačiau, dar šio to paklausinėjęs Mafi, buvo priverstas tuo patikėti.

— Betgi ji labai kvaila, — sumurmėjo jis daugiau pats sau, o ne Mafi.

Ši užsiplieskė tai išgirdusi.

— Jūs galit sakyt, kad ji kvaila. Aš taip nemanau. Ji juk tokia gera, ką ji gali žinoti apie panašius dalykus? Dar Biblijoje parašyta, daktare Napjė, jei malonėtumėt užmesti akį: meilė blogio nepažįsta, — šitaip ten pasakyta. Jai nė į galvą nešautų blogai apie jus pagalvoti, kadangi ji žiūri į jus ištikimos žmonos akimis. Jeigu jūs manot, kad tai kvaila, tuomet man gaila jūsų. Ji nepagalvotų apie jus nieko blogo, sere, nebent gautų tai išgirsti iš jūsų paties.

— Žinau.

„Betgi yra moterų, — pagalvojo jis, — nė kiek ne mažiau mylinčių, kurios būtų atspėjusios širdimi. Kaip atskirti ir išpainioti šitaip susipynusius Elinos kvailumą, Elinos gerumą, Elinos meilę? Kodėl ji neatspėjo — ar todėl, kad pernelyg gera, ar kad pernelyg kvaila?“

— Užtat matote, sere... — nenustygo nerimo graužiama Mafi.

— Taip, matau.

— Ar tikrai matot? Jūs gi dar nesupratot. Aš noriu pasakyti, kad jai dar teks per visa tai pereiti, ir tai bus blogiau, nei mes manėm, nebent... nebent...

— Nebent kas, Mafi?

— Nebent jūs pasirūpintumėt ją nuo to apsaugoti.

Tai buvo daugiau, negu Dikas galėjo tikėtis. Jam palengvėjo ir atlėgo, kad Elinai neteko kentėti. Jis netgi miglotai suvokė šitų naujienų svarbą. Jis žinojo, kad kur kas labiau būtų dėl to susijaudinęs, jei nebūtų toks mie-

gūstas ir užsiėmęs kitkuo. O dabar ir palengvėjimas, ir viltis buvo nelyginant prislopinti.

— Tai jūs norit, — prisivertė jis prabilti, — kad aš niekad nieko jai nesakyčiau? Kad likčiau čia ir elgčiausi taip, tarsi nieko nebūtų įvykę?

— Taip, sere. Juk jūs taip ir padarysit, tiesa?

— Nežinau, Mafi. Dabar negaliu jums pasakyti.

— Tai užmuš ją, jei ji sužinos. Tikrai užmuš. Ji niekuomet to nesupras. Manys, kad jūs nebegalite jos mylėti.

— O jūs manote, kad aš myliu?

— Neabejoju, sere. Bet aš jau sena moteriškė. Būdama panelės Elinos amžiaus, nebūčiau šito supratusi.

— Taip, — sutiko Dikas, — jūs teisi. Ji niekuomet to nesupras.

— Be to, ne vien apie ją turime pagalvoti. Yra dar jos kūdikis. Toks sukrėtimas...

— Aš žinau.

— Jei jau būtinai reikia jai pasakyti, tai gal galėtumėt palaukti...

— O kaip kiti? Juk visi žino. Jeigu aš jai nesakysiu, jie pasakys...

— Ak, ne, sere. Jie stengsis elgtis taip, kaip geriau panelei Elinai. Jei jie matys, kad jūs grįžot pas ją, jie tylės, nenorėdami jos skaudinti. Jie juk, kaip ir mes, žino, kad jos negalima liūdinti. Jie galvos, kad kuo mažiau kalbų, tuo geriau. O už šeimos ribų niekas nieko nežino, išskyrus poną Fletčerį.

— Jis tylės.

— Aišku. Jis atrodo malonus džentelmenas. Žinoma, jie tikriausiai viską parašė ir poniai Enesli. Bet ji niekad niekur nesikiša. Ir vienintelis jos troškimas — kad panelė Elina būtų laiminga.

Dikas pasistengė blaiviai visa tai apmąstyti.

Paaiškėjo, kad jis anaiptol nėra žlugęs žmogus. Jam reikia tiktai prikąsti liežuvį, daugiau nieko. Namai, žmona

ir vaikai tebėra jo, o rudenį jis galės grįžti į darbą, ir jo vardas liks nesuteptas. Iš Elinos giminių nuo šiol nėra ko tikėtis nuoširdžios meilės, bet jie pasistengs atvirai nerodyti savo jausmų. Be to, jam tai ne itin rūpi. Elinos giminių jis niekad per daug nevertino. Jo nuomonė apie save patį irgi nė trupučio nepagerėjo. Po šios istorijos jis niekad nebepakils savo akyse. Bet net ir tai galima pakęsti. Jo savigarba dar ir ne tiek gali ištverti. Tolimesniam gyvenimui ši trumpalaikė kvailystė rimtų pasekmių neturės, vadinasi, į ją galima lengva širdimi numoti ranka.

Jam teko išgyventi nervinio išsekimo laikotarpį, kai valdančios jo gyvenimą jėgos tarsi sustingo. Dabar tai praėjo. Jis vėl tapo pats savimi. Ir nors dabar, šią akimirką, jautė dar negalįs nieko spręsti, tačiau žinojo, kad šalta, savimi pasitikinti ir šiek tiek ciniška jo prigimtis galiausiai sutvarkys šį reikalą taip, kaip reikia.

— Bent jau palaukite, kol gims vaikelis... — maldavo Mafi.

— Aš pasistengsiu elgtis taip, kaip jai geriausia, — patikino jis. — Pagalvosiu apie viską, ką sakėt. Labai gerai padarėt, kad nutarėt su manim pasikalbėti. Aš jums labai dėkingas.

Jis žvilgtelėjo į laikrodį ir išgėrė jau ataušusią kavą. Paskui palinkėjo Mafi labos nakties ir užkopė į viršų pažiūrėti, kaip laikosi Modė ir Barnis.

Mafi sekė jį akimis, kol jis ėjo per kiemą. „Atrodo, tarsi jis čia šeimininkas“, — su kartėliu nusprendė ji. Jau buvo visai šviesu, o švytinti rytinio bokšto siena rodė tuoj patekėsiant saulę. Ji atitraukė užuolaidas, į bokšto vidų plūstelėjo šviesa, ir buvo galima užpūsti žvakes. Ji suplovė kavos puodelius, mintyse dėstydama, kaip reikės papasakoti šią istoriją:

„Neatrodė, kad jis būtų labai dėl to krimtęsis, ponia, bet man regis, jis sugebės padaryti taip, kaip jam atrodys geriausia. Jis labai kietas džentelmenas. Aš jam pasakiau, aš

pasakiau: „Ji išmano apie tai ne daugiau už vos gimusį vaikelį". — „O, — sako jis, — kokia ji kvaila!" „Kvaila!" Kad kiek būčiau jam ausis apskaldžiusi! Bet turbūt jau jis iš prigimties toks kietas. Tai va ir visa teisybė, ponia. Panelė Elina taip ir nesužinojo. Aš pasakiau: „Tai ją užmuš, jei pasakysit". Taip ir pasakiau. „Ji niekuomet to nesupras". Ji tikrai nesuprastų, ar ne? Tik jau ne panelė Elina..."

Ant staliuko buvo padėtas buteliukas rašalo ir odinis rašymo reikmenų aplankas, kurį jai per Kalėdas padovanojo ponia Enesli. Mafi netgi prisėdo prie stalo ir pažymėjo būsimo laiško datą.

„Bangioji Madam..." — pradėjo ji.

Tačiau rašyti pasirodė per sunku. Jos kūrybiniai sugebėjimai buvo gana riboti, o pasakojimo siūlas, taip sklandžiai vyniojęsis mintyse, visai susiraizgydavo, vos tik ji pamėgindavo išguldyti viską popieriuje. Taip ir liko užrašyta tiktai *Brangioji Madam.*

Dangų užliejo saulės spinduliai, lauke sučiulbo visi salos paukščiai. Mafi dar kurį laiką kramsnojo plunksnos galiuką, paskui pasidavė. O ir nebuvo jokio reikalo rašyti laišką. Daugybė žmonių galės papasakoti poniai Enesli viską, kas įvyko: kaip susirgo Barnis, kaip turėjo grįžti Dikas ir kaip viskas kuo sėkmingiausiai susiklostė. O jos pasakojimas palauks. Netrukus ji pamatys ponią Enesli, jos turės laiko iki soties pasišnekėti, ir ji galės būti tikra, kad pasakojimas toliau nenueis. Ponia Enesli moka klausytis išpažinčių ir saugoti paslaptis. O rašyti, antra vertus, ir nelabai saugu. Niekad nežinai, į kieno rankas laiškas paklius.

Ji suplėšė popierių, porą sykių nusižiovavo ir nuėjo miegoti.

EPILOGAS

SEKMADIENIO VAKARĄ

I

KERANĄ ėmė apmaudas, kad Houpė taip susidomėjo savo pačios rašytais laiškais. Ji visus juos skaitė po du kartus, linksmai komentavo, šūkčiojo ir dalijosi padrikais prisiminimais, kai atmintyje vėl išplaukdavo užmirštos praeities atgarsiai. O aptikusi „Sielvartinguosius stansus, sukurtus Inišbare“, panoro juos persirašyti.

— Gali pasiimti, jei nori, — pasakė Keranas. — Jei nori, pasiimk visus savo laiškus. Ir Rozamundos taip pat. Aš juos laikiau tik todėl, kad mano motina saugojo. Pagrindinei istorijai nušviesti jie neturi jokios vertės.

— Vaikystėje aš buvau kur kas kūrybingesnė už Rozamundą. Bet vis tiek vyravo legenda, kad ji — nepaprasta, be galo jautri mergytė, o aš — tik drimba. Aš jau tada nesąmoningai priešinausi šitam požiūriui, o dabar, žvelgdama į praeitį, juo labiau negaliu su tuo sutikti. Tos šeimyninės legendos nepakenčiamos. Jau kai prilimpa — tai amžinai. Savo tetoms ir pusseserėms žmogus ligi pat mirties lieki toks, kokį tave atsimena dešimties metų arba kokį tave manė buvus dešimties metų. Aš iki šiol prisimenu, kokia neviltis mane apėmė... Aišku, Rozamunda buvo kur kas geriau *apipavidalinta* už mane. Ji turėjo krūvas dailių drabužių... puikiai išsiuvinėtų džibų, o aš buvau rengiama storomis drobinėmis suknelėmis. Be to, ją nuo mažens visaip lavino, teta Luiza visur ją vežiodavosi. Ji buvo užsienyje, lankyda-

vo koncertus ir įvairius renginius. Ji nepalyginamai labiau panėšėjo į šiuolaikinį vaiką. O aš buvau rimtai mokoma, sukaupiau daug žinių, bet mano meninių polinkių niekuomet niekas neskatino. Viskas buvo palikta man pačiai. Bet žiūrėkit, jau vien to eilėraščio pavadinimas... „Sielvartingieji stansai..." rodo, kad aš pati buvau sau atradusi Šelį. Tiesiog ašarą spaudžia! O kiek man teko iškęsti visokių žeminančių pastabų apie savo kojas! Ko gero, teta Luiza ir ligi šiol mano, kad su jomis reikėtų ką nors daryti.

Galų gale Keranas nuo viso to taip pavargo, kad išėjo pasivaikščioti, palikęs ją vieną baigti skaityti laiškų. Kai jis grįžo, buvo jau tamsu, ir bibliotekoje jo laukė paruošta arbata. Houpė su krūva laiškų ant kelių sėdėjo įsitaisiusi ant grindų palei židinį.

— Ar man išpilstyti, — paklausė jis, — ar imsies tu?

— Jūs pilstykit. Aš visuomet išlaistau, ir jūs pykstat. — Ji atsistojo. — Jūs turbūt norėsit, kad grąžinčiau tuos laiškus? O gal galima man parodyti juos nors Alanui?

— Ne, negalima. Jei nori, gali pasilikti savuosius.

Iš pradžių ji buvo ketinanti taip ir padaryti, bet paskui nusprendė, kad neverta draskyti kolekcijos.

— Jūs sakot, kad svarbiausiai istorijai jie neturi jokios vertės. Tačiau tam tikra prasme jie vertingi. Jie leidžia susidaryti išsamų šeimos gyvenimo vaizdą. Štai mes visi ten, suaugę ir vaikai, kiekvienas su savo gyvenimu. Jau vien tai, kad didelė žmonių grupė, ištisa bendruomenė, jei norite, gyveno visiškai nuošaly nuo pagrindinės dramos, leidžia suprasti, kokia iš tiesų paini ir sudėtinga buvo ta istorija. O tai viena iš didžiųjų klaidų, kurias darome, tyrinėdami praeities įvykius. Mes stengiamės įsivaizduoti jų visumą ir pamirštame, kad iš to meto žmonių niekas visumos nė nesuvokė. Reikia atsižvelgti į tai, kad jie daug ko nežinojo ir kad įvykiai, kurie vėliau pasirodė tarpusavyje susiję, jiems tokie neatrodė.

— Gal tu ir teisi, — tarė Keranas, užrakinęs laiškus stalčiuje. — Prašom vaišintis pyragu ir papasakoti man, kaip tau visa tai atrodo.

Houpė nekantriai papurtė galvą.

— Nepasakyčiau, kad man daug kas paaiškėjo. O į pabaigą viskas kažkaip užgęsta. Laiškai darosi tokie nuobodūs... Vien kalbos apie daiktų pakavimą ir svarstymai, ar greitai dėdė Barnis pajėgs ištverti kelionę. Be to, mirtinai įkyrus tas nuolatinis tų pačių dalykų kartojimas.

— Į pabaigą tikrai viskas užgeso. Tavo tėvas liko saloje. Buvo akivaizdu, kad jis susitaikė su tavo motina. Ką čia daugiau besakysi. Vėliau svarbiausias dalykas, dominęs mus visus, buvo Barnio sveikata.

— Ir vis dėlto man neatrodo, kad dabar žinočiau daugiau nei pirma, — skundėsi Houpė. — Šituose laiškuose pasakojama apie viską, išskyrus vieną svarbų dalyką. Juose smulkiai dėstomi išoriniai įvykiai, nors kai kurie iš jų gana prieštaringi ir puikiai atskleidžia juos rašiusių žmonių charakterį. Tačiau jie nepasako, kodėl mano tėvas taip padarė ir ką apie tai manė mama.

— Šito niekas nežinojo.

— Kurio nors ir jūdviejų laiškas būtų vertesnis už visus kitus drauge. Tačiau jis iš viso nerašė, o ji rašė tik apie mezgimo siūlus ir Skoto romanus. O ką jūs pats manot?

— Aš taip ir nesusidariau galutinės nuomonės, — prisipažino Keranas. — Iš dalies todėl, kad po ranka turėjau šituos laiškus atminčiai atšviežinti. Visi kiti susiformavo labai griežtą savo požiūrį. Pameni, jau ir tada jie gana skirtingai suprato padėtį, o paskui tie skirtumai dar labiau išryškėjo. Galų gale mūsų atmintį valdo mūsų pažiūros. Mes pamirštame tuos dalykus, kurie mums atrodo nereikšmingi arba nenuoseklūs, o tai, kas lieka, esame linkę priderinti prie to, kuo norėtume tikėti. Tavo teta Luiza, kuri, kaip turbūt pastebėjai, puoselėjo šiokių tokių švelnių jausmų tavo tėvui...

— O taip! Niekad anksčiau to nesuvokiau. Tai daug ką paaiškina!

— Tai štai, Luiza tiki, kad tai buvo vienintelė jo gyvenimo meilė. Ji visiškai jam atleido ir beveik įsigudrino atleisti Elizai. Ji įsitikinusi, kad pas tavo motiną jis sugrįžo iš pareigos... Ir kad apskritai visa tai — tragedija.

— Na, tėvas nebuvo toks žmogus, kad leistų visą savo gyvenimą paversti tragedija!

— Sutinku. O Modė mano, kad šis epizodas — tik vienas iš daugelio. Ir Barnis, kiek pamenu, galvojo taip pat. Ji neabejoja, kad tavo tėvas buvo prisiekęs ištvirkėlis ir kad tavo motina tiesiog stengėsi kuo geriau susidoroti su jai puikiai pažįstama situacija. Ir tai ne šiaip sau teorijos, jos tvirtai tuo tiki. Aš esu girdėjęs Modę tvirtinant, kad romanas vyko visiškai atvirai jau kurį laiką prieš jiems paliekant salą ir kad sykį jie buvo užtikti paplūdimyje *en flagrant délit.** O Luiza gali nuostabiai papasakoti, kas įvyko tarp Gordono ir „vargšo Diko“, kai Gordonas nuplaukęs rado juos namelyje. Iš laiškų niekur nematyti, kad jie tada iš viso būtų kalbėjęsi, tačiau Luiza gali pažodžiui išdėstyti, ką Dikas sakė Gordonui ir ką Gordonas sakė Dikui...

— Jūs *turite* parodyti jiems laiškus!

— Ne, ne! Tai per daug pavojinga. Jie išsyk kibs vieni kitiems į gerkles.

— Ką-ą gi... — nutęsė Houpė, susimąsčiusi siurbčiodama arbatą. — Aš nesu tikra, ar tai iš viso buvo!

— Ką?

Ta mintis jai ką tik šovė į galvą, bet kuo daugiau ji apie tai galvojo, tuo įtikinamesnė ji rodėsi.

— Aš iš pat pradžių norėjau sakyti, kad taip negalėjo būti. Kad tai neįmanoma. O dabar manau, kad, ko gero, buvau teisi. Jūs visi vienas kitam prieštaraujat: skirtingai pateikiat faktus, darot nevienodas išvadas. Negaliu susi-

---

*Nusikaltimo vietoje (*pranc.*).

laikyti nepaklaususi: o gal jūs visi klystat? Aš netikiu, kad šitoje istorijoje iš viso esama kokio tiesos grūdo.

— Mieloji mano Houpe! Kai kurie dalykai neginčytini. Gordonas matė jį namelyje.

— Gal ir taip. Tačiau jos jis ten nematė. Niekas jos daugiau nebematė. Iš kur mums žinoti, ar ji apskritai ten buvo?

— Ką jis tada ten veikė?

— Turbūt ji iškeliavo atgal į Angliją. Namelis buvo tam tikras priedas prie pilies. Juk jis priklausė Niugentams, teisybė? Kodėl jis negalėjo ten apsistoti, jei namelis stovėjo tuščias? Jūs visi sakot, kad ištisas tris dienas be perstojo lijo. Galbūt jis laukė, kol praeis lietus, kad galėtų leistis į savo žygį po kalnus.

— Ne, Houpe. Taip nieko neišeis. Neužmiršk, kad yra dar jos pačios pasakojimas.

— Ak, ji tikra melagė. Tai jau ne kartą įrodyta. Kaip liudytoja ja nė iš tolo negalima pasitikėti. Ji puikiausiai galėjo visa tai išgalvoti. Neabejoju, kad jai norėjosi, jog taip nutiktų, ir ji gėdijosi prisipažinti, kad paliko Airiją, nesurezgusi deramo meilės romano. Ko gero, dabar jau ir pati tuo patikėjo.

— Neišdegs. Pernelyg neįtikėtina. Prieštarauja visiems faktams.

— Faktai — tai tik viena tiesos rūšis, ir dargi gana klastinga. Aš remiuosi tuo, ką žinau, o ne visa šia daugybe prieštaringų teiginių. O aš žinau, kad šitie žmonės negalėjo įsivelti į tokio pobūdžio istoriją. Aš žinau, koks buvo mano tėvas. Jis buvo tikrai ne tokio tipo žmogus. Jis negalėjo šitaip elgtis. Jis negalėjo aistringai įsimylėti tokios moters kaip Eliza. Jis toli gražu nebuvo nesivaldanti, impulsyvi, temperamentinga asmenybė ir niekuomet nemėgo egzaltuotų moterų. Visi tie dvasingi niekeliai... Jis niekuomet nebūtų su tuo taikstęsis. Tuo tarpu jis turėjo būti beprotiškai įsimylėjęs, kad padarytų tai, ką, jūsų tvir-

tinimu, jis padarė: šitaip žiauriai, beširdiškai palikti žmoną, statyti ant kortos visą savo karjerą! Ji galėjo pasirodyti jam fiziškai patraukli. Kiek galima spręsti, ji buvo patyrusi gundytoja, o aš jo taip gerai nepažįstu, kad drįsčiau tvirtinti, jog jis negalėjo būti neištikimas motinai, nors tai mane stebintų. Tačiau tada jis būtų pasistengęs tai nuslėpti. Juk tikriausiai saloje jie turėjo daugybę progų. Nebuvo jokio reikalo atvirai krautis daiktus ir bėgti su ja. Be to, jei jis būtų iš tiesų ją mylėjęs, tai nebūtų šitaip nuolankiai leidęsis Gajaus Fletčerio parvežamas atgal. Jis būtų ėjęs iki galo, o dėdę Barnį ir juos visus tegu sau kipšas griebia! Toks mano pirmas argumentas. Tai nesiderina su tėvo charakteriu. Beje, tai nesiderina ir su motinos. Aš visą laiką taip sakiau. Ji ne tokia moteris, kad dovanotų panašų dalyką. Gal ji ir būtų sutikusi leisti jam išvykti, bet tikrai niekad nebūtų priėmusi atgal. Ar net jei ir būtų priėmusi, pasiaukodama dėl vaikų, jų santykiai visuomet būtų likę šalti ir įtempti. Aš su jais gyvenau ir žinau, jog nieko panašaus nebuvo. Ligi pat jo mirties ji aistringai jį mylėjo. Tikriausiai įtikino save, kad ta istorija neturėjo jokios reikšmės.

— Na, tai kodėl ji to nepasakė?

— Ką aš žinau? Deja, negalime jos pačios paklausti, nes Elizos knyga tikrai ją įskaudintų. Aš nukišau ją į savo lagamino dugną, ir mes turime pasistengti, kad ji niekad apie ją nesužinotų. Laimei, ji ne itin mėgsta skaityti. Bet grįžkime prie mano argumentų. Jūs gi patys visi kaip vienas tvirtinat, kad negalite jų suprasti, kad nieko panašaus iš jo nesitikėjote, kad nemanėte, jog jis galėtų šitaip pasielgti, ir kad jos elgesys — visiškai nesuvokiamas. Ir žinote, jūs visiškai teisūs. Nei jis, nei ji negalėjo šitaip pasielgti. Jis buvo ne toks žmogus, kad dėl antrarūšės primadonos numotų ranka į visą pasaulį, o ji — ne tokia moteris, kad atleistų, jei jis būtų šitaip padaręs. Nei jis, nei ji taip ir nepasielgė. Ir giliai širdyje jūs visi

tai žinojote. Štai kodėl viskas taip ir užgeso. Jūs visi iš dalies žinojote, kad tai tik iliuzija, todėl buvo nesunku pamiršti tą istoriją ir elgtis taip, tarsi nieko neįvyko. Nes nieko ir neįvyko.

— Nelėk taip stačia galva. Leisk man susigaudyti...

— Bet jūs sutinkate, kad mano žodžiuose yra tiesos?

— Tu kalbi labai įtikinamai. Bet aš dvidešimt penkerius metus tikėjau, kad tai buvo, ir negaliu per penketą minučių... O vis dėlto gaila, kad anksčiau pats apie tai nepagalvojau. Būtinai persakysiu tavo žodžius Luizai ir Modei. Bent jau pažiūrėsiu, kas bus. O, jos tikrai įsius! Pasakysiu joms, kad, tavo manymu, nieko panašaus neįvyko.

— Ir pasakykit, kodėl aš taip manau.

— A, tavo argumentai ne kažin ką tenulems. Tu remiesi vien tik savuoju tėvų charakterio pažinimu. Ir jos taip pat. Luiza įsitikinusi, kad tavo tėvas buvo nepataisomas romantikas, ir ji tuo tiek pat tikra, kaip tu — kad jis toks nebuvo. O tavo motina, jos manymu, — kvaila, egoistė ir pernelyg buka, kad sugebėtų suvokti, kas dedasi. Modė savo ruožtu neabejoja, kad jis buvo palaidūnas, o ji — šventoji. Aš vienintelis netvirtinu, kad viską apie juos žinau.

— Tačiau jų įsitikinimas remiasi išankstiniu nusistatymu ir abejotinų prisiminimų nuotrupomis. O manasis visiškai naujas. Aš pirmąkart susidūriau su šiais faktais ir perskaičiau juos pateiktus amžininkų akimis, kaip surašyta laiškuose. Esu tikra, kad neklystu. Gal mano požiūris į tėvą jau kiek priblėsęs, nes jis jau keleri metai kaip miręs. Bet motina... tai neįmanoma. Joje nėra nieko paslaptingo. Ji šiek tiek panaši į šventąją, bet ne į tokią. Visi jos įsitikinimai... jos prietarai... Tokio pobūdžio patirtis būtų turėjusi sukrėsti ją ligi pat sielos gelmių. O argi ji jums primena moterį, kuri kada nors buvo sukrėsta ligi sielos gelmių? Argi jums neatrodo, kad jos gyvenimas visuomet buvo pakankamai ramus ir saugus? Aišku, ir jai teko var-

go... Žuvo Piteris, paskui mirė tėvas. Ji labai narsiai visa tai atlaikė. Paguodos ieškojo tikėjime. Ji tiki, kad jie nukeliavo į dangų, kad juos ten sutiks, ir viskas bus gerai. Jos manymu, karas — baisus dalykas, tačiau buvo visiškai teisinga, kad Anglija stojo ginti Belgijos, o Piteris — didvyris, nes žuvo už savo tėvynę. Ji niekuomet neįžvelgė karo niekingumo ir beprasmybės — dalykų, kurie akivaizdūs mūsų kartai.

Keranas dirstelėjo į laikrodį. Jei jau Houpė prasižiojo apie „savąją kartą", tai ji gali nenutilti kiaurą naktį. O jis prisiminė, kad jai reikia spėti į autobusą.

— Nesuprantu, ką bendro su tuo turi karas, — tarė jis.

— Tik tiek, kad nelaimes ji pasitinka taip, kaip prieškario žmonės. Ją palaiko visi jos ikikariniai prietarai ir nuostatos. Dievas jai atrodo nelyginant koks malonus senyvas kaimo džentelmenas. Jos tikėjimas — tai tikėjimas žmogaus, nugyvenusio ramų gyvenimą, tokio, kuris niekad nebuvo įmygtas į kampą ir neturėjo iš naujo perkainoti visų savo vertybių. Ji nebūtų galėjusi pereiti per visą tą Elizos istoriją ir išlikti nė trupučio nepasikeitusi. Tokio pobūdžio pastovumas nežinomas mūsų kartai, turėjusiai patirti daugybę sukrėtimų ir permainų. Aš noriu pasakyti, kad ji negalėjo sukaupti tokios šiuolaikiškos patirties. O jei būtų išgyvenusi ką panašaus, tai ir pati būtų tapusi šiuolaikiškesnė.

— Net ir prieš karą vyrai būdavo neištikimi, o žmonos jiems atleisdavo.

— Taip. Bet ne tokie savo meto kūdikiai, kaip mano tėvas, ir ne tokios žmonos, kaip mano motina. Aš puikiai įsivaizduoju, kad taip galėtų atsitikti man ir Alanui. Arba mūsų seneliams. Bet tik ne tėvui su motina.

— Gal tu ir teisi. Aš visuomet sakydavau, kad reikia klausyti jaunesnių.

— Tikiuosi, jūs nelaikot manęs jaunikle. Nepamirškit, man trisdešimt šešeri. Parodykit tuos laiškus kam nors

penkiolika metų jaunesniam ir pažiūrėkit, ką tas žmogus pasakys. Tačiau manoji karta itin įdomi. Mes jau pakankamai spėjom pažinti gyvenimą prieš karą, kad...

— Atleisk, kad nutrauksiu tave, Houpe, tačiau tavo autobusas išeina po septynių mainučių.

— Ką, tikrai? O, reikia bėgti!

Pašokusi ji atstūmė stalelį. Arbata ir pienas pasipylė ant padėklo.

Keranui palengvėjo, atsikračius jos: negrabių jos judesių ir garsaus, valdingo balso, kuriuo ji dėstė savo teorijas. Jos nuomonė jo nebedomino. Jam ne itin patiko, kaip ji vienu mostu nubraukė visą praeitį. Tas buvo, ano nebuvo... Tai įmanoma, o tai neįmanoma. Anglijos bažnyčios tikintieji mielai sutikdavę, kad jų sūnūs žūtų kare. Valdant karaliui Edvardui, neištikimiems vyrams nebūdavę atleidžiama. Pastovumas — tai tokia būsena, kai nesą sukrėtimų.

„*Sola! Sola!* — atsiduso jis, kai biblioteką vėl apgaubė tyla ir ramybė. — Ką gi ji apie visa tai išmano?“

2

ELINA nenuėjo į bažnyčią — per daug turėjo darbo namie. Ji triūsė sode, kol sutemo, o paskui surinko šį tą Houpei rytoj pasiimti į Londoną: tuziną šviežių kiaušinių, trejetą indelių naminės braškių uogienės ir ryšuliuką gražių brokolių. Kai pagaliau baigė visus darbus, buvo jau per vėlu eiti į kaimą vakarinių pamaldų, taigi ji įsitaisė svetainėje ir įsijungė radiją. Pasiėmė mezginį ir ėmė klausytis laidos apie miško vapsvos gyvenimo būdą. Buvo pradėjusi porą kojinių Maiklui ir galėjo klausytis megzdama, kol nereikėjo skaičiuoti akių. Bet ėmusi megzti kulną išjungė radiją — jis jai trukdė.

Kurį laiką ji nieko daugiau nebematė ir nebegirdėjo, tiktai viena akis gera, viena išvirkščia, vieną nukelti, dvi

sumegzti ir vėl iš naujo. Bet netrukus tas sudėtingas reikalas buvo baigtas, ir jos laukė ilgas, nuobodus lygaus mezgimo ruožas nepaprasto didumo Maiklo pėdai uždengti. Čia jau nebereikėjo susikaupti. Ji galėjo tai daryti negalvodama. Ir dabar ją vėl staiga užgriuvo tyla ir vienatvė, kurias ji lig šiol taip stengėsi vyti šalin.

Kaip ir kiekvienąkart atėjus lapkričiui, ji ėmė mąstyti, kad kitąmet jokiu būdu nepasiliks kaime per žiemą. Pasitaupys pinigų ir išsinuomos nedidelį butuką Londone — galės būti netoli vaikų ir retkarčiais vakare nueiti į teatrą. Ji ne itin mėgo Londoną, bet šituos ilgus žiemos vakarus labai jau sunku ištverti. Kai sėdi taip viena, tik su virbalais ir tiksinčiu laikrodžiu, tyla darosi tiesiog nebepakeliama. Aišku, yra dar radijas, tai puiku. Jis be galo daug žino, ir jo klausytis kur kas įdomiau nei kokio svečio, bet ir jis turi savų trūkumų. Kai dešimtą valandą norisi kam nors pasakyti:

— Na, gal jau eisim miegoti? — jis neatsiliepia...

Kartais ji pagalvodavo, ar nevertėtų pasikviesti Modės gyventi kartu. Tai būtų ir geras darbas, nes po Barnio mirties Modei labai striuka, o ji ne itin ištverminga, vargšelė. Bet jeigu Modė bus čia, vaikų toli gražu taip nebevilios lankytis Keriz Ende, kaip dabar. O juk kaip gražu, kad jie turi šį kaimo namą ir gali čia atvažiuoti! Ji būtinai turi išsaugoti Keriz Endą.

Ji pralinksmėjo prisiminusi, kad šįvakar dar nebus viena. Su ja bus jos mieloji Houpė. O kitą savaitgalį atvažiuos Maiklas su draugu. Tiktai savaitės vidury ji imdavo svarstyti, ar nevertėtų pasikviesti Modės. O dabar reikia užlipti į viršų ir pažiūrėti, ar gerai kūrenasi ugnis Houpės kambaryje.

Ugnis degė kaitriai, bet ji užmetė dar malkų ir užtraukė užuolaidas. Lova jau buvo paklota, nes sekmadieniais Megė išeidavo dar prieš vakarienę. Ant lovos buvo ištiesti Houpės naktiniai marškiniai, ir Elina susižavėjusi juos apžiūrėjo.

„Kokie gražūs! — pagalvojo ji. — Kokių dailių daiktų jos dabar turi!“

Jai pačiai kraitinių marškinių užteko dvidešimčiai metų, ir dukterys juokdavosi iš visų tų raukinukų, ligi viršaus užsagstomų kaklų ir gausybės šveicariškų siuvinėjimų. Kai anie marškiniai visi susidėvėjo, ji pasisiuvo sau naujus iš storo skalbiamo šilko ir labai jais didžiavosi, prisimindama, koks negirdėtas daiktas šilkiniai naktiniai marškiniai būtų buvę jos jaunystėje! Ji turėjo šlamančių šilkinių apatinių sijonų, bet visa kita buvo siūta iš drobės ir plonos medvilnės. Dėvėti šitokį permatomą mažytį drabužėlį kaip Houpės būtų buvę laikoma nepadoru. Jai pačiai nepatiko tik viena — kad jis nė kiek nešildė. Nebūtų į ką susisukti nušalusių kojų.

Kurį laiką ji sukinėjosi po kambarį, šį bei tą patvarkydama: pataisė ant tualetinio staliuko pamerktas gėles, sulankstė porą kojinių, kurias Houpė buvo palikusi numestas ant grindų. Elina nusprendė įdėti jas į lagaminą, nes rytą Houpė, ko gero, pamirš. Pakėlusi lagamino dangtį, ji nemaloniai nustebo, kokia Houpė netvarkinga. Turėdama savo kambaryje šitiek tuščių stalčių ir lentynų, tikrai galėjo pasivarginti ir išsiimti iš lagamino daugiau daiktų. Dabar knygos, cigaretės, apatiniai baltiniai ir vakarinė palaidinukė gulėjo suvelta į krūvą. Ir dar atsivežė tokią storą knygą, kai Keriz Ende ir taip knygų pilna — tai galėjo šauti į galvą tik Houpei!

Elina paėmė ją į rankas ir vėl nemaloniai nustebo, perskaičiusi pavadinimą:

Eliza Koebel „Mano gyvenimo istorija“.

Dabar ji prisiminė kažką mačiusi laikraščiuose: reklamą, anotaciją ar panašiai.

Eliza Koebel!

Ta keista moteris, kuri lankydavosi saloje aną keistą vasarą, kai Barnis sirgo apendicitu. Ji nusinešė knygą arčiau šviesos ir pasklaidė puslapius. Raidės buvo smulkios,

vargino akis, o akinius ji buvo palikusi apačioje. Šiaip ar taip, vargu ar tai galėtų ją sudominti. Toji Eliza Koebel buvo kažkuo nemaloni. Kvaila moteris, netgi daugiau negu kvaila. Negera moteris. Jos akis užkliuvo už frazės:

„Mano siela tapo mūšio lauku, draskoma tarp Bairono, Jėzaus Kristaus ir Edvardo Karpenterio...“

Kaip reta kvaila moteris.

Ji padėjo knygą atgal į lagaminą, uždengė dangtį ir pati sau nusišypsojo prisiminusi, kaip sykį privertė Keraną raitytis iš juoko, Elizos akcentu dainuodama angliškas dainas:

Paukštelių giesmės malionios,
Kaip švelnios tavo gliamonės,
Tlia–tlia–tlia–tlia–lia...

Ak, toji vasara saloje! Tas kvatojančio Kerano vaizdas tarsi išniro iš nublankusių prisiminimų rūko. Ji liovėsi šypsotis pagalvojusi, kaip seniai visa tai buvo ir kiek maža ji beišsaugojo širdyje iš to laimingo meto, kai Dikas ir Piteris dar buvo drauge su ja. Ak, jei būtų žinojusi, kad turės juos prarasti, — būtų skrupulingai kaupusi atmintyje kiekvieną smulkmeną! Ją apėmė liūdesys dėl prabėgusių laimingų dienų — liūdesys, kuris atslenka visuomet, prisiminus mirusiuosius ir tas glamones, kurių jiems pagailėjome, kantrybę, švelnumą, kurių per mažai parodėme, ir meilę, kurios dabar jau niekuomet, niekuomet nebegalėsime išsakyti.

Jai buvo neramu dėl Diko. Bet kaip kvaila — juk jis tebebuvo gyvas ir su ja! Ir Piteris tada dar buvo mažas berniukas, saugiai uždarytas savo vaikystėje, o karas ir ankstyva mirtis dar buvo nepapasakota istorija. Dabar jie kažkur dingo, ir nevilties apimta jos siela šaukėsi jų atminimo:

„Ak, Dikai! Ak, Piteri! Aš jus mylėjau!“

Piteris kartą ją prajuokino. Ji jo beveik nebeprisiminė iš salos laikų, bet sykį jis prajuokino ją, kai ji mėgino jį išbarti. Jam visada pavykdavo taip padaryti. Tai buvo, kai jie rengėsi iškylon — *ton iškylon*, kurią vienintelę iš gyvenimo saloje ji aiškiai prisiminė. Tas vaizdas liko jai toks ryškus, kad ji niekad negalvodavo apie jį kaip apie praeitį, o kaip apie ligi šiol tebematomą. Tačiau tai buvo tada, tą vasarą saloje. Jie visi ilgai kopė išdegusiu slėniu, kol pasiekė viršūnę, iš kur atsivėrė nuostabus vaizdas. Tada kažkas pasakė: *Garbinti Dievą!..*

Nuo to laiko ji ne sykį apie tai galvodavo. O jei ir negalvodavo, tai jausdavo kaip nenutylantį aidą metų triukšme ir maišatyje. Jei ne tas aidas, tai dabar, likusi viena, ji nebežinotų, ką daryti. Būtų visai pražuvusi. Tačiau ji tebesiklausė. Tebetikėjo, jog dar sykį išgirs tuos žodžius, ir jų prasmė, akimirką jai nušvitusi, o paskui vėl pradingusi, šį kartą liks aiški amžinai.

„Tai buvo tada, — galvojo ji, — tą vasarą saloje. Prieš daugelį metų. Bet aš prisimenu viską taip aiškiai, tarsi *tai* būtų įvykę tik vakar“.

K·N·Y·G·A V·I·S·I·E·M·S

Catherine Cookson
MOTERIS VISADA TEISI

Colleen McCullough
TIMAS

Joseph Kessel
DIENOS GRAŽUOLĖ

Margaret Kennedy
RAUDONAS RYTMEČIO DANGUS

Kennedy, Margaret
Ke–112 Kartą prieš daugelį metų: romanas/Margaret Kennedy; iš anglų k. vertė Lina Būgienė. — Vilnius: Alma littera, 1997. — 283p.
(Knyga visiems)

ISBN 9986–02–319–X

Romane „Kartą prieš daugelį metų" pasakojama apie gyvenimu nepatenkintos ir romanų prisiskaičiusios profesorienės Luizos Lindsėj sumanymą — susikviesti visą šeimą, visus gimines ir draugus ir praleisti vasarą nuošalioje Airijos pilyje ežero vidury maloniai šnekučiuojantis, klausantis muzikos ir nerūpestingai bendraujant. Ir tai būtų nelyginant I. Turgenevo „Mėnuo kaime". Tačiau žmonės be galo skirtingi ir neįmanoma jų priversti šokti pagal savo dūdelę, ypač jei dar į būrį įsipina pagarsėjusi dainininkė Eliza...

UDK 820–3

Margaret Kennedy
KARTĄ PRIEŠ DAUGELĮ METŲ
Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Lina Būgienė

Viršelis *Dizaino studija RIC*
Techninė redaktorė *Birutė Tolvaišienė*
Korektorė *Bronė Balčienė*
Kompiuteriu maketavo *Andrius Baškatovas*

SL 412. Užsakymas 293
Išleido leidykla „Alma littera“, Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete: http://www.aiva.lt/AlmaLittera
Iš užsakovo pateiktų lazerinio spausdintuvo plėvelių spausdino
SPAB spaustuvė „Spindulys“, Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

KARTĄ PRIEŠ DAUGELĮ METŲ

Margaret Kennedy (1896-[redacted] populiari anglų autorė [redacted] (daugiausia kūrusi ta[redacted]), kuri rasė grakscius ir nostalgiskus psichologinius romanus menininkų ir viduriniosios klasės gyvenimo tema, į patrauklų jų audinį subtiliai įpindama egzistencinius motyvus („Istikimoji nimfa", „Raudonas rytmecio dangus", „Jau nebegrįsiu", „Trecias brolis", „Dvi sielos" ir kt.).

„Kartą pries daugelį metų" - nelyginant svelnus XIX a. romanų atspindys. Aristokratiski prietarai, gyvenimo būdas ir gero tono taisyklių laikymasis, daznai sujaukia tikruosius jausmus. Ir pagaliau nebeaisku, kas is tiesų įvyko Inisbaro pilyje, kur atostogauja sauni draugija, - tragedija ir isdavystė ar tiktai nuotykis. Ir kas siuo atveju svarbiau - zudanti tiesa, gydantis melas ar isganinga tyla? Ką apie tuos įvykius kiekvienas is veikėjų prisimins prabėgus daugeliui metų?

ISBN 9986-02-319-X